

MOLLUSCA Linné, 1758

{mållöska} "Blötdjur" (≈276 gen., ≈604 sp)

[L. *molluscus*, neutr. pl. *mollusca* = mjuk; ersättningsnamn, via Jonstonus 1650, för det av författaren t. 37-bands-verket 'Naturalis Historia', Plinius Cajus Secundus (d.ä.) 23/24-79 införda taxonnamnet *Mollia* för bläckfiskar. Plinius, som var romerska flottans befälhavare, dog i av asknedfall förvärrad kronisk astma när han med ett par skepp försökte undsätta människor vid Vesuvius utbrott och ej kunde ta sig från land p.g.a. pålandsvind]

Små till mkt stora, osegmenterade, bilateralsymmetriska (stundom vridna), i huvudsak frilevande djur, med kroppen täckt av en 'hud', manteln, vilken hos de flesta arter kan avsevärt ett skyddande kalkskal bestående av 1-8 stora bitar & / el. ett större antal fjäll eller spikler; sekundärt kan skalet ha inkorporerats i kroppen eller helt förlorats. Äkta kroppshåla saknas. Spiralklyvande; typiska larvstadier är *Trochophora*, som förekommer inom ett begränsat antal taxa, samt *Veliger* och t.ex. den därur modifierade dubbelskaliga *Echinospira*. Blott recenta (ej fossila el. subfossila) arter är inkludera i uppskattningarna avsläkten & arter inom denna grupp. Färg & storleksuppgifter nedan avser skalens utsida hos arter med yttre skal, om annat ej angives. Kalk kan förekomma i samtliga 3 kristallformer (kalcit, aragonit & vaterit) i molluskskelettet. Hos opisthobranchier, pulmonater, scaphopoder & många prosobranchier dominerar vanligen aragonit, ehuru kalcit ofta likaså återfinnes. Hos vissa musslor (t.ex. ostron & kammusslor) förekommer blott kalcit. Många musslor & prosobranchier har ett yttre lager av kalcit tillsammans med inre aragonit-lager, vilket är mera glänsande & åstadkommer s.k. pärlemor-effekter. Omgivningsparametrar som temperatur & salinitet påverkar hur olika kalktyper inlagras, liksom ock inlagring & sammansättning av albuminoiden conchiolin i skalen. Hos arter med både aragonit och kalcit i skalen tycks aragonithalten öka vid högre omgivningstemperatur. Vaterit tycks ej förekomma allmänt. I vissa fall inlagras conchiolin i skikt så att dendrokronologiska mätningar möjliggöres. Under inflytande av sura ämnen i omgivningen (t.ex. koldioxid, sura ångor från trä och andra cellulosa-innehållande produkter, surt glas, etc.) förstörs efterhand kalken i bl.a. molluskskal i museer el. i lindrigare fall omvandlas aragonit till kalcit, varvid skalens glans avtar, en process kallad Byne's disease eller Byne's efflorescence efter britten Loftus St. George Byne, 1872-1947, som 1899 publicerade om korrosion i skal, ehuru han delvis drog felaktiga slutsatser om orsaken. Moderna glasvaror i museer är värmeresistenta & har högt kiselinnehåll och tycks vara sämre för kalkstrukturer än gammaldags glas med högre Na₂CO₃-innehåll. Under senare tid har likaså havets förrent tryggt stora alkalinitet ifrågasatts med ökande CO₂-utsläpp och pH-värdet i havet anses ha sjunkit från 8.25 runt 1751 till 8.14 i våra dagar, en trend som snabbt fortskrider och kan förväntas få ödesdigra konsekvenser för många kalkskelettsorganismer, nog ej minst coccolithophorider & därmed efterhand kanske minska planetens genomsnitts-albedo ('vithet' - d.v.s. kvoten mellan reflekterad och inkommande elektromagnetisk strålning). (Havens minskande pH beror förstås på mänsklig ökande CO₂-tillförsel. När CO₂ hamnar i vatten uppstår där en temperatur & alkalinitetsberoende balans mellan löst gas, H₂CO₃, HCO₃ & CO₃). Molluskskalens sammansättning av en i regel förefintlig yttre extern skalhinna, periostracum, uppbyggd av proteiner, polysackarider, kitin & lipider, kan likaså variera med salinitet & ålder. I naturen finns även åtskilliga organismer, som via kemiska processer el. borrhning bryter ner kalk i såväl molluskskal som i andra kalkstrukturer. Hit hör vissa eubakterier & archeater, många blågrönbakterier (t.ex. släktena *Hyella*, *Solentia*, *Plectonema* & *Mastigocoleus*), fungi (bl.a. släktena *Ostracoblabe*, *Dodgella*, *Phytophthora*, *Schizochytrium* & *Conchyliastrum*), enstaka diatomeer, grönalger (*Ostreobium*, *Eugomontia*, *Phaeophila*, *Gomontia* & *Epicladia* t.ex.), rödalger (som *Porphyra* & *Bangia*), vissa foraminiferer samt bland djuren plattmaskar (*Pseudostylachus*), mossdjur (*Penetrantia*, *Electra*, *Immergentia*, *Spathi-*

pora & *Terebripora* t.ex.) samt åtskilliga borrhande, raspande, gnagande, etsande el. krossande större former, främst svampdjur, havsborstmaskar, tagghudingar, snäckor, ledsnäckor, dekapoder, armfotingar, fiskar & andra ryggrads-djur. Skal från mollusker (& andra skalbärande djur), som hamnar i anaeroba sediment kan svartfärgas p.g.a. att sulfider av järn & andra metaller tränger in i kalkmatrisen (& stundom även ersätter somt av kalken). En radula (rivtunga), fästad i buccalhåligheten (innermunnen), kan påträffas hos alla högre taxa utom *Bivalvia*. Den utgöres vanl. av ett elastiskt band, på vilket ca ett dussin till flera hundra tvärrader av tänder sitter. Världsfaunan anses omfatta ≥100000 recenta arter (varav ≈52525 marina). (För europeiska cyronymer, se CLEMAM: <http://www.somali.asso.fr/clemam/biotaxis.php>).

ACULIFERA Hatscheck, 1891

{akolifera} (≈15 gen., ≈25 sp.)

[L. *aculeus* = nål + L. *fero* = bära]

Helt marint taxon med extern mantel som ej är innesluten i ett enda eller två kalkskal, men bär kalknålar och ev. (7-8) dorsala kalkplåtar. Gruppen utvecklas via *trochophoral* larver, vilka åtminst. inom Solenogastres vidareutvecklas till en icke ätande *pericalymma*-larv, vilken utvecklar en cilie-ring runt bakänden av en caudal utknoppning.

CAUDOFOVEATA Böttger, 1956

= **CHAETODERMOMORPHA**

{kavdåfåveåta} "Maskmollusker" (3 g., 6 sp.)

[L. *cauda* = svans + L. *foveatus* = urgröpt <L. *fovea* = grop, hål / Gen. *Chaetoderma*: se nedan]

Maskformiga, skildkönade, grävande cylindriska djur med i manteln inbäddade 'taktegellagda' kalknålar, i stället för skal; terminal mun omgiven av (el. följda av) en fotsköld, i.e. en blott cerebralt innerverad rest av en tänkt fotsula hos urprungliga mollusker, vilken manifesteras som ett kutikulariserat cilieepitel. Posterioterminal mantelhålighet med ett par ctenidier (kamgälar). Lever av småorganismer i sediment, där arter inom gruppen som regel lever ett infaunaliv i vertikala gångar, med bakändan uppåtriktad. Med 1 ordning & 6 fam., varav *Chaetodermatidae* Théel, 1875 [n. cons. Op. 764, ICZN], *Scutopidae* Ivanov, 1979 och *Falcidentidae* Ivanov, 1979 finns i våra hav. Världsfauna: ca 112 arter (år 2002).

Chaetoderma Lovén, 1845 [n. cons. Op. 764 ICZN] (6? sp.)

[L. *chaeta* = borst + Gr. *derma* = hud, skinn, läder]

Homogent cylindrisk, eventuellt med en 'nack'-konstriktion. Radulan består blott av ett par ganska små dentikler (eller saknas helt).

nitidulum Lovén, 1845 [n. cons. Op. 764 ICZN]

{tjätådérma nitídolom}

[L. *nitidus*, dim. *nitidulus* = glittrande, skinande]

D:20-2250, F:silkesglänsande grå, ev. med en svagt skär ton framtill & orangebrun av rostavlageringar baktill, L:8, MB, Öres.-Bohus.-Nord. Med tre m.el.m. tydliga kroppsregioner. Saknar bukfåra. Kan som ung förväxlas med andra arter, t.ex. den nedom 40 m utbredda, ≤35mm långa *Scutopus ventrolineatus* Salvini-Plawen, 1968 [L. *scutum* = avlång sköld + Gr. *pous* = fot / L. *venter*, genit. *ventris* = mage + L. *lineatus* = linjerad], som ofta är spiralrullad & har en ventral suturlinje längs mellankropps-regionens främre del samt en helt postoral fotsköld (dock frontalt belägen), medan fotskölden hos övr. beskrivna sydskanadinaviska arter av gruppen flankerar munnen från tre håll. Radulan hos *Scutopus* har skäraformade tänder med tandad insida. Vår andra art av släktet, den oftast brunaktiga *S. robustus* Salvini-Plawen, 1970, blir ≈12 mm lång, har mera satt kropps-konstitution utan bukfåra & finns på mjukbotten nedom 50 m. Båda dessa *Scutopus*-arter är lättast igenkända genom deras mörkare grundfärg, nästan svart hos *S. ventrolineatus* & avviker därvidlag från övr. arter av gruppen. En möjl. obeskriven art, vilken eljest helt erinrar om *S. ventrolineatus*, har dock en mycket ljusare färg, så vitt det

ej rör sig om könsdimorfism inom denna art. Lätt igenkännbar är även den nedom 30 m utbredda ≤ 25 mm långa *Falcidens crossotus* Salvini-Plawen, 1968 [L. *falx*, gen. *falcis* = skära, lie + L. *dens* = tand / Gr. *krossotos* = befransad < Gr. *krossoi* = frans], som är vår enda art av gruppen m. kroppens bakdel tydligt svanslikt smalare. Radulans båda tänder hos *Falcidens* formade som släta skära-blad. På mjukbotten nedom ca 30 m kan den ≤ 8 mm långa *F. sterreri* (Salvini-Plawen, 1967) [Dr. Wolfgang E. Sterrer, 1940–, österrikisk meiofauna-forskare, som mest arbetat på Bermudas] påträffas liksom den den ≤ 20 mm långa *F. sagittiferus* Salvini-Plawen, 1968 [L. *sagitta* = pil + L. *fero* = bära (har artkaraktäristiska utstående pilspetslika fjäll i regionen strax bakom framänden)]. Ovan förmedlade statusbild är den gängse. Moskva-specialisten Dimitry 'Dima' Lumbergovitsch Ivanov (1955–) har dock från material insamlat vid KMF & TMBL av *Chaetodermatidae* sagt sig ha funnit ej mindre än 8 arter, varav 3 enligt honom bör föras till *Crystallophrisson* Möbius, 1875 [Gr. *krystallos* = klar is, glas + Gr. *phrisso* (Attiska *phritto*) = med sträv yta] (eljest synonymiserat m. *Chaetoderma* ofta), nämligen *C. nitens* (Möbius, 1875) (= *Chaetoderma nitidulum* Lovén, 1845 sensu Salvini-Plawen) (tör vara den art som i regel kallats *C. nitidulum* vid vår kust & blir 8 cm lång), *C. luitfriedi* Ivanov in Scarlato, 1987 [Prof. Luitfried van Salvini-Plawen, 1939–, österrikisk meiofauna & aculifer-forskare i Wien] (snarlik men ≤ 2 cm lång) samt *C. intermedium* (Knipowitsch, 1896) (blott ≈ 8 mm lång & nästan i avsaknad av synliga nålar). Av *Chaetoderma* s.str. räknar han upp 6 olika obeskrivna arter men kallar dem blott C. sp.1 C. sp.6. De varierar i storlek från ≈ 6 mm ≈ 5 cm. En ca 2 cm lång art av dessa är enligt honom dock ev. identisk med den egentliga *C. nitidulum*. En obeskriven skär caudofoveat är dessutom känd från ca 40 meters slambotten söder om Yttre Vattenholmen i Kosterrännan (Schander muntligt).

Chaetoderma nitidulum

SOLENOGASTRES Gegenbaur, 1878

= **NEOMENIOMORPHA**

= **ADENOPODA**

{sålenågstres} "Maskmollusker" (5–10 gen., 5–12 sp.)

[Gr. *solon* = kanal, rör, reffla + Gr. *gaster* = mage / Gr. *aden*, genit. *adenos* = körtel + Gr. *pous*, genit. *podos* = fot]

Maskformiga, m.el.m. långsträckta & lateralt hoppresade. Längd mellan 2–300 mm. Världsfunan uppskattas till ≈ 230 (år 2002) arter. Mantel med ett el. flera lager av kalk-spikler eller -fjäll (aragonit) täcker kroppen, fransett en långsgående ventral fotfåra. (Den från Hardangerfjorden kända *Gymnomenia pellucida* Odhner, 1921, som blir 4.5 mm lång ≈ 7 x längre än bred saknar dock kalknålar). Mantelhåla subterminal i bakändan, utan äkta ctenidier, men stundom med sekundära respiratoriska strukturer. Mun utan fotsköld. Mjuk & hårdbottenlevande hermafrodit. Cnidariovorer. Denna och föregående grupp benämns ibland gemensamt **Aplacophora** von Ihering, 1876, ett namn som dock även används om enbart **Caudofoveata**, ehuru ev. **Solenogastres** är närmare befröydade med de skalbärande grupperna än med **Caudofoveata**. Med 4 ordi (3 i våra hav) och 25 familjer (4–7 i våra hav). Förutom *Neomeniidae* von Ihering, 1878 (ordo **NEOMENIIDA** Pelseneer, 1906) finns åt. *Gymnomeniidae* Odhner, 1921 (ordo **PHOLIDOSKEPIDA** von Salvini-Plawen, 1978) representerad av *Wirenia* Odhner, 1921 [Axel Wirén : (se Swedmark under *Sphaerosyllis*)] *argentea* Odhner, 1921

(jämte typexemplaret från Hardangerfjorden har 2 exemplar av detta ca 5 mm långa djur tagits i Sep. 1999 på ≈ 60 m djup på *Xenoturbella westbladi*:s typlokal i Kosterområdet – kroppslängd ca 8x kroppsbredd, spikler långsmalt dropp-formade, ca 100 μ m långa & 25 μ m breda), ett par arter av *Genitoconia* von Salvini-Plawen, 1967 från V Norge & ovan nämnda art av *Gymnomenia*, *Dondersiidae* Simroth, 1893, företrädd av *Micromenia* Leloup, 1948 *fodiens* (Schwabl, 1955) [L. *fodio*, ppr. *fodiens* = gräva] (ett par 2–3 mm långa individer kända fr. mjukbotten i Gullmarn – kroppslängd ca 14x kroppsbredd & med en karaktäristisk frontalplatta, spikler spjutspetslika) och *Nematomenia banyulensis* (Pruvot, 1890) (de ≤ 3 cm i regel ≤ 1.5 cm långa djuren är lateralt något hoppresade med ventral fåra & dorsal spikelköl; de långsmala djuren påträffas ringlade runt stammar av bl.a. *Lafoea*, *Grammaria* & *Lytocarpia* nedom ca 45 m djup, levandefärg: gråröd; ett exemplar av sannolikt denna art – ca 15 mm långt påträffades på död *Lophelia* med hydroidpåväxt vid Grisbådarna i Okt. 2007), *Proneomeniidae* Simroth, 1893, företrädd av åtminstone *Dorymenia* Heath, 1911 *sarsii* (Koren & Danielssen, 1877) (denna ≤ 7 cm långa art har yttersta bakänden karaktäristiskt något förlängd samt tillplattad och har påträffats i Oslofjorden, Skag., V. & N Norge nedom 190 m spikler nålformade, kroppslängd 14–30x kroppsbredd) samt vid V. Norge några företrädare för *Strophomeniidae* v. Salvini-Plawen, 1978, *Simrothiellidae* von Salvini-Plawen, 1978 & *Amphimeniidae* von Salvini-Plawen, 1972. *Kruppomenia* Nierstrasz, 1903 [Friedrich Alfred Krupp, 1854–1902, som vid faderns, 'kanonkungen' Alfred Krupps bortgång 1887, ärvt industriimperiet, var intresserad av djuphavsbibliologi & deltog i utfärder med fartygen Maja och Puritan i Neapelbukten samt sponsrade slik forskning. Krupp var själv knappast särskilt puritansk. Efter att ha avslöjats i en sexskandal med minderåriga gossar i en grotta på Capri fann han för gott att begå självmord. Hans hustru (modern till dottern Bertha väl känd från namnet på en mörsare & som övertog koncernen efter fadern; det har sedan länge varit kutym att namnsätta vapen efter kvinnor – jämför t.ex. det engelska ordet gun med ursprung i oldnorskans gunnr m. kvinnonamnet Gun & mansnamnet Gunnar) hade hemma i Tyskland först hört rykten om makens utsvävningar & gick direkt till kejsaren, som dock lät spärra in henne på mentalhem, ty Kruppkoncernen var alltför viktig för fosterlandet för att få solkas av slika rykten, men likafullt nåddes medierna. De marina djur som bär Krupps namn gör det dock förstås i hans egenskap av marinbiol. sponsor, ehuru man vad beträffar ett namn för ett släkte med osedvanligt Ø:längd-förhållande lätt associerar t. koncernens beryktade 42-cm-mörsare 'Dicke Bertha' / Auktorn Hugo Fredrik *Nierstrasz*, 1872–1937, Max Weber's assistent vid Univ. i Amsterdam, senare Univ. i Utrecht, (där Rector Magnificus), isopods specialist, publicerande ihop med Gerardus Abraham *Brender á Brandis*, 1881–1973] & *Alexandromenia* Heath, 1911 [Alexander Agassiz : (se *Gonionemus vertens*)] det förra släktet med en, det andra med 2 västnorska arter – fr. de båda senare fam.:a liknar *Neomenia* i kroppspropor-tioner, men blir bara ≈ 5 , ≈ 9 resp. 10 mm långa och saknar ryggköl. *Kruppomenia borealis* Odhner, 1921 karaktäriseras lättast av att längd : Ø-förhållandet är blott ca 5:2. Den fr. Stavanger & norrut kända *Simrothiella* Pilsbry, 1898 [Heinrich *Simroth*, 1851–1917, tysk malakolog] *margaritacea* (Koren & Danielssen, 1877) är 8–10 ggr längre än bred. Den senare är funnen nedom 75 m djup, blir ≈ 12 mm lång & är jämnt avrundad i båda ändar – t. skilln. fr. ovan nämnda art av *Wirenia*, vars främre 7:e-del är 'huvud'-likt utformat. Vid V Norge & i Skag. företräds Ordning **CAVIBELONIA** v. Salvini-Plawen, 1978 nedom 400 m djup av *Amboherpia heterotecta* Handl & von Salvini-Plawen, 2002 [Gr. *ambon* = ås, rygg + Gr. *herpo* = krypa], som är en ≤ 4 mm lång art (med ≤ 350 μ m Ø (i avkalkad skepnad), delvis täckt av platta fjäll, delvis av ihåliga nålar & tillhör *Acanthomeniidae* v. Salvini-Plawen, 1978. Till *Rhopalomeniidae* Nierstrasz & Storck, 1940 hör den 12–25 mm långa & 2–3 mm i Ø *Rhopalomenia microporata* Handl & v. Salvini-Plawen, 2002, som påträffats på hydroider i Bergen-omr. & är täckt med ihåliga svagt S-böjda nålar av 150–170

µm längd & 10–15 µm Ø samt har knivformade fjäll längs fotvecklet. En *Macellomenia* Pruvot, 1890-art (*Macellomeniidae* von Salvini-Plawen, 1978) blott få mm lång, tycks finnas i Skag. Ca 200 arter är kända totalt.

Neomenia Tullberg, 1875 (2–2 sp.)

[Gr. *neos* = ny, ung + Gr. *mene* = måne (de är krumböjda)]
Tillhör en grupp korta, krumma taxa m. längd:bredd-kvot ≤4:1. Skiljer sig från övr. släkten med likartad kroppsform via förefintlighet av icke blott nålformiga spikler, men även sådana med längsränna, med 'gälar' i form av radiära veck kring kloaken och genom att bli mer än cm-långa. Ekologiskt utmärker de sig genom att vara grävande, medan många övr. släkten finns på hårdbottnar, bundna till vissa födodjur ofta hydroider; *Nematomenia banyulensis* (Pruvot, 1890) känd från havet utanför Göteborg & Trondheimsfjorden är t.ex. associerad med *Lajfoea dumosa*, *Grammaria abietina* & *Lytocarpia myriophyllum*

carinata Tullberg, 1875 {neáménia karináta}

[L. *carinatus* = kölförmad]

D:18–565, F:gråvit blekrosa, L:3, MB, S Katt.-Bohus. -N Nord. Rar. Protandrisk hermafrodit. Med en låg, men oftast tydlig median ryggeköl, vilken saknas hos den ≤2 cm långa, väst- & nordnorska *N. dalyelli* (Koren & Danielssen, 1877).

POLYPLACOPHORA Gray, 1821
{pålyplakáfåra} "Ledsnäckor" (7 gen., ≈11 sp.)

[Gr. *polys* = mycket, många Gr. *plax*, genit. *plakos* = platta, plåt + G. *phoreus* = bärare]

Ovala eller avlånga, dorsoventralt tillplattade, bilateral-symmetriska, med dorsalt skal bestående av (7–)8 tvärskålade, varandra överlappande plattor inbäddade i, och stundom täckta av mantelvävnad; fjäll, borst eller taggar i gördeln (= perinotum) (mantelkutikulan kring skalplattorna). Skalplattornas laterala, mantelförankrande utskott: = insertionsplåtar. Bakkanten på skalplatta 1 är vanligen plog-formad och bakkanterna på skalplattorna 2–7 har ofta en central bakåtriktad tunga. På de senare plattorna sitter längs framkanten ett par under framförvarande platta inskjutna breda utskott, de s.k. apofyserna. Apofyserna & insertionsplåtar tjänstgör som muskelfästen. Skalplattornas yta kan indelas i 3–5 sektorer, utgående från bakkantens mittpunkt. De bakre båda sektorerna, lateralfälten, begränsas framåt av linjer mot plattans anterolaterala hörn. Framför lateralfälten ligger två s.k. pleuralfält, begränsade framåt inåt av apofyserna och ett par linjer mot apofysernas innerkanter. Den återstående mittsektorn kallas jugalfältet. Hos arter m. otydlig mittköl kallas dock pleuralfälten + jugalfältet för centralfältet. Ventalt finns, bakom munpartiet & innanför gördeln, en stor muskulär fot. Huvud utan tentakler ögon eller käkar, men med radula (rivtung), vars tvärrader består av 17 tänder som är magnetiska p.g.a. järninlagring. Mantelhålighet i form av ränna runt foten med 6–88 ctenidie-par. Hårdbottenformer, ofta m.el.m. littoral, i så fall ofta betande herbivorer. Tre ordi m. 9 fam. I äldre litteratur kan begreppet **Loricata** Schumacher, 1817 [L. *loricatus* = bepansrad < L. *lorica* = läderremms-bröstharnesk] påträffas, vilket oftast var en gemensam beteckning på denna & de båda föregående grupperna & **Monoplacophora** Odhner, 1940 (en hos oss numera orepresenterad klass med ≈22 beskrivna recenta spp.). Numera används **Loricata** som beteckning på den enda subklassen inom **Polyplacophora**. *Trochophora*-larver ingår i gruppens utveckling, tillbringande några minuter till ett ett par veckor i plankton. Denna helt marina grupp lever i regel på ganska grunt vatten & äter huvudsakl. små alger & andra liknande fastsittande arter, men en del företrädare finns ända ner till djup >5000 m & lever där av svampdjur & liknande fastsittande fauna. I gruppen totalt ≈ 800–900 recenta arter i storlek från 2 mm till 33 cm för den Pacifiska *Cryptochiton stelleri* Middendorff, 1847 [Georg Wilhelm *Steller*, 1709–46, tysk läkare, zoolog & arktisk upptäckare, som berusad frös ihjäl i en snöstorm på hemväg fr. Arktis t. St Petersburg] från

Alaska & Kamchatka-området – karakteriserad av att dess 8 skalplattor blir helt mantelövertäckta, men även den V-amerikanska *Katharina tunicata* (Wood, 1815) [*Katharina* Gray, 1847 hedrar Lady Katharine Jane Douglas / Wigram, 1817–63, ättling t. 1:e earlen av Selkirk, sedan hon donerat en del Oregon-mollusker, bl.a. typmaterialet av denna art, t. British Museum / L. *tunicata* = mantel-klädd] kan t.ex. nå 12 cm längd & *Chiton goodalli* Broderip, 1832 [Sir Joseph Goodall, 1760–1840, brittisk malakolog], endemisk vid Galapagos kan bli 15 cm & flera andra arter av samma släkte blir nästan dm-långa.

LEPIDOPLEURIDA Thiele, 1910

{lepidåplevrída} (2 gen., ≈4 sp.)

Gördeln (kanten runt skalplåtarna) överlagrar oftast ej plåtkanterna, vilka saknar el. har svagt utvecklade kantförankringständer (= insertionsplåtar). Skiljer sig från övriga ordningar genom att ha både linjär och tvågrenad skulptur på de intermediära skalplattorna, ej blott linjär. Få, enbart bakut placerade ctenidier. Av 3 familjer finns **Leptochitonidae** Dall, 1889 och **Hanleyidae** Bergenhayn, 1955 i våra hav.

Leptochiton J.E. Gray, 1847 (2–3 sp.)

Syn.: *Lepidopleurus*: Auct., non Risso, 1826

[Gr. *leptos* = smal, liten + Gen. *Chiton* < Gr. *chiton* = skrud, klädnad, ursprungligen underskjorta < Sem. *kituna* = underplagg (se likaså ordförklaringen till L. *tunica*, som är ett anagram på *kituna*) / Gr. *lepis*, genit. *lepidos* = fjäll + Gr. *pleura* = revben, sida]

Gördel ganska smal, täckt av ovorektangulära fjäll och korta perifera nålar.

asellus (Gmelin, 1791) {Leptåkitån aséllus}

Syn.?: *sarsi* (Kaas, 1981)

[Gen. *Asellus* < L. *asellus* = liten åsna / G.O. Sars, som 1878 misstog denna variant? av arten för *L. cancellatus* (G.B. Sowerby II, 1840)]

D:(0) 4–50 (260), F:variabel men ofta mörkt gråspräcklig; stundom med ett kalkartat svart överdrag på skalplåtarna, L:1.6, HB, Öres.-Bohus.-Nord. Dubbelt så lång som bred. Perinotumfjäll längsstrierade, ca dubbelt längre än breda. Mkt allmän. Vår vanligaste ledsnäcka. En ≤8 mm lång, nedom ≈9 m sparsamt förekommande, vitaktig ljusgrå form uppfattas av somliga som en egen art, *L. sarsi*. Dess blott distalt längsstrierade, stundom m.el.m. upprullade perinotumfjäll anses vara dess främsta särmerke.

alveolus (Lovén, 1846, ex M. Sars MS) {Leptåkitån alvéålos}

[L. *alveolus* = grop, litet hål]

D:40–1931, F:gråvit el. mörkare, L:1.6, HB, N Katt.-Bohus.-Nord. Snarlik föregående art, men > dubbelt så lång som bred. Perinotumfjäll ca 30x100 µm.

Hanleya J.E. Gray, 1857 (2–2 sp.)

[Sylvanus C.T. *Hanley*, 1819–99, brittisk malakolog, som nyttjade pseudonymen Charles Thorpe, när han publicerade 'British Marine Conchology' 1844, (C.T. i hans namn står för Charles Thorp) men eljest var flitig under sitt ordinarie namn, bl.a. ihop med E. Forbes]

nagelfar (Lovén, 1846) {hanléja nágelfar}

Syn.: *abyssorum* (M. Sars, 1859)

[Nord. myt. *Nagelfar*: skepp, som byggdes av döding-naglar & vid Ragnarök skulle föra kämpar i strid mot asarna, så det gällde att nagelfara lik m. mani & pediky för att undanhålla byggmateriel]

[Gr. *abyssos* = bottenlös + L. *-orum*: genit. plur.-suffix]

D:(55) 100–1080, F:smutsvit gråaktig gulbrun, L:7.2, HB (på geoider & andra spongier, av vilka den lever), N Katt.-Bohus.-Nord. Långsmal art m. tydligt grovgranulerade skalplåtar. Den av små platta fjäll & nålformade kalkspikler täckta gördeln är bred & täcker delvis skalplåtarnas kanter. Sannol. artskild, men omöjlig att utifrån morfologiska karaktärer separera, fr. den upp till ≈1.3cm långa *H. hanleyi* (Bean, in Thorpe, 1844), som återfinns på allehanda hårda substrat runt ≈(15) 30–600 m djup. En storleksmässigt intermediär upp till 2.5 cm lång form, är likaså allmän på död *Lophelia*.

ISCHNOCHITONIDA Bergenhayn, 1930

{isjnåkitånida} (4 g., 6 sp.)

[Gen. *Ischnochiton* Gray, 1847 < Gr. *ischnos* = tunn, tård, vissnad, svag + gen. *Chiton* : (se *Leptochiton* ovan)]

Gördeln täcker ej (el. blott delvis) skalplåtskanterna, som har förankringstånder. Ctenidier utmed nästan hela mantelfåran. Av 5 fam. finns i våra hav blott Ischnochitonidae Dall, 1889 med subfam.:a *Lepidochitoninae* Iredale, 1914 (arterna nedan), *Ischnochitoninae* Dall, 1889 & *Callochitoninae* Plate, 1899.

Lepidochitona J.E. Gray, 1821 (1 sp.)

Syn.: *Lepidochiton* Thiele, 1929 non Carpenter, 1857

[Gr. *lepis*, genit. *lepidos* = fjäll + Gen. *Chiton* (se ovan)]

cinerea (Linnaeus, 1767) {lepidåkitåna kinérea}

[L. *cinereus* = askfärgad, askgrå]

D:0-? (huvudsakligen littoralt), F:variabel men oftast grågrönaktig; stundom gulaktig rödbrun; under lupp eklatant färgsprakande, L:2.5, HB, S Öster.-Bohus.-Nord. Skalplåtar fint granulerade. Gördel ganska smal, täckt av små rundade fjäll, och svagt spolformade, trubbiga (cigarrformade) perifera nålar. Vår mest littorala ledsnäcka. I rödalsregionen finns en med större takteggellagda ovorektangulära gördel-fjäll (ej längsstrierade & tydligt större än fjällen hos *L. asellus*) och fina perifera nålar utrustad art, den ≤12 mm långa *Ischnochiton* (*Stenosemus* Middendorf, 1847) *albus* (Linnaeus, 1767), som i t.ex. Kosterrännans & Gullmarns allra djupaste delar har en släkting, den snarlika, ≤25mm långa *I. exaratus* (G. O. Sars, 1878) [L. *ex*= från + L. *arare* = plöja, *aratus* = plöjning, åkerfält (ordet *exaratus* bör här tolkas som 'försedd med fåror'), vilken igenkännes på att skalplattorna har en mer utpräglad skulptur av småvårtiga längsrader i sina framåtriktade sektorer & radiärt riktade rader av småvårtor i laterala sektorer.

Tonicella Carpenter, 1873 (2 sp.)

[Gr. *tonikos* = utsträckbar + L. *-ella* : dim.suffix]

rubra (Linnaeus, 1767) {tånikélla róbra}

[L. *ruber*, fem. *rubra* = röd]

D:0-30, F:ljustgul med orange rödbruna fläckar eller strimmor; gördel (perinotum) vitprickig, L:1.9, HB, Katt.-Bohus.Nord. Gördel relativt bred, tätpackad med sfäriska granuler. Skalplåtar släta. ≤15 par gälar, endast i bakre delen av de laterala mantelfårorna. Kan förväxlas med den på liknande djup utbredda *T. marmorea* (O. Fabricius, 1780), som kan bli dubbelt så lång, har >15 gälpar (i större delen av mantelfårorna), men har blott spridda smågranuler i den eljest 'läderartade' gördeln. Förväxlas kan ev. likaså den mellan ≈10-35 m levande, ≤20 (30) mm långa *Callochiton septem-valvis* (Montagu, 1803) (Syn.: *C. achatinus* (Brown, 1823) & *C. laevis* (Montagu, 1803) non (Pennant, 1777)), vars relativt breda, vanligen skärt färgade (ibland m. några gräddgula band) gördel dock är täckt av korta, spolformade, radiärt riktade, takteggellagda nålar. Sistnämnda art har likaså aestether (en speciell typ av känselorgan, belägna längs skalplattornas kant), vilka är synliga som svarta fläckar & nog är ljusreceptiva.

ACANTHOCHITONIDA Bergenhayn, 1930

{akantåkitånida} (1 gen., 1 sp.)

[Auktorn, Johan Richard Melin Bergenhayn, 1889-1976, fr. Orust, arbetade som yrkesfiskare, varvsarbetare, skogshuggare, skollärare, men tog lic.-examen i geologi i Uppsala & arbetade därpå med ledsnäcker & deras systematik]

Gördeln täcker helt el. delvis skalplåtskanterna, som har välutvecklade förankringstånder. Ctenidier ej längs med hela foten. en enda fam., Acanthochitonidae Pilsbry, 1893

Acanthochitona J.E. Gray, 1821 {akantåkitåna} (1 sp.)

Syn.: *Acanthochiton* Hermannsen, 1846

[Gr. *akantha*= tagg, törne + Gen. *Chiton* (se ovan)]

crinita (Pennant, 1777) {kriníta}

[L. *crinis* = hår + L. *-ita* = -utrustad]

D:2-25, F:variabel (mörkbrun, rödaktig, gul med vita eller gröna fläckar), L:2.5, HB, Katt. (St. Middelgr.)-Bohus.-Nord. Gördeln är försedd med 9 par tydliga uppstickande borsttuvor.

Acanthochitona crinita

CONCHIFERA Gegenbaur, 1878

{kånkíferå} (≈261 gen., ≈577 sp.)

[Gr. *konche*, dimin. *konchion* = skal, skaldjur + L. *fero* = bära (Genom historien har molluskskal nyttjats av människan på olika sätt. I vissa kulturer har skal använts som betalningsmedel, men blott enstaka ganska rara & 'vackra' arter. På många platser har de förstas varit främst en födoresurs. Stora neogastropoder har här & var fyllts med olja & brukats som lampor, med veken placerad i sifonkanalen. Tridacnid-skal har nyttjats som skålar, dopfunter & - om de varit stora t.o.m. som badkar & mindre musselskal har använts som skrapor & liknande beroende på deras skepnad. I melanesiska, polynesiska & andra kulturkretsar har stora snäckor, *Charonia tritonis* (Linnaeus, 1758) t.ex. & på Haiti & i övr. Karibien *Strombus gigas* Linnaeus, 1758 nyttjats som trumpetliknande musikinstrument - den senare till s.k. 'lambi'-musik (efter ett kreolskt ord för molluskskal). Från mollusker har likaså biprodukter - pärlor, pärlemor, purpur, byssus kommit till gagn för dekorativa (& stundom praktiska) ändamål liksom vissa molluskskal i t.ex. broscher, halsband, m.m. och mollusker har varit viktiga i religionshistorien, där t.ex. Aphrodite ju steg upp ur havet i ett kammusselskal - & kulten av aposteln Jakob förknippas m samma art (se *P. jacobaeus* under *Pecten*). I hinduism hålls vänster-vidna skal - valampuri av den eljest högervidna tjockskaliga snäckan *Turbinella pyrum* (Linnaeus, 1758) helgade åt Vishnu, ehuru vanliga högervidna exemplar nyttjats av människor sedan mer än 4000 år tillbaka i tiden som ceremoniella trumpet & offerkär (jhal shankha), ty redan i dravidisk kulturtid nyttjades arten - innan den indo-ariska invandringen från NV 2000-1000 f.Kr. då ursprungsfolket (nu väsentligen kallade tamiler) trängdes undan mot syd. Vishnu och Krishna, som båda visas upp svartklädda anses ju vara ursprungligt dravidiska gudar. Vishnu avbildas med en valampuri kallad Panchajanya (från vilken han utdrivit en ond ande - så de få som lyckas finna en valampuri blir helgade åt Vishnu). Krishna är mer generellt förknippad med arten, som hålles för helig även i buddhismen)]

Mollusker med ett el. ett par kalkskal, vilka stundom kan ha reducerats eller helt försvunnit. Läran om skalförsedda blötdjur kanske fr.a. samlaraspekten kallas konkologi [i den anonymt 1770-71 utgivna 'Conchology, or the natural history of shells' förekom ordet först; Londonnaturforskaren Emanuel Mendez Da Costa, 1717-91, köpman av portugis-sefardisk börd & storskalig mineral-, fossiloch skalsamlare skrev dock detta verk under ett 4-årigt fängelsestraff 1768-72, avtjänat för försörjning av nästan £1.500, "lånade" från Royal Society, där han anställdes 1763 < Eng. *conch* = skal (särskilt av Abalone-typ). Hans viktigaste arbete är dock 'Historia Naturalis Testaceorum Britanniae' från 1778 där många välkända taxonnamn införes, t.ex. *Balanus* & *Aporrhais*. Da Costa skall ej förväxlas med de båda italienska naturhistorikerna Oronzio Gabriele Costa, 1787-1867, zoologiprofessor i Neapel & hans son Achille Costa, 1823-98, som likaså främst var malakologer]. Döda skal som påträffas på grunt vatten kan

ofta vara påväxta av diverse alger, t.ex. utvecklingsstadier av *Porphyra* och andra, men enstaka alger har molluskskal som substrat under hela sin livstid, t.ex. *Ochlochaete hystrix* Thwaites ex Harvey (Chaetophorales).

GASTROPODA Cuvier, 1797

{gastråpåda} "Snäckor" (≈165 g., ≈321 sp.)

[Gr. *gaster* = mage + Gr. *podos* = fot(s)]

Assymmetrisk; med primärt ett enda, ofta spiralvridet skal, i vilket kroppen kan dragas in (skalet kan vara reducerat eller helt förlorat hos vissa former). Spiraliserade skal är vindlade kring en axialpelare, columellan, vars övre ände kallas apex och nedre ände stundom består av en navellik 'urgröpfung', umbilicus. Sömmen mellan skalvindlingar benämns sutur. Skalhöjd och skalbredd nedan avser maximala höjdoch diametermått. Skalöppningen benämns även peristom (själva kanten) eller apertur (hållet). Peristomet består av innerläpp i sin tur indelad i columellarläpp (mot axialpelaren) och parietalläpp (mot överliggande vindling) samt ytterläpp (mot periferin). Skalöppningens parietala del är dock ej alltid utformad som en läpp. I så fall tjänstgör själva skalvindlingen ev. förtjockad av en callusbildning (ett extra kalklager) som aperturtak. Kroppsvindling kallas den sista vindlingen, som sträcker sig ett varv uppåt från ytterläppen. Skalets ovanförliggande del benämns spiran. Dess övre apikala del består av en s.k. protoconch, som åtminstone delvis bildats med hjälp av näring från ägget före kläckning (protoconch I) och hos former med pelagiska larver delvis före bottenfällning (protoconch II), varvid beteckningen larvskal stundom ses som en synonym till 'summa-protoconchen', som via en söm kan urskiljas från den postembryonalt eller postmetamorfost anlagda delen av snäckskalet, benämnd teleoconch. Vindlingsantalet hos en spiraliserad protoconch räknas från en vinkelrätt fr. suturens ursprung mot närmaste vindlingsutsida anlagd tänkt startlinje. När spirans kantprofil härvid bortses från oregelbundenheter åstadkomna av vindlings-konvexiteter etc. är rak säges spiran vara konisk, när den är konvex kallas den cytoconoid. Inälvspaket och mantel vrids 180° i förhållande t. huvud & fot under ontogenin. Huvudet är normalt försett med tentakler, ögon, käkar och radula (rivtung). Foten är vanligen muskulös. En ränna, i vilken främre pedalkörteln (avsöndrande kryp-mucus) mynnar skiljer propodiet (fotens framdel) fr. mesopodiet 'krypsulan' (ehuru denna är modifierad hos pelagiska & grävande former). Ett operculum (lock som stänger till skalöppningen hos skalbärande grupper) sitter likaså ofta på en posterodorsal lob av foten, kallad metapodium. Mantelhåla med ett par bipektinata ctenidier, vilka dock ofta har modifierats el. förlorats. Två subklasser. Världsfaunan i alla miljöer anses omfatta åtminst. 37000 sp., enligt andra källor 80000–100000 arter.

PROSOBRANCHIA Milne Edwards, 1848

{pråsåbrånkia} (≈86, ≈158 sp.)

[Gr. *pros* = framåt, framför, mot, nära + gen. Gr. *branchia* = gälar]

Vanligen med skal, torsion & en eller båda ctenidier i behåll. Huvud med ett par tentakler, försedda med ögon vid dess baser. I regel med skalförslutande operculum. Oftast skildkönade & marina. Numera plägar denna grupp (förutom **Patellogastropoda** Lindberg, 1986, som föres till en särskild subklass **Eogastropoda** Ponder & Lindberg, 1996) ihop med **Opisthobranchia** betraktas som en gemensam subklass **Orthogastropoda** Ponder & Lindberg, 1996, med 5 subordi VETIGASTROPODA Salvini-Plawen, 1980 [L. *vetus* = gammal] (7 superfam.), CAENOGASTROPODA Cox, 1959 [Gr. *kainos* = ny] (**Cerithioidea** Féruccac, 1819 **Littorinoidea** J.E. Gray, 1840, **Rissoidea** J.E. Gray, 1847, **Cingulopsoida** Fretter & Patil, 1958, **Stromboidea** Rafinesque, 1815, **Vanikoroidea** J.E. Gray, 1840 – ej Skandin., **Calyptraeidea** Lamarck, 1809, **Capuloidea** Fleming, 1822, **Xenophoroidea** Troschel, 1852 – ej Skandin., **Vermetoidea** Rafinesque, 1815 – ej Skandin., **Cypraeoidea** Rafinesque, 1815 – ej Skandinavien, **Velutinoidea** J.E. Gray, 1840, **Naticoidea** Forbes,

1838, **Tonnoidea** Suter, 1913 – ej Skandinavien, **Carinoidea** Paetel, 1875 – ej Skandin.), NERITIMORPHA Golikov & Starobogatov, 1975 (7 fam., varav 1 är företrädd i Skandinavien med *Theodoxus*), HETEROBRANCHIA J.E. Gray, 1840 (pulmonater + heterostrofer se nedan) & COCCULINIFORMIA Haszprunar, 1987 (2 fam.)

DOCOGLOSSA Troschel, 1866

= **PATELLOGASTROPODA**

{patellågastråpåda} "Skålsnäckor" (6 gen., 8 sp.)

[Gr. *dokos* = stråle, spjut, lans + Gr. *glossa* (Attiska), *glotta* = tunga / Gen. *Patella* : (se nedan) + taxon Gastropoda]

Skal oftast huvformigt, bilateralt, utan hål och skårer. Adulter saknar operculum. Radulans tvärrader består av <12 tänder varav 2–4 centrala ser identiska ut. Av två ordningar, **PATELLIDA** von Ihering, 1876 & **LEPETOPSIDA** McLean, 1990, är blott den första ordningens samtliga 3 överfamiljer företrädda i våra hav: **Patelloidea** Rafinesque, 1815 med den enda familjen **Patellidae** Rafinesque, 1815 (skal med m.el.m. tydlig extern radiärskulptur el. radiära striae; saknar ctenidier; har pallialgälar), **Nacelloidea** Thiele, 1891 med en av dess 2 familjer **Lepetidae** J.E. Gray, 1850 (ensfärgade skal med mycket svag skulptur) och **Lottioidea** J.E. Gray, 1840 likaså med 1 av 2 familjer, **Acmaeidae** Forbes, 1850 [n. cons., Op. 344 ICZN] (melerade m.el.m. släta skal; har ctenidier). De representeras nedan vardera med 2 släkten.

Ansates G.B.Sowerby II, 1837F9 (1 sp.)

Syn.: *Helcion* de Montfort, 1810 (p.p.)

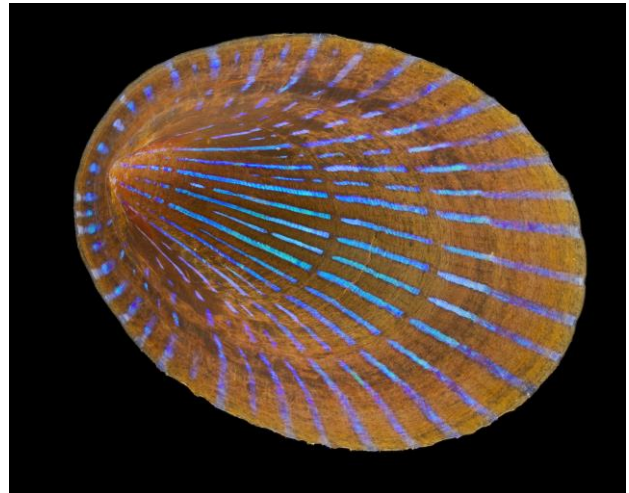
Syn.: *Patina* J.E. Gray, 1847

[L. *ansatus* = handtagsförsedd < L. *ansa* = handtag / Gr. *helkion* = 'bröstkrage' (vad nu det är? – men kanske någon slags skydd, ty Gr. *helkos* = skada, sår) / L. *patina* = skål, panna, fat]

pellucida (Linnaeus, 1758) {ansåtes pellósida}

[L. *pellucidus* = klar, genomskinlig]

D:2–27, F:brungulaktig med blå radierande strimmor; delvis iriserande, L:3, HB (på stora alger (huvudsakl. *Laminaria* i exponerade lägen), vilka tjänstgör som föda), Öres.-Bohus.-Nord.

Ansates pellucida

Patella Linnaeus, 1758 {patélla} "Stor skålsnäcka, Patteskal"

[Gr. *patella* = gryta, panna, bunke; (2 sp.) sannolikt alluderade Linné även på seden att skydda ammande mammors ömmande mammiller medelst dessa skal]

vulgata Linnaeus, 1758 {volgáta}

[L. *vulgatus* = vittspridd, vanlig, välkänd]

D:0–1, F:skal gråvitt gulvitt, med grön brundaskig iriserande insida; fotsula gråaktig. L:7, HB, Bohus.-Nord. Skal rundat baktill. Protandrisk hermafrodit. Tidvattensgynnad. Småalgsbetare med s.k. homing-beteende, d.v.s. återvänder till sin utgångsyta efter en betesrunda. Släpper – liksom föregående art könsprodukter fritt i vattnet. Larvutveckling via *Trocho-*

phora & *Veliger* tills det är dags att bottenfälla tar ≈3 veckor. Kan bli upp till ca 15 år gammal. Något enstaka exemplar av den med ofta tvärrare skal-bakände försedda *P. ulyssiponensis* Gmelin, 1791 [*ulyssiponensis* : från Olisipo, d.v.s. Lissabon] (Syn.: *P. aspera* Röding, 1798), vars skalinsida är blekt glänsande, högst upp orange och fotsula aprikosfärgad har även påträffats vid Bohusl. *P. vulgata* var ganska allmän åtminst. fr. Gullmarsområdet och norrut fram till 1980-talet. Efter slutet av 1990-talet har inga exemplar alls observerats vid svenska västkusten & 2002 konstaterades att längs den ca 40 mil långa kuststräckan fr. Gåsö i Bohuslän t. Lindesnäs i Sydnorge inga exemplar alls återstod, men från Lista & V-vart tycks normala bestånd finnas. Delvis kan tillbakagången skyllas vissa förödande alg-bloomningar, men ev. finns äv. någon typ av mikrobiella förändringar av miljön som orsak till att arten nu är helt borta fr. området. 2006 rapporteras arten dock finnas något Ö om Lindesnäs.

[Patella vulgata](#)

Lepeta J.E. Gray, 1847 {lepéta} (1 sp.)

[Gr. *lepas* : en skålsnäck]

caeca (O.F. Müller, 1776) {kæka / säka}

[L. *caecus* = ljusavsaknande, blind]

D:40–100, F:skal ljusgrått, L:1.7, HB, Öres.-Bohus.-Nord. Den brett koniska skalformen är karaktäristisk. Detritivor. Hermafrodit.

[Lepeta caeca](#)

Iothia Forbes, 1849 (1 sp.)

Syn.: *Lepeta* : Auctt., non J.E. Gray, 1847

[Gr. *iota* (i):alfabetets minsta (9:e) bokstav; allmänt ngt mkt litet]

fulva (O.F. Müller, 1776) {jåt(s)ia fólva}

[L. *fulvus* = rödgul, guldfärgad]

D:(5) 40–600, F:skal orange, L:0.9, HB, Öres.-Bohus.-Nord. Med typisk färg och profil. Den ≤4 mm långa, nedom 40 m djup utbredda *Propilidium exiguum* (Thompson, 1844) är högre med vitt gråbrunt skal. Dess ganska tydligt bakåtriktade apex bildar ett överhäng och ett litet skalseptum (hylla) finns under apex på skalets insida. Hermafrodit.

Tectura J.E. Gray, 1847 {tektóra} (1 sp.)

Syn.: *Acmaea* : Auctt., ?non von Eschscholtz, 1833, ex Rathke MS

[L. *tectura* = lock, något täckande / Gr. *akmaios* = blommande, överflödande, mogen]

virginea (O.F. Müller, 1776) {virginea}

[L. *virgineus* = jungfrulig]

D:5–100, F:rödaktig brun beigemarmorerade skal; rosabandat vit tentakellös mantelkant, L:1.5, HB, Öres.-Bohus.Nord. Dissiperar könsprodukter fritt i vattnet. Nomenklatur något ostabil. Vissa anser att denna art hör till *Acmaea* och att följande art hör till *Tectura* (varvid *Testudinalia* blir en synonym till *Tectura*) och att den senare ej hör till *Acmaeidae*, utan *Lottidae* J.E. Gray, 1840. Hermafrodit.

Testudinalia Moskalev, 1964 {testodinália} (1 sp.)

testudinalis (O.F. Müller, 1776) {testodinális}

Syn.: *tessulata* (O.F. Müller, 1776)

[L. *testudo*, gen. *testudinis* = sköldpadda + L. *-alis* = -tillhörig / L. *tessella* = småkub > L. *tesselatus* = schackmönstrad]

D:0–50, F:skal vit gråel. grönaktigt m. sköldpaddsmönstrade chokoladeller valnötsfläckar; bruna radiär-strimror från apex & utåt; mantelkant koppargrön med små tentakler, L:3, HB, Kieler Bucht-Bohus.-Nord. Skalform lägre än hos *Tectura virginea*. Läger ägg i ett enda lager i tunn mucus mot ett underlag under våren. Hermafrodit. Livsspann: 3 år.

[Testudinalia testudinalis](#)

ARCHAEOGASTROPODA Thiele, 1925

= **DIOTOCARDIA** Mörch, 1865

{arkäägastrápáda} {diätákardia} (≈12 g., ≈14 sp.)

[Gr. *arch*= tidsmässigt först, primitiv + taxon *Gastropoda* / Gr. *dis*= dubbel + *ous*, gen. *otos* = öra + Gr. *kardia* = hjärta]

Skal ofta med pärlemorlager. Radula i regel med talrika tänder i tvärrader. 2–2 bipectinata ctenidier. Mantelhåla utan sifon. Skildkönade. Utan penis. Från sidan av foten utgår oftast typiska epipodialtentakler. Radulans tvärrader består av åtskilliga tänder, varav en central; utanför denna några robusta lateraltänder plus ett stort antal tunna marginaltänder. **Docoglossa** Troschel, 1866 (skålsnäckor) räknades likaså tidigare hit men konstituerar numera ett sidoställt taxon. Vid Skandinavien finns 3 av 4 subordi. NERTOPSINA Cox & Knight, 1960 företräds av 2 fam. blott, varav *Neritidae* Rafinesque, 1815 hyser en välkänd brackvattenart: *Theodoxus* Montfort, 1810 [n. cons. Op. 335 ICZN] *fluviatilis* (Linnaeus, 1758) [n. cons. d:o]. Den påträffas i hela Östersjön, men är även känd från estuarier annorstädes, t.ex. inre Iddefjorden. COCCULINIFORMIA, Haszprunar, 1987, vilka lever på/i gamla valskelett, submerst trä, rockägg etc., är likaså ett artfattigt taxon hos oss med en i 'sugrören' av polychaeten *Hyalinoecia* boende art av *Lepetellidae* Dall, 1881 i våra hav, medan VETIGASTROPODINA Salvini-Plawen, 1980 i Skandinav. företräds av 3 (av sina 7) överfam.:r & 4 fam.:r. Hit hör bl.a. även de närmast vid Eng. Kanalen företrädda, eljest exotiska, s.k. havsörönen, *Haliotoidea* Rafinesque, 1815. Av inhemska taxa redovisas ej nedan *Scissurelloidea* J.E. Gray, 1847, med den oftast ≤2 mm Ø (ehuru upp till 5 mm Ø är kända från Norge) spiralvridna, skulpterade *Anatoma* de Montfort, 1810, av vilken *A. aspera* (Philippi, 1844) finns i Norge liksom *A. crispata* (Fleming, 1828) & ev. en 3:e obeskriven? art, som även finns vid Bohuslän, om den ej är en var. av *A. crispata* (*Scissurelloidea* Gray, 1847), vilka kännetecknas av en långsmal horisontell slits i ytterläppens

mitt. Släktets arter anses vara detritusätare & påträffas på steniga, grusiga eller skalrika bottenar, men hos oss främst på strömopolade sandblandade slambottenar nedom ≈70 m djup.

Fissurelloidea Fleming, 1822

{fissorellåidéa} "Nyckelhålssnäckor" (3 gen., 4 sp.)

[Gen. *Fissurella* < L. *fissura* = spricka, söm + L. *-ella* : dimin.suffix]

Patelliformt (subkoniskt bilateralt) skal med dorsal perforering, slits eller urgröpfung för utströmmande respirationsvatten. Med en av 2 familjer *Fissurellidae* (= *Emarginulidae* Gray, 1834) i våra hav. Skildkönade.

Emarginula de Lamarck, 1801 {emargínola} (2 sp.)

[L. *emarginatus* = kantlös, gränslös + Gr. *oule* = ärr, skåra]

Skalet har en marginalsplits.

fissura (Linnaeus, 1767) {fissóra}

Syn.: *reticulata* J.S. & J. de C. Sowerby, 1813

[L. *fissura* =spricka, skåra / L. *reticulatum* = rutmönstrad]

D:20–700, F:vit brunaktig, L:1.8, HB, Öres.-Bohus.-Nord.

Skulptur grovrutig med 30–40 radiära åsar. Skal vanligen < dubbelt så långt som högt. Spongiovor.

[Emarginula fissura](#)

crassa J.S. & J. de C. Sowerby, 1813 {kråssa}

Syn.: *gigantea* Seguenza, 1876

[L. *crassus* = tjock, tung / Gr. *gigas*, genit. *gigantos* = gigant, jätte, mäktig]

D:30–350, F:gräddvit, L:4, HB (ihop med spongiör).

Bohus.N Nord. Skulptur finrutig med ca 50 radiära åsar. Skal vanligen > dubbelt så långt som högt. Spongiovor.

Puncturella Lowe, 1827 {ponktorélla} (1 sp.)

[L. *punctura* = punktering, stick + L. *-ella* : dimin.suffix]

Skalet med subapikal slits.

noachina (Linnaeus, 1771) {náakína}

[L. *noachina* = (gubben) Noaks. (Beskrevs först som fossil och troddes därför ha danats i samband med syndafloden)]

D:10–200, F:vitaktig, L:1, HB, Öres.-Bohus.-Nord.

[Puncturella noachina](#)

Trochoidea Rafinesque, 1815

{tråkåidéa} "Toppnsäckor" (≈6 gen., 8–10 sp.)

[Gen. *Trochus* < Gr. *trochos*, L. *trochus* = hjul]

Skal spiralvridet; koniskt el. 'subglobulöst', med eller utan (huvudsakl. spiral-)skulptur. Operculum cirkulärt, multi-spiraltecknat med central kärna och hornartat. Med 5 familjer, varav företrädare för den artrikaste av de 2 inhemska familjerna, *Trochidae* (pärlmorglansande insida, tvärryggar på posterodorsala fotyten, epipodialtentakler) presenteras nedan. I N Norge finns en art av *Turbinidae* Rafinesque, 1815, liksom av *Trochaclididae* Thiele, 1928. *Skeneidae* Clarke, 1851 (ej pärlmorglansande små vita skal) företräds av flera arter även i V Norge, varav en sublittoral skalgrusart, den ≤1.5 mm Ø *Dikoleps* Høisæter, 1968 *pusilla* (Jeffreys, 1847) (Syn.: *D. nitens* : Auctt., *non* (Philippi, 1844)) [Gr. *di* < *dis* = två-, dubbel + Gr. *koleps* = knäns bakåtböjning (syftande på tillväxtlinjernas form)], kännetecknad av en grund inskärning i ytterläppen, påträffas i Bohusläns ytterskärgård. Den ≤2.2mm Ø *Skenea* Fleming, 1825 (*Lissospira* Bush, 1897) *basistriata* (Jeffreys, 1877) [James *Skene* of Rubslaw, 1775–1864 : Intendent vid Royal Society of Edinburghs museum & bibliotek. Sir Walter Scotts vän] påträffas nedom ≈ 90 m i yttre Skagerrak liksom den nedom ≈250 m levande *S. peterseni* (Friele, 1877) [R.M. *Petersen* : 1:e styrman på Vöringen, Norske Nordhavs-expeditionens fartyg], vilken har mindre protokonch-Ø (<380 µm) än arter i subgen. *Lissospira* (≥380 µm). Skildkönade.

Gibbula Risso, 1826 {gíbbola} "Pärlemorsnäcka" (2 sp.)

[L. *gibber* = puckel + *-ula* : dimin.suffix]

Sublittoral detritivorer m. karaktäristisk skalform & pelagisk larvutveckling. Tre par epipodialtentakler. Släktet kan knappast förväxlas i våra hav, men vid S Britt. Öarna finns det snarlika littoral släktet *Osilinus* Philippi, 1847 med *O. lineatus* (da Costa, 1778), vilken kan nå 3 cm Ø. *Osilinus* betraktas ibl. som subsläkte till *Monodonta* Lamarck, 1799. S.gen.: *Steromphala* J.E. Gray, 1847, ex Leach MS [Gr. *stereos* = solid, hård, fast + Gr. *ompalos* = naveln]

cineraria (Linnaeus, 1758) {sinerária}

[L. *cinerarius* = hänförande sig till aska]

D:1–15 (130), F:grå gulaktig med många tunna rödaktiga till bruna linjer som ger skalet ett melerat utseende; skalets insida med pärlmorglans, L:1.7, Ø:1.5, HB (bland alger), Öres.-Bohus.-Nord. Har jämnt konvexa vindlingsprofiler. Pelagiskt deponerade ägg.

[Gibbula cineraria](#)

S.gen.: *Colliculus* Monterosato, 1888 {kållíkolos}

[L. *collis*, dimin. *colliculus* = kulle]

tumida (Montagu, 1803) {tómida}

[L. *tumidus* = svullen]

D:10–40 (1200), F:höfärgad med grönbå irisering och brunaktig melering; pärlmorglans på skalets insida, L:1.3,

HB (bland alger, skal och stenar), Öres.-Bohus.-Nord. Vindlingsprofilerna är vinklade, med subsuturala hyllplan. Äggen deponeras bentiskt i oregelbundna gelatinösa massor.

Margarites J.E. Gray, 1847, ex Leach MS

{margarites} (1 sp.)

[Gr. margarites = pärla]

Ganska små sublitorala algbältesarter med konvexa vindlingar & direktutveckling (inuti små slemmiga bentiskt deponerade äggmassor). Sex par epipodialtentakler.

helicinus (Phipps, 1774) {helikinos}

[L. helicinus = liknande gen. *Helix* (Pulmonata)]

D:2–20, F:hornfärgad med grönaktig pärlemorglans, L:0.5, Ø: 0.6, HB (bland alger), Kalmarsund, Bohus.-Nord. Slätskalig, till skillnad från den tydligt spiralstrierade, ≤8 mm Ø *M. striatus* (Leach, 1818) (Syn.: *M. groenlandicus* : Auctt., non (Gmelin, 1791)), som likaså (blott som ⚔ återfinns vid Bohuslän. En annan, mera nordligt utbredd art, men vanlig ⚔ i Bohusl., den ≤15 mm Ø *M. (Pupillaria) Dall*, 1909) *costalis* (Gould, in Abbott, 1841, ex Lovén MS) (Syn.: *M. cinereus* (Couthouy, 1838), non *Turbo cinereus* Born, 1778) har i stället grov rutskulptur med kantigare vindlingar & mynning medan en likaså ⚔ förekommande, ≤2 mm Ø turbinid: *Moelleria* Jeffreys, 1865 *costulata* (Møller, 1842) [Hans Peter Christian Møller, 1810–45 : dansk styresman på Ö Grönland. Ivrig malakolog] enbart är skulpterad med axiala costae. Ungarna av *M. helicinus* avviker från det vuxna utseendet genom att de släta glänsande gulaktiga skalen är nästan planospirala med mkt kort spira & föga framträdande umbilicus.

[Margarites helicinus](#)

Jujubinus Monterosato, 1884 (1 sp.)

Syn.: *Cantharidus* : Auctt., non Montfort, 1810

Syn.: *Calliostoma* : Auctt., non Swainson, 1840

[Eng. jujube = bröstdär, jujuber (frukt fr. *Zizyphus* -busken), om vars färgmeleding arternas inom släktet periostrakum minner / Gr. kantharos = skarabé, även dryckesbägare, båt eller kanot + Eng. -id = av kvalitet som / Gr. calliostoma = med utsökt vacker mun]

Har 3 par epipodialtentakler & pelagiskt larvstadium. Ett par andra koniska arter: den nedom ≈10 m levande, rara, ≤3 cm Ø (& höjd) *Calliostoma zizyphinum* (Linnaeus, 1758), saknar ruttmönster i skalet och har 4–5 par epipodialtentakler, medan den ≤11 mm Ø *C. formosa* (McAndrews & Forbes, 1847) (Syn.: *C. occidentale* : Auctt., non (Mighels & C.B. Adams, 1842)), varav blott något enstaka skal påträffats vid Bohusl., har 3(4) par epipodialtentakler och ett pärlglänsande semihyalint skal med grov spiralskulptur.

S.gen.: **Clelandella** Winckworth, 1932

miliaris (Brocchi, 1814) {jåjobinos miliaris}

Syn.: *clelandi* (W. Wood, 1828)

[L. miliun = hirs + L. -aris = -sambörig / James Dowsett Rose Cleland, 1767–1852, Nord-Irlandsk amatörkonkolog från Bangor, som 1823 insamlade typmaterial till detta namn+ L. -ella :dimin.suffix]

D:30–150 (800), F:vit skär grönaktig melerad med brunaktiga fläckar, L:1.8, Ø:1.8, HB(-SB), Öres.-Bohus.-Nord. Fina axialåsar ovanpå fina spiralstriae ger en rutig skalystruktur.

[Clelandella miliaris = Jujubinus miliaris](#)

CAENOGASTROPODA Cox, 1959

{känågastråpåda} (≈68ng., ≈136 sp.)

[Gr. kainos = ny, recent]

Omfattade fordom ordi MESOGASTROPODA Thiele, 1925 & NEOGASTROPOD(ID)A Thiele, 1921, varav den förra numera är kondemnerad och uppdelad i två ordningar: den blott terrestra och limniska ARCHITAENIOGLOSSA Haller, 1890 & nedanstående huvudsakligen marina ordo:

NEOTAENIOGLOSS(ID)A Haller, 1892

{neätäniåglåssa} (≈50 gen., ≈96 sp.)

[Gr. neos = ny, ung + Gr. tainia = band, remsa + Gr. glossa = tunga]

Skal i regel med torsion, i så fall saknande pärlemorlager, normalt högervidna. Radulans tvärrader med 7 tänder, en central + 3 laterala par, vilka sinsemellan är ngt olika (modifikationer och total reduktion kan dock förekomma). I regel med operculum, hornartat (sällan förkalkat). Ett monopectinat ctenidium; manteln kan bilda sifon; skal dock vanl. utan sifonkanal. Normalt skildkönade. En icke-retraktil penis finnes i regel bakom högra tentakeln. Artrikt taxon m. 20 överfam., varav 11 kan påträffas i skandinaviska (inkl. svenska) hav.

DISCOPODINA P. Fischer, 1884

{diskåpådina} (≈26 gen., ≈59 sp.)

[Gr. diskos = skiva + Gr. pous, genit. podos = fot]

En onaturlig grupp omfattande 13 överfam. (varav 6 sydskanadinaviska) som ej tillhör HETEROPODINA Lamarck, 1812 (pelagiska varmvattenlevande arter), ECHINOSPIRINA Fretter & Graham, 1962 el. PTENOGLOSSINA J.E. Gray, 1853. Bland välkända taxa, från varmare hav än våra egna kan nämnas Cypraeoidea Rafinesque, 1815 (Cypraeidae (kaurisnäckor och deras släktingar Olividae Latreille, 1825) samt Vermetoidea Rafinesque, 1815 (de i likartade rör som polychaetfamiljen Serpulidae boende 'masknäckorna', Vermetidae).

Cerithioidea Férussac, 1819 {keritiåidéa} (2 gen., 2 sp.)

[Gen. *Cerithium* < Gr. *kerykion* : ett skaldjur]

Skal i regel avlångt, högspirigt, med många vindlingar; sällan ovokoniskt, tilltryckt koniskt, diskoidalt eller oregelbundet rörformigt. Apertur antingen holostom (utan kantveck) eller med tendens till sifonkanal eller liknande veckbildning. Skulptur slät till ofta markerad, i synnerhet spiralt, men även transversalt. Operculum hornartat, ofta med centralkärna; inre spiralstruktur som ej sällan övergår i koncentrisk struktur marginalt. Hanar i regel aphyllöda. Livnär sig oftast som växtätande betare el. filtrerare. Med 17 familjer (varav 2 i Skandinavien). Skildkönade.

Turritellidae Lovén, 1847 {torritéllide} (1 gen., 1 sp.)

I regel ganska stora, högspirade koniska arter, vars påtagliga skalskulptur utgöres av vindlingsriktade längsåsar.

Turritella de Lamarck, 1799 {torritélla} "Tornsnäcka" (1 sp.)

[L. *turris*, dimin. *turritella* = torn]

Anm.: Den europeiska artens placering i släktet beror på en yttlig likhet med den indopacifiska typarten för *Turritella*, som dock är så pass skild från 'vår' art att när släktet revideras kommer arten att behöva flyttas till ett lämpligare släkte. Warén (muntl.) anger *Haustator* de Montfort, 1810, [L. *haustus* = uppdragen] som ett möjligt alternativ.

communis Risso, 1826

[L. communis = samhällsmedlem, 'knegare', alldaglig, vanlig]
D:10–100, F:Brungul vit, L:5.5, MB(-SB), Öres.-Bohus. Nord. Läger små runda, ca mm-stora gelatinösa bentiska äggkapslar som druvklaselikt sammanhålls av trådar, med ≈6–20 ägg i varje. Kort pelagiskt stadium.

Turritella communis

Cerithidae Férussac, 1819 = Bittidae Cossman, 1906

{keritide, bittide} (1 gen., 1 sp.)

[Gen. *Cerithium* < Gr. *kerykion* : ett skaldjur]

Små, högspirat koniska, nätmönsterskulpterade, högervridna snäckor, med huvudutbredning som littoral betare.

Bittium J.E. Gray, 1847, ex Leach MS {bittiom} (1 sp.)

[Sannol. Eng. bitty, {bittier, bittiést} = gjord av bitar el. småmullor; cf. svenska ordet bitteliten]

reticulatum (Da Costa, 1778) {retikolátom}

[L. reticulatum = rutmönstrad]

D:0–250, F:ljust gulbrun nästan svart, L:1.5, MB-SB-HB (associerad till ålgräs och alger), S Öster. (Kiel)-Bohus.-Nord. Läger gelatinösa spiralsnurrade äggmassor på växter eller skal under vår tidig sommar. Den kanelbulleformade äggmassan har en största Ø av ca 2 mm och innehåller ca 500–1000 vitaktiga ägg. Larver förekommer i pelagialen från maj till nov. och är lätt igenkännbara genom att det brunaktigt hornfärgade larvskalet har en tydlig fyrkantig inskärning i ytterläppen just under föregående vindling.

Bittium reticulatum

Littorinoidea J.E. Gray, 1840 {littårinåidéa} (≈4 g., ≈10 sp.)

Skal spiralvridet, m.el.m. rundat el. koniskt, med rundade vindlingar & oftast svag skulptur. Apertur (skalöppning) vanligen oval. Operculum med spiralstruktur, oftast hornartat. Små till medelstora arter. Huvud med rundade tentakler med basala ögon på korta pedunkler. Med 4 familjer varav blott 2 är marina. Företrädare för Littorinidae {littårinide} presenteras nedan. Skeneopsidae Iredale, 1915 {skeneåpside} företräds i Skag., Isefjorden & Limfjorden av den blott 1,5mm Ø, nästan men ej helt, ty apex när mynningens överkantsnivå el. strax ovan planospirala, vaxfärgade till brunaktigt delvis hyalint slätskaliga *Skeneopsis planorbis* (O. Fabricius, 1780), som lever bland trådiga alger i undre tidvattenszonen, gärna under stenar på någon till några meters djup i vår ytterskärgård, ofta tillsammans med den lilla musslan *Turtonia minuta* (O. Fabricius, 1780), av vilken dock blott fossila skal från den postglaciala värmeperioden påträffats i Sverige. Denna snäckas huvud-fot-komplex är delvis täckt av svart pigment & dess skal är ganska robust. Skildkönade.

Lacuna Turton, 1827 {lakóna} (3 sp.)

[L. lacuna = grop, hål, dike]

Har ett par tentakler på metapodiet (fotens opercularlob) och skalet har navel.

pallidula (Da Costa, 1778) {pallídola}

[L. pallidula = blek]

D:1–70, F:gulgrön grön; stundom nästan vit (slutvindlingen saknar färgband), L:0.6; Ø:1.2, HB (på *Fucus serratus* och div. rödalger), S Öster.-Bohus.-Nord. Skalet har 3–4 vindlingar och den sista av dessa upptager >90% av skalhöjden. Den mycket breda navelrännan har tunna längsåsar. Spiran är extremt låg, så mynningen blir oproportionerligt stor. Äggsamling i form av en ≤ ≈0.5 cm Ø fastsittande oval rund tunn hemisfärisk gelatinös massa innehållande 30–150 ägg. Direktutvecklande. Ettårig med ♂♂ som viktmissigt blott är ca 1/10 så stora som ♀♀ och som dör något innan ♀♀ dör på våren. En ≤4 mm lång och bred förväxlingsart: *L. parva* (Da Costa, 1778) (Syn.: *L. puteolus* (Turton, 1819) [L. puteus, dimin. puteolus = grop, brunn]) har en något högre spira med åtföljande mindre mynning, något smalare umbilicus samt är i Skandinavien tunnskaliga & ljust vinröda. Arten påträffas nedom ≈10 m djup på (i våra hav) fr.a. *Phyllophora*, *Phycodrys* & *Delesseria*, vilka är födoobjekt och torde vara mest allmän i våra ytterskärgårdar. De blir likaså ettåriga och har direkt utveckling (vårlekare). Äggkapslarna är ovalt semisfäriska, mindre än hos *L. pallidula* & med ≤16 ägg

S.gen.: *Epheria* J.E. Gray, 1847, ex Leach MS {eféria}

[?? möjl. Gr. ek-, e- = ute, bortom + möjl. Gr. phero = bära]

vincta (Montagu, 1803) {vínkta}

Syn.: *divaricata* (O. Fabricius, 1780) non (Linnaeus, 1767)

[L. vincta = inringad / L. divaricatus = särande, åtskiljande]

D:0–40, F:blekt hornfärgad-brunaktig; stundom med orange-

bruna längsband på vindlingarna, L:1.2; Ø:0.5, HB (littoralalger & ålgräs), S Öster.-Bohus.-Nord. Karaktäristisk fastsittande torusformad (livbojslik) gelatinös äggsamling vårtid. Larvutveckling planktotrof. Artens spira har 5–7 vindlingar, varav den sista upptager >90% av skalhöjden. Navelrännan är slät. Tör i våra hav kunna bli 3–4 år gamla (6 år i Arktis).

[Lacuna vineta](#)

Littorina de Férussac, 1822 [n. cons. Op. 1159, ICZN] {littårina} (5 sp.)

[L. litus, litoris = strand inkl. strandorganismernas habitat + L. -ina = -tillhörig]

Anm.: Arterna inom detta släkte kallas ofta ganska menlöst för 'strandsnäckor'. Ett fornnordiskt namn för snäckskal (Isl. 'kuðungar') lever dock kvar längs stora delar av västkusten i namnformen 'kubbongar', som hos oss betecknar denna grupp. I periostracum (ofta tydligast i gula skal av *L. obtusata* och *L. fabalis*), finns ofta en endozooisk grönalg, *Tellamia contorta* Batters, 1895 (Chaetophorales). Släktet har skal utan navel & saknar metapodialtentakler.

littorea (Linnaeus, 1758) [n. cons. Op. 1159 ICZN] {littåréa}

[L. litus, litoris (se *Littorina*)]

D:0–15, F:oftast m.el.m. mörk (grå, brun, brunsvart) men har stundom ljusare toner (gulorange vitaktig); columella oftast vit (aldrig rosa); skalmynningens insida kan vara försedd m. mörka breda inåtgående band (saknas ofta, men finns aldrig heller hos förväxlingsarter); huvudtentakler mörkt tvärstrimmiga, L:3.8, HB, S Öster. (Bornholm)-Bohus.-Nord. Spiran består av flata el. svagt konvexa vindlingar med grunda suturer. Ytterläppen möter slutvindlingen snarare tangentiellt än rätvinkligt. Äggkapslarna är planktoniska, liknande små (≤1 mm Ø) flygande tefat, vanligen innehållande 2–5 (≤9) ägg. Kapslarna brister osmotiskt efter en knapp vecka, varefter *Veliger*-larven tillbringar ca halvannan månad pelagiskt. Individuer kan bli bortemot ett par decennier gamla.

S.gen.: *Neritrema* Récluz, 1869

[Gr. nerites : ett slags vattenlevande blötdjur + L. remus = åra]

obtusata (Linnaeus, 1758) {åbtosåta}

Syn.: *littoralis* : Auctt., non (Linnaeus, 1758)

Syn.: *palliata* (Say, 1822)

[L. obtusatus = trubbig /L. palliatus = bemantlad, höljd, beslöjad, maskerad]

D:0–5, F:synnerl. variabel men skal ofta mörkt el. gulbrunaktigt ehuru v. S. Skandinav. vackert rent gula skal hos arten tycks saknas ('smutsgula' skal kan dock påträffas (ibl. Med i kulören avvikande band längs vindlingarna) dock utan mosaikmönstring (se *L. fabalis*)); det levande djuret har,

t. skilln. mot det hos *L. fabalis*, i regel svart kroppspigment på t.ex. huvud & antenner, ehuru undantagsvis ljusa individer förekommer, L:1.5, Ø:1.7, HB (på *Ascophyllum* el. *Fucus vesiculosus*), S Öster.-Bohus.-Nord. I S Skandinav. är skalspira mkt låg, skalmynning bred; dess ytterläpp möter sista vindlingen tydligt nedom apex nivå. Penis kort. 3–4-årig. Arten raspar jämte mikroalger även i sig fragment av de brunalger som är dess normala substrat. I subarktiska områden finns en högspirig form av arten, kallad *L. palliata*, ngt liknande *L. saxatilis*.

fabalis (Turton, 1825) {fabális}

Syn.: *mariae* Sacchi & Rastelli, 1966

[L. faba = böna + L. -alis = -tillhörig / *Maria* Magistretti, italiensk samtida zoolog]

D:(som föregående art), F:(skalvägen varierar ungefär som hos föregående art men rent gula skal är vanl. längs svenska västkusten hos arten; ej rent gula skal är ofta svagt mosaikmönstrade (Eng. tessellated)); kropp vanligen opigmenterad (ehuru gråaktiga individer rart kan påträffas), L:1.1, Ø:1.2, HB (på *Fucus serratus*), ?-Öres.-Bohus.-Nord. Skalspira mycket låg eller saknas, skalmynning högre än bred; dess ytterläpp möter sista vindlingen nära apex nivå. Penis lång och avsmalnande. Ettårig (få exemplar överlever längre än till våren efter kläckningen). Anses blott leva av oftast epifytiska mikroalger. Juvenila skal saknar den lilla analsinus (d.v.s. att överdelen av aperturens ytterläpp är något tillbakavikt mot föregående skalvindling) som finns hos motsvarande *L. obtusata*. Båda våra arter med trubbig apex sätter fast gelatinösa ganska hyalina äggsamlingar vid fasta underlag (oftast på de alger som de prefererar). Äggsamlingarnas är i regel ovala njurformade (ca 7x3 mm) & innehåller ca 65–180 ägg, vilka däri som veligerlarver utvecklas i närmare en månad innan ungarna kryper ut.

[Littorina fabalis](#)

saxatilis (Olivier, 1792) {saksåtilis}

Syn.: *rudis* (Maton, 1797)

Syn.: *tenebrosa* (Montagu, 1803)

[L. saxatilis = har sitt tillhåll bland klippor & stenar / L. rudis = rå, ojämn, oanvänd, ocivilicerad, vild / L. tenebrosus = mörk, dyster, skuggfylld]

D:i skvalpzonen på land några meters djup, F:mkt variabel (schatteringar av mörkbrunt, rödororange, gulaktigt & vitt); columella i regel svagt skär, L:2 (djur > 1.7 cm är alla ♀♀), HB (vanl. klippor & stenar i skvalpzonen; en tunnskalig form av arten kallad *L. tenebrosa*, återfinns submerst bland estuarievegetation), S Öster. (Rügen)-Bohus.-Nord (ett Kalmarsunds-individ är trol. vektortransporterat). Vindlingar ganska bulliga & med djupa suturer. Ytterläppen möter slutvindlingen snarare rätvinkligt än tangentiellt. I periostracum av denna art (& äv. hos t.ex. *L. obtusata*) finns ibland en grönalg, *Tellamia contorta* Batters, 1895 (Chaetophoraceae), som ger

snäckan en tydl. grön färg. Larvutveckling försiggår i moderdjuret, som således 'föder' levande krypande ungar (ovovivipari). Individer tör kunna bli ≈5–6 år gamla i våra hav (8 år i Arktis). En till det yttre mkt snarlikt art, *L. arcana* Hannaford Ellis, 1978 är känd närmast från Trondheimsfjorden upp till Murmansk-området. Den är ej ovovivipar, men har bentisk, icke-planktotrof larvutveckling på samma sätt som t.ex. *L. fabalis*. Så är likaså fallet med ännu en snarlikt art *L. compressa* Jeffreys, 1865, som finns från Lofoten-området & norrut samt vid Britt. Öarna.

[*Littorina saxatilis*](#)

Melaraphe Menke, 1828 {melaråfe}

Syn.: *Littorina* : Auctt.

[Gr. *melas* = svart + Gr. *rhaphe* = söm, sutur]

neritoides (Linnaeus, 1758) {neritåides}

[Gen. *Nerita* < Gr. *nerites* : ett slags skaldjur, som simmar i vattnet / el. *Neritos* : berg på Ithaca; (äv. hela ön) + L. *-oides* = -liknande] D:i skvalpzonen på land, F:olika nyanser av grått till nästan svart; columella brun; mynningsbas vit; huvudentakler med 2 mörka längsstreck, L:0.9, HB (exponerade klippor i ytterskärgård), Bohus.-Nord. Den ganska höga spiran består av flata eller svagt konvexa vindlingar med grunda suturer. Ytterläppen möter slutvindlingen snarare tangentiellt än rätvinkligt. Läger äggkapslar som liknar de hos *Littorina littorea*, men blott ca 0.18 mm i Ø och innehållande ett enda ägg. Den pelagiska larvfasen pågår ca en månad. Lever upp till 3 år.

[*Melaraphe neritoides*](#)

Rissooidea J.E. Gray, 1847 {rissååidéa} (≈14 gen., ≈37 sp.)

Skal ovokoniskt till tornformigt, med i regel konkava vindlingar, oftast m.el.m. släta, men skulptur, även ribbor förekommer ganska frekvent. Apertur rundad eller oval. Operculum hornartat, stundom förkalkat. Ögon vid tentaklernas yttre basaldelar. Oftast små till stundom medelstora arter. Stor, sannolikt delvis polyfyletisk grupp, med 20 familjer. Skildkönade. Representanter för de 4 vid Sverige förekommande marina familjerna presenteras nedan.

Hydrobiidae Troschel, 1857 {hydråbiide} (2–3 gen., 3–4 sp.)
Slätskaliga, estuarina arter utan metapodialtentakler.

Hydrobia Hartmann, 1821 {hydråbia} (2–3 sp.)

Syn: *Ventrosia* Radoman, 1977 (p.p. *H. ventrosa*)

[Gr. *hydor*, *hydro*= vatten + Gr. *bios* = liv]

ulvae (Pennant, 1777) [n. cons. Op. 336 ICZN] {ólve}

[Gen. *Ulva* (Havssallat)]

D:0–20, F:hornfärgad ljust barkbrun; något hyalin, L:0.6, MB, Öster. (S Bottenviken & Tallin)-Bohus.-Nord. Skal tunt med relativt flata vindlingar och trubbig apex. Ytterläpp & parietalläpp bildar en nästan spetsig vinkel. Djur med mörkt tvärband på snytet framför ögonen & med mörka pigmentringar strax nedom tentakelspetsarna. Vår enda art av släktet med pelagisk larvutveckling. Ännu mer inskränkt till brackvatten är *H. ventrosa* (Montagu, 1803), vars skal har mera konvexa vindlingar, en spetsigare apex. Dess ytterläpp möter parietalläppen rundat. Djuren har andra pigmentmarkeringar, näml. en mörk triangel mellan snytets ögon. På sin höjd finns en subterminal svart tentakellängslinje. Dess penis är utrustad med ett flagellum. I likn. miljö kan ännu en art påträffas, näml. *H. neglecta* Muus, 1963, vars skalform är ett mellanting mellan de båda övriga men spiran är mera cyrtocoid. Dess tentakler har svart pigm. i ett kon-format område nära toppen och dess penis saknar flagellum. Snytet plägar ha ett främre mörkt tvärband, från vars mitt ett Y-format tecken löper bakåt mot tentakelbaserna. Denna art är synonym m. en SV-europeisk art, likaså direktutvecklad ur ett enda ägg / kapsel, *H. acuta* (Drapernaud, 1805). Skalformen hos sydeuropeiska populationer är annorlunda & formell synonymisering av namnen på nord& sydeuropeiska populationer har ännu ej skett. Alla är estuarieformer. *H. ulvae* kan dock påträffas i ganska marina miljöer (tolererar 1.5 ‰ S, men trivs bäst vid ≥10 ‰ S). *H. neglecta* tycks kräva estuariemiljö med ej alltför fluktuerande salinitet (≈2–31 ‰, men ≈25 ‰ S är optimalt) & är hittills vid svensk kust blott påträffad vid Amundön i N. Halland (Schander, opubl.). *H. ventrosa* tolererar 2–34 ‰ S men trivs bäst mellan 6–25 ‰ S. I än mer utpräglad estuariemiljö trivs släktingen *Potamopyrgus* Stimpson, 1865 *antipodarum* (J.E. Gray, 1843) (Syn.: *Hydrobia jenkinsi* E.A. Smith, 1889 [A.J. *Jenkins*, från Cardiff, aktiv i London som tapetserare, men var äv. en god hobbynaturforskare, samlare av mollusker (insamlade t.ex. Smiths typmaterial), foraminiferer etc., medlem i Queckett Club & mellan 1886–94 the Conchological Society]) som framtill har ett vitt tvärband på ett i övr. mörkt snyte, ibland äv. med en periostracal spiralköl längs några skalvindlingar och en apertur som är bredast nedom mitten. Dess toleransgränser är 0–16 ‰ S. Invandrad till Europa fr. Austral-regionen har den nu bl.a. baltisk utbredning & finns även i inre Idefjorden.

Rissoidea J.E. Gray, 1847 [n. cons. Op. 1664 ICZN (ges företräde över Syn.?: *Truncatellidae* [n. cons., Op. 344, ICZN] om de anses synonyma)] {rissåide} (10 gen., 21 sp.)

Variabelt skulpterade marina skildkönade småsnäckor med ofta korta metapodialtentakler. Fot baktill okluven.

Rissoa Fréminville, in Desmarest, 1814 {rissåå} (3–4 sp.)

[Joseph Antoine Risso, 1777–1845, apotekare, botanist, medicinskemist & zoolog i Nizza (Nice), mest känd för systematiska arbeten om medelhavs fiskar]

Ganska små och allmänt förekommande snäckor i den marina vegetationszonen, vilka är synnerligen inomartsvariabla. I regel förekommer grov axialskulptur åtminstone på någon vindling men helt släta exemplar är likaså ganska frekventa. Har ibland speciellt i estuarina förhållanden – eroderade skal, varvid enskilda individer fr.a. ej juveniler ej säkert kan bestämmas. Livsspänn i regel ≤ 1 år, ehuru speciellt monstrosa (parasiterade?) exemplar tycks kunna leva något längre. Honorna dör några dagar efter att de ca mmstora (eller knappt så) linsformade äggkapslarna innehållande många ägg deponerats på ett fast underlag. Se även det i de flesta hänseenden mycket snarlika gen. *Pusillina* nedan. Förutom här redovisade arter finns från Irland och Engelska Kanalen & söderut *R. guerini* Récluz, 1843 [Félix Édouard Guérin(-Méneville), 1799–1874, fransk naturforskare], vilken kan nå 6 mm höjd och har skalets apex och peristom lila-färgat.

membranacea (J. Adams, 1800) {membranåsea}

Syn.:? *labiosa* (Montagu, 1803)

[L. *membranaceus* = hinnlik, membranlik / L. *labia*, *labium* = läpp + L. *-osus* = -utökning]

D:0.5–10, F:hornfärgade, gulaktiga, blekgröna el. vitaktiga; ofta med gulbruna tvärband längs vindlingarna; apex-region ofta med violett ton; det adulta djuret skyntar delvis grönt innanför skalet, L:1.05, MB (ålgräs & *Chorda filum* – vegetation), Kalmarsund-Bohus.-Nord. Unga exemplar har en kantig, m.el.m. rombisk skalapertur, fullvuxna blir ofta högspiriga och får lätt en knöl på columellarsidan av peristomet. Två olika utvecklingstyper inom denna nominella art är kända. (Se Warén 1996. *J. Mar. Biol. Ass., U.K.* 76(4): 1013–1057). Typ A (svarande mot Montagu's namn) har planktotrof utveckling m. kläckning vid 150–220 μm $\emptyset$ och ≈ 0.7 vindlingar & bottenfällning vid ytterligare 0.8–1.5 vindlingar & 280–420 μm $\emptyset$ larvskal. Från inre danska vatten, Britt. Öarna och SV Frankrike är den lecithotrofa (adelphophaga [Gr. *adelphos* = nära släkting + Gr. *phago* = äta]) typ B (*R. membranacea* s. str.) känd. Den kravlar ur kapseln vid 280–360 μm $\emptyset$ och 1–1.3 vindlingar stor. Typ A har något mindre ägg än typ B (85–100 jämfört med 120–130 μm $\emptyset$), men adelphophagi kan förekomma innan kläckningen även hos typ A. Radulan är identisk & unik bland rissoider, p.g.a. att centrala tänder har ett tunglikt mittutskott. De båda typerna kan nog misstänkas utgöra populationer av en och samma art med en divers utvecklingsstrategi. Förekommer i saliniteter fr. 6–7 till 35 ‰.

lilacina Récluz, 1843 {lilasína}

Syn.: *violacea* :Auctt., ?non Desmarest, 1814

[L. *lilium* = lilja + L. *-cinium* : abstraktionssuffix / L. *viola* = viol + L. *-aceus* = -artad]

D:(0) 2–20, F:skal med lila apexoch peristomregion, L:0.5, MB-HB (fytalt på alger & ålgräs), S. Katt-Bohus.-Nord. Är mkt karaktäristisk p.g.a. sitt tjocka skal med ovan relaterade färger, föga konvexa vindlingar & den fina rutmönstrade gropskulpturen på slutvindlingen, ehuru subadulter på ≤ 2 –4 telococonch-vindlingar ej hunnit anlägga denna skulptur, men kan då separeras från t.ex. *R. membranacea* via sina mycket bredare, i regel färglösa, skal.

parva (Da Costa, 1778) {párva}

[L. *parvus* = liten, obetydlig]

D:0– ≈ 12 , F:levande el. färskas adultskalet vanligen med en artkaraktäristisk halvmånformig färgteckning på slutvindlingens utsida; dess apexregion är ofta något diffust violett och de jämnt koniska och släta apikalvindlingarna i regel rödbruna, L: 0.5, MB-HB (fytalt på alger & ålgräs), Öres.-Bohus.Nord. Har något mindre konvexa vindlingar än *Pusillina* (se nedan). Överst på telococonchen löper en svag spiralås, som ger övre vindlingen ett något kantigt utseende & eventuella axialribbor utgår från denna kant. Antingen helt släta eller 'totalt' axialribbade skal dominerar, ehuru skal med någon eller några enstaka kraftiga axialribbor kan finnas. Dessa är alltid glesa (≤ 12 ribbor / vindling) men

ungefär lika kraftiga.

Pusillina Monterosato, 1884 {posillína} (2 sp.)

Syn.: *Rissoa* : Auctt. (p.p.)

[Från typarten *Rissoa pusilla* Philippi, 1836 (< L. *pusillus* = mycket liten, klen + L. *-ina* :dim.suffix)]

Rissoa-lika med tydligt konvexa vindlingar, men skallängd ej längre än 2x bredden; saknar både gropskulptur & halvmånformade färgteckningar på slutvindlingens utsida; apertur snarare oval än rombisk.

sarsi (Lovén, 1846) {sársi}

Syn.: *albella* (Lovén, 1846 non Alder, 1844)

[M. Sars (q.v.) / L. *albula* = vitaktig + L. *-ella* : dim.suffix]

D:0–5 (15), F:apex färglös brons på skalet som (när det ej korroderats el. blivit överväxt) antingen är smutsgrått m. brunaktiga fläckar el. har en ljusare grå transparent nyans med bruna fläckar; djur gräddfärgat med bruna & vita fläckar på huvudet & mörka markeringar på opercularlober & fotskaft, L:0.37, MB (bland makroalger & fr.a. ålgräs; gärna i brackvatten); aldrig i exponerad miljö, Kalmarsund, Hanöbukten & polska Puckbukten-Bohus.-Nord. Med eller utan grov axial ribbskulptur (≤ 20 / vindling). Spira vanl. kortare än aperturhöjd. Skal således bredare & mera uppblåst än det hos den nästan alltid i samma biotop utbredda, mera långsmalt koniska cylindriska *Rissoa membranacea*. Radulakaraktärer i tveksamma fall: (centralt mittandsutskott spetsigt ej tungformat hos *P. sarsi*). Djurets metapodialtentakel tillplattat lövlik, ej som våra övr. *Rissoa* & *Pusillina*-arter digitiformt el. filiformt (d.v.s. fingerel. tråd-format). Skal mera högspirigt & relativt sett bredare än hos *P. inconspicua*. I förekommande fall är axialskulptur gles som hos *Rissoa parva*, men axialribbornas ändrar övergår mera kontinuerligt i skalet.

inconspicua (Alder, 1844) {inkånspíkva}

[L. *in* = ej + L. *conspicuus* = iögonenfallande]

D:3–100, F:protoconchtopp vanligen med skarpt avgränsad mörk purpurton; djuret är blekgulfläckigt, varav en stor gul fläck alltid sitter innanför vardera ögat, L:0.3, MB-HB (fytalt på alger och ålgräs och lösrivet algmaterial), Lübeckbukten Katt.-Bohus.-Nord. Har tätare axialskulptur (≥ 25 på näst yttersta vindlingen) hos skulpterade exemplar än förväxlingsarter och går ej gärna in i svagt brackvatten.

Obtusella Cossmann, 1921 {åbtosélla} (1 sp.)

Syn.: *Cingula* Fleming, 1818 (p.p.)

[L. *obtusus* = trubbig, pp. av *obtundo* = göra trubbig, för-slöa + L. *-ella* : dimin.suffix / *Cingula* : (se text nedan)]

För det obeväpnade ögat slätskalig. Övriga rissoider med till synes slätt skal i våra hav är den ≤ 4 mm höga, ≤ 2 mm $\emptyset$ detritivoren *Cingula* Fleming, 1818 *trifasciata* (J. Adams, 1800) (Syn.: *C. cingillus* (Montagu, 1803)) [L. *cingulum* = krage, gördel < L. *cingo* = omge / L. *tri* = 3 + L. *fasciatus* = buntad < L. *fascia* = bunt, knippe / L. *-illus* : dimin.suffix], som håller till i klippsprickor etc. nedom övre *Semibalanus*-bältet. Denna hos oss rara (ev. blott som postglacialfossil vid Bohusl. utbredda) art har föga tumida (= 'svullna') vindlingar med knappt synlig spiralskulptur, men 2–3 mörka spiralband på sista vindlingen. Den ≤ 3 mm höga, ≤ 1.5 mm $\emptyset$ bland sublittoralalger åtm. vid V Norge levande *Crisilla* Monterosato, 1917 *semistriata* (Montagu, 1808) [Gr. *Krisis* : myt. kvinno-namn el. Gr. *krisis* = separering(ssätt) + L. *-illa* : dimin.suffix / L. *semi* = halv + L. *striatus* = strimmig < L. *strio* = striera, förse med fåror] är snarlik men har tydlig spiralskulptur & nymåne-formade fläckar i stället för spiralfärgband. I Katt.-Skag. har hittills blott skal av arten påträffats. En på djupa (> 90 m), svagt strömpåverkade (vare sig alltför leriga el. sandiga) slambottnar sparsamt förekommande foraminiferovor, den ≤ 2 mm höga *Pseudo-setia* Monterosato, 1884 *turgida* (Jeffreys, 1870) [Gr. *pseudes* = falsk + Gen. *Setia* H. & A. Adams < *Setia* : den under Vespasianus & Titus verksamme poeten Gaius Valerius Flaccus' födelsestad i Latium, känd för sitt ypperliga Vinum

Setinum / L. turgida = svullen] har tumida släta vindlingar med en enda svag spirallinje på kroppsvindlingen i aperturöverkantshöjd & tydlig umbilicus. Är ejlest snarlik *Pusillina inconspicua*, men saknar helt både färgmönster & axialsulptur & har en större & trubbigare protoconch omfattande 1.5 vindlingar.

intersecta (S. Wood, 1857) {intersékta}

Syn.: *alderi* (Jeffreys, 1858)

[L. inter = bland, mellan + L. sectus = klivet, skuret < L. seco = klyva, skära, kapa / J. Alder, 1792–1867, (q.v.)]

D:5–60, F:skal uniformt blekt hornfärgat; djur gräddgult med talrika vita punkter, L:0.2, Ø:0.14, SB-HB (bland fastsittande & lossrivna alger), Bohus.-Skag.-Nord. Mycket allmän kortspirig cyrtoconoid (= med konvex spira) art, som har vid umbilicus & fin retikulerad mikrosulptur på sina tumida vindlingar. Kan fr.a. förväxlas med *Pusillina inconspicua* (se ovan), som är den enda arten i *Rissoa* / *Pusillina*-komplexet, som plägar massuppträda nedom gränsen för fastsittande vegetation. Dock har ju denna art ett purpurfärgat larvskal och djuret är blekgulfläckigt, varav en stor gul fläck alltid sitter innanför vardera ögat.

Alvania Risso, 1826 {alvânia} (6 sp.)

[L. alvus = livmoder, mage el. ev. L. alveus = hål, håla, kanal + L. aneus = -tillhörig]

Sublittoral småsnäckor med nätsulptur på så gott som hela teleoconchen & förtjockad adult ytterläpp. Slika är våra båda arter av *Manzonina* Brusina, 1870 [Angelo Manzoni, 1842–95, ital. paleontolog], men deras skulptur är ännu grövre. Hos den bland kalkinkrusterade rödalger levande, ≤4 mm långa *M. (M.) crassa* (Kanmacher, 1798) [L. crassus = tjock, tung] är spiralskulpturen svag, men de tydligt opisthoklina axialribborna (≈10 / vindling) är mkt grova. Hos den ≤4 mm höga *M. (Alvania) Monterosato*, 1884) *zetlandica* (Montagu, 1815) [L. zetlandica = från Shetlands], som påträffas på silt-grusbotten nedom 30 m, är spiral& axialsulptur lika starka. På kroppsvindlingen finns ≈14 axiala costae, som överkorsas av 4–5 spiralribbor, samt äv. 2 extra spiralribbor nedom axialsulpturen. Dessa har tidigare varit placerade i *Alvania* och en viss osäkerhet vidlåder omplaceringen av den senare arten. De finns åtminstone levande vid V Norge, men i Skagerrak-området har hittills blott skal påträffats.

punctura {ponktóra} (Montagu, 1803)

[L. punctura = stick, punktering < L. pungo = punktera]

D:2–40, F:skal gräddgult el. ngt brunare ev. med brunaktiga markeringar tvärs över vindlingarna och ibland med en brun linje längs den eljest vita förtjockade ytterläppens abaperturala sida, L:0.3, Ø:0.2, HB-SB, Kalmarsund, Katt.-Bohus.Skag.-Nord. Larvskal något tillspetsat med 2.5–3 vindlingar. Inhemiska arter har spiral& axialsulptur ungefär lika välutvecklade. Ett par arter med föga konvexa vindlingar har som aduler tandlika åsar längs ytterläppens insidan. Av dessa båda ned till N Katt. vid vår kust utbredda arterna har den nedom ≈30–35 m levande *A. cimicoides* (Forbes, 1844) [L. cimicoides = liknande *A. cimex*] gyllengul apex på en konisk spira och 16–20 axialcostae på kroppsvindlingen medan den bland alger el. övr. hårbotten mellan 2–40 m utbredda *A. beanii* (Thorpe, 1844, ex Hanley MS) [W. Bean, 1787–1866 (q.v.)] har en svagt cyrtoconoid spira utan avvikande apexfärg & 35–45 costae på kroppsvindlingen. Av övr. arter har den på mjukbotten m. sandinslag nedom 50 m utbredda *A. jeffreysi* (Waller, 1864) [J. Gwyn Jeffreys, 1809–1885, (q.v.)] trubbig apex med i 50x förstoring synliga zigzagspirallinjer på larvskalet & ngt bättre utvecklade spiralän axialsulptur på slutvindlingen. *A. punctura* har som adult 6 vindlingar, varav kroppsvindlingen bär 30–40 costae & 12–15 spiralribbor. Sinsemellan mkt snarlika är den på mjukbotten nedom 150 m utbredda *A. subsoluta* (Aradas, 1847) [L. subsoluta = ngt åtskilda (åyftande vindlings-spiralerna)] och den på liknande botten mellan (17) 50–100m utbredda *A. testae* Aradas & Maggiore, 1844 (Syn.: *A.*

abyssicola (Forbes, in Forbes & Hanley, 1850)) [genitiv av L. testa = skal, tegel(panna) / L. abyssicola = djupvattenlevande]. De har 4–5 vindlingar med 19–24 costae på slutvindlingen & de mest basala spiralåsarna är kraftigast. Den förra har dock ortoklin axialsulptur & ytterläpp & en larvskals-Ø om ≥ 0.4–0.5 mm (1.5 vindlingar med knappt preparermikroskopiskt synliga spiralstriae) medan den senare har opisthoclin skulptur & ytterläpp samt en larvskals- Ø om 0.3–0.4 mm (nästan 2 starkt skulpterade vindlingar). Fr. Bohus. är äv. skal kända av den eljest från S Britt. Öarna & söderut utbredda *A. lactea* (Michaud, 1830), påträffad i sediment nära det anoxiska skiktet under djupt nedsjunkna littoral stenblock i tidvattenzonen. Ev. kan arten finnas levande i liknande miljö strax nedom littoralzonen vid vår kust. Dess skal blir halv-cm-stort & har skulptur av ganska fåtaliga höga axial-åsar samt tätare sittande låga spiralåsar, som ihop bildar ett nätverk av rektangulära gropar. Aperturen bildar en spetsig vinkel mellan ytterläpp & kroppsvindling.

Onoba H. & A. Adams, 1854 {ånåba} (2 sp.)

[L. hist. Onoba : Romersk stad i Hispania Baetica (Andalusien), numera känd som Huelva]

semicostata (Montagu, 1803) {semikåstata}

Syn.: *O. striata* (Montagu, 1803) non (Da Costa, 1778) [L. semi= halv+ L. costatus = revbensförsedd < L. costa = revben / L. striatus = strimmig, randig]

D:littoralen-20m, F:periostracum oftast rostfärgat, men gula, vita el. svarta exemplar finns; djur vita gräddgula m. mörkare pigment på fot & snyte, L:0.4, HB-SB (sten& sandbotten m. ev. finare sediment), Öres.-Bohus.-Nord. Övre vindlingar har tydlig spiralskulptur och tydliga tvärribbor. Släktets 2:a art i våra hav, *O. aculeus* (Gould, 1841) [L. aculeus = nål, tagg] är mer brackvattentolerant, föredrar algbevuxna lokaler och har spiralskulptur, men tvärribbor antyds som mest på 2–2 adapikala vindlingar. Säkra separeras *O. semicostata* via larvskalet, vars protoconch 1 & 2 består av ≈0.7 + ≈1.25 vindlingar, medan *O. aculeus* (som saknar protoconch 2) har ett larvskal, som består av en dryg vindling. Som glacialfossil förekommer likaså den numera arktiskt utbredda *O. improcera* Warén, 1996 i södra Skandinavien. Den liknar något en förkrympt *O. aculeus* men har grövre skalskulptur.

Iravadiidae Thiele, 1928 {iravadide} (1 gen., 1 sp.)

[Gen. *Iravadia* Blanford, 1867 (en honnör till den hinduistiske gudomen Indra's vackra vita elefant Iravada, ty bröderna Blanford, William T., 1832–1905, & Henry F., 1834–97, verkade i Indien som paleontologer samt zoolog resp. meteorolog)]

Småsnäckor utan grovskulptur; ≥ dubbelt så långa som breda; spira cyrtoconoid med trubbig apex; apertur hälften av kroppsvindlings längd, vilken i sin tur är ≈60% av totallängden. Djurets fot är baktill tudelad t. skilln. fr. förhållandet hos Rissoidae.

Hyala H. & A. Adams, 1852 (1 sp.)

[Gr. hyaleos, hyalinos = glänsande, glasaktig, (genomskinlig)]

vitrea (Montagu, 1803) {hyála vítrea}

Syn.: *Onoba vitrea* : Auctt.

[L. vitreus = glaslik, skör, glänsande]

D:(5) 10–50 (300), F:vitt skal med ljusbrunt periostracum; ofta täckt av bruna järnöverlagringar, L:0.3, Ø:0.15, MB, Öres.-Bohus.-Nord. Skalform som hos *Onoba*, men saknar skulptur. Lever i gångar av grävande organismer, t.ex. hos *Nephrops norvegicus*.

Caecidae J.E. Gray, 1850 {kækide} (1 gen., 1 sp.)

Småsnäckor med makaroniformade skal.

Caecum Fleming, 1813 (1 sp.)

[L. caecum = blindtarm, underlighet < L. caecus = utan ljus, blind]

Det i ena änden av en rundad (utåt konvex) platta slutna makaroniformade skalet är karaktäristiskt.

S.gen.: *Brochina* J.E. Gray, 1857

[L. *brochus* = med utstående tänder + L. *-ina* = -lik (äv. dimin.suffix)]

glabrum (Montagu, 1803) {såskom glåbrom}

[L. *glaber* = jämn, slät, hårlös]

D:≈10–50 (250), F:vitt skal och gulaktigt operculum, L:0.25, Ø:0.05, SB (skalsand), Bohus.-Nord. Lever fr.a. av sandbottenlevande bacillariophycer.

Stromboidea Rafinesque, 1815 {stråmbåidéa} (1 gen., 2 sp.)

[Gen. *Strombus* < Gr. *strombos* = turban, en slags spiral-snäckla]

Skal förhållandevis solitt, med en m.el.m. tornaktig spira. Apertur ofta vidgad, med vingliknande utskott och m.el.m. lång sifonkanal; ofta även med kantinskränning att sticka ut huvudet genom. Operculum hornartat med terminal kärna. Huvud vanligen med tunna tentakler och ögon på pedunkler. Inströmningsrifon i regel kort. Med 4 fam., varav blott en, *Aporrhaidae* J.E. Gray, 1850, finns i våra hav. Skildkönade.

Aporrhais Da Costa, 1778 "Pelikanfotsnäckor" (2 sp.)

[Gr. *aporrhais* : ett mollusknamn < Gr. *aporrhais* = sönder-bryta] Adulter har en karaktäristisk förtjockad ytterläpp. N.B.: Unga individ saknar förtjockad ytterläpp & kan ev. misstagas för den ≤17 mm långa neogastropoden *Typhlomangelia nivalis* (Lovén, 1846), vars skal dock har vindlingar som jämte tväråsar bär mikroskopiska längsåsar; mynning med analsinus; djuret saknar ögon & har inga rödaktiga nyanser.

pespelecani (Linnaeus, 1758) {apårråis pespelekáni}

[L. *pes* = fot + Gr. *pelekan* = pelikan]

D:4–100 (180), F:skal gråddgult vitt m. brungul skiftning; det vitaktiga djuret har karminfärgat snyte med basalt ögonförsedda tentakler, L:5, MB-SB, Öres.-Bohus.-Nord. Veligerlarv ganska karaktäristisk, enär dess båda vela är tydligt 3-loberade, åtminst. under den långa larvutvecklingens senare del, vilken huvudsakl. sker sommartid. Den vid Bohuslän rara, djupt slambottenlevande *A. serrestianus* (Michaud, 1828) [Pierre Marcel Toussaint de *Serres*, 1780–1862 : fransk geolog & naturhistoriker. Prof. vid univ. i Montpellier], vars djur är helt vitt med mörka ögon, är tunnskaligare med vassare & mera tätsittande vindlingstvärribbor; ytterläppens utskott är hos adulter mer förlängda och det adapikala når förbi apex.

[Aporrhais pespelecani](#)

Calyptraeidea Lamarck, 1809 {kalyptträåidéa} (1 gen., 1 sp.)

[Gen. *Calyptraea* < Gr. *kalyptra* = kapuschong, slöja, dok]

Skal skålliknande välvt eller koniskt med ett från columellan ("vindltrapps-mittpelaren") utskjutande ofullständigt septum, som i någon mån delar skalet i två kammare. Operculum saknas. Protandriska hermafroder. I regel mikrofaga filtrerare. Till detta taxon hör blott en enda familj: *Calyptraeidae* Lamarck, 1809.

Crepidula de Lamarck, 1799 (1 sp.) {krepídola}

[L. *crepidula* = liten toffel < Gr. *krepis* = sko]

fornicata (Linnaeus, 1758)

{fårnikáta} "Toffelsnäcka, Ostronpest"

[L. *fornicatus* = bågformig]

D:1–10 (20), F:vitgul rödbrun med många korta rödbruna spiralstreck, L:2.5, Ø:5, HB (på stenar, stora mytilidskal, ostronskal etc.), Katt.-Bohus.-Nord. Skal med inre hyllplan. Konsekutiva protandriska hermafroder som bildar kedjor där de undre (större) individerna är ♀♀ medan de små individerna överst fortfarande är ♂♂. Mikroflag slemätare; näringskonkurrent med tex. ostron där de samexisterar. Arten är ursprungligen amerikansk, men upptäcktes i Liverpool Bay 1872, varifrån den spreds över Europa.

[Crepidula fornicata](#)

Naticoidea Forbes, 1838

{natikåidéa} "Borrnäckor" (4 gen., 7 sp.)

Skal spiralvridet; oftast ovokoniskt till globulärt med förhållandevis låg spira; slutvindling stor och i regel uppblåst; utsida glänsande, stundom med färgmarkeringar, slät eller med otydlig skulptur. Apertur vanligen stor, oval till halvmåneformig, utan sifonkanal. Umbilicus (= "naveln", d.v.s. en ev. terminal trattel. slitsformig öppning terminobasalt på columellan) öppen eller sluten. Operculum oftast hornartat, med excentrisk kärna och oligospiral struktur. Små till medelstora arter. Huvud med vitt separerade tentakler och tillbakabildade eller svagt utbildade ögon bakom tentaklerna. Fot välutvecklad, med flikar som kan täcka större delen av skalet. Prederar på mollusker, i huvudsak bivalvier. Med enda familj, *Naticidae* Forbes, 1838. Skildkönade.

Polinices de Montfort, 1810 {pålinikes} (2 sp)

Syn.: *Lunatia* : Auctt., non J.E.Gray, 1847

Syn.: *Natica* : Auctt., non Scopoli, 1777

[Gr. myt. Oidipos' son *Polynikes* : fördriven Thebansk tronarvinge, för vars skull svärfadern Adrastos av Argos organiserade 'Septem Duces adversus Thebas' och senare Epigonernas the-banska fälttåg / L. *lunatus* = månförmad < L. *luna* = måne / L. *natica* = rumpa, bakdel (detta namn ursprungligen infört av den bolognesiske naturaliesamlaren Ulissi Aldrovandi, 1522–1605, som även införde namnet 'vermes' för nematoder)]

Operculum hornartat, ej förkalkat. Umbilicus öppen & spiralåsad, ej slät som hos *Euspira* Agassiz, in J.S. & J de C. Sowerby, 1838 [Gr. *eu* = sann-, riktig+ Gr. *speira* : vadhelst som är tvinnat] (Syn.: *Lunatia* J.E. Gray, 1847), varav i sydligaste Skag., Katt.-Öres.-området finnes två allmänna arter, näml. *E. pallida* (Broderip & G.B. Sowerby I, 1829) [L. *pallidus* = blek], vars skal har en liten, slitslik umbilicus & *E. catena* (Da Costa, 1778) [L. *catena* = kedja, kätting (efter dess kättinglika skalskulptur)], (färskt skal påträffat v. Bratten) vars skal har en rund, apikalt bred umbilicus. Djupare finns ock en art av *Cryptonatica* Dall, 1892, *C. cf. affinis* (Gmelin, 1791) [Gr. *kryptos* = hemlig, gömd / L. *affinis* = besläktad,

liknande] (Syn.: *Natica clausa* (Broderip & G.B. Sowerby I, 1829) [L. clausum = stängt utrymme]), vars operculum är förkalkat & vars umbilicus är igensatt av kalk. De sydkandinaviska populationernas arter blir blott ungefär cm-stora & är möjligen artskilda från de ≈5 ggr större arktiska *C. affinis* s.str. En mera högspirig art med hornartat operculum, likaså med åtminstone nästan igensatt umbilicus, är den nedom ≈20 m i N Katt.-Skag. utbredda *Amauropsis* Mörch, 1867 *islandica* (Gmelin, 1791) [Gr. amauros = mörk, obskyr, elak + Gr. opsis = syn, uppenbarelse / L. (<Dan.) islandica = isländsk].

Cryptonatica affinis

montagui (Forbes, 1838) {mántágoi}

[George Montagu, 1751–1815 (q.v.)]

D:30–200, F:ljust hudfärgad utan mörka markeringar på skalet, Ø:1.3, MB(-SB), Katt.-Bohus.-Nord. Umbilicus utvidgad.

pulchellus (Risso, 1826) {polkéllos}

Syn.: *polianus* (delle Chiaje, 1827)

Syn.: *alderi* (Forbes, 1838)

Syn.: *nitida* : Auctt., non (Donovan, 1804)

[L. pulchellus = vacker / Josepho (Guiseppe) Xaverio (Saverio) Poli, 1746–1825, vid Neapels Militärakademi utgav 1791, resp. 1795 'Tert. utriusq. Siciliae' I & II (del III utgavs av delle Chiaje 1826–27) + -anus = -tillhörig / Joshua Alder, 1792–1867, halvhjärtad som viktualie-handlare i Newcastle, men desto mer lyckad som amatörkonkolog välkänd för 'A Monograph of the British Nudibranchiate Mollusca' tillsammans med Albany Hancock, 1806–73 / L. nitidus = ljus, klar, glittrande]

D:10–50 (2000), F:brungul med spiralband av raka resp. Vformade valnötsbruna markeringar, L:1.6, SB(-MB), Öres.Bohus.-Nord. Umbilicus adapikalt smal. Familjens enda art i våra hav där mynningens ytterläpp anförster m.el.m. tangentiellt mot skalets kroppsvindling.

ECHINOSPIRINA Fretter & Graham, 1962

{ekinåspirína} (7–8 gen., 8–10 sp.)

[Larvtyp *Echinospira* < Gr. echinos = igelkott, sjöborre + Gr. speira : vadhelst som är vridet/lindat/snurrat]

Omfattar överfamiljerna Capuloidea, Velutinoidea (= Lamellarioidea d'Orbigny, 1841) & den ej skandinaviska Tonnoioidea Suter, 1913, vilka som gemensam nämnare har att en s.k. *Echinospira*-larv kan finnas under ontogenin.

Capuloidea Fleming, 1822 {kapolåidéa} (3 gen., 3 sp.)

Ganska tunt m.el.m. patelliformt skal. Operculum saknas. Periostracum (proteinhinna utanpå skalen) hårigt. Protandriska hermafroditer. I regel mikrofaga filtrerare. Omfattar en enda fam., Capulidae {kapólíde} (nu inkl. Trichotropidae J.E. Gray, 1850). Rar i S Skandinavien är den ≥100 m djup på hårda

bottnar utbredda, ≤18 mm skal-Ø *Torellia* Jeffreys, 1867, ex Lovén MS *delicata* (Philippi, 1844) [Otto Martin Torell, 1828–1900, Varberg-född zoolog, geolog, polarforskare, blev 1866 zoologidocent i Lund & chef f. 'Sveriges Geologiska Undersökningar' 1871. Arbetade med mollusker på Kristineberg åren runt 1850] (Syn.: *T. vestita* Jeffreys, 1867), som har rundad skalform, ngt erinrande om *Lacuna pallidula*, men med hårigt skal, & den ganska högspiriga, ≤11 mm höga *Trichotropis borealis* Broderip & G.B. Sowerby I, 1829 [Gr. thrix, genit. trichos = hår + Gr. tropis = källa], utbredd på lite djupare slammiga sten- & skalbottnar. Dess håriga skal är karaktäristiskt med stor mynning & kraftig spiralskulptur korsad av radiär striering.

Capulus de Montfort, 1810 {kápolos} (1 sp.)

[L. capulus = handtag, öra]

ungaricus (Linnaeus, 1758) {ongárikos} "Ungersk mössa"

Syn.: *hungaricus* (Linnaeus, 1758)

[L. ungaricus, hungaricus = ungersk]

D:20–200 (850), F:periostracum högult mörkare brunt, Ø:1.5, HB-MB (fakultativ partikelfödösnyltare / pseudofecesätare på kammusslor, hästmussla, *Turitella*, serpulider & brachiopoder (vilka i Kosterområdet utgör de dominerande värdarna), men kan undantagsvis påträffas frilevande, i sådana fall torde den nyttja egna pallial-strömningar för att koncentrera födopartiklar innan förtäring), Katt.-Bohus.-Nord. Konsekutiva protandriska hermafroditer som skiftar kön vid ≈4 mm skallängd.

Capulus ungaricus = *Capulus hungaricus*

Velutinoidea J.E. Gray, 1840 {velotinåidéa}(4–5 g., 5–6 sp.)

= Lamellarioidea d'Orbigny, 1841 {lamellariåidéa}

[Gen. *Lamellaria* < L. lamina, dimin. lamella = tunn platta, blad, lager; (syftande på skalets tunnhet) + L. -aria = -tillhörig]

Överfam. grupperades fordom ihop med bl.a. de tropiska kaurisnäckorna i ett bredare taxon, Cypraeoidea Rafinesque, 1815 [Gen. *Cypraea* < Gr. myt. Kypris: namn på Aphrodite (kärleksgudinnan fr. Kypros aperturen har ju en viss yttre likhet m. en kvinnovulva). Denna snäckgrupp (& deras pärlemor) har länge äv. kallats porcellana i Italien efter en tänkt likhet med en so's vulva (< L porca = so < L. porcus = svin, porcella = liten so) när apertursidan av en slik art betraktas, så ordet porslin för denna keramiska produkt av kinesiskt ursprung emanerar faktiskt från namnet porslinsnäckor för dessa, ej tvärtom!], men numera förs blott kaurisnäckor [Hindi kauri = porslinsnäck] (Cypraeidae) & en snarlik familj, de på bl.a. octokoraller prederande Ovulidae Fleming, 1822 hör hit & av dessa familjer finns i Skandinavien, blott den blekgulaktiga (mantelfärg) < ≈2 cm långa ovidlen *Xandarovula* Cate, 1973 (tidigare förd till *Simnia* Risso (ex Leach MS)), 1826 *patula* (Pnnant, 1777) [Gr. Xandáros : fabulöst havsmonster / Gen. *Ovula* Bruguière, 178 < ovum, ovulum = ägg / Gr. Simnia : en av 50 nereider enl. Risso, men Hesiodos nämner ej henne, så Risso, som fått namnet fr. Leach, kan ha haft fel / L. patulus = utbredd, öppen] med helt manteltäckt skal, funnen Aug. 2009 i 4 exemplar vid Svaberget, Sotenäset, på *Alcyonium*-rik botten, ty dessa koraller är bytesdjur & äggkapselmassor (med 3.5 mm stora äggkapslar) läggs på bytesdjuren och långlivade pelagiska larver förekommer under främst Aug. I

varierande grad täcker manteln skalets utsida hos Velutinoidea, men bildar framtill en kort inströmningsrif. Operculum saknas. Många arter lever av ascidier el. cnidrier. Två av 3 fam.:r, den kaurisnäcklika Triviidae Troschel, 1863 (= Eratoidea Gill, 1871), vilka saknar periostracum & har en avlång m.el.m. trång apertur med sifonkanaler i båda ändar samt de tunnskaliga, Velutiniidae (= Lamellariidae), vilka har ett ofta påtagligt välutvecklat periostracum och vars kroppsvindling är dominant, finns i Skandinaviska hav.

Trivia Broderip, 1837 (1 sp.) {trivia}

[L. myt. Trivia : dödsgudinna (motsvarande grekernas Hekate), vilken dyrkades vid vägskal el. L. trivia = något vanligt, trivialitet. Den sista betydelsen av ordet är dock av ganska sent datum, så tillvida att när den fr. S Italien emanerande Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus Senator, ≈490–583, aktiv vid östgotiska kungahovet vid 60 års ålder drog sig tillbaka, producerade han många skrifter i kristelig anda, bl.a. handboken 'Institutiones' för munk-undervisning, som fick stort inflytande. Dess 1:a del handlar om deras religiösa utbildning, men den 2:a om övr. utbildning & skiljer mellan de 7 fria konster 'artes liberales', som skolor jämte religion ansågs böra ägna sig åt. De var grammatica, rhetorica, dialectica (logik), arithmetica, musica, geometria & astronomia. De 3 första av dessa var grundläggande & de enda som vanliga elever fick ta del av. De benämndes trivium, d.v.s. 3-vägen, medan de övriga, quadrivium, d.v.s. 4-vägen var till blott f. avancerade studier. De 4 sista grenarna kallades mathematica, d.v.s. äv. musik & astronomi räknades dit & alla dessa 7 ämnen hörde förstas t. filosofin. (Redan Varro (q.v.) hade behandlat ämnet men hade äv. medicin & arkitektur med bl. disciplinerna). Ordet trivial i västeuropeiska språk fick sitt namn & betydelse på detta sätt. Munkar behövde grammatik för att kunna uttrycka sig på latin, retorik för att t.ex. utforma predikningar & logik för att kunna argumentera mot hedningar, medan övr. filosofiska inriktningar ansågs vara mindre viktiga för dem. (Under 1500talet infördes universitetsförberedande skolor i bl.a. Skandinavien kallade gymnasier < Gr. gymnos = naken, ej ity nybörjare ansågs nakna mentalt, utan för att teori varvades med svettiga idrotter)]

Kaurisnäckliknande, men med djup skalskulptur. Ej förväxl. bar med denna synascidie-ätande fam.:s 2:a art i våra hav, Erato voluta (Montagu, 1803) [Gr. myt. Erato : lyriska poesins musa / L. voluta = spiralskrvning < L. volvo = rulla], enär denna har ett slätt skal med kort spira & i våra hav blott ertappats i Bohusläns ytterskärgård (Persgrunden, nedom 25–30 m på grov sand & grusbotten). Skildkönade.

artica (Pulteney, 1799) {årtika}

[Gr. arktos = björn och de nordliga stjärnkonstellationerna med samma namn, nordlig (i överförd betydelse)]
D:20–100, F:vit-gulvit, Ø:1, HB-SB (associerad till sammansatta sjöpungar artens födodjur), Bohus.N Nord.

Trivia arctica

Velutina Fleming, 1821 {velotína} (2 sp.)

[L. velutinus = sammetslen]

Har mycket tunt externt skal med rund mynning. Den närstående, men orangegula & smalare V. (Velutella) plicatilis (Müller, 1776) [L. plicatilis = veckbar < L. plico = vika] har oval mynning. Hos det med vissa nakensäckor

förväxlingsbara gen. Lamellaria Montagu, 1815 [L. lamina, dimin. lamella = platta + L. -aria = -lik, -förbunden] är de tunna skalen helt täckta av mantelflikar, vilka, hos den i Skag. enda? arten, den ≤2 cm långa (skallängd ≤9 mm) & med tydlig skalspira försedda L. perspicua (Linnaeus, 1758) [L. perspicuus = klar, tydlig] är helt manteltäckta (frånsett ett mantelinsnitt frontalt) & knotriga och gråfärgade med violetta markeringar. Denna art tycks huvudsakl. vara nattaktiv & gärna gömma sig t.ex. under stenblock på dagarna. Från V Norge är även den ≤1 cm långa (skallängd ≤4.5 mm) L. latens (O.F. Müller, 1776) [L. latens = dold, hemlig] känd. Dess skal saknar nästan spira & djuret är gulaktigt med mörka markeringar, utan den violetta anstrykning som förväxl.-arten kan ha. Hermafroditer.

velutina (O.F. Müller, 1776) {velotína}

D:5–150, F:gulbrunt hårigt periostracum, L: & Ø:2, HB (associerad till bytesdjuren sjöpungar), Katt.-Bohus.-Nord.

Velutina velutina

PTENOGLOSSINA Gray, 1853

{ptenäglåssína} (≈16 gen., ≈27 sp.)

[Gr. ptenos = be-fjädrad, -vingad + Gr. glossa = tunga]

Tre överfamiljer, sammanhållna av fr.a. radulalikheter.

Janthinoidea Lamarck, 1810 = Epitonioida Berry, 1910

{jantinåidéa} (2 gen., 6–8 sp.)

[Gen. Janthina < Gr. ianthinos = violett]

Skal högt koniskt el. rundat globulöst; spiralvridet utan heterostrofi; litet till medelstort. Apertur rundad el. vid basen vinkelformig. Protandrisk hermafroditer. Huvudsakl. nässeldjurspredatorer. Med 3 fam., varav representanter för den ofta typiskt skulpterade Epitoniidae presenteras nedan. Några mini-Turritella-liknande arter av Aclis Lovén, 1846 [L. aclys = kort kastspjut] (med spiralskulptur el. slättskaliga) finns utmed vår kust, t.ex. den ≤6 mm höga A. minor (Brown, 1827), som är relativt allmän nedom ≈15 m på sandinnehållande botten. Skalet har m.el.m. tydlig skulptur av spiralåsar. Umbilicus är tydlig & aperturen har antydning t. s.k. analsinus. Den ≤2 mm höga A. ascaris (Turton, 1819) finns på liknande botten och skiljer sig främst genom att umbilicus är relativt otydlig, analsinus mera obetydlig och kan ev. (sensu Warén) vara ena könet av samma art som A. minor. De har ca 4 larvskalsvindlingar & slutvindlingen upptar ca 40–45% av skalthöjden. Ännu en art, den upp till 4 mm höga A. walleri (Jeffreys, 1867) [Edward Waller, 1803–73, irländsk landägare intresserad av foraminiferer & mollusker; samarbetade gärna med Jeffreys] förekommer nedom 100 m djup & karaktäriseras av ett 3-vindligt larvskal & förekomsten av ett par små svarta ögon (t. skilln. fr. den V-norska A. sarsi Dautzernberg & Fischer, 1912, vilken saknar ögon & blott har en larvskalsvindling). Slutvindlingen hos A. walleri upptar ≈1/3 av skalthöjden. Närmast v. Brittiska kuster plägar företrädare f. de pelagiska oceaniska Janthinidae Lamarck, 1822 kunna stranda.

Epitonium Röding, 1798 "Vindeltrappsnäckor" (4–5 sp.)
Syn.: *Scala* Bruguière, 1792 [n. rej.], *Clathrus* Oken, 1815 (p.p.) & *Scalaria* de Lamarck, 1801
[L. *clathri* = spjälverk / Gr. *epi* = på + Gr. *tonos* = (ut)spänt föremål, spänne / L. *scala* = stege, trappa + L. *-aria* = -lik]

Har kraftiga tvärsar (= costae) utmed teleoconchens samtliga vindlingar. Nässeldjursätande sandslambottenformer. Åtminstone de båda nedan beskrivna formerna lägger små triangulära månghörniga sedimentomgärdade äggkapslar, vilka sitter ihop med ett några cm långt band. Äggkapslarna överges omsider för ett pelagiskt *Veliger*-stadium.

S.gen.: *Clathrus* Oken, 1815 [n. rej.]

clathrus (Linnaeus, 1758) {epitániom klátros}

[L. *clathri* = spjälverk, galler]

D:5–20 (70), F:smutsgrå med gräddvita trappstegsåsar, L:4, SB(-MB), Katt.-Bohus.-Nord. Arten har <18 upphöjda costae / vindling. Enskilda vindlingars angränsande costae har ej kontakt med varandra i vindlingssuturerna. Konsekutiv (varje säsong könsväxlande) hermafrodit. Actiniovor, som vid Irland iakttagits äta *Anemonia viridis* (Forskål, 1775).

S.gen.: **Fuscoscala** Monterosato, 1890 {foskåskåla}

[L. *fuscus* = brun, mörk, daskig + gen. *Scala* (se ovan)]

turtonis (Turton, 1819) {tortánis}

[William Turton, 1762–1835, brittisk läkare & amatörkonkolog i Swansea och Devons omgivning, namngav arten efter en ogift dotters efternamn (sic!)]

D:5–20, F:ev. ngt gulare än *E. clathrus*, L:4, SB(-MB), Katt.-Bohus.-Nord. Har platta costae (<18 / vindling). Angränsande costae från en enskild vindling kommer i kontakt med varandra i övre vindlingssuturerna. Kan möjl. förväxlas med den nedom 30 m levande, ≤2 cm höga *E. (Fuscoscala) trevelyanum* (Johnston, 1841, ex Leach MS) [Hittades först av naturaliesamlaren Sir Walter Calverly Trevelyan, 1797–1879 fide Leach, in J.E. Gray 1853, men Jeffreys 1867 påstår att Miss Emma Trevelyan, 1802–57, (Sir Walter's syster) fann 1:a skalet, i så fall före 1820, då Leach avgick], vars costae dock vart & ett har ett adapikalt sporriknande utskott. (18–22 costae / vindling har den ≤12 mm höga *E. (Hyaloscala) De Boury*, 1890) *clathratulum* (Kanmacher, 1798) som vid Bohuslän påträffas nedom 30 m djup).

Eulimoidea Philippi, 1853 {evlimáidéa} (7–9 gen., 11–14 sp.)
Skal i allmänhet avlångt tornformat med grunda suturer & vindlingar med nästan platta sidor el. subovoglobulöst, ofta m. spiran böjd el. övervriden på en sida el. med spetsig apex (de första vindlingarna); skal slätt, glänsande, vitgult, ehuru mikroskulptur kan finnas liksom liksom färgband el. fläckar. Apertur äggel. päronformig, utan sifonkanal. Om periostracum finns är det tunt, hornartat, m. oligospiral struktur. Hos vissa arter är skalet bortreducerat på adultstadiet. Predatoriskt el. parasitiskt förbundna med tagghudingar. Radula saknas. Alla arter tycks ha pelagiskt *Veliger*-stadium. Numera ingår alla taxa i en enda fam.: **Eulimidae** Philippi, 1853 {evlimíde}. Jämte nedanstående taxa, kan i våra hav den rara, på reguljära sjöborrar ektoparasitiskt levande *Pelseneeria* Köhler & Vaney, 1908 [Paul Pelseneer, 1863–1945, belgisk kemilärare, akademi-sekreterare & idog amatörmalakolog; Clément Vaney, 1871–1955, sjögurkeforskare från Lyon, kollega till Koehler (q.v.)] *stylifera* (Turton, 1825) påträffas. Arten avviker från gängse skepnad i familjen, genom sin mera runda form, med blott spirans övre del någotsånär spetsig. De flesta arter är skildkönade, men *Pelseneeria* är simultan hermafrodit.

Eulima Risso, 1826 (1 sp.) {evlíma}

[Gr. *eu* = sann, verklig + L. *limo* = polera, eller nog mera sannolikt Gr. *limos* = hunger]

bilineata (Alder, 1848) {bilineáta}

[L. *bis* = två, 2 + L. *lineatus* = streckad, försedd med linjer]

D:20–250, F:skal färglöst med dubbelt brunaktigt spiralband i vindlingarnas nederkant, L:0.6, MB (intermittent ophiuroid-parasit, på bl.a. *Ophiopholis aculeata* (O.F. Müller)), Katt.Bohus.-Nord. Dubbelfärgbandet är artkaraktäristiskt för våra hav. Släktets arter är protandriska hermafroditer, liksom den djuplevande, långsmala & högmynnade *Haliella stenostoma* (Jeffreys, 1858). Den sydligare (nord till Shetlands) utbredda *E. glabra* (da Costa, 1778) liknar mycket *E. bilineata*, men blir högre (10 mm), smalare och dubbel-spiralfärgbandet ligger mitt på vindlingarna, ej i deras nederkant.

Melanella Bowdich, 1822 (7 sp., varav 2 obeskrivna)

Syn.: *Eulima* Risso, 1826 (p.p.)

Syn.: *Balcis* J.E. Gray, 1847, ex Leach MS (p.p.)

[Gen. *Melania* < L. *melania* = svart + L. *-ella* = dimin.suffix / *Balkis* (alias Bilqus), ca 1020–965 f.Kr., arabiska skriftställares namn på drottningen av Saba, känd från bibelns visit hos Salomo, enl. myten resulterande i sonen Menelik, etiopiska kungars stamfader (ty hon hade förbindelse med och reste även i detta land). Enligt den traditionen var ju hennes namn Maked(da) / Magda. Sheba / Saba (etymologiskt besläktat med Saudi) var ju ett litet ledande kungadöme i SV Arabia Felix, d.v.s. vid Jemen, förtvinande under 6:e seklet f.Kr. p.g.a. karavanvägsomläggningar] Parasiter på sjögurkor. Gonochoristiska.

frielei (Jordan, 1895) {melanélla frílei}

[Herman Friele, 1838–1921, Bergensisk kaffehandlare och marin naturforskare]

D:(20) 50–200, F:skal halvhyalint vitt; genom skalet syns det vitaktiga djurets orange gula matsmältningskörtel, L: 1.1, MB-SB (intermittent ektoparasit på *Mesothuria intestinalis*), Bohus.-Nord. Den minst lika allmänna, ≤11 mm höga *M. lubrica* (Monterosato, 1891) [L. *lubricus* = slät, hal], är bredare i förhållande t. längden & har spiralmikrostriering, vilken blott syns i reflekterat ljus & ett m.el.m. helvitt djur. Parasiterar på dendrochirota sjögurkor. Kompilatören har sett denna art sticka in proboscis i ett podiums sugskiva hos värddjuret *Thyone fusus*. Familjens största skalbärande art, den ≤25 mm höga *M. alba* [n. cons. Op. 1739, ICZN] (Da Costa, 1778) finns sparsamt i ytterskärgården, där dess värddjur, sjögurkan *Neopentadactyla mixta* (Östergren) håller till. Goda karaktärer, jämte storleken, är att fotens framända inkl. tentakler är orangefläckiga. Rödaktiga djur innanför det hyalina skalet har både den ≤6 mm höga synaptid-parasiten *M. monterosatoi* (Monterosato, 1890, ex De Boury MS) (djur rosafärgat; skal med kort form & lång mynning), den ≤9 mm höga *M. rubrotincta* Warén, n.nud. (Jeffreys, 1867 som var.) (mörkt knallröd; skalform & larvskal som *M. monterosatoi* ; värddjur okänt) och den ≤9 mm höga *M. cf. polita* (Linnaeus, 1758) [L. *politus* = jämn, polerad] (Syn.: *M. sinuosa* (Scacchi, 1836)), vars värddjur är okänt, ehuru det torde vara någon av de ≈5 arter sjögurkor som påträffas i Öresund, när detta är vår enda *Melanella*-art, som rapporterats ej blott från Bohuslän, utan även därstädes. (*Thyoneidrum drummondii* el. *Psolus phantapus* tör ligga närmast till hands med tanke på den bottenotyp arten prefererar. om värddjursarten råkar vara en enda). Ännu en (obeskriven) art är blott känd som skal, vars form liknar *M. lubrica*, men larvskal är ej lika trubbiga, utan liknar de hos *M. monterosatoi*. Dessutom är skalformen skev (lutar lite åt olika håll längs axeln), därvidlag erinrande om en liljestjärnsparasit, *Curveulima macrophthalmica* (Warén, 1972), en storögd art, som likaså påträffas nedom ≈50 m vid Bohus.

Melanella frielei

Vitreolina Monterosato, 1884 (1 sp.)

Syn.: (som hos *Melanella*)

[L. *vitreolus* = glaslik, skör, glänsande + L. *-ina* :dim.suffix]

Vitreolina curva

cf. *philippii* (Rayneval & Ponzi, 1854) {vitrealina filippi}

Syn.: *incurva* : Auctt., non (Renier, 1804) [n. rej.]

Syn.: *devians* : Auctt., non (Monterosato, 1884)

[R.A. *Philippi*, 1808–1904: (se *Yoldiella philippiana*) / L. *incurvus* = in(åt)böjd, inkrökt, krokig / L. *devians* = avvikande < L. *devius* = vid sidan av vägen]

D:0–200, F:hyalint blåvit, L:0.4, MB(-SB), Katt.-Bohus. Nord. I regel är spiran tydligt böjd. Värddjurens (*Amphiura* & *Ophiura*) allmänna förekomst medför att denna art är familjens mest spridda i våra hav. Kompilatorn har vid ett tillfälle påträffat ett litet exemplar anfastad vid podier under skivan av *Ophiura albida*. Frilevande exemplar av ekto-parasitiska arter hittas ofta, ity de ej ständigt livnär sig. Nomenklaturen är missvisande. Vår art är (sensu Warén) obeskriven och tillhör troligen ett annat släkte än *Vitreolina*, medan *V. philippi* står för en till det yttre snarlika sjöborreparasit och *V. devians* är en liljestjärneparasit, båda från Medelhavet.

Enteroxenos Bonnevie, 1902 {enteråksénås} (1 sp.)

[Gr. *enteron* = tarm, inälvor + Gr. *xenos* = främling, utlänning]

oestergreni Bonnevie, 1902 {östergreni}

[Hjalmar Östergren, 1869–1935, svensk zoolog & holothuroid-expert. Föreståndare vid Kristineberg 1906–1922, d.v.s. lokalt ansvarig under prefekten Théel (q.v.), som större delen av året befann sig på Riksmuseet. Östergren efterträddes 1923 av den samma år utexaminerade fil. lic. Sven Magnus Aurivillius, 1892–1928, som hastigt dog samma år som han skulle ha försvarat en Dr.:savhandl. om japanska gorgonariet, representerande den 8:e generationen av vid Uppsala Univ. disputerade Aurivilli (m.

ursprung fr. Örbyhus). Hans fader, entomologen & fjärils-specialisten Per Olof Christopher Aurivillius, 1853–1928, var länge vetenskapsakad.:s sekreterare & onkeln Carl Vilhelm Samuel Aurivillius, 1854–99 (på hemväg fr. en insaml.-färd t. Indien), i Uppsala kallad 'den lärde magistern', bedrev kräftdjurs & planktonstudier, beskrevs av Jägerskiöld som en synnerl. vederhäftig & grundlig forskare, om än blott intresserad av 'äldre biologiska inriktningar som systematik, zoogeografi och ekologi' & nästan antipatiskt inställd till den 'moderna' mikroskopiska anatomin. Den reslige rödhåriga fräknige Carl, som med ett karaktäristiskt handmanér plögade rätta till sina glasögon var "lika torr som äkta" & "i hög grad ogift", men kunde i vänners lag uppvisa en "humor lika tung och grundlig som sig självt"] D:(som värddjur), F:vitaktig, L:20, Bohus.-Nord. Maskformig parasit i *Parastichopus tremulus* (Gunnerus). Ehuru av annan fason, tillhör den samma fam. som föregående arter.

Triphoroidea J.E. Gray, 1847 {trifåråidéa} (5–6 gen., 6–7 sp.) Omfattar 4 fam.:r med hög skalform & tydl. skalskulptur. I S Skandinavien påträffas jämte nedanstående familj även *Cerithiopsidae* H. & A. Adams, 1853 samt *Triforidae* Jousseau, 1884 (= *Cerithiellidae* Golikov & Starobogatov, 1975). De båda arterna av *Cerithiopsis* Forbes & Hanley, 1851 [Gen. *Cerithium* Bruguière, 1780 (< Gr. *kerykion* : ett slags skaldjur) + L. *-opsis* = -liknande], *C. tubercularis* (Montagu, 1803) & *C. barleei* Jeffreys, 1867 liknar ngt en *Bittium* med sifonränna & lever av svampdjur, *Halichondria* & *Hymeniacidon* resp. fam. *Suberitidae*. Dessa arters ♀♀ deponerar äggkapslar i ytlagret på de svampdjur de lever av. Pelagiskt *Veliger*-stadium långvarigt. Till samma familj hör *Eumetula* Thiele, 1912 [Gr. *eu*= sann+ L. *meta*, dimin. *metula* = konisk pelare] *arctica* (Mörch, 1857) som återfinns på djupare sandblandade mjukbottnar & har långsmal, ≤8 mm hög skalform med vid sifonurgröpning i aperturen. Dess skulptur domineras av costae, korsade av ett fåtal otydliga spiralåsar. Triforiden *Cerithiella* Verrill, 1882 *metula* (Lovén, 1846), som blir ≤12 mm hög har likaså långsmalt skal & finns nedom ≈40 m på mjukbottnar. Dess skalskulptur domineras av spiralåsar, men dessa korsas av tätt sittande costae. Aperturen är karaktäristiskt 4-kantig med sned kort sifonränna. Skildkönade.

Triphoridae J.E. Gray, 1847 {trifåråde} (2–2 gen., 2–2 sp.) Små tornlika, skulpterade snäckor. Operculum med spiralstruktur. Skal ofta vänstervridna. Spongiövora.

Marshallora Bouchet, 1985 (1 sp.) {marsjallåra}

Syn.: *Triphora* de Blainville, 1828 (p.p.)

Syn.: *Triforis* : Auctt., non Deshayes, 1834

[Efter svenskättade Nya Zealändern Bruce Anders Marshall, 1948–, som 1983 reviderade sydaustraliens recenta Triphorider / L. *tri* = tre + L. *foris* = port, dörr (skalets mynning kan tolkas som uppdelad i tre stycken öppningar)]

Den djupt levande *Laeocochlis sinistrata* (Nyst, 1835) (Syn.: *L. macandraeae* (A. Adams, 1856)) [Gr. *laios* = vänster + Gr. *kochlo* = vira, sno (> L. *cochlea* = snäckska) / L. *sinister* = (åt) vänster / R. *MacAndrew* (q.v.)], vars skal likaså är västervridet, är känd närmast från SV Norge.

adversa (Montagu, 1803) {advärsa}

Syn.: *perversa* : Auctt., non (Linnaeus, 1767)

[L. *adversus* = omvänd / L. *perversus* = felvriden, kullkastad] D:0.5–100, F:gulbrun mörkbrun, L:0.7, HB(-MB) (associerad till svampdjur (t.ex. *Chalinula* & *Halichondria*) vilka släktet lever av), S Öster. (Kieler Bucht)-Bohus.-Nord. Skal vänstervridet, med 3 tuberkelrader på sista vindlingen. Larv pelagisk. Flera snarlika arter finns från Brit. Öarna och söderut, t.ex. *Similiphora* Bouchet, 1985 *similior* (Bouchet & Guillemot, 1978), *Monophorus* Granata-Grillo, 1877 *erythrosoma* (Bouchet & Guillemot, 1978) & *Cheirodonta* Marshall, 1983 *pallascens* (Jeffreys, 1867). *Monophorus perversus* (Linnaeus, 1758) har Medelhavs-utbredning.

Marshallora adversa

NEOGASTROPOD(ID)A Wenz, 1938

= STENOGLOSSIDA Bouvier, 1887

{neågastråpåda} (≈18 gen., ≈38 sp.)

[Gr. neos = ny, ung + taxon Gastropoda / Gr. stenos = trång, rak + Gr. glossa = tunga]

Nästan helmarint taxon. Skal i regel med tydlig sifonrånna; utan pärlemorlager; ofta tjockskaligt & storvuxet (≤ 91 cm långa, 18 kg tunga 'australiska trumpeten' *Syrinx aruanus* Linné, 1758 har rekord bl. skalbärande snäckor). Kitiöst operculum, med terminal el. lateral kärna, el. saknas. Ett monopectinat ctenidium; med kraftig sifon. Åkta käkar saknas men en radula med antingen 3 tänder/rad (en central tand omgiven av var sin spetsig lateraltand: 'Rhachiglossa'), el. (blott 2–2 tänder / rad 'Toxoglossa' (se Conoidea nedan)), finns. Skildkönade; ♂ med tydlig penis; ♀:n producerar äggkapslar. Vanl. predatorer el. asätare. Med 3 överfamiljer; 2 presenteras nedan; den 3:e är de operculum-avsaknande monofamiljära Cancellarioidea J.E. Gray, 1853, vars radula reducerats till att innehålla en gräsbladsliknande tand / rad; företrädd i våra hav av *Admete* Krøyer, in Møller, 1842 [Gr. admetos = vild, otämjd] med den nära *Lophelia*-rev levande *A. viridula* (O. Fabricius, 1780) [L. viridula = grönaktig], med helvitt & blint djur i ett drygt cm-stort tunt *Buccinum undatum*-likt (men med glesare spiralskulptur) skal med ganska otydlig sifonrånna.

Muricoidea Rafinesque, 1815

{morikåidéa} (7–10 g., 14–20 sp.)

[Gen. *Murex* < L. murex : en slags ?purpurfärgad fisk]

Skalform varierar; utan tydlig analsinus (inbuktning i övre delen av mynningens ytterläpp). Skalaperturen är dessutom vanl. tydligt bredare än den ganska smala munsifonkanalen, så att ett ganska tydligt gränsovråde mellan dessa kan urskiljas, (vilket ofta ej är fallet hos Conoidea). Med 12 familjer, företrädda i våra hav av åtminstone Muricidae (rovdjur som, med hjälp av radulan & ett accessoriskt borrhorgan på foten, penetrerar skal av andra mollusker, cirripedier, serpulider etc. Ytterläppen kan hos adulter ha tandlika veck. Operculum hornartat. Äggkapslar urnformade. Exotiska taxa kan bli ganska stora och ha spektakulärt tagg-ornamenterade skal. Medelstora skal hos våra mindre utstyrda inhemska former. *Nucella* & *Trophon* är våra enda släkten företrädande var sin subfamilj: Ocenebrinae & Trophoninae, ehuru en drygt dm-stor asiatisk molluskätande sand- & mjukbottenart, *Rapana venosa* (Valenciennes, 1846) introducerats i S Europa och ev. efterhand kan nå sydsandinaviska vatten, ty den tål 4–27°C & ≥16‰S, påträffades 2005 i S Nordsjön & har långt pelagiskt larvstadium) och Buccinidae Rafinesque, 1815 (hos oss i regel m. stora skal med m.el.m. långa sifonkanaler (el. medelstora,

nätmönstrade skal med korta sifonkanaler (subfam. Nassarinae Iredale, 1916)). Vid V & N Norge finns enstaka företrädare för ännu 3 familjer (Columbellidae Swainson, 1840, Turbinellidae Swainson, 1835, Volutomitridae J.E. Gray, 1854).

Nucella Röding, 1798 "Purpurnäckor" (1 sp.)

Syn.: *Purpura* Bolten, 1798, non Bruguière, 1789 [n. cons., Op. 886, ICZN], neq Martyn, 1784 (n. rej.)

Syn.: *Thais* : Aucutt., non Röding, 1798

[L. nux, genit. nucis, dim. nucella = nöt, kärna / L. purpura = purpurnäcka / Gr. Thais : en under antiken firad, av bl.a. Menander omdiktad, attisk kurtisan, bördig fr. Alexandria. (Purpurfärgning inleddes med arter av främst gen. *Murex* L., 1758 (*M. trunculus* Locard, 1886, *M. brandaris* L., 1758 & *Thais haemastoma* (L., 1767)) i Ö Medelhavet under Minoisk tid ca 3000 f.Kr. på Kreta & fortsattes (i Tyros främst) av kanaanéerna, som de själva kallade sig, men senare under kolonin Karthagos storhetstid, kom de att benämna sig puner. Grekerna kallade dem dock phoinike, enär detta folk var kända för att purpurfärga tyger, efterhand främst lärt = silke (vars handel de kontrollerade) med snäckor (< phoinix = purpurröd (fågel Fenix har givetvis samma ursprung)). Efter detta uttryck benämns de ännu fenicier. Arter av *Nucella* har blott i liten skala använts för purpurfärgning, t.ex. i Bretagne. Seden att snäckfärga fanns ock vid Qatar's kust ca 1800 f.Kr., där *Thais savignyi* Deshayes, 1844 nyttjades & i Mexikanska Gulfen användes arter av *Purpura* för att utvinna 'mexikansk purpur'; de senare 'mjölkades' på färglöst (innan det utsatts för solljus / oxidation) körtelsekret – & frisläppas i havet. Utvinning av 'tyrisk purpur' = 'kunglig purpur' från eurasiatiska arter krävde att skalens krossades, gärna under tidig vår, då de innehöll mest sekret (i en tvärfåra bakom huvudet ligger den rörformade körteln – med en dibromoindigo som huvudkomponent), varpå blandning med alkalier / konserveringsmedel (saltvatten, träaska, fermenterad urin & kalk) vidtog innan tyg kunde infärgas; ca 10000 individer tör ha åtgått / klädesplagg]

S.gen.: *Polytropia* Swainson, 1840

[Gr. polys, neutr., sing. poly = mycket, många + Gr. tropis = köll]

lapillus (Linnaeus, 1758) {nokélla lapillos}

[L. lapis, genit. lapidis, dimin. lapillus = sten]

D:0–50 (≈100), F:varierande från gråvit till brunviolett eller gulaktig; ibland med breda färgband i avvikande kulör, L:3.5 (6.27 från 90 m djup i Irländska Sjön), HB, Öres.-Bohus.-Nord. Tjockskalig art, som blir ännu mera tjockskalig samt aningen mera långsmal samtidigt som ytterläppens insida får tandlika utväxter om doft från krabbor (predatorer) förmärkes i dess närhet under en längre tid. Äter balanider, strandsnäckor eller blåmusslor i littoralen, gärna i exponerad miljö.

[Nucella lapillus](#)

Trophon Montfort, 1810 [n. cons. Op. 911, ICZN]
{träfån} (4 sp.)

Syn.: *Boreotrophon* P. Fischer, 1884 (p.p.)

[Gr. myt. Trophonios : kungason från Boeotien, byggde ihop med sin bror bl.a. Apollotemplet i Delphi. Uppslukades av jorden & förbands med ett lokalt orakel, som behandlade klienterna hårdhänt / + Gr. -opsis = -liknande / Gr. myt. Boreas = nordostvinden, ibl. översatt som nordanvinden, vilken dock heter Aquilo]

Har hög spira (skalhöjd $\geq$ dubbla skalbredden), lång sifonkanal (av ca samma längd som den egentliga aperturen se dock *T. truncatus* nedan) och tydliga costae. Protoconch kort & slät. Här nyttjade subsläkten används stundom som fulla släkten.

S.gen.: **Trophonopsis** Bucquoy, Dautzenberg & Dollfus, 1882 {träfånåpsis}

Har ofta spiralskulptur t. skilln. fr. subgen. *Boreotrophon*, vårt enda ornamenterade neogastropod-taxon, som helt saknar spiralskulptur.

barvicensis (Johnston, 1825) {barvikénsis}

[L. Barvicensis = från Berwick-upon-Tweed (Johnstons hembygd)]
D:40–100, F:skal halvhyalint; djur vitt, L:1.5, HB, N. Katt.Bohus.-Nord. Södra Skandinavien enda nu levande art av släktet med tydlig spiralskulptur. Har 12–14 axial-costae & 3–5 spiralåsar på den penultimata vindingen. Nedom 30 m djup på mjukbottnar förekommer här äv. den $\leq$ 15 mm höga *T. (Boreotrophon) truncatus* (Strøm, 1768) [L. truncatus = avskuren (åsyftar den blott ca halvt apertur-långa sifonkanalen)], vilken har 15–25 costae på envar av de sista vindingarna & den $\leq$ 15 mm höga *T. (Boreotrophon) clavatus* G.O. Sars, 1878 (Syn.: *T. clathratus* : Auctt., non (Linnaeus, 1767)) [L. clavatus = klubbärande < L. clava = klubba], som har <14 costae, vilka var och en upptill är något tillspetsade, t. skilln. fr. *T. (Boreotrophon) clathratus* (Linnaeus, 1767) [L. clathratus = gallerförsedd], som är mkt snarlik, men har upptill avrundade costae & numera blott påträffas vid Bohusl. som Æ.

Buccinum Linnaeus, 1758 [n. cons. Op. 94, ICZN]
{böcksinom} "Valthornssnäcka"/"Vrinkel"/"Konk" (2 sp.)

[L. buccinum : en snäcka använd för purpurfärgning < L. buccina : herdehorn, herdetrumpet]

Medelstora stora arter. Variabel (eller virtuellt avsaknande) skulptur, ganska tumida vindingar och ganska kort sifonränna. Djur gräddfärgade med svart melering.

undatum Linnaeus, 1758 [n. cons. Dir. 73 ICZN] {ondåtom}

[L. undatus = vågig]

D:5–1200, F:smutsigt gulbrun vitaktig; djurets fot svartmelerad, L:12.5 (16.46 väst om Isle of Man), MB-SB-HB, S Öster. (Mecklenburg)-Bohus.-Nord. Skal med kort sifonkanal och kraftiga vindingcostae. Skalhöjd $\approx$ dubbla aperturhöjden. Asätare predator på polychaeter, musslor & kräftdjur. Vid Britt. Öarnas västkust är 1-åringar i medeltal $\approx$ 3 cm, 3-åringar $\approx$ 6 cm och 5-åringar $\approx$ 8 cm långa. Ett par arter av *Anthessius* Della Valle, 1880 (**Poecilostomatoida**, **Anthessidae**) påträffas associerade. Vår andra art, den $\leq$ 4.5 cm långa *B. humphreysianum* Bennett, 1824 [John D. Humphreys, 1775–1864, konkolog från Cork, Irland, vars hamn är artens typlokal. Han är möjligen släkt med malakologen och naturalieförsäljaren George Humphrey, 1739–1826 från Cork, Irland] är blekbrunt slätskalig (i lupp syns fina spiralstriae), har spetsig apex, sifonkanalens utsida har en liten bullig köl, djuplevande (nedom 100 m) och kroppsvidlingens längd är $\geq$ 70% av totallängden (liksom hos den i V Skagerrak företrädda, $\leq$ 3.5 cm långa *Liomesus ovum* (Turton, 1825) [Gr. leios & mesos = slät, len / L. ovum = ägg], som dock har ett slätt blåvitt glänsande skal med trubbig apex & föga tumida vindingar).

[Buccinum undatum](#)

[*Buccinum humphresianum*](#)

Neptunea Röding, 1798 {neptónea} (2–2 sp.)

[L. myt. *Neptunus* : Poseidons motsvarighet i Rom]

Medelstora stora arter med (åtminstone) spiralskulptur, tumida vindlingar & ganska kort sifonkanal. Saknar persistent periostracum. Djur utan svart marmorering, på sin höjd med små mörka prickar. Den utanför Vestfold & i V Skag. funna, ≤9 cm långa *Troschelia* Mørch, 1876 *berniciensis* (King, 1846) [Tyske malakologen Fritz *Troschel*, 1810–82, som speciellt arbetade med radulor / fr. *Bernicia* (romar-namn på N-engelskt fornt konungarrike i Newcastle-trakten, utanför vars kust premiärexemplaren erhöles)] har tydligt längre sifonränna samt tät & tydlig spiralskulptur. Den i V Skag. företrädda, ≤13.5 cm långa *Beringius* Dall, 1886 [n. cons. Op. 469 ICZN] *turtoni* (Bean, 1834) [Vitus *Bering*, 1680–1741, dansk upptäcks-navigatör / William *Turton*, 1762–1835, (q.v.)], har tydligt periostracum, purpurfläckat djur & de 3–4 övre skalvindlingarna är föga tumida & nästan jämbreda. Mellan Skottland & Island har den dm-långa *B. bogasoni* Warén & S.M. Smith, 2006 [Jón Bógason, 1923–2009, Reykjavik] påträffats (1908 m djupt).

antiqua (Linnaeus, 1758) {antikva}

[L. *antiquus* = gammal, antik]

D:10–30, F:gulaktig, L:15 (20), HB-SB-MB, S Öster.-Bohus.-Nord. Är spiralstrierad, men saknar vanligen egentliga spiralkölar.

[*Neptunea antiqua*](#)

despecta (Linnaeus, 1758) {despékta}

[L. *despectus* = försmådd, föraktad, ringaktad]

D:10–1200, F:ofta smutsgrå gulvit, L:10 (16), HB, Bohus.Nord. *N. antiqua* är vår största prosobranch-art. Den kan bli en bra bit över dm:n lång & uppskattningar fr. Nordsjön antyder åldrar på upp till åtminst. 17 år. Om den är artschild fr. den i våra vatten oftast tydligt mindre formen *N. despecta*, som har ganska markerade spiralkölar, är ännu oklart. Den första formen återfinns ofta på rel. grunt vatten (ca 10–30 m). Den kölade formen erhålles konstant något djupare.

[*Neptunea despecta*](#)

Colus Röding, 1798 {kålos} (4 sp.)

Syn.: *Sipho* Klein, 1753 & : Bruguière, 1792 (preLinneanskt)

[L. *colus* = spindel (= spolfornad axel) / L. *sipho* = sifon]

Skal med föga tumida vindlingar (undantag: det i V Skag. företrädda subgen. *Siphonorbis* Mørch, 1869 [L. *orbis* = cirkel, ring] via *C. (S.) sabini* (J.E. Gray, 1824) (Syn.: *C. ebur* (Mørch, 1869) & *C. togatus* (Mørch, 1869)) – äv. Katt. [se räksläktet *Sabinea* / L. *ebur* = elfenben / L. *togatus* = togaklädd], slätt el. med spiralskulptur (& tillväxtlinjer), men ej costae, som finns hos en av de båda med tumidare vindlingar försedda djulevande Skagerrakarterna av *Turrisipho* Dautzenberg & Fischer, 1912, näml. den ≤48 mm långa *T. fenestratus* (Turton, 1834) [L. *turris* = torn / L. *fenestratus* = fönsterförsedd], vilken erinrar ngt om *Buccinum undatum*, men skalthöjd tydl. > dubbla aperturhöjd. Däremot har den ≤4 cm långa *T. moebi* (Dunker & Metzger, 1874) (Syn.: *Sipho sarsi* Jeffreys, in G.O. Sars, 1878) [Karl A. *Möbius*, 1825–1908, tysk marinzoolog i Kiel, senare Berlin; skrev bl.a. ett malakologiskt arbete ihop med storköpmannen Heinrich A. Meyer, 1822–89, fr. Hamburg, som var aktiv ock i Kiel] endast spiralskulptur i form av låga åsar på det, av ett grönbrunt periostracum täckta, eljest vita skalet, som har bred sifonränna och, t. skilln. fr. den eljest liknande, ovan nämnda, ≤8 cm långa *C. (S.) sabini*, ej blir fullt dubbelt så lång som bred. Hos *Colus* s.str. är sifonrännan ganska långsmal & oftast något vänsterriktad. Den fr. V Norge & norrut utbredda, djulevande, ≤10 cm höga echinoderm-ätaren *Volutopsius norwegicus* (Gmelin, 1791) [liknande gen. *Voluta* (< L. *voluta* = spiralrullning) i skalform] har rel. kort & bred sifonränna, trubbig apex & saknar påtagl. skalskulptur. (Norr om ≈70°N finns längs V Norge ännu några arter, e.g. *C. latericeus* (Møller, 1842) & *C. verkruzezi* (Kobelt, 1876)) [Insaml. av tyske London-bon Theodor Anton *Verkrüzen*, innan 1830-efter 1887)]

jeffreysianus (P. Fischer, 1868) {jeffrejsiános}

Syn.: *propinquus* (Alder, 1848), *non* (Goldfuss, 1844)

Syn.: *howsei* (Marshall, 1911)

[*Jeffreys* : (se t.ex. *Paramphinome*) + L. *-anus* = -tillhörig / L. *propinquus* = nära, angränsande / Richard *Howse*, 1821–1901, brittisk malakolog; (auktorn Paul *Fischer*, 1835–93, fransk malakolog, far t. Henri *Fischer*, 1865–1916, farfar till Paul *Fischer*, 1898–2003 & hans bror Edouard *Fischer-Piette*, 1899–1988, alla malakologer)]

D:(12) 30–350, F:skal grådvitt; djur vitt gulaktigt med

rödaktig proboscis och gulbrunt ofta hårigt periostracum, L:5, MB, Katt.-S Skag.-Nord. Protoconchens och teleoconchens längsaxlar sammanfaller. Liknande vertikal- och horisontalutbredning har den ≤ 7 cm långa *C. (Colus) gracilis* (Da Costa, 1778), men protokonken lutar ngt i förhållande till teleoconchen & dess periostracum är aldrig hårigt. Den i V Skagerrak (men levande-funnen i Brattenområdet 2008) utbredda ≤ 15 cm långa *C. (Colus) islandicus* (Mohr, 1786) avviker från övr. genom ännu längre sifonrännna samt att protoconchen, som lutar tydl. i förhållande t. teleoconchen, är bulbös & tydligt grövre än nedanförliggande vindling. Ytterligare arter påträffas längs svenska västkusten som ☞

Nassarius Duméril, 1806 "Nätsnäckor" (3 sp.)

Syn.: *Nassa* : Auctt., non de Lamarck, 1799

Syn.: *Hinia* J.E.Gray, 1847, ex Leach MS

[L. nassa : beteckn. på trånghalsad fiskkorg (cf. Fr. nasse = tena) +L. -arius = -tillhörig (Duméril kan mkt väl ha åsyftat djurens benägenhet att söka sig till agnet i vissa typer av tenor, d.v.s. fångstredskap uppbyggda av (trä-)tenar; slika redskap kallas stundom numera tinor, emedan SAOL valt denna stavningsform – etymologihistoriskt felaktigt, ity det leder tanken till laggkärl) / *Hinia* : ev. av Gr. inion, hinion : forntida egyptiskt vätskemått] Skäl rutmönstrade. Våra arters karaktäristiska äggkapslar är kortskaftade tillplattade runda strukturer med apikal öppning, slutna med en mucus-propp.

S.gen. **Hinia** s.str.

Skalvindlingar föga tumida (=’bulliga’), de övre med lika hög spiralsom tvärsulptur. Mynningsytterläppen blir aldrig förtjockad. Periostracum vanligen tydligt.

nitidus (Jeffreys, 1867) {nassários (hínia) nítidos}

Syn.: *reticulatus* : Auctt., non (Linnaeus, 1758)

[L. nitidus = glänsande / L. reticulatum = rutmönstrad]

D:0–15 (40), F:periostracum gråbrunt violett men ofta begrott; apertur violett, L:3, SB-MB, Öster.-Bohus.-Nord. Suturer mellan vindlingarna grunda. Spira något konvex. Äggkapslar ovoida, 4.5–5 mm höga med ≈ 100 ägg / kapsel. Den i N Europa utbredda formen (*H. nitidus*) har trots vara synonym med den av Linné beskrivna formen, vilken blott tycks vara utbredd från S England & sydvart. Dessa båda populationer har dock nyligen konstaterats ha olika reproduktionstyp (Gofas & Warén, opubl.) & en grupp spanjorer påvisade 1997 så stora allozymatiska skillnader att de måste betraktas som artskilda. Morfologiskt skiljer sig *N. reticulatus* från *N. nitidus* bl.a. genom att ha nästan rak spira, gräddfärgat skal, vit aperturfärg (likaså vit columella), ha globoida äggkapslar med mer än dubbelt så många ägg samt att leva i sandbotten som är algtäckta, medan *N. nitidus* föredrar bar sand.

[*Nassarius nitidus*](#)

S.gen.: **Hima** Leach, in J.E. Gray, 1852 {híma}

[Möjl. ordlek alluderande på *Hinia* (se ovan) el. felstavning därav]

Vindlingar tumida, med tydligt högre costae än spiralsulptur. Adultens mynningsytterläpp förtjockad. Periostracum otydligt. Äggkapsel ≤ 2 mm hög med ≤ 145 ägg / kapsel.

incrassatus (Strøm, 1768) {inkrassátos}

[L. incrassatus = förtjockad < L. crassus = tjock]

D:20–200, F:gulbrunaktig, mynning vit el. rödaktig; mörkbrun fläck v. sifonkanalens bas, L:1.5, HB-SB, Öres.-Bohus.-Nord. Mynningsinnerläpp delvis utbredd över kroppsvindling. Näst sista (penultima) vindlingen m. ≈ 8 spiralstriae.

[*Nassarius incrassatus*](#)

pygmaeus (de Lamarck, 1822) {pygmáeos}

[Gr. pygmaios = dvärgaktig]

D:2–15 (100), F:gulbrunaktig; mynningen violett; ingen brun fläck vid sifonkalbasen, L:1.4, SB, Öres.-Bohus.-Nord. Mynningsinnerläpp ej utbredd över kroppsvindlingen. Den penultima vindlingen bär 4–5 spiralstriae.

[*Nassarius pygmaeus*](#)

Conoidea Rafinesque, 1815 {kånåidéa} (≈7 gen., ≈18 sp.)

[Gen. Conus = L. conus = kon < Gr. konos = (tall)kotte]

Trifamiliär. Kännetecknas av närvaro av en s.k. analsinus; d.v.s. en adapikal inbuktning eller slits i kroppsvindlingens 'ytterläpp'. Spottkörtlarna har omvandlats till giftkörtlar & radulan (såvida den ej bortreducerats) är modifierad för bytesangrepp medelst till gifthinjektationer ombildade tänder. Ett annat namn på detta taxon är således **Toxoglossa** Troschel, 1904. Hit hör bl.a. den väsentligen tropiskt utbredda fam. Conidae Rafinesque, 1815 (kägel-snäckor), ofta levande som fiskfångare & har synnerligen kraftiga giftkörtlar & hullingförsedda tänder i radulasäcken. De i våra hav utbredda arterna av överfam.:n har tills helt nyligen förts till fam. Turridae H. & A. Adams, 1853 [Gen. Turris < L. turris = torn], men är numera flyttade till fam. Conidae, ihop med sina större tropiska släktingar. Blir man i varmare hav biten av en stor fiskätande kägelsnäcka, så bör den drabbade snabbast möjl. komma under läkarvård & ev. få andningshjälp under tiden. Motgifter saknas, men kroppen bryter ner de neurotoxiska peptiderna till icke giftiga ämnen, så vård går ut på att hålla patienten vid liv under denna fas & att ge förebyggande stelkrampsspruta om såret blivit infekterat. Fr.a. tal, synförmåga & hörande påverkas under den akuta fasen, men även lokala domnader och störningar av andningsförmågan kan förekomma liksom lokal svullnad & smärta. Det är dock ganska rart att människor blir bitna & dödliga utfall bland *Homo* är mkt rara. De av fam.:s arter som mest lever av mollusker el. maskar plägar ej utgöra någon fara för *Homo*.

Conidae Rafinesque, 1815 {kånide} (≈7 gen., ≈18 sp.)

Det i tropiska och subtropiska hav utbredda släktet *Conus* Linnaeus, 1758 innehåller ganska storvuxna arter & är med sina närmare 600 nu levande arter det mest diversiva av nutida marina djur. *C. pulcher* Lightfoot, 1786 har dock hittats i Nordsjön. En art i släktet, *C. ventricosus* Gmelin, 1791, anses ha 'världsrekord' i antalet synonyma namn. Familjens inhemska arter är dock ganska små – medelstora (längd ofta 0.5 drygt 2 cm) med avlänga (≥2 (ofta ≥3) ggr längre än breda) skal, med i regel både costae & spiralskulptur. Vid Bohuslän förekommer dock, fränsett att costae hos *Oenopota violacea* kan vara svagt utvecklade (se detta släkte), 2 arter som saknar såväl costae som operculum: den på sandig mjukbotten nedom 50 m levande, ≤16 mm långa *Teretia teres* (Forbes, in Reeve, 1844) {terétsia} (Syn.: *T. anceps* : Auctt., non (Eichwald, 1830)) [L. teres, genit. teretis = avrundad, välsmunrad, elegant < L. terere = nöta, svarva / L. anceps = 2-hövdad, 2-faldig, äv. tveksam], kännetecknad av djup analsinus & kraftig spiralskulptur & den på liknande bottnar nedom 80 med utbredda, ≤5 mm långa, tunnskaliga, fint spiralstrierade *Thesbia nana* (Lovén, 1846) [Släktesauktorn Jeffreys, 1867 menar att *Thesbia* är en av Hesiodos' omnämnd havsnymf; textkompilatören finner dock ej detta namn i hans Theogoni (denne i Nafpaktos boende, i Boeotien födde bondeförfattare anses ha verkat på 700-talet f.Kr. & är den förste som sammanställt hellensk mytologi; sägs vid ett tillfälle ha vunnit en "sångartävling" i kamp mot åhörargunstlingen Homeros, enär domaren prioriterade hans fredliga diktarämnen före rivalens mera krigiska; enl. legenden mördades han genom att dränkas i havet, men hans hundar hämnades på mördarna; V. Rydberg ger t.ex. i sin kortdikt 'Hesiodos råd' en koncis sammanfattning av hans diktnings andemening). Möjl. kan släktet i stället förmodas sammanhöra med staden Thesbia (Tishbe) i Galileen, där profeten Elias anses ha verkat ca 900 år f.Kr. / Gr. nanos = dvärg], tillhör båda, likt *Raphitoma* subfam. Raphitominae. Subfam. Clavusinae företräds ≥50 m djup vid SV Norge & norrut av en äv. costae-saknande men operculumbärande art, den ≤20mm långa *Spirotropis confusa* (Seguenza, 1880) (Syn.: *S. modiolus* : Auctt., ?non (De Cristofori & Jan, 1832)) [Gr. speira = spiral, vindling + Gr. tropos = cirkel / L. confusus = sammanblandad], vars tjocka skal har en enda kraftig median spirallås längs vindlingarna. Subfam. Borsoniinae företräds i Skandinavien av den om en juvenil *Aporrhais* erinrande, men med tydlig analsinus försedda, ≤20 mm långa

Typhlomangelia nivalis (Lovén, 1846) [Gr. typhlos = blind + gen. *Mangelia* / L. nivalis = snöig], som har operculum men saknar ögon & finns nedom 80 m och de likaså mjukbottenlevande men operculum-saknande, nedom 80 m utbredda, ≤4 mm höga *Taranis moerchi* (Malm, 1861) [*Taranis* (Keltisk myt): Åskaren, himmelsguden, som åstadkom regn när han drog sitt hjul över himmelen (motsvarighet t. Tor & Zeus; identifierades av romarna m. Jupiter). På welsh heter åska ännu taran (cf. tordön) / Otto A.L. Mörch, 1828–74, konkylologisk katalogutgivare, Zool. Museum, Köbenhavn] & den nedom 150 m levande, ≤3 mm höga *T. borealis* Bouchet & Warén, 1980, som förutom att den förra har vitt, den senare brunt larvskal, kan skiljas via den senares jämförelsevis grövre men glesare skalrutskulptur. En sydligt utbredd art *Comarmondia gracilis* (Montagu, 1803) har nordgräns vid norska oljefält i N Nordsjön.

Mangelia Risso, 1826 {mangéla} (3 sp.)

Syn.: *Cythereella* Monterosato, 1875 (p.p.)

Syn.: *Bela* J.E. Gray, 1847, ex Leach MS (p.p.)

[Guiseppe Mangili, 1767–1829, ital. poet & naturhistoriker, Univ. i Pavia, arbetade såväl m. huggormsgifter som mollusker & maskar; Guiseppe Verdi skrev ett Requiem t. Mangili's ära / Gen. *Cytherea* Schumacher, 1817 (< ? *Kythera* : grek. ö) + L. -ella : dimin.suffix / Gr. belos = pil, spjut, gadd; tvillingbröderna Belos & Agenor var Poseidons söner; Hebr. Bela = förstörelse, Ung. Bela = den vite, Ind. Bela = blom-jasmin]

Saknar operculum, har hög spira, avlång mynning, kraftiga men glest sittande costae (tväråsar) från söm till söm utmed vindlingarna. Tillhör liksom *Oenopota* subfam. Mangeliinae P. Fischer, 1883.

attenuata (Montagu, 1803) {attenoáta}

[L. attenuatus = försvagad, reducerad]

D:15–50, F:skal glänsande (ofta med brunaktiga spiral-band); djur vitt med opakvita fläckar & t. skilln. från släktets övr. arter ögon nedom tentaklernas mitt, L:1.5, SB-MB, Catt. Bohus-Nord. Kännetecknas av en mycket långsträckt mynning med en grund analsinus, vindlingarnas kraftigt rundade tvärribbor samt låga & platta spirallåsar, vika är talrika & ej lätt ses utan preparermikroskop. Kanter på spiran nästan raka. Kan förväxlas med den ≤11 mm långa *M. (Cythereella) coarctata* (Forbes, 1840) [L. coarctatus = hopdragen, sammantryckt], vilken dock har något kortare mynning, trängre och djupare analsinus, skarpare (tvärsnitts-fyrkantiga) spirallåsar (många fler än 45 på den penultima vindlingen) samt ögon vid tentaklernas mitt. Ytterligare en art, den upp till 15 mm långa *M. (Cythereella) smithi* (Forbes, 1840) [Smith, James, 1782–1867, of Jordanhill, Glasgow-född ägare till yachten 'Raven', som ihop med Landsborough, Fleming m.fl. nyttjade sitt fartyg för skraputfärder utmed Skottlands kust & sände material till Forbes] är känd från norska kusten, t.ex. vid Östfold nedom ca 20 meter. Den har tydligt tumida vindlingar, liksom hos föregående art en cyrtokonoid skalform (d.v.s. en större apikalvinkel på det unga skalet än på det äldre) och ca 45 spirallåsar på den penultima vindlingen och har brunaktiga spirallinjer på kroppsvindningen, vilken har en minst lika trång och djup analsinus som föregående art. Dess ögon sitter dock nära tentaklernas toppar. Tre övriga operculumsaknande skandinaviska arter som ofta tidigare inräknades i detta släkte, förs numera till *Bela* J.E. Gray ex Leach MS, 1847. Av dessa igenkänns den ≤10 mm långa *B. brachystoma* (Philippi, 1844) [L. brachystoma = kortmunnad] på sina framträdande vårtiga spirallåsar, vilka är få (5–6 stora på kroppsvindlingen, förutom ev. en del mindre) medan den ≤14 mm långa *B. nebula* (Montagu, 1803) [L. nebula = töcken, rök] har 12–30 svagt vårtiga spirallåsar på sista vindlingen. Den ≤15 mm långa, på sandbottnar nedom ca 15 meter utbredda *B. powisiana* (Dautzenberg, 1887) [anses hedra en Lord William Lyttleton Powys, Baron Lilford, men sannolikt är förnamnet missuppfattat av Dautzenberg (likson stavningen Lyttleton), så troligen rör det sig om den brittiske jordägaren, djurälskaren & ornitologen Thomas Littleton Powys, 4:th baron Lilford, 1833–

96, som deltog i flera yacht-turer till & på Medelhavet + L. -ian = -tillhörig], som möjl. kan vara identisk med den från Medelhavet tidigare beskrivna *B. laevigata* (Philippi, 1836), känns igen på att de föga välvda vindlingarnas övre delar bildar valkar under suturerna & att de många låga spiralåsar är föga framträdande.

[Bela nebula = Mangelia nebula](#)

Oenopota Mörch, 1852 {önåpåta} (5 sp.)

Syn.: *Bela* : Auctt., non Gray, 1847, ex Leach MS

Syn.: *Lora* : Auctt., non Gistel, 1848

Syn.: *Pleurotoma* : Auctt., non Lamarck, 1799

[Gr. oinos = vinfärgad (en äldre form av *voinos* för vin, från vilket lat.:s *vinum*, armeniskans *gini*, arab.:s *wain*, hebr.:s *jajin* & kaukasiskans *goini* för dito emanerar) + Gr. poterion = dryckesbägare / Gr. belos = pil, spjut, gadd / L. lorum = läderrem / Gr. pleura, pleuron = revben, sida + Gr. tomos = snitt, skåra]

Oftast > dubbelt längre än breda skal med ungefär lika lång mynning som spira (= apex till mynning) samt skulptur där costae plägar dominera över spiralåsar. Vindlingssuturer vanligen djupa med subsuturala subkoniska hyllplan. Operculumbärare. Taxonomiskt problemsläkte, ehuru nedan redovisade arter är ganska problemfria.

S.gen.: *Propebela* Iredale, 1918 (nu betraktat som eget gen.) {präpebéla}

[?Ev. Gr. propous = storfotad + Gen. *Bela* (se ovan)]

turricula (Montagu, 1803) {torriköla}

[L. turris = torn + L. -ula : dimitivsuffix]

D:20–130, F:levande djurs skal svagt hyalint & kex-färgat svagt rödaktigt utan andra färgstrimmor; tomma skal opakare; djur vitt grått brunt med vitopaka fläckar, L:1.3, SB, Öres.-Katt.-Bohus.-Nord. Längs& tvärskulptur är ungefär lika framträdande. Protoconch med spiralkölar. Slutvindlingen bär < 17 ganska skarpa costae, medan den hos den snarlika & på liknande bottenyp nedom 20 m utbredda, ≤13 mm långa *Curtitoma* Bartsch, 1941 *reticulata* (Brown, 1827) (Syn.: *C. trevelliiana* (Turton, 1834)) [Sir Walter C. Trevelyan, 1797–1879 (q.v.)] har >19 något rundade costae & fint spiralinjerad (ej kölad) protoconch. Övriga arter: *O. (Oenopota) elegans* (Møller, 1842) nedom 150 m (kännetecken: ≤15 mm lång; protoconch med kraftiga spiralåsar; teleoconch-costae starkt sigmoida), *O. (O.) violacea* (Mighels & C.B. Adams, 1842) nedom 80 m (kännetecken: ≤12 mm lång; vår enda art där axialskulptur, ehuru svag, dominerar över spiralskulptur) & *Propebela scalaris* (Møller, 1842) (Syn.?: *Propebela nobilis* (Møller, 1842)) nedom 80 m (kännetecken: ≤32 mm lång; skal vitt – gråvitt & antalet costae 20–22 på slutvindlingen; eljest snarlik *P. turricula*). Ytterligare ca 12 arter dväljs längs Norges kust.

Raphitoma Bellardi, 1848 {filbértsia / rafitåma} (4 sp.)

Syn.: *Philbertia* Monterosato, 1884

Syn.: *Clathurella* : Auctt., non Carpenter, 1857

Syn.: *Leufroyia* Monterosato, 1884 (p.p.)

[Gr. rhaphis = nål + Gr. tomos = snitt, skåra / sannol. en fransk Philbert, bekant med Gaspard Michaud, 1795–1880, (fransk) auktor för *Pleurotoma philberti* / Gen. *Clathrus* :(se ovan) + L. -ella

:dimin.suffix / M. Augustin Leufroy : paleomalakologisk vän till Michaud, auktor för *Pleurotoma leufroyi*]

Skal ≈2.5 ggr längre än breda, oftast med längre spira (= apex till mynning) än mynning. Vindlingar välvda med djupa suturer. Protoconch karaktäristiskt diagonalrutmönstrad i nedre delen av dess nedre vindlingar (medan blott förhållandevis ortogonala åsar finns i vindlingarnas övre del) & fint fyrkantigt rutmönstrad utmed hela dess övre dryga vindling. Teleoconchens skulptur består av kraftiga costae med många korsande, likaså ganska kraftiga spiralåsar. Operculum saknas. Tentaklernas basala halva är grov & avslutas med ögon, distalhalva tydligt smalare. Art-avgränsning svår. Subfam: Raphitominae Bellardi, 1848.

linearis (Montagu, 1803) {lineáris}

[L. linearis = linjelig el. -tillhörig]

D:10–100, F:skal vitaktigt med bruna tvärband, (speciellt på spiralåsarna); djur gulaktigt med många vita fläckar och mörkare tentakler, L:1.2, HB-SB, Bohus.-Nord. Larvskal med ≈4 vindlingar, ≈700–800 µm i Ø. Teleoconchens näst sista vindling har blott 9–10 costae, som korsas av 4–7 spiralåsar. Motsvarande värden hos förväxlingsarter är 19–20 / 8–12 hos den ≤16 mm långa *R. (R.) purpurea* (Montagu, 1803), vars larvskals-Ø om ≈3 vindlingar blott är ≈350 µm, 16–17 / 6–7 hos den ≤14 mm långa *R. (R.) echinata* (Brocchi, 1814) (Syn.: *R. asperima* : Auctt., non (Leach in Brown, 1827)) [L. asperima = skrovligast], vars ≈3-vindlade larvskal når 600–800 µm Ø, vars mynningssifonkanal är tydligt längre än övriga arters & vars skal ser taggigare ut i den starkt retikulerade skalskulpturens skärningspunkter samt 14–17 / 8–9 hos den ≤16 mm långa *R. (Leufroyia) concinna* (Scacchi, 1836) (Syn.: *R. boothii* (Brown, in Smith, 1839 [“Henry G. Booth at the Andersonian Museum in Glasgow”]) & *R. leufroyi* : Auctt., non (Michaud, 1828)), vilken även avviker genom att ha nästan lika lång mynning som spira & att det vanligen vittoppiga larvskalet består av 3–3.5 vindlingar med ≈750 µm Ø. Alla arter finns på likartad bottenyp, *R. echinata* dock nedom ≈20 m & *R. concinna* nedom ≈15 m.

[Raphitoma aequalis](#)

HETEROBRANCHIA Gray, 1840

{heteråbránkia} (≈79 g., ≈155 sp.)

[Gr. heteros = olika + Gr. branchia = gälar]

Gemensam beteckning på de huvudsakligen icke framgälade snäckorna, vilka liksom **Caenogastropoda** torde vara gemensamt sprungna från former som liknat **Archaeogastropoda**, men på ett tidigt stadium gått i en annan riktning än gruppen med **Prosobranchia**. Två infraklasser.

HETEROSTROPHIA Sepkoski, 2002

= **ALLOGASTROPODA** Haszprunar, 1985

{heterastráfa} (≈15 g., ≈35sp.)

[Gr. *heteros* = olika + Gr. *strophos* = snodd, vänd, snurrad / Gr.

allos = annan, olika + taxon Gastropoda]

Med heterostrofi, d.v.s. att protoconch (apikala vindlingar från larvstadiet) och teleoconch (resten av skalvindlingarna) från olika vindlingsriktningar. M.e.l.m. provisoriskt taxon som inrymmer 7 beskrivna överfamiljer samt en obeskriven. Förutom nedanstående taxa är ett par andra monofamiliära överfamiljer representerade vid sydskanadinaviska kuster: **Omalogyroidea** G.O. Sars, 1878 (planospirala, hermafroditiska arter av ≤1 mm Ø, varav den på alger & ålgräs mellan ≈0–10 m levande *Omalogyra* Jeffreys, 1860 *atomus* (Philippi, 1841) [Gr. *homalos* = jämn, slät + Gr. *gyros* = rund, cirkulär / Gr. *atomos* = odelbar, d.v.s. ngt mycket litet] är slätskalig & lever av *Enteromorpha*, *Ulva* & liknande alger, medan den på (kalk)algbevuxna sandiga steniga bottnar mellan ≈2–25 m levande, *Ammonicera* Vayssièrre, 1893 *rota* (Forbes & Hanley, 1850) [Egypt. myt. *Amon* (oriktigare *Ammon*): Tebe's (senare hela Egypten's) främste gudom jämte hustrun Mut & sonen, månguden Chonsu. Amon avbildades i Nubien & oaserna med vädrushuvud, vars horn (Gr. *keras*) ju är planospiralt uppsnurrade / L. *rota* = hjul] är radiärt veckad & sällan når en Ø om mer än 0.7 mm). Arten punkterar algceller med radulatänder & suger ut innehållet. Även **Rissoelloidea** M.E. Gray, 1850 (arter med tunt, ganska hyalint, skulpturlöst skal, tumida vindlingar och tvåkluvna tentakler; med 3 arter vid V Norge, varav en tagits även vid norska sydkusten) hör hit. Av **Valvatoidea** J.E. Gray, 1840 har en nästan planospiral, ca 1.7 mm Ø, skulpturlös art med fram till ngt tvekluren fot, *Xylo-discula planata* Høisæter & Johannessen, 2001, vars skal är bräckligt & helt saknar spira, påträffats i närheten av Bergen på 34–56 m djupa bottnar, påverkade av ett överflöd av näring från fiskodlingar. Skalet kan erinra om det hos t.ex. *Skeneopsis* el. om det hos ungar av *Margarites*, men är vitt & sprött med stor öppen umbilicus, ej gulbrunaktigt eller gulglänsande och relativt robust som hos dessa arter; t. skilln. fr. *Skeneopsis* saknar fot och huvud mörka pigmentfläckar. Namnet antyder att arter av **Xylo-disculidae** Warén, 1992 ofta eljest lever på sjunket trä.

Acteonidae d'Orbigny, 1835 {akteånide} (1 gen., 1 sp.)

Skal förhållandevis robust opakt, externt, medelstort och i regel glänsande. Apertur ganska smal. Operculum hornartat. Djur med smal fot utan fottentakler (propodier); indragbart i skalet. Stor huvudsköld med ett par anterolateral-lober, bakåt triangulär. Den enda av 3 fam. inom **Acteonoidea**, som finns i våra hav. Placerades intill nyligen inom cephalaspiderna bland opisthobranchierna, men studier av mitokondriellt 16S DNA (senast Tholleson) placerar gruppen snarare någonstans bland övriga heterobranchier, oklart exakt var.

Acteon de Montfort, 1810 {akteån} (1 sp.)

[Gr. myt. *Aktaion*: Tebes grundläggares Kadmos' sonson, tillika ivrig jägare, vilken den sippa Artemis förvandlade till en hjort, som sönderslets av sina egna stövare då han råkade se henne i badet]

tornatilis (Linnaeus, 1758) {tårnätilis}

[L. *tornatis* = vriden (< L. *torno* = sno) + L. *-ilis* = -artad]

D:15–250, F:skal glänsande opakt ljusskärt med 2–3 vita band på huvudvindlingen, L:1.7 (skal) & 3 (djur), MB-SB, Kullen-Bohus.-Nord. Polychaetovor, med t.ex. *Owenia* & *Lanice* på matsedeln.

Tjaernoidea Warén, 1991 {tjærnoide} (1 gen., 2 sp.)

Med små (≤1mm Ø), globulära ngt tilltryckta skal med vid navel, vars skulptur består av karaktäristiskt tätt sittande fina gropar. Djur med Y-kluvet propodium och tvågrenade tentakler. Vissa anser att familjen är synonym med **Cyclo-stremellidae** Moore, 1966, vilken av de flesta dock synonymiseras med **Pyramidellidae**. Tillhör en ännu obeskriven överfamilj, vari bl.a. **Cimidæ** Warén, 1993 ingår, represen-

terad i V Norge av den hermafroditiska *Cima minima* (Jeffreys, 1858) [Gr. *kyma* = förtjockning (< Gr. *kyein* = svälla) > L. *cyma* = svällande skott]. Till **Cimidæ** hör eventuellt likaså den högspiriga heterostrophen *Graphis albida* (Kanmacher, in J. Adams, 1798) [Gr. *graphis* = griffel < Gr. *graphe* = skrift / L. *albidus* = vitaktig], som har av axialsulptur dominerat rutmönstrat skal. Den har tidigare felaktigt klassificerats i **Aclididae** G.O. Sars, 1878 & är sannolikt en parasit. goda indikationer (Killeen & Light 2000) på att dess värd djur kan vara olika arter av gen. *Sabellaria*, ehuru mycket återstår att klarlägga rörande detta samband & andra eventuella värdarter kan möjligen likaså vara inblandade.

Tjaernoia Warén, 1988 (2 sp.)

Syn.: *Tornus* : Auctt., **non** Turton & Kingston, 1830

[Tjærnö(laboratoriet) / L. *tornus* = drejskiva, något snurrbart, hjul]

exquisita (Jeffreys, 1883) {tjærnoia ekskvisita}

Syn.: *monterosati* Granata, 1877 (n. nud.)

[L. *exquisitus* = utsökt, fin, välgenomtänkt / Thommasø Allery, Marchesi di **Monterosato**, 1841–1927, siciliansk ädling och malakolog]

D:30–50, F:skal hyalint vitaktigt; djur vitt, L:≈0.1, MB, Bohus. Skal ganska globulärt. Ögon och operculum saknas. Den mera rara *T. unisulcata* (Chaster, 1887) har lägre spira och dess ytterläpp har en svag inskärning i nederkanten, som fortsätter i en svag spirallängs längs denna vindling.

Ebalidae Warén, 1995 {ebalide} (1 gen., 1 sp.)

Liten familj med små, långsmala, till synes slätskaliga arter, både i estuarin och hypersalin miljö. Larvskal transversheterostroft med två vindlingar i ≈ samma plan. Columellartand saknas. Torde vara nära besläktade med **Cimidæ** (se under fam. **Tjaernoidea**), eftersom de har snarlika larver, ehuru de oftast ställts närmare nedanstående överfamilj.

Ebala J.E. Gray, 1847 ex Leach MS {ébala} (1 sp.)

Syn.: *Anisocycla* Monterosato, 1880

Syn.: *Eulimella* : Auctt., **non** Forbes & MacAndrew, 1846

[Gr. *ebala* = ngt iväggkastat, pil, spjut el. ev. Gr. *ebaios* = liten, ynka; knappast Ry. *ebal*, *ebala* : okvädn.-ord motsv. 'mother fucker' / Gr. *anisos* = olika + Gr. *kyklos* = cirkel + Eng. *-al* : kategori-suffix]

Små högspiriga former med påtagligt konvexa skalvindlingar och fin (men i preparermikroskop tydligt synlig) spiralskulptur. Skalformen erinrar eljest externt om *Eulimella* Forbes & MacAndrew, 1846 (**Pyramidellidae**) men är mera långsmal skalbredd 25–30% av höjden (ej >30%) och vindlingarna är mera konvexa.

nitidissima (Montagu, 1803) {nitidíssima}

[L. *nitidus* = skinande, glittrande + L. *issima* : superlativ-suffix] D:2–50, F:skal glänsande transparent vitaktiga; djur mörka, L:0.25, Ø:0.075 MB(-SB) (gärna i lugna ålgräsvikar), S Öster. (Kieler Bucht)-Bohus.-Nord. Skalets apertur är liten och oval. Lägger gelatinösa avlångt rundade klibbiga äggkapslar med ≈ 6–7 opaka skäraktiga ägg i varje kapsel under Maj-Aug. Kläckningen efter minst 5 dygn frigör pelagiska larver som förekommer i plankton från midsommar till Okt.

Pyramidelloidea J.E. Gray, 1840

{pyramidelläidéa} (≈10 gen., ≈29 sp.)

[Gen. *Pyramidella* Lamarck, 1799 < Gr. *pyramis*, genit. *pyramidos* = pyramid + L. *-ella* : dimin. suffix]

Skal (hos åtminstone Skandinaviska arter) med tydlig heterostrofi (larvskalet vridet antingen ≈90–95°, eller ≥ ≈120° i förhållande till skalets huvudaxel). Radula saknas. Hermafroditer.

Pyramidellidae J.E. Gray, 1840 [n. cons., Dir. 54 ICZN] {pyramidéllide} (≈10 gen., ≈29 sp.)

[Gen. *Pyramidella* : (se ovan)]

Hit hör huvudmassan av Pyramidelloidea. Utseende variabelt från former med relativt kort skalhöjd & svag el. alls ingen skalskulptur (t. ex. *Brachystomia* Monterosato, 1884, *Odostomia* Fleming, 1817, *Ondina* De Folin, 1870, *Liostomia* G.O. Sars, 1878) via former m. varierande skalhöjd & tydl. skulptur (t.ex. *Chrysallida* Carpenter, 1856) till högspiriga former med (t.ex. *Turbonilla* Risso, 1826, *Tragula* Monterosato, 1884) el. utan påtaglig skulptur (e.g. *Eulimella* Forbes & MacAndrew, 1846). Artrik grupp av 'Probranchliknande' småsnäckor. För ektoparasitiskt leverne på andra organismer, t.ex. polychaeter, mollusker & sipunculider. Samband mellan parasit & värdjur inom gruppen är i flera fall ännu okänt, men fr.a. verk av zoologi-professorn v. univ. i Giessen, Wulf Emmo Ankel, 1911–84, bl.a. 1959 i Gullmarn har klarlagt en del relationer. Vanl. är parasiterna ej helt värdjursspecifika.

Odostomia Fleming, 1813 {ådstámia} (3 sp.)

[Gr. *odos*, *odontos* = tand + Gr. *stoma* = mun]

En m.el.m. tydlig 'tand' i mynningen invid naveln är karaktäristisk, liksom hos *Brachystomia*, vilka ibland betraktas som subgenus till *Odostomia*. Skalornamentering mikroskopisk. Tillväxtlinjerna är prosoklina, d.v.s. jämfört med en tänkt skalaxel lutar de åt motsatt håll mot ett kommatecken. Inklinationsvinkel benämns vinkeln mellan en rät linje som dras mellan en tillväxtlinjes båda skärningspunkter m. övre & nedre vindlingssutur och skalets längsaxel. Den är till viss hjälp i bestämningsarbetet inom detta taxon. *Odostomia* har transvers heterostrofi medan *Brachystomia* har invaginerad heterostrofi, d.v.s. tvärställt larvskal (& därmed synligt) resp. invrängt (& därmed dolt). *Megastomia* Monterosato, 1884 liknar *Odostomia* s. str., fränsett att ett antal suturparallella småribbor finns på insidan av skalets ytterläpp (således lättast att se från aperturens insida) & förr betraktat som subsläkte till *Odostomia*, men genetiska studier har avslöjat *Megastomia* som en mera primitiv familjemedlem. I våra hav finns blott den ≤ 3.75 mm höga *M. conoidea* : Auctt., ?non (Brocchi, 1814), vars djur har opakvita fläckar & påträffas på sandiga bottnar av den typ som *Astropecten irregularis* nyttjar.

turrita Hanley, 1844 {torrita}

[L. *turritus* = tornutrustad < L. *turris* = torn]

D:0.5–100, F:skal mjölk-gräddvitt; djur vitt, L:0.33, Ø:0.16, HB-SB-MB, Öres.-Katt.-Bohus.-Skag.-Nord., Ektoparasit på t.ex. *Pomatoceros triquetus*. Skalbredden är $\approx 50\%$ & kroppsvindlingen $\approx 60\%$ av längden. Inklinationsvinkel 22–28°, jämfört med 15–23° hos den med liknande skalproportioner försedda, likaså *Pomatoceros* bundna, ≤ 6 mm höga *O. unidentata* (Montagu, 1803), vars vitaktiga djur dock har en aning gråblå ton. Av arter i våra hav med ungefär samma skalproportioner som *O. turrita*, har den ≤ 5.5 mm höga, på *Myxicola* eller ev. på *Modiolus adriaticus*: Auctt., non (de Lamarck, 1819) parasiterande *O. acuta* Jeffreys, 1848 [Syn.: *O. umbilicaris* (Malm, 1863)] ett brunfläckigt djur. Skalet liknar det hos *O. unidentata*, men vindlingarna är mer rundade ej så flata och umbilicus är tydligt bredare. Några arter, som ansetts förekomma vid Bohuslän (synnerligt dubiöst, enär de trots efterforskning ej påträffats där i modern tid) är serpulid-parasiten *O. plicata* (Montagu, 1803) (skalbredd $\approx 40\%$ av höjden; sista vindling $\approx 50\%$ av höjden), samt den nedom 18 m på sandblandad mjukbotten förekommande *O. conspicua* (Alder, 1844) (skalproportioner ungefär som *O. turrita*, men skal brunaktigt skärt). Dess värdjur är okänt.

Brachystomia Monterosato, 1884 {brakystámia} (4 sp.)

[Gr. *brachys* = kort + Gr. *stoma* = mun]

Liknar i allt väsentligt *Odostomia* (se detta släkte), fränsett att *Brachystomia* har invaginerad heterostrofi.

scalaris (W. MacGillivray, 1843) {skaláris}

Syn.: *rissoides* (Hanley, 1844)

[L. *scalaris* = stege-aktig / Gen. *Rissoa* + L. *-ides* : patronymsuffix] D:0–?(mest littoralt), F: skal halvhyalint vitt-vitgult en aning

skärt; djur gulaktigt mest markerat på främre fotdel & vid tentaklernas sidobaser; tentaletpoppar vita, L: 0.325, Ø:0.15, MB-SB-HB (lever mest av kroppsvätskor av *Mytilus*, *Buccinum*, *Cerastoderma*, *Littorina*, *Lacuna* & *Testudinaria*), SV Öster.-Öres.-Katt.-Bohus.-Nord. Vanl. mest allmän i *Mytilus*-bältet. Skalbredd < halva höjden; apertur 38–45% av höjden; sista vindling 60–70% av höjden; inklinationsvinkel 14–23°; larvskals-Ø ≈ 300 µm (hos ett konventionellt mätokular med en i sin tur decimalinlagt 12 huvudenheter lång skala är i 50x förstoring 1 mm = 5 huvudenheter). Har tumida vindlingar & ganska tydlig mynningstand. Sedd från sidan är skalytterläppen svagt prosoklin. Kan separeras från den med liknande skalproportioner försedda, ≤ 3.75 mm höga *B. carrozzai* van Aartsen, 1987 [skalsamlaren Ferdinando Carrozza, 1923–2005, fr. Soiana; auktorns vän] (Syn.: *B. albella* : Auctt., non (Lovén, 1846)) via den senares föga tumida vindlingar (& därmed små subsuturalhyllor), ett rundat snarare än som släktets övr. arter avhugget apex & nästan avsaknad av mynningstand. Den senares värdjur är okänt. Andra skalproportioner bredd > halva höjden; apertur >40% av höjden har våra båda övriga arter. Den allmänna, på serpulider, *Buccinum*, *Turritella*, kammusslor & ostron parasiterande, ≤ 5.5 mm höga *B. eulimoides* (Hanley, 1844) har smal apex (≈ 200 µm), ej så tumida vindlingar i det ej hyalina skalet, inklinationsvinkel 22–26° & från sidan sedd tydligt prosoklin skalytterläpp. Dess vitaktiga djur, som saknar den för *Odostomia*-arter kännetecknande mörkfärgningen av mittarmskörteln, är karaktäristiskt gulfläckigt. Den på serpulider parasiterande *B. lukisi* (Jeffreys, 1858) [Dr. Frederick Collings Lukis, 1814–63, Guernsey-läkare, som hjälpte fadern Frederick Corbin Lukis, 1788–1871, med sitt intresse för naturhistoria & arkeologi], vars skal blir 3.8 mm långt är känd från V Norge & finns enligt Schander sannol. sparsamt även i Bohuslän ihop med *Pomatoceros*, ehuru ej på långt när så frekvent som föregående art. Inklinationsvinkeln hos *B. lukisi* är 8–17°.

Liostomia G.O. Sars, 1878 {liástámia} (3 sp.)

[Gr. *leios* = jämn + Gr. *stoma* = mun]

Har skulpturlösa skal m. invaginerad heterostrofi. Saknar såväl columellartand (cf. *Odostomia*) som -veck (karaktäriserar *Ondina* De Folin, 1870). *Liostomia* & *Ondina* har, t. skilln. fr. övriga m.el.m. skulpturlösa familjemedlemmar, svagt opisthoklina tillväxtlinjer, d.v.s. 'kommateckenlutande' (se vidare *Odostomia*).

afzelii Warén, 1991 {aftséli}

Syn.: *L. clavula* : Auctt., non Lovén, 1846

[Lars Afzelius, 19362001, Tjärnölaboratoriets förste föreståndare / L. *clava*, dimin. *clavula*, *clavella* = klubba]

D:20–200, F:skal vitt gräddfärgat; opakvitfläckigt vitt djur, L: ≈ 0.25 , Ø: ≈ 0.16 , MB-SB, Katt.-Bohus.-Nord. Larvskals-Ø ≈ 0.38 mm. Höjd : bredd ≈ 2.1 . Separeras via större bredd från *L. clavula* Lovén, 1846 [L. *clava*, dimin. *clavula* = klubba] (höjd : bredd ≈ 2.5), samt flatare & färre vindlingar (≈ 0.8 vindlingar färre vid samma höjd hos aduler). Dessa båda länge hopblandade arter, är nog parasiter på *Terebellida*. En 3:e, rare art är den nedom ≈ 30 m utbredda *L. hansgei* Warén, 1991 [Hans G. Hansson, 1945–, denna texts sammanställare], vilken liknar *L. afzelii*, men har grövre skal, mycket bredare & djupare suturer samt bredare apertur. Larvskals-Ø ≈ 0.44 mm. *L. hansgei*:s tunna hyalina periostracum är ngt iriserande, men är ofta övertäckt av järnoxidavlagringar & kan därvid ytligt erinra något om *Hyalia vitrea* (*Iravadiidae*).

Ondina de Folin, 1870 {åndfina} (≈ 4 sp.)

Syn.: *Evalea* : Auctt., non A. Adams, 1860

Syn.: *Menestho* Møller, 1842 (p.p.)

[fransk förvrängning av L. *undina* : vattanel. våg-ande < L. *unda* = våg / *Evalea* : möjl. enegation oortodoxt använd i st.f. Gr. *a*+ L. *valeo* = vara stark / Gr. myt. *Menestho* : enl. Hesiodos' Theogoni en dotter till Okeanos & Tethys]

Har ganska tunna ovala skal med invaginerad heterostrofi & columellarveck, antingen skulpturlösa eller ofta med svag

spiralskulptur. En synapomorfi för släktet tycks vara att foten är baktill tvåkluvan. *Liostomia* & *Ondina* har, till skilln. från övriga m.el.m. skulpturlösa familjemedlemmar, svagt opisthoklina tillväxtlinjer, d.v.s. 'kommateckenlutande' (se vidare *Odostomia* ovan). *Ondina*-arternas m.el.m. opisthoklina tillväxtlinjer plägar ha en tydlig sinus nära övre suturen. Skalllängd ≈ dubbla drygt dubbla skalbredden. Vid Bohuslän påträffas en 3 art av *Jordaniella* Chaster, 1898 [Henry Keyes Jordan, 1838–1923, malakologisk auktor-vän], med liknade utseende. Denna, med ganska tumida vindlingar försedda, ≤4.5 mm långa & ≈1/3 så breda *J. truncatula* (Jeffreys, 1850) har blott svagt opisthoklina (nästan ortoklina) tillväxtlinjer & ett svagt ornament av talrika spirallinjer.

perezi (Dautzenberg & Fischer, 1925) {perétsi}

Syn.: *diaphana*: auctt., non (Jeffreys, 1848)

[Prof. Charles Pérez, 1873–1952, fransk forskare som 1924–25 skrev ett par arbeten om *Phascolion* & förestod Station Biologique de Roscoff, etablerat 1872 / Gr. *diaphana* = hyalin]

D:10–100, F: skal mattvitt; djur vitt med opakvita fläckar, L:0.4, Ø:0.19, SB-MB (i *Phascolion strombi*-bebodda snäckskal plär ej påträffas i skafopodskal); arten tör vara värddjursspecifik, Öres.-Katt-Bohus.-Skag.-Nord. Saknar helt spiral-striae. Umbilicus tydlig, jämfört med den i våra hav rara, mkt snarlika, ≤1.6 mm långa *O. diaphana* (Jeffreys, 1848), som har glansigare skal & vars värddjur ännu är obekant. Fin spiralskulptur, som bäst kan ses skevt belyst i preparermikroskop har dock den hos oss rara, mellan 10–20 m djup (Schander *in litt.*; vissa källor anger ≈30–100 m djup) levande, ≤4 mm långa *O. obliqua* (Alder, 1844), vars apexvindling är ngt skevt uppåtstickande, så att den bildar ≈40° vinkel med skalaxeln & den allmänt mellan 10–100 m utbredda, ≤3.8 mm långa *O. divisa* (J. Adams, 1797) [L. divisus = delad]. *O. divisa* har ganska tydlig spiralskulptur av samma styrka på nedre delen av alla vindlingar, medan *O. obliqua* har inskuren spiralskulptur blott i skalets basala del, ehuru en mycket tunn spiralskulptur ev. kan spåras även i skalets äldre delar.

Parthenina Bucquoy, Dautzenberg & Dollfus, 1883 {partenina} (4–6 sp.)

Syn.: *Chrysallida*: Auctt., non Carpenter, 1856

[Gr. *parthenos* = jungfru / Gr. *chrysalis* = gyllene]

Karaktäriseras av att skalets vindlingar har tydlig ortoklin (prosklin hos en nordisk art) axialskulptur, har invaginerad heterostrofi (vänd 180°) & vanligen även en columellartand i mynningen. Släktets arter i våra hav har tills nyligen insortrats under *Chrysallida*, som dock tycks ha en huvudsakl. amerikansk utbredning och trots skal-likhet vara genetiskt vitt skilda från *Parthenina*. Åtminstone *P. interstincta* & *P. sarsi* hör till detta senare släkte, men om alla nedan nämnda arter likaså hör hemma här är ännu ovisst, så nedan står dessa kvar under det ursprungliga släktnamnet, ty CLEMAM anger ännu alla europeiska arter under detta namn.

interstincta (J. Adams, 1797) {interstínkta}

Syn.: *obtusa* (Brown, 1827)

[L. *interstinctus* = avskild / L. *obtusus* = trubbig]

D:≈1–90, F: vitt skal med hyalint vitt djur & blekgult operculum, L:0.3, Ø:0.15, HB (stundom sekundära, om blott lämpliga värddjur, t.ex. *Pomatoceros*, närvarar), Öres.-Katt-Bohus.Skag.-Nord. Har columellartand & blott 2 spiralribbor på slutvindlingen t.skilln fr. den ≤4 mm långa, columellartandsaknande *C. indistincta* (Montagu, 1808) (m. 3–4 spiralribbor på slutvindlingen). Denna art lever likaså åtminst. bl.a. av *Pomatoceros* & finns på liknade djup. Dessa 2 arter har föga tumida vindlingar. Den nedom ≈75 m levande, ≤2 mm långa *C. eximia* (Jeffreys, 1849) [L. eximius = utvald < L. eximere = utvälja] skiljer sig fr. släktets övr. arter genom att där de 3 spiralribborna möter de kraftiga axialribborna på de mkt tumida vindlingarna, bildas små förhöjda noder. Dess vindlingar är ≈2–2.1 ggr så breda som höga. Den ≤2 mm långa *P. sarsi* Nordsieck, 1972, som

påträffas mellan ≈25–40 m, har något tumida vindlingar & är <2.7 ggr så lång som bred, t. skilln. fr. den högre, skulpturmässigt liknande *C. indistincta*. Nedom 200 m djup i Skag. finns likaså en ganska liten art med ≈20 tydliga ortoklina ribbor / vindling samt med 3 ej axialskulptur-överkorsande spiralåsar (varav den nedre döljs av vindlingssuturerna); ≈2.3 ggr så breda som höga vindlingar *C. brattstroemi* Warén, 1991 [Hans Brattström, 1908–2000, (q.v.)] & vid V Norge även den om *C. eximia* erinrande, men med prosklina axialribbor försedda *C. hoeisaeteri* Warén, 1991 [Tore Høisaeter, 1938–, biolog, Biol. Stasjon, Espeland, (& IMF), Bergen, nu aktivt forskande pensionär] nedom 150 m djup.

Partulida Schaufuss, 1869 {partolída} (1 sp.)

Syn.: *Spiralinella* Chaster, 1901

[L. myt. Partula: barnbördens gudinna / nytt namn för Gen. *Spiralina* Chaster, 1898, non Hartmann, 1840 < typarten *Turbo spiralis* Montagu, 1803, non Poiret, 1801]

pellucida (Dillwyn, 1817) {pellósida}

Syn.: *spiralis* (Montagu, 1803, non Poiret, 1801)

[L. pellucidus = klar, transparent < (L. per = genom + L. luceo = lysa, skina) / Gr. speira = vadhelst som är snott el virat]

D:0–≈120, F:skal & djur vitt gräddfärgat med opaka fläckar; tentakler vardera med en långsgående linje & en toppförtjockning, L:0.3, Ø:0.175, HB (ofta sekundär), Öres.-Bohus.-Nord. Till skillnad från *Parthenina* så saknar skalet dock vanligen spiralskulptur, förutom nedom kroppsvindlingens axialåsar. Har >3 spiralåsar på kroppsvindlingen, vars basala del saknar axiala ribbor; blott spirala finns, vilka sitter så tätt att mellanrummen är tydligt smalare än ribborna själva. Parasiterar på serpulider (t.ex. *Pomatoceros*) och andra rörbyggande polychaeter, liksom några *Parthenina*-arter. (Schander benämner denna art *Spiralinella spiralis*)

Turbonilla Risso, 1826 {torbånilla} (5–≈7 sp.)

[Gen *Turbo* < L. turbo = ngt kringvirvlande + L. -ella: dimin.suffix]

Identifieras genom skalets höga spira, axialribbor på vindlingarna och transversal heterostrofi (90° el. 135°).

Turbonilla fulvocincta

S.gen.: *Dunkeria* Carpenter, 1857 {donkéria}
[Dunker, Wilhelm Bernhard Rudolph Hadrian, 1809–1885, tysk paleontoch malakolog]

jeffreysi (Forbes & Hanley, 1851) {jéffrejsi}

Syn.: *scalaris* (Philippi, 1836), non (Spix, in Wagner, 1827) [J.G. Jeffreys (q.v.) / Gen. *Scala* < L. *scala* = stege, trappa]
D:5–100, F:skal gräddgult ofta m. 2–3 brunröda spiralsband på kroppsvindlingen; djur vitaktigt med opaka fläckar & en lätt rödaktig ton; ögon vid tentakelbasernas insidor; foten med vita streck längs operculet; mantelkant delvis gulaktig, L:0.6, Ø:0.2, SB (slammigt grus), Öres.-Bohus.-Nord. Artavgränsning svår. Hydroidparasiten *T. jeffreysi* är dock kort & bred, föga mer än 2 ggr längre än kroppsvindlingens höjd & mer tornliknande (d.v.s. tydligare suturavsatser i vindlingarnas överkant) än den ungefär likstora, men nedom ≈50 m levande *T. (Dunkeria) rufescens* (Forbes, 1846), vars blekrödbruna djur har kortare ögonavstånd. Båda arternas skal har äv. spiralskulptur. Våra övr. arter är ≥3 ggr längre än breda, t.ex. den på sandblandad slambotten mellan ≈10–30 m levande *T. (Graciliturbonilla) Nordsieck*, 1972) cf. *delicata* Monterosato, 1884, som saknar spiralskulptur & har costae som är bredare än deras mellanrum t. skilln. fr. de båda sinsemellan mkt snarlika arterna *T. (Pyrgiscus) Philippi*, 1841) cf. *rufa* (Philippi, 1836) (Syn.: *T. (Pyrgiscus) crenata* : Auct., non (Brown, 1827)) & *T. (Pyrgiscus)* cf. *fulvocincta* (W. Thompson, 1840), vilka håller till huvudsakl. på skalgrusbottnar. Den ena av dessa är avlångt konisk i hela sin längd, den andra konisk i övre skalhalvan & m.el.m. cylindrisk i den nedre. Vilket namn som skall appliceras på den ena eller den andra är ännu osäkert. Enl. Schander kan ytterligare ett par arter finnas i området & alla namn bör t.v. brukas med varsamhet. (Schander anser att *Pyrgiscus crenatus* är den förra artens rätta namn & CLEMAM att *T. fulvocincta* är synonym till *T. rufa*).

Eulimella Forbes & MacAndrew, 1846 {evlimélla} (4 sp.)
[Gen. *Eulima* + L. *-ella* : dimin.suffix]

Långsmala, slätskaliga (med på sin höjd mikroskulptur) arter med transvers heterostrofi.

acicula (Philippi, 1836)

Syn.: *laevis* (Brown, 1827) (nomen inquirendum)
[L. *acus*, dim. *acicula* = udd / L. *laevis*, *levis* = jämn, slät] {*laevis*}
D:10–50(400), F:skal (hos levane exemplar) semihyalint vitt – äldre skal opaka; djur gråvitt med mörkt chokladbrun digestionskörtel, L:0.35, Ø:0.11, SB-MB, Bohus.-Nord. De rätt plana vindlingarna har retikulat mikroskulptur (synlig i snett ljus) & mkt tydliga suturer. (Schander nyttjar namnet *E. laevis*). Nedom 50 m påträffas vanl. den med ännu planare vindlingar men med ganska otydliga suturer & med en framträdande rak innerläpp vid aperturen & opakvitfläckigt levande djur försedda, nästan cm-långa *E. scillae* (Scacchi, 1835) [Agostino Scilla, 1639–1700, ital. målare, poet & naturforskare fr. Messina]. Ett par andra arter har något mer konvexa vindlingar. Av dessa påträffas den ≤4.5 mm långa *E. ventricosa* (Forbes, 1844) [L. ventricosus = kulmagad, utputande < L. venter = mage], vars skal saknar mikrospirallinjer, (vindlingsbredd / vindlingshöjd >1.7; djur ganska hyalint i torrt tillstånd dock köttfärgat) normalt djupare än 50 m & den närmast vid V Norge sedda rara *E. ataktos* Warén, 1991 [Gr. ataktos = hopblandade < Gr. a- icke+ taktos = fastställd] (vindlingsbredd / vindlingshöjd <1.7; torra djur ljusskära) nedom 100 m. Aperturinnerläpp hos dessa två arter är i nederkanten ngt utdragen åt vänster.

EUTHYNEURA Spengel, 1881

{*evtynévrá*} (≈65 gen., ≈120 sp.)
[Gr. *euthys* = rak, direkt + Gr. *neurón* = nerv]

Består av 2 superordi. Den ena, **Pulmonata** Cuvier, 1817 (= Lungsnäckor), är företrädesvis limniska el. terrestra (rart maritimt plaskzonsutbredda – åtminst. ej längs våra stränder). En art, *Ovatella myosotis* (Draparnaud, 1805) (Ellobiidae A. Adams, 1855 inom **Basommatophorina** Keferstein, 1864 ett av

lungsnäckornas 3 huvudtaxa.), finns dock så nära som längs tyska Nordsjökusten bland *Salicornia*, *Suaeda* & liknande havsstrandsörter. Numera finns många indikationer att denna indelning i överordningar är onaturlig, såtillvida att opisthobranchierna (nedan) ej tycks vara en monofyletisk grupp. Ordo SACCOGLOSSIDA verkar vara närmare besläktad med pulmonaterna än med övriga opisthobranchier och även cephalospiderna & anaspiderna tycks vara mer befryndade med pulmonater & saccoglossider än med t.ex. nudibranchiater. Av **Pulmonata** finns i Skandinavien såväl skalbärande som ≥20 till synes ej skalbärande terrestra arter. Av de ej skalbärande s.k. sniglarna, så har dock faktiskt våra medlemmar av Arionidae J.E. Gray, 180 ('skogssniglar'; i Sverige 1 gen. 9 sp.), *Arion* Ferrusac, 1819 [Gr. Myt. Arion: skönsångare från Lesbos, som anses ha "uppfunnit" dithyramben] (arter igenkännbara genom att pneumostomet, d.v.s. andningshållet på mantels högersida, sitter just framom mantels mitt & ej bakom som hos fam. Limacidae ('kölsniglar': *Limax*, *Malacolimax*, *Lehmannia* & *Limacus*; 2+1+ 1+1 sp.) & fam. Agriolimacidae ('fältsniglar': gen. *Deroceas*; 5 sp.) & att de till skillnad från köl- & fältsniglar saknar en dorsal längsköl utmed bakkroppen samt kan rulla ihop sig till en 'boll' genom att kröka rygg, vilket ej t.ex. *Limax* förmår; den upp till 18 cm långa *A. (Arion) ater* (Linnaeus, 1758) 'svart skogssnigel' inkl. färgvarianten *A. ater* f. *albus* – vitgrå med smal gul bård utmed fotkanten – har varit mest välbekant innan *A. (Arion) lusitanicus* Mabille, 1868 [L. lusitanicus : fr. den del av Iberiska Halvön som nu bebos av portugiser & galicier] dök upp; svenska arter: – utöver ovan nämnda – *A. (Kobeltia) intermedius* Normand, 1852 ('dvärgsnigel' – ≤15 mm lång grågul art med mörkare huvud & svaga lateraland; vid kontraktion blir dorsala tuberkler koniska med hyalina toppar, så att den erinrar om en igelkott; mycket rar; utbredning oceanisk), *A. (Mesarion) fuscus* (O.F. Müller, 1774) ('brun skogssnigel'; ≤6 cm; utsöndrar gult slem; ev. ett artkomplex? ihop med den snarlika *A. (Mesarion) subfuscus* (Draparnaud, 1805) – den senare upp till 8 cm lång och kan ej – som flera andra släktingar kontrahera sig till halvsfärisk form sedd från sidan; här & var allmän i trädgårdar utomlands), *A. (Carinarion) silvaticus* Lohmander, 1937 ('vitsidig skogssnigel'; kropp blekgrå övergående i vitt utmed sidorna & sidobandens nederkant är välavgränsad; mantel utan fläckar), *A. (Carinarion) circumscriptus* Johnston, 1828 ('gråsidig skogssnigel' – med mörka fläckar på manteln; mörka sidoband m.el.m. otydliga i nederkanten; ej rar i trädgårdar), *A. (Carinarion) fasciatus* (Nilsson, 1822) ('parksnigel'; kropp ljusgrå med gul t. gräddfärgad anstrykning; adulter ofta med ett gulaktigt band nedom det mörka sidobandet; mantel utan fläckar), *A. (Kobeltia) distinctus* Mabille, 1868 ('trädgårdssnigel'; upp till ≈3 cm lång med mörkare huvud än kropp; mörkgrå till gråblå med kropp klockformad i tvärsnitt som kontraherad; krypsula gul till orange, som utsöndrar slem av samma färg; har hopblandats med 2 snarlika mellaneuropeiska arter, *A. (Kobeltia) hortensis* & *A. (Kobeltia) owenii*), *A. (Arion) rufus* (L., 1758) ('röd skogssnigel'); rödaktig till mörkare; saknar sidoband som fullvuxen, men kan ha sådana som ung; ryggtuberkler grova till avlånga, ≥10 i bredd mellan sidobanden hos yngre exemplar just bakom manteln; när nästan 20 cm långd) & Limacidae Rafinesque, 1815, *Limax* Linnaeus, 1758 (med 2 skandinaviska arter, varav *L. maximus* Linnaeus, 1758 'pantersnigel' kan nå 20 cm längd & har fläckig mantel samt utmed varje sida av kroppen löper 2–3 mörka längsband av fläckar eller rader; tentakler ljus brunskära; producerar färglöst slem; även *L. cinereoniger* Wolf, 1803 ('gråsvart kölsnigel'; en ≤ 3 dm lång art i skogs- & bergterräng; mantel mörk, resten av kroppen ofta blåsvart med 3 längsstrimmor av fläckar eller 3 längsrader; krypsula vit med svarta kanter; producerar vitt slem) och *Malacolimax tenellus* (O.F. Müller, 1774) ('svampsnigel'; gulaktig med orange mantel & mörkare huvud med gråliga tentakler; ca 25–35 mm lång; producerar gult slem; kan förekomma sparsamt i trädgårdar), vilken till i sen tid hänfördes till gen. *Limax* & *Lehmannia* Heynemann, 1863 (mantel & rygg med välavgränsade mörka strimmor; pneumostom ej omgärdad av en

blek ring; utsöndrar vattnigt slem vid irritation; i Sverige *L. marginata* (O.F. Müller, 1774) ('trädsnigel'; ca 75 mm lång; ljusgrå (till rödgrå) med varierande mörkare teckning & ljus dorsal längsstrimma med hyalin bakände; i alla typer av skogsbiotoper), ehuru *L. valentiana* (A. Férussac, 1822) – en gråaktig ≤ 7 cm lång art med tydlig mörk längsstrimma utmed sidorna tillfälligt har observerats vid importerade grödor, men tör ej överleva våra vintrar) ett litet skivformat inre skal under bakre manteldelen. **Agriolimacidae** H. Wagner, 1935: *Deroceas* Rafinesque, 1820 med arterna *D. reticulatum* (O.F. Müller, 1774) ('åkersnigel'; mantelns bakkant sträcker sig ej förbi snigelns mittpunkt; ≤ 5 (6) cm lång; ljust brungrå med oregelbundna mörkare pigmentfläckar; vanlig i odlingar – (har ansetts vara vår mest allmänna trädgårdsmarodör bland sniglarna) & känns igen genom sin runt pneumostomet blekare omgivning samt att slemmet från irriterade exemplar är vitt & klabbigt, ej vattenklart som hos ej irriterade exemplar samt t.ex. hos arterna *D. laeve*, *D. sturanyi* & *D. panormitatum*), *D. laeve* (O.F. Müller, 1774) ('sumpsnigel' mantelns bakkant sträcker sig bakut förbi snigelns mittpunkt; ≤ 5 cm lång; bakänden tycks vara avhuggen; krypsula mörk), *D. agreste* (Linnaeus, 1758) ('ängssnigeln'; lik *D. reticulatum*, men är enfärgat beige & ≤ 4 cm lång; säker bestämning erfordrar dissektion; trädgårds-skadedjur), *D. sturanyi* (Simroth, 1894) ('hammarsnigeln'; med hammarformad penis – eljest lik *D. laeve*; sydlig svensk utbredning; ej i Norge) och *D. panormitanum* (Lesson & Pollonera, 1882) ('växthussnigel'; har ett ljusare fält än övrig kroppsdfärg runt pneumostomet; har främst observerats i västsvenska växthus). *D. reticulatum* dominerar ofta i trädgårdar medan *D. agreste* & *D. sturanyi* ofta förekommer glesare & *D. laeve* plågar blott finnas i blöta jordar. Några snigel-arter har – jämte *A. lusitanicus* – inkommit till Skandinavien i sen tid, t.ex. den grävande, ≤ 6 cm långa gråsvarta till mörkgrå växthusarten *Milax gagates* (Draparnaud, 1801) (dock i Fennoskandien ännu blott etablerad i finska växthus) & kaukasiska 'masksnigeln' *Boettgerilla pallens* Simroth, 1912 [Sannol. hedrande Prof. Oscar Boettger, 1844–1910, malakolog från Frankfurt am Main, mindre troligt hans nevö & kollega, Prof. Cäsar Rudolf Boettger, 1888–1976 / *L. pallens* = blek] (i dagmaskgångar & andra jordhåligheter levande mycket långsmal ≈ 10 –15 gånger längre än bred ljus art med mörka, ehuru vittoppade tentakler & slät mantel; ≤ 4 (6) cm lång; blekare runt pneumostomet; under spridning; äter bl.a. ägg & ungdomsstadier av andra snigelarter) medan en tidigare införd 'källarsnigel' *Limacis flavus* (Linnaeus, 1758) nu tycks ha försvunnit. Såväl *Milax* Gray, 1855 som *Boettgerilla* Simroth, 1910 tillhör var sin övrig fam. än Arionidae, Limacidae & Agriolimacidae, men båda har ryggeköl (sträckande sig ända fram till manteln – medan den hos arter av Limacidae / Agriolimacidae ej sträcker sig fullt lika långt fram) & pneumostomet är arrangerat som hos Limacidae. (Den från Wales beskrivna vita ögonlösa jordlevande dagmaskpredatorn *Selenochlamys ysbryda* Rowson & Symondson, 2008 [Gael. *ysbryd* = spöke] tillhör ännu en annan familj). (Till samma familj som *Milax* hör arter av *Tandonia* Lesson & Pollonera, 1882 [hedrande Christian Horace Bénédict Alfred Moquin-Tandon, 1804–63, fransk zoolog (främst malakolog), som även skrev under pseudonymen Alfred Frédo]. Främst den ≤ 6 cm långa *T. budapestensis* (Hazay, 1881) anses på Britt. Öarna vara värsta trädgårdsmarodören, enär skörd av såväl potatis & säd kan minska avsevärt, men detta kryptiska & svårobserverbara (ity nattliga vanor) släkte finns (ännu) ej i Skandinavien. Skalbärande limniska & terrestra arter är många fler (# terrestra arter inkl. sniglar i Sverige ≈ 110 – nästan alla tillhör pulmonat-subordo **Stylommatophora** Schmidt, 1856, ehuru en ≤ 3 mm hög & smal fuktsgödsart i Skåne, *Acicula polita* (Hartman, 1840) faktiskt är en landlevande prosobranch – & bär operculum; alla högervidna utom de 11 spp. av de likaså högskaliga **Clausiliidae** Gray, 1855; de flesta små jämfört med stora introducerade mat-arter *Helix pomatia* Linnaeus, 1758 – fransmännens 'escargot' (med skalhöjd något större än $\emptyset$) och *Cornu aspersum* (O.F. Müller, 1774) – fransmännens 'petit gris' (skalhöjd ≤ 3 cm & $\emptyset$ 4 cm; mynning med vit tunn läpp &

tydligt vidgad; skal ljust brunaktig med 2–5 mörkare längsband), som upptäcktes förrymd i Sverige 1997, deras två ngt mindre, inhemska besläktade **Cepaeoarter** (*C. hortensis* (O.F. Müller, 1774) – 'trädgårdssnäck' med vit & *C. nemoralis* (Linnaeus, 1758) – 'parksnäck' med brun läppvalk), den *Cepaea* snarlika *Arianta arbustorum* (Linnaeus, 1758) – 'fläckig lundsnäck', den diskuslika *Helicigona lapicida* (L., 1758) – 'linssnäck' & få andra $>$ cm-stora arter, t.ex. den med tydlig öppen navel försedda *Fruticicola fruticum* (O.F. Müller, 1774) – 'busksnäck' (navelbredd $\approx 1/5$ – $1/6$ av skal- $\emptyset$, jämfört med $\approx 1/4$ för den snarlika, ngt mindre *Euomphalia strigella* (Draparnaud, 1801) – 'sidensnäck') (båda förväxlingsbara med den i Skåne nyligen funna *Monacha cantiana* (Montagu, 1803) – 'större vallsnäck'), så de lämnas här därhän, ty goda nycklar är i regel tillgängliga för dessa, medan sniglar kan vara vanskliga att ta sig an & uppräknigen ovan kan duga åtminstone som checklista. Fältbiologerna publicerade 1980 nyckeln 'Svenska sniglar'. Snigelarter är mellanvärdar f. den allvarliga räv- & hundparasit-nematoden *Angiostrongylus vasorum* (Baillet, 1866), som bl.a. förekommer på Sydkoster. (Nämnas bör dock några i europeiska kustdyner levande snäckor: *Cermea virgata* (Da Costa, 1778) m. $\emptyset$ vanl. ≤ 18 mm; vindlingar mycket rundade – fr. Nederl.:a, Britt. Öarna & sydvart & *Theba pisana* (O.F. Müller, 1774) med $\emptyset$ vanl. ≤ 20 mm; grunda vindlingsfårar – fr. SV Britt. Öarna & sydvart).

OPISTHOBRANCHIA H. Milne Edwards, 1848 {åpiståbrånkia} (≈ 65 gen., ≈ 120 sp.)

[Gr. *opistheu* = bakom, på ryggen + Gr. *branchia* = gälar]

Ofta utan skal. Om skal finnes, så är den larvala protoconchen (larvskalet) annorlunda snurad än resten av skalet, vilket också normalt är spiralvridet (åt vänster eller höger), oftast med en ovoid till cylindrisk form, sällan patelliformt, med tendens till förkortade vindlingar och bred apertur. Hos 'avancerade' taxa har skalet ofta reducerats delvis och skyls av mantelveck. Det kan undantagsvis vara tvådelat på musselmanér eller är helt borta. Primitiva drag inom gruppen är t.ex. närvaro av operculum och att en huvudsköld dorsalt skyler, det ofta med pariga huvudentakler och pariga rhinophorer (nacktentakler) och Hancockska organ (lateral sensoriska ytor) försedda huvudet. Ett bipennat ctenidium är likaså primitivt inom gruppen, men är ofta ersatt av sekundära strukturer. Buccalhålighet med ett par käkar & en radula med många en tand/rad. Anus vanligen på högersidan, men stundom i medianplanet. Phallata hermafroditer (undantag finnes), oftast med inre befruktning; ägg inkapslas i äggmassor. 9 ordo alla presenterade nedan, utom den monofamiljära **RHODOPIDA** P. Fischer, 1883 vilken är representerad i V Norge av gen. *Rhodope* Kölliker, 1847 [Gr. myt. *Rhodope* : antikens 'Askunge', som förmäldes med konung Psammetikos tack vare att en örn stal hennes sandal när hon badade].

CEPHALASPID(E)A P. Fischer, 1883

= **BULLOMORPH(ID)A** Pelseneer, 1906

= **TECTIBRANCHI(D)A** Cuvier, 1817 (p.p.)

{kefalaspidea} "Bubbelsnäckor" (≈ 10 gen., ≈ 22 sp.)

[Gr. *kephale* = huvud + Gr. *aspis*, genit. *aspidos* = sköld / Gen. *Bulla* < L. *bulla* = bubbla, blåsa + Gr. *morphe* = skepnad, form / L. *tectus* = täckt, skyld + Gr. *branchia* = (fisk)gälar]

Skal oftast externt, stundom dock internt, inneslutet i manteln. Operculum saknas vanligen hos adulter ehuru den finns kvar hos vissa **Retusidae**. Fot avsevärt breddad, ofta med utvidgade propodiala lober. Huvud ofta utformat som en sköld, vilken kan sträcka sig bak över ryggen, stundom med tentakulära utskott och sessila ögon. Käkar ofta reducerade el. borta; radula tillstades, vars förbrukade tänder ej samlas upp i någon behållare, utan 'slänges'. Bentiska, i regel grävande infaunaformer, oftast prederande på foraminiferer, polychaeter & musslor. De vanligen < 3 mm långa, interstiellt i sublitoralt skalgrus levande **Philinoglossidae** (som vissa forskare synonymiserar med den till **Philinoidea** hörande fam.

Gastropteridae Swainson, 1840), vilken av tradition dock förts till en egen överfamilj Philinoglossoidea Hertling, 1932, saknar dock helt skal; deras kroppsbyggnad är m.e.l.m. långsmalt rektangulär utan påtagliga utskott och med blott antydda parapodiallober. Av denna familj är 2–3 arter av Philinoglossa Hertling, 1932 kända från Nordsjö-området. Kromosom-tal inom ordningen oftast $n=17$. Med 8 överfamiljer (4 vid S Skandin.) & 14 familjer (5 vid S Skandinavien).

Diaphanoidea Odhner, 1914 {diafanåidéa} (4 gen., 5–6 sp.)

Skal litet, externt eller internt, oftast litet, tunt, skört och färglöst; form rundat subkonisk med avskuren spira. Jämfört med Retusidae och Cylichnidae H. & A. Adams, 1854, som har något liknande skal, är det kortare i förhållande till bredden, i regel <50% högre än brett, ej nästan eller mer än dubbelt så högt som brett. (Cylichniden Roxania har dock blott ca 50% högre än brett skal men är karaktäristisk med sin tydligt längre apertur än skalthöjd). Operculum saknas. Apertur ungefär av spirans längd, brett ovoid nedtill, avsmalnande upptill. Huvudsköld med ett par anterolaterala tentakulära utskott. Fot med propodium expanderat i anterolaterala pedallober, men vanligen utan den typ av parapodiala lober som finns hos Philinoidea och Akeroidea (se dessa). Födobiologi okänd. I våra hav finns en av 2 fam., Diaphanidae Odhner, 1914. Jämte nedan nämnda taxa är den ≈ 3.5 mm långa Rhinodiaphana Lemche, 1967 ventricosa (Jeffreys, 1865) känd från V-N Norge. Den liknar externt en Philine (se nedan) med en tjock, framtill konvex, baktill konkav huvudsköld, men det bakomliggande ljusbruna skalet är Velutinalikt och är ej manteltäckt. Djurets grundfärg är vitaktig med svag gulorange biton.

Diaphana Brown, 1827 (2–3 sp.)

[Gr. dia= genom-, tvärs+ Gr. phaneros = synlig, öppen, tydlig]

Har, till skillnad från den något mindre Colpodaspis M. Sars, 1870 pusilla M. Sars, 1870 [Gr. kolpos = famn, byst + Gr. aspis = sköld / L. pusillus = pytteliten], ett externt skal, i vilket djuret kan draga in sig för att söka skydd, medan den senares skal är helt klätt av en hyalint vitaktig mantel med opaka fläckar. Huvudets tentakelutskott basalt breda, ej rundat rännformade som hos Colpodaspis. Hos den senares skal, som är slätt och ≤ 3.2 mm högt, är aperturen kortare än spiran och ytterläppen bildar en mantelsifon via en utsvängning i övre hörnet. En ≤ 2.5 mm stor art, Colobcephalus M. Sars, 1870 costellatus M. Sars, 1870 [Gr. kolobos = stympad + Gr. kephale =huvud / L. costa =revben + L. -ellus : diminutivsuffix + L. -atus = -försedd] är känd från Oslofjorden & Haugesund från liknande mjukbottnar (nedom ≈ 50 m) som Colpodaspis tidigare har trots hålla till på. Dess skal är dock ej slätt utan som namnet antyder försett med revbenslik skulptur. Spiran är ej avhuggen som hos Colpodaspis, utan snarare globös och aperturen saknar mantelsifon. Huvudsköldens främre och laterala sidokanter är uppåtvikta, bildande veck som kan sägas utgöra en typ av enkla anterolaterala tentakler. Skalet är i regel helt manteltäckt hos stora exemplar, men ej alltid hos små. Colpodaspis pusilla tycks ej, som man tidigare ansett hålla till på sandiga eller mjuka bottnar, utan en bild tagen av Klas Malmberg av 2 exemplar på en hydroidbevuxen verikal bergvägg vid Kostersten på 22 m djup & uppgifter av samme fotograf om att han sett exemplar på en liknande vertikal bergvägg runt 30 meter vid Egersund, antyder att denna rara art snarare främst är hårdbottenbunden & kan finnas grundare än vad tidigare ansetts & har likaså observerats associerad med (äta?) en okänd Clavelina-lik (med vitt kors mellan sifonerna) solitär (men grupplevande) sjöpfung av blott 2–3 mm höjd på iriska & skotska hårdbottnar.

Colpodaspis pusilla

minuta Brown, 1827 {diafána minóta (hyalina)}

Syn.: hyalina (Turton, 1834)

[L. minutus = liten / Gr. hyaleos, hyalinus = glänsande, glasaktig, (genomskinlig)]

D:8–600, F:hyalint vit, L:0.5 (skal) & 0.8 (djur), MB-SB, S Öster. (Kiel)-Bohus.-Nord. Skal externt & ganska formvariabelt. Tveklivet metapodium (fotbakkant). Umbilicus trång. Skiljs från den djupt levande D. globosa (Lovén, 1846) genom sin något smalare (tydligt längre än breda) skalform och en något kortare mynning än spira, medan den senare har en nästan lika bred som hög, m.e.l.m. sfärisk skalform & en högre apertur än spiran. Likaså är umbilicus tydlig och skalet mera glasaktigt. En annan djuplevande form, D. expansa (Jeffreys, 1864) [L. expandere, perf. part. expansus = utspänna, öppna] plägar stundom synonymiseras med D. minuta, men utgör ev. en egen art. Skal av denna form är nästan lika brett som högt och har ungefär lika hög apertur som spira.

Diaphana minuta

Retusoidea Thiele, 1925 {retosåidéa} (2 gen., 4 sp)

Enda fam. är Retusidae Thiele, 1925 [n. cons., Op. 568, ICZN], med små arter boende i cylindriska pyriforma, tunnskaliga, fragila, vitaktigt hyalina, externa skal, vilka är ungefär dubbelt så höga som breda. Apertur lång och smal upptill, nedtill breddad. Djur helt indragbart i skalet. Radula saknas. Fot liten, smal, rundad baktill, framtill avhuggen, utan propodiala utskott. Huvudsköld med ett par bakåtriktade posterolaterala tentakler. Mollusk- & foraminifer-ätande mjukbottenformer. Förutom nominatsläktet finns den bleka, ≤ 6 mm långa Rhizorus de Montfort, 1810 acuminatus (Bruguière, 1792) [Gr. rhiza = rot + ?Gr. os, genit. oris = mun / L. acuminatus = uddspetsig] sparsamt på relativt djupa mjukbottnar i våra hav. Dess $\geq$ dubbelt så långa som breda skal, vars apertur är lika lång som skalet, är karaktäristiskt tillspetsat i bakänden och smalnar även av framtill. Den enda familjen inräknas numera ofta i Philinoidea.

Retusa Brown, 1827 [n. cons. Op. 568 ICZN] {retósa} (3 sp.)

[L. retusus = trubbig]

Skalets bakände trubbig, ej spetsig som hos den sublittoral Rhizorus acuminatus (Bruguière, 1792).

truncatula (Bruguière, 1792) {tronkátola}

Syn.: *retusa* (Maton & Rackett, 1807)

[L. *truncatus* = avskuren, stympad + L. *-ula* : dim.suffix]

D:0.5–350, F:hyalint vit-gulvit, L:0.6 (skal), MB-SB, S Öster.-Bohus.-Nord. Foraminiferer & prosobranchier är huvudföda. Mynningens längd $\geq$ spirans. Spiran är insjunken och skalet tycks avhugget baktill. De posterolaterala tentaklerna är tillspetsade. Skalform cylindrisk, ej långsmalt ovoid & bredast på mitten som hos *R. (Cylichnina) Monterosato*, 1884 *umbilicata* (Montagu, 1803) [n. cons. Op. 549 ICZN], vilkens spira vanl. olik de övriga arternas är helt fördold. Dess baktill rundade skal, är t. skilln. fr. våra övr. arter försett med mycket fina undulerade spiralastriae, som dock kan vara svårupptäckta. Vår största art, den *Hydrobia*-ätande *R. (Retusa) obtusa* (Montagu, 1803) [n. cons. Op. 568 ICZN], vars skal ≤ 1 cm högt, har normalt något kortare mynning än spira (som vanligen är platt ej insjunken), men en liten form med något längre mynning kan förekomma. Artens posterolaterala tentakler är dock trubbigt rundspetsade.

Philinoidea J.E. Gray, 1850 {filinåidéa} (≥ 5 gen., 13–15 sp.)

I våra hav företrädd av nominatfamiljen **Philinidae** (med gen. *Philine*) & ytterligare en familj. Totalt finns 5–6 familjer. Skal inre, tunt, hyalint vitt, med få vindlingar & apex dold av yttre vindlingar; ofta med mönsterbildande mikro-skulptur; apertur mycket stor; kropp oförmögen att helt dragas in i skalet. Operculum saknas. Radula finnes. Fot med parapodiala lober (flikiga, ofta uppåtvikta, förstoringar av fotens sidor), vilka ej når varann dorsalt. Huvudsköld vanl. utan utskott, men är hos några arter tvelobad posterialt. Vår 2:ra fam. är **Cylichnidae** H. & A. Adams, 1854 (= **Scaphandridae** G.O. Sars, 1878) och liknar den förra i de flesta hänseenden, men skiljer sig i några, nämligen att skalet är yttre & oftast vare sig speciellt tunt el. hyalint (& ej städse vitt), koniskt till cylindriskt, med insänkt protoconch, yttre vindling m.el.m. förstord; apertur smal upptill & vidgad nedtill. Huvudsköld baktill tvelobig & kroppen kan (åtminstone nästan) dragas in i skalet. Ordningen innehåller sand& mjukbottenformer som i stor utsträckning prederar på foraminiferer & mollusker.

Philine Ascanius, 1772 {filíne} (7–9 sp.)

[Sannol. L. *Philaeni* : puniska (kartagiska) patrioter som av fosterlandskärlek utsatte sig för att bli levande begravda (flera av släktets arter kan jaga under sedimentytan)]

Skal tunt, vanligen helt manteltäckt med mycket stor och vid mynning. Utgående från externkaraktärer kan arter med skal kortare än ≈ 7 mm kan vara svårbestämda. I vissa fall erfordras granskning av några muskulära anhopningar i matsmältningskanalen: 'the buccal mass' som inhyser radulan och ev. käkar samt 'the gizzard', en slags kräva, vilken kan vara försedd med plåtar för malning av födan. Släktets arter lägger sfäriska till ovoida äggmassor, som är substrat-förbundna medelst en sträng.

aperta (Linnaeus, 1767) {apérta} "Fläsktärningen"

Syn.: *quadripartita* Ascanius, 1772

[L. *apertus* = öppnad, oskyddad / L. *quadrus* = fyrfald + L. *partitus* = delad]

D:3–500, F:djuret vitt blekgult (det tunna hyalina vitaktiga subrektangulära skalet är helt täckt av manteln), L:2.8 (skal) & 7 (djur), MB, S Öster.-Bohus.-Nord. Lever av smågastropoder, musslor, foraminiferer och polychaeter. Nyttjar svavel-syrautsöndring som antipredativ. Jämte *P. denticulata* (nedan) & den ≤ 3 mm (skallängd) långa *P. infortunata* (Pilsbry, 1895) (Syn.: *P. vitrea* G.O. Sars, 1878, ex M. Sars MS, non Gould, 1859), den enda av våra arter utan skalskulptur. Skalet hos den senare arten är dock ej subrektangulärt; mynningens ytterkant beskriver snarare en cirkelbåge och dess övre hörn vinklas tydligt neråt ($< 90^\circ$ hos *P. aperta* är denna vinkel tydligt $> 90^\circ$); umbilicus (naveln) är dessutom mycket tydligare än hos *P. aperta*, vars radulaformel är 0-1-0-1-0, d.v.s. tvärs radulan finns blott ett par lateraltänder men ingen centraltand och inga marginal-tänder.

Philine quadripartita = *Pheline aperta*

scabra (O.F. Müller, 1784) {skåbra}

[L. *scaber*, fem. *scabra* = rå, ojämn]

D:10–1160, F:djuret vitt (det tunna hyalina vitaktiga skalet är till största delen täckt av manteln), L:1.5 (skal) & 2 (djur), SB-MB, Öres.-Bohus.-Nord. Skal mera avlångt än hos övriga arter, med typisk 'cykelkedjeartad' striering samt ofta med tydlig, för arten unik sågtandning av mynningens nederkant. Våra övriga arter är mindre (skal ≤ 8 mm långa) och delvis besvärliga att urskilja. Den rel. allmänna, ≤ 7 resp. ≤ 16 mm (skal resp. kropp) långa, svavelgula *P. quadrata* (S. Wood, 1839), har likt *P. scabra* en skulptur av rader av ovaler som hänger samman, där raderna ömsom kan vara smala, ömsom breda. Skalform subcirkulär, något lik den hos *P. aperta*. Djurets framände avviker från de flesta förväxlingsarter genom att vara svagt konkav. Den gulvita med rödbruna parapodiala småprickar försedda, ≤ 5 resp. ≤ 10 mm (skal resp. djur) långa *P. catena* (Montagu, 1803), vars långsträckta djur eljest erinrar om *P. scabra*, har ett mera ovalt skal, vars skulpturrader aldrig växlar i bredd. Dessutom har *P. catena* slät (ej tydligt sågtandad) aperturkant samt olik skalet hos *P. scabra* när aperturen upptill i jämnhöjd med eller förbi spiran. De båda sistnämnda arterna har radulaformeln: 1-1-0-1-1. Den ≤ 6 resp. ≤ 17 mm (skal resp. djur) långa, vita med opakvita fläcka försedda *P. (Laona) A. Adams*, 1865 [Gr. *la*, genit. *laos* = sten]) *pruinosa* (Clark, 1827), vars mantel dorsomedipostalt är urnupen ovanför den relativt vitt gapande mantelhålan, har ett ganska tjockt skal med radskulptur av mikrovårtor, som här och var bildar sammanhängande linjer; (radulaformel: 6-1-0-1-6).

Hermania scabra = *Philine scabra*

S.gen.: **Philinorbis** Habe, 1950 {filinárbis}

[Gen. *Philine* + L. *orbis* = ring, cirkel]

Små arter där skalets ytterläpps övre del bildar ett spetsigt hörn, som sträcker sig förbi spiran. Förutom *P. denticulata*

hör den ≤ 3 mm (skalllängd) långa *P. angulata* Jeffreys, 1867 hemma i detta nog onaturliga undersläkte. Denna har dock ett skulpterat helt internt skal. Ovisst är om *P. angulata* blott är en form (ena könet?) av en oftast samtidigt påträffad, ≤ 2 resp. ≤ 5 mm (skal resp. djur) lång, rödbrunt småfläckad gulvitt art: *P. (Philine) punctata* (J. Adams, 1800), vilken dock har ett skal där övre mynningsspetsen är jämnt rundad, med skulptur likt *P. angulata*:s, bestående av, oftast osammanhängande, ovala fläckar i rader. Båda formerna är likartat färgade & har radulaformel: 2·1·0·1·2 (liksom *P. quadrata*).

denticulata (J. Adams, 1800) {dentikoláta}

[L. *denticulata* = småtandad < L. *dens*, genit. *dentis* = tand]

D: $5 \sim 50$, F: i regel vitgulaktig; karaktäristisk levande genom att en tydlig mörk fläck (en larval njure, bibehållen under dess bentiska fas) syns genom mantelvävnaden, L: 0.2 (skal) & 0.4 (djur), SB-MB, Öres.-Bohus.-Nord. Vår minsta och nog allmänaste art. Dess helt ostrierade skal är nästan, men ej helt manteltäckt hos aduler. Manteln är baktill något utvidgad. Har samma radulaformel som *P. scabra* & *P. catena*.

Cylichna Lovén, 1846 [n. cons. Op. 1030, ICZN]

{kylfåna} (2 sp.)

[Gr. *kylichne* = kopp, burk för salva el. smörjelse]

Skal långsmalt. Mynning långsmal ungefär av spirans längd.

cylindracea (Pennant, 1777) [n. cons. Op. 1030 ICZN]

{sylindråsea, kylindråsea}

[Gr. *kylindros* = cylind, rulle]

D: 7–420, F: vitt, opakt skal med mörkgult periostracum, L: 1.5 (skal) & 2 (djur), MB-SB, Öres.-Bohus.-Nord. Protistivor. Kan avge röd försvarsvätska. Den långsmalt ($\approx 2.5x$ så höga som breda) cylindriska skalformen med nästan parallellsidig habitus är karaktäristisk, så arten kan knappast förväxlas i våra hav med annat än den i t.ex. Skagerrak utbredda (längs Bohuslän blott ♂ a) *C. alba* (Brown, 1827), som är mera ovoid (och $\approx 2x$ så hög som bred) el. ev. med *Roxania* J.E. Gray, 1847 ex Leach MS *utriculus* (Brocchi, 1814) [Gr. hist. *R(h)oxane* / Roshanak = lilla stjärnan, ca 343–310 f. Kr., baktriske fursten Oxyartes' dotter, jämte fadern tillfångatagna av Alexander Magnus, som förmålde sig m. henne], vilken dock är ännu bulligare (skalllängd ≤ 1.5 cm, $\approx 1.5x$ skalbredd) med längre mynning än spira & de ej så stora arterna av *Retusa* (*Retusoidea*; ovan), som har liknande skalproportioner som *C. alba*, men med tunnare skal (som är hyalina i fräscht tillstånd) & där djuren förmår dra in sig helt i sitt skal vid hotande fara. *Roxania* är gråvit med gulbrun biton & skalet är glänsande vitaktigt m. punktformiga spiralstriae, stundom med mörkare färgmarkeringar i periostracum. Huvudskölden är ngt konkav framtill & fortsätter bakut i form av ett par spetsiga tentakler över skalets främre del. *Utriculopsis* M. Sars, 1870 *vitrea* M. Sars, 1870 [Gen. *Utriculus* (diminutiv av L. *uterus* = väska, påse) + Gr. *opsis* = utseende / L. *vitreus* = glasaktigt], som påträffats någonstans utmed Norge, är ev. likaså besläktad. Skalformen är ej känd på grund av flera tekniska missöden vid beskrivningen, men djuret kan dra in sig helt i skalet, som ej är täckt av mantelflikar; dess fot som uppvisar spår av parapodiallober är mkt längre och bredare än hos en *Diaphana* & sträcker sig mycket längre baköver. En ytterligare nordlig art av *Cylichna*, *C. occulta* (Mighels & Adams, 1842) förekommer som ♂ i Kattegatt och är ännu mera bullig än *C. alba* samt har i regel en mycket tydligare spiralskulptur.

Scaphander de Montfort, 1810 [n. cons. Op. 287, ICZN]

{skafänder} (2 sp.)

[Gr. *scaphe* = något utgrävt, skål, båt + Gr. *aner*, genit. *andros* = man, ♂]

Skal färgat, relat. tjockt, bredast på mitten el. strax nedom.

lignarius (Linnaeus, 1758) [n. cons. Op. 287 ICZN]

{lignários}

[L. *lignum* = trä + L. *-arius* = tillhörig]

D: 40–700, F: skal opakt glänsande grönt, gult el. brunt, L: 2.8 (skal) & 6 (djur), SB, Bohus.-Nord. Utpräglat droppformig, d.v.s. bredast nedom en tänkt längsaxels mittpunkt. Där ovanför är ytterläppskanten (om skal orienterats m. apertur mot betraktaren) nästan rak. Lever av musslor (t.ex. *Corbula*, *Veneridae*), *Pectinaria* och *Phascolion*, etc. Den mkt snarlika, äv. i Katt. utbredda *S. punctostriatus* (Mighels & C.B. Adams, 1841) har ovoidare form, d.v.s. bredast vid längsaxelns mitt & ovan skalets mitt är ytterläppskanten ganska tydl. konvex.

ANASPIDEA P. Fischer, 1883

= **APLYSIOMORPH(ID)A** Pelseneer, 1906

{anaspídea} {aplysiámårfå} (2 gen., 2 sp.)

[Gr. *an* = icke+ Gr. *aspis*, genit. *aspidos* = sköld / Gen. *Aplysia*: (se nedan) + Gr. *morphe* = form, skepnad]

Skal litet (djuret kan ej vid fara dölja sig i det), spiralvridet, helt eller delvis täckt av manteln, kalkeller hornartat; i undantagsfall helt reducerat. Postlarvalt operculum saknas. Radula förhållandevis bred; förbrukade tänder överges. Fot med stora, ofta dorsalt överlappande parapodieflikar, vilka stundom har natatorisk (sim-) funktion. Huvudsköld ganska tillbakabildad. Ögon finnes. Herbivora, i regel hårdbottnformer. Med två överfam. *Aplysioidea* Lamarck, 1809 & *Akerioidea* Mazzarelli, 1883 med var sin familj, *Aplysiidae* [n. cons., Op. 1182 ICZN] & *Akeridae* [n. cons., Op. 539 ICZN], vilka båda finnes i våra hav. Djur av *Akeridae* får ej på långt när plats i sitt skal, vilket är nästan helt externt, ehuru delvis dolt av mantelflikar. Aplysiiderna har ett inre skal, ett par anterolaterala mumentakler samt bakom ögonparet anterodorsala rhinophorer. De förmår (liksom vissa Akerider) utsöndra ett purpurfärgat slem innehållande färgämnet aplysioviolin till försvar. Ordningens arter är medelstora till stora. Anaspiderna torde vara närmast besläktade med cephalaspiderna ovan och de placeras stundom i ett gemensamt taxon **PILEUROCOELA** Thiele, 1925, som innefattar huvudparten av de taxa som ingick i **TECTIBRANCHIA** Cuvier, 1817.

Aplysia Linnaeus, 1767 [n. cons. Op. 200 ICZN] (1 sp.)

punctata Cuvier, 1803 [n. cons. Op. 355 ICZN] {aplysia punktåta} "Sjöhare"

Syn.: *rosea* Rathke, 1799 (n. rej.: Opinion 355 ICZN)

[Gr. *aplysia* = orenhet < Gr. *aplysios* : ett svampdjur, beskrivet av Aristoteles, som ej gick att rensa till användbart skick / L. *punctatus* = fläckig som av punkteringar / L. *roseus* = rosenröd]

D: 2–25, F: djuret rödbrunt purpurfärgat (det tunna transparenta skalet är manteltäckt), L: 20 (djur) (normalt < 10 i Sverige), HB (bl. rödalger, som är artens föda), Katt. (Hallands Väderö) Bohus.-Nord. Släktets arter är simultana hermafrodit & äter alger, vilka nedbryts av symbiotiska tarmbakterier som hos kor. Kan hjälpligt simma. större arter söderut, t.ex. *A. fasciata* Poiret, 1789, som kan bli ≤ 4 dm lång & väga 2 kg, från Engelska Kanalen och sydvart. Namnet 'vermicelli de mer' på sjöharens äggsamlingar avspeglar utseendet väl. (*A. vaccaria* Winkler, 1955 'California black sea hare', världens största snäcka, kan bli 99 cm lång och väga nästan 14 kg).

[Aplysia punctata](#)

Akera O.F. Müller, 1776 [n. cons. Op. 539, ICZN] {akéra} (1 sp.)
[Gr. a = icke + Gr. keras = horn]

bullata O.F. Müller, 1776 [n. cons. Op. 539 ICZN] {bollåta}
[L. bullatus = uppbläst]
D:0–370, F:vitaktigt brungult glänsande, L:1.5 (skal) & 6 (djur), MB (normalhabitat är en lugn grund vegetationsrik vik, S Öster. (Kiel)-Bohus.-Nord. Sannolikt i huvudsak herbivora (*Zostera*-spår påträffas i feces) med viss simförmåga. Massuppträder vissa år.

[Akera bullata](#)

ACOCHLIDEA Odhner, 1939 (3 gen., 4 sp.)
= **ACOCHLIDIOID(E)A** Odhner, 1937 {akåklidiåmårfa}
[Gr. a = icke+ Gr. kochlos = spiralvriden mollusk < Gr. kochlo = vrida, vända + Gr. -idion : dim.suffix]

Små, m.el.m. maskformiga eller snigellika djur, vanligen med adultens skal & operculum bortreducerade. Ibland med kalkspikler i manteln. Huvudsköld saknas. Muntentakler & rhinophorer finns, åtminstone nästan alltid endera. Käkar kan finnas. Radula med rader av tänder, vilka överges efter förslitning. I gruppen finns skildkönade arter. Interstitiella sandformer, som lever av mikroorganismer. Tre av fyra fam. i Skandinavien. Nedanstående art tillhör **Hedylopsidae** Odhner, 1952. Dessutom är **Mikrohedyliidae** Hertling, 1930 och **Asperspinidae** Rankin, 1979 företrädare här (se nedan), representerande en annan av de 3 överfamiljerna.

Hedylopsis Thiele, 1931 {hedylåpsis} (1 sp.)
[Gr. hedys, dim. hedylos =söt + Gr. opsis = utseende]

Ögonförsedd. Spikler nålformade. Har breda, tillplattade muntentakler, ej fingerlika som hos den med stjärnformade spikler försedda *Microhedyle glandulifera* (Kowalevsky, 1901) (med små, tydliga ögon t. skilln. fr. en obeskriven ögonlös art med huvudsakl. pannkakslika spikler fr. ≈ 37–40 m skalsand nära Grisbådarna, ev. identisk med en obeskriven art från djupa sandbottnar utanför Roscoff) & hos den ögonlösa

Asperspina brambelli (Swedmark, 1968) (med nålformade spikler) [Enteropneust-specialisten Francis William Rogers **Brambell**, 1901–70, Prof., Bangor, Wales invid fyndorten Menai Bridge].

spiculifera (Kowalevsky, 1901) {spikolifera}
Syn.: *suecica* Odhner, 1937

[L. spica, dimin. spiculum = udd, spik + L. fero = bära / L. suecicus = svensk / (auktorn Alexander Kowalevsky, 1841–1904, arbetade m. fylogenetisk embryologi i Petersburg; synonymens auktor, Odhner, Nils Hjalmar, 1884–1973, var en t. Naturhistoriska Riksmuseet knuten molluskspecialist, prof. i evertebratzoologi 1946 tills pensionen 1949, ehuru han publicerade fr.o.m. 1907 ända till 1968. Han arbetade brett med olika mollusker, men specialområdet var opisthobranchier)]
D:sublittoralt, F:det skallösa djuret är kritvitt (ev. med en brunaktig anstrykning), L:0.4, SB, Bohus.-Nord.

SACCOGLOSS(ID)A v. Ihering, 1876

= **ASCOGLOSS(ID)A** Bergh, 1876

{sakkåglåssa} (6 gen., ≈8 sp.)

[Gr. sakkos = säck + Gr. askos = läderflaska, blåsa + Gr. glossa = tunga]

Små (i regel cm-stora el. mindre), formvariabla (snigellika, plattmasklika el. aeolidiforma erinrande om vissa naken-snäckor) djur med en eller tvåklaffiga skal eller saknar, i likhet med våra inhemska arter, skal i adultstadiet. Huvud oftast med pariga rhinophorer, vilka kan vara koniska, auriculata eller lamellösa; muntentakler mycket små eller saknas. Fot med eller utan parapodiala lober. Käkar saknas. Huvuddelen är växtätande former, vilka brukar en framåtriktad radulatand för att penetrera cellväggar, varpå innehållet sugts ut. Radulan har en enda längsrad med tänder, som allteftersom de förslits & ersätts av tillväxande tänder förskjuts ner i en ventral pharynxhålighet (ascus eller saccus), där det förbrukade radula-avsnittet förvaras hoprullat livet ut. Med 3–4 överfam. & 11 familjer, varav de som aduler helt skallösa **Elysiioidea** Forbes & Hanley, 1851 (fam. **Elysiidae** (nedan)) & **Lima-pontioidea** J.E. Gray, 1847 (**Limapontiidae** (+ **Stiligeridae** Iredale & O'Donoghue, 1923) (**Stiliger**, **Calliopaea**, **Ercolania**) + **Hermaeidae** H. & A. Adams, 1854 (**Hermaea**)) finns i våra hav.

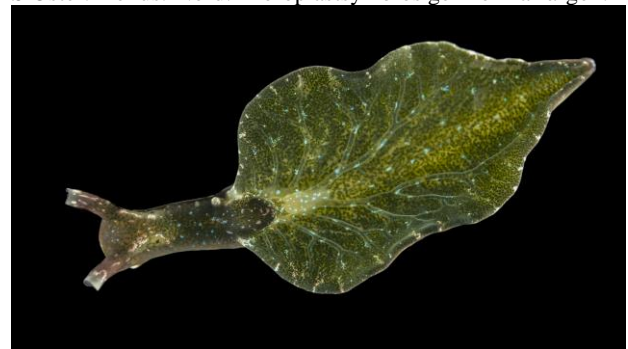
Elysia Risso, 1818 (1 sp.)

[Gr. elysios = från Elysien (hemvist för de välsignade döda)]

viridis (Montagu, 1804) {elysia víridis}

[L. viridis = grön]

D:0–180, F:oftast grönaktig (kan vara rödaktig nästan svart); lysande blå småfläckar spridda över kroppen, L:4.5 (normalt avsevärt mindre), HB-MB (äter mest *Codium* & *Cladophora*), S Öster.-Bohus.-Nord. Kloroplastsymbios ger normalfärgen.

[Elysia viridis](#)

Limapontia Johnston, 1836 (2–3 sp.)

[L. limax = snigel (cf. L. limus = slem, dy) + Gr. pontos = hav]

capitata (O.F. Müller, 1774) {limapántia kapitáta}

[L. capitatus = huvdförsedd]

D:0–?, F:mörkbrun svart; blekare runt ögonen samt på metapodiet ('stjärten') och ibland mitt på ryggen, L:0.8, HB

(finns på och lever av filamentösa grönalger, såsom *Cladophora*, *Chaetomorpha linum*, *Bryopsis plumosa*, ofta i hållkar), Stockholm-Bohus.-Nord. Den likartade *L. depressa* Alder & Hancock, 1862 lever företrädesvis i 'salträsk' och känns lättast igen på att de dorsala njuroch analöppningarna sitter långt isär, medan de hos *L. capitata* sitter tätt samman. En tredje *Enteromorpha* & *Cladophora*-ätande art, *L. senestra* (de Quatrefages, 1844) som har tydliga fingerlika huvudentakler, har eventuellt ertappats i Bohuslän.

Ercolania Trinchese, 1872 (2–3 sp.) {erkolánia}

Syn.: *Stiliger* Ehrenberg, 1831 p.p. {stfíliger}

[Gr. *herkos* = mur, stängsel + ?L. *lanio* = slita i stycken / L. *stilus* = stake < Gr. *stylis* = påle + L. *gero* = bära]

Bär fingerformade rhinoforer & uppsvällda cerata. Breddlängdkvot 1:2–4 jämfört med ≈1:8 för de båda med rännformade rhinoforer försedda *Placida* Trinchese, 1877 [Se *Duchassaing de F.*] *dendritica* (Alder & Hancock, 1843), som lever på *Codium* & *Bryopsis* (grönaktig; ≤11 mm lång, men en ≥20 mm lång indiv. sågs Jan. 2008 i TMBL:s akvar.) & *Hermaea bifida* (Montagu, 1815) [L. myt. *Hermaea* : årlig festival ägnad Hermes] (rödaktig med lång opigmenterad 'svans'; ≈20 mm lång) (*Hermaeidae*), som återfinns på rödalger (*Griffithsia*, *Heterosiphonia*, *Delesseria*, etc.) & 1:2–3 för den med *Vaucheria* associerade *Alderia modesta* (Lovén, 1846), vars rhinoforer blott är antydda som korta bulber. Den senare påträffas i Östersjön N till Helsinki. *Stiliger* s.str. saknar, *Ercolania* har kort böjd penialstilet men lång & rak hos *Calliopaea*.

Placida dendritica

Hermaea bifida

nigra (Lemche, 1935) {níger}

[L. *niger* = mörk, svart, dödlig]

D: Littoralt, F: grönsvart med huvud och fot ljusare grå; rhinoforer, stjärt och ryggens upphöjda del vitaktiga; vitopaka pigmentfläckar här & var, L: 0.8, HB (grönalger, företrädesvis *Chaetomorpha*), Bälthavet-Bohus. Har ≈10 dubbla ceratarader och ≤3 cerata i bredd per rad, jämfört med ≈5 resp. ≤2 hos de sinsemellan förväxlingsbara *S.* (*Calliopaea* d'Orbigny, 1835) *bellulus* (d'Orbigny, 1835) och *S.* (*Calliopaea*) *oophagus* (Lemche, 1974), varav den sista kan igenkännas på förekomst av en mörk körtelfläck bredvid anus, som mynnar ett drygt ögonmellanrumsavstånd bakom högra ögat. Den äter ägg av Opisthobranchier på sand/mjukbottnar, och blir ≤3mm lång medan *S. bellulus* anses leva företrädesvis i *Zostera*-miljö och blir 10 mm lång. Dock

har det senare visat sig att *S. bellulus* ej lever av alger (som fordom antagits), utan av *Philine*-ägg (& sannolikt ägg av andra opisthobranchier), så *S. oophagus* kan antagas vara juvenila exemplar av *S. bellulus*. Ett individ av ännu en art av *Stiliger* (el. möjl. ett jätteexemplar av *S. niger*) påträffades sittande på grönalgen *Chaetomorpha melagonium* från Kosterarkipelagen 19/9 1999. Det hade i huvudsak rödbrunt pigment på kropp och cerata de senare päronlikt uppblåsta med bleka toppar, ehuru svartgrönt pigment i förgrenade åderlika strukturer fanns basalt på rhinoforererna (som saknade pigment högre upp) samt i huvudregionen och fr.a. på metapodiet. Dorsum mellan cerata var dock pigmentlöst, fränsett små blanka vita fläckar & enstaka mycket små rödaktiga fläckar. Detta pigmentlösa område var väl avgränsat från den eljest rödbruna kroppen av mörkgröna åderlika strukturer. Det påträffade exemplaret var ca 14 mm långt och hade ca 8 rader cerata med upp till åtminstone 4–5 i bredd som mest i varje halvrad, varav de inre var åtskilligt större än de yttre.

Ercolania nigra

THECOSOMAT(ID)A de Blainville, 1823–24

{tekåsámata} (2–3 gen., 2–3 sp.)

[Gr. *theke* = hölje, hölster + Gr. *soma*, genit. *somatos* = kropp]

Vanligen finns ett kalkskal, som plägar vara vänstervridet, rörformat eller globulöst; stundom dock ersatt av en broskartad pseudoconch eller i ovanliga fall helt reducerat. Operculum kan finnas. Fot omvandlad till simorgan; dorsolaterala flikar (epipodium) tjänstgör som simfenor. Huvud blott svagt avsatt från resten av kroppen; bär ett par dorsala tentakler. Protandriska hermafrodit. Pelagiska mikrop planktonätare, uppdelade i EUTHECOSOMATINA Meisenheimer, 1905 med 3 fam., *Limaciniidae* de Blainville, 1823 (spiralvridna) & e.g. *Cavoliniidae* d'Orbigny, 1842 [Gen. *Cavolinia* Abildgaard, 1791 < italienaren Filippo Cavolini, 1756–1810, skrev 1785 & -92 ett par uppsatser om polyper, fiskar & kräftdjur] [n. cons., Op. 883, ICZN] (m.el.m. strutformade) & PSEUDOTHECOSOMATINA Meisenheimer, 1905 med 3 familjer. Benämns ihop med GYMNO-SOMATIDA stundom 'Pteropoda' Tesch, 1877 (ving-snäckor).

Limacina Bosc, 1817 (1 sp.) {limasína}

Syn.: *Spiratella* de Blainville, 1817

[L. *limax*, genit. *limacis* = snigel + L. *-ina* = -liknande / L. *spira* = vindling + L. *-ella* : dim.suffix]

Vänstervridet tunt skal. Benämns som fiskföda **svart-åt** (alias krut-åt), ej populärt bland fiskare, ty sill som ätit slikt blev snabbt illaluktande. Operculum finnes, t. skilln. fr. hos *Cavoliniidae*-arter, ehuru det kan saknas hos äldre exemplar.

retroversa (Fleming, 1823) {retråvrésa}

[L. *retroversus* = bakvänd, bakåtböjd < L. *retro* = bakåt]

D:0–?, F:skal hyalint; djur purpurfärgat, L:0.3, Ø:0.3, PEL, Bohus.-Nord. Äter dinoflagellater & kiselalger. Spiran är ej tillplattad & vindlingarna växer regelbundet t. skilln. fr. den från V Norge & norröver utbredda, Ø≤0.8, L. (L.) *helicina* (Phipps, 1774) och den från NV Nordsjön kända, Ø≤0.13, L. (*Thilea* Strebel, 1908) *lesueuri* (d'Orbigny, 1836) [felstavn. av Johannes Thiele (q.v.) / Charles-Alexandre Lesueur, 1778–1846, följde Baudins franska Australien-expedition 1800–04 som kanonassistent. Hans tecknar-talang gjorde att han sedan

flera officella artister ombord hoppat av på Réunion, så fick han i stället biträda biologer ombord och lärde känna skeppsläkaren François Péron, 1775–1810, som efter att ha börjat utbilda sig till teolog drogs in i fransk-preussiska kriget & där mist ett öga, men efter krigsfångenskap utbildade sig till läkare & medföljde denna expedition som såväl kirurg som zoolog. De intresserade sig ihop för de medusor de stötte på. Resultatet av deras arbete publicerades 1807 av Péron. De arbetade efter hemkomsten även med europeiska arter. Ett par små arbeten utkom 1809–10 i serien "Voyage de découvertes aux terres australes exécuté par ordre de Sa Majesté l'Empereur et Roi, sur les corvettes "Le Géographe", "Le Naturaliste" et la goëlette "Le Casuarina" pendant les années 1800, 1801, 1802, 1803 et 1804. Navigation et Géographie. Avec un Atlas." Paris 1807–16", men huvudarbetet, ett drygt 400-sidigt manuskript av Péron och 96 planscher av Lesueur är ännu opublikerat. Lesueur kom efterhand att uppfattas som zoolog & tubbadades via \$\$ av en beundrande geolog-kollega, den fabulöst rike William MacLure, 1763–1840, att arbeta i USA. Ihop med bl.a. apotekaren i barndomsstaden Philadelphia, sedermera entomologen, kräftdjursforskaren & malakologen Thomas Say, 1787–1834 samt, ehuru mer perifert, den av en fransk far & en tysk mor i Turkiet födde, likaså till USA 1802 invandrade Constantine Samuel Rafinesque-Schmaltz, 1783–1840, kom Lesueur för en tid att tillhöra ett förkommunistiskt utopiskt samhällsbygge i Indiana, det s.k. "New Harmony Settlement". Rafinesque ändrade dock sina planer att slå sig ner där efter en tids provboende. Om "det lättrogna geniet" Rafinesque har sagts "No more remarkable figure has appeared in the annals of science". Han var mångsysslare & en ytterst berest polyglott, som tidvis levde i Italien (fr.a. Sicilien) även sedan han bosatt sig i USA. Där fann han för gott att under fransk-italienska kriget utöka familjenamnet med sin mors efternamn. Efterhand blev han även synnerligen excentrisk med smak för allt som var nytt & oprövat: som exempel kan anges att många av de taxonnamn han införde var rent fiktiva & ej går att härleda etymologiskt. Han arbetade ej blott biologiskt utan beskrev t.ex. delawareindian-religionen. Efter Say's död återvände Lesueur till barndomsstaden Le Havre 1835, där han blev centralfigur i bildandet av det naturhistoriska museum, som ännu bär hans namn], vilkas skal är m.el.m. tillplattade, med sista vindlingen mycket större än de föregående. *L. lesueuri* är dock främst en varmvattenart, vilken innan 1906 ej var känd norr om Biscaya, men som detta år i stora mängder vällde in genom Engelska Kanalen.

GYMNOSOMAT(ID)A de Blainville, 1824

{gymnásámata} (2–2 g., 2–2 sp)

[Gr. *gymnos* = naken + Gr. *soma*, genit. *somatos* = kropp]

Spolförmig till äggrund kroppsform; m.el.m. rund i tvärsnitt; små till medelstora. Skal & mantelhåla saknas. Huvud välutvecklat, vanligen tydligt avsatt från resten av kroppen genom en inskärning; med ett tentakel-par nära munnen och ett annat dorsalt på huvudet (tentakelna kan vara små). Fot liten, loberad, tydligt avsatt från resten av kroppen. Kraftiga mantellober tjänstgör som simfenor. Pelagiska karnivor. Med sju familjer, varav två i våra hav: Clionidae Rafinesque, 1815 (sugkoppar och gälar saknas hos nordatlantiska arter) och Pneumodermatidae Latreille, 1825 (med ≥ 1 gäle & med sugkoppar på buccaltentakler).

Clione Pallas, 1774 {kliáne} (1 sp.)

[Gr. myt. *Kleio* : en havsnymf; Oceanus dotter; Beroes syster / äv. historiens musa; moder med Pieros till bl.a. Hyakinthos]

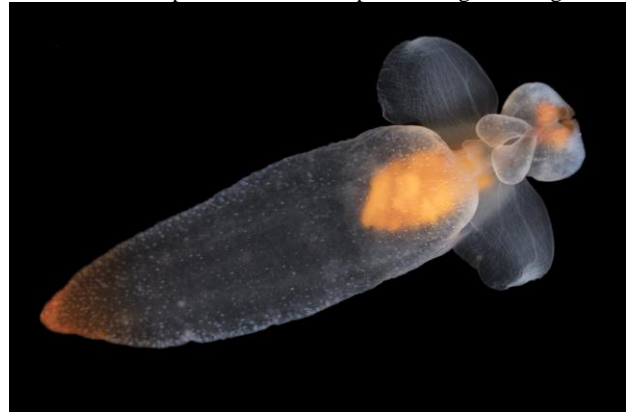
Bakom den lilla fotloben, som är anfastad mediant alldeles bakom vingarna, finns inga utskott på den efterhand avsmalnande kroppen, till skillnad från hos den från Skagerrak och Nordsjön kända, ≤ 5 mm långa, *Pneumodermopsis* Keferstein, 1862 *paucidens* (Boas, 1886) [*Pneumodermopsis* < Gen. *Pneumodermon* + Gr. *-opsis* = -liknande / *L. paucus* = få + *L. dens* = tand / (den danske auktorn Johan Erik Vesti Boas, 1855–1935, var elev till Gegenbaur & Steenstrup. Arbetade under början och slutet av sin karriär på Zoologisk

Museum, København, men var under en 35-årsperiod knuten till Veterinäröch Lantbrukshögskolan, sedan han känt sig förbigången vid tillsättning av en intendenttjänst vid muséet, vilken gick till G.M.R. Levinsen (q.v.)], som har en liten lateral gäle ungefär mitt på bakkroppen & dessutom 5 stjälkade sugkoppar på främre medianarmen samt på vardera sidan om snytet en enkel båge med vardera 5–7 sessila sugkoppar. N.B. Hos den blott ≈ 2 mm långa *P. paucidens* f. *pulex* Pruvot-Fol, 1926 (vilken observerats rart bland djupplankton djupt i Kosterrännan – H.G. Hansson (opubl.)) syns ej gälen, men sugkopskriterierna avslöjar identiteten.

limacina (Phipps, 1774) {limasína}

[*L. limax*, genit *limacis* = snigel + *L. -ina* = -liknande]

D:0–?, F:delvis blåaktigt hyalint, delvis rosafärgat, L:4, PEL, Katt.-Bohus.-Nord. Änglalik höst-vinter-planktonform. Lever av bl.a. *Limacina retrovera*. Juveniler äter dock t.ex. *Prorocentrum*. Jämte den stora huvudformen uppträder den ≤ 5 mm långa, mera droppformiga *C. limacina* f. *minuta* Pruvot-Fol, 1926 i våra hav. Juveniler kan, innan vingarna vuxit ut, kännas igen genom att de bär ≤ 3 något inskurna cilietrocher; en bakom huvudet, en på mitten och en nära bakänden. De båda sista cilietrochererna förloras först sedan vingarna börjat växa ut. Ett par ljusbrytande, klart åtskilda säckar med hakar i huvudregionen börjar utvecklas redan strax innan vingarna vuxit ut & munregionen börjar bli röd. Inlövssäcken är på detta stadium opakt kornigt vitaktig.

Clione limacina

NUDIBRANCHI(D)A de Blainville, 1814

{nodibránkia} (≈ 40 gen., ≈ 80 sp.)

[*L. nudus* = naken + Gr. *branchia* = gälar]

Med undantag för vissa arter inom Notaspideina så saknar adulter skal & operculum; kalkspikler i skinnen finns dock ev. Kroppsform antingen snigellik, aeolidiform (med dorso-laterala cerata, i.e. fingerlika el. förgrenade ryggutskott) el. m.el.m. tillplattad; cerata, om dylika finnes, ibland med apikala behållare (cnidosacci) för nematocyster (nasselkapslar) emanerande från bytesdjur. Huvud ofta med både muntentakler & rhinophorer; de senare ofta lamellösa, rynkade eller förgrenade, stundom retraktila. Den ofta långa foten kan anterolateralt vara försedd m. ett par utskjutande m.el.m. långsmalt kilformade s.k. propodialtentakler alias fottentakler. Radula finnes; förbrukade tänder överges. Käkar kan finnas. Karnivor. Oftast hårdbottenlevande. Kromosomtall $n=13$ har tidigare ansetts vara en autapomorfi för gruppen, men även $n=12$ & $n=16$ förekommer. Ett par arter av det hos ♀♀ abberanta, storväxta *Splanchnotrophus* Hancock & Norman, 1863 (Poecilostomatoida, Splanchnotrophidae) (♀ har 3 par m.el.m. benlika laterala utväxter) kan förekomma endoparasitiskt i diverse arter av denna grupp. Likaså påträffas utvärdigt associerad hos många arter den nästan helt oomvandlade hyalint vitaktiga och tillplattade ca mm-stora copepoden *Doridicola* von Leydig, 1853 *agilis* von Leydig, 1853 (d:o ordo, Lichomolgidae). (<http://www.seaslug.org.uk/nudibranchs/> (goda foton)). Nakensnäckorna indelas i följande tre subordi:

NOTASPIDE(IN)A P. Fischer, 1883

= PLEUROBRANCHOMORPHA Pelseener, 1906

{nåtaspidæa} {plevråbrankåmårfa} (2 gen., 2 sp.)

[Gr. *nothos* = falsk, bastard + Gr. *aspis*, genit. *aspidos* = sköld]

Skal inre, yttre eller saknas. Postlarvalt operculum saknas. Manteln kan vara försedd med kalkspikler & / el. avsöndra ett starkt surt sekret i försvarssyfte. Kropp rundad avlångt ovoid. Huvud med muntentakler, rhinophorer & ett oralt velum ('segel'). Käkar & radula finnes; förbrukade raduladelar överges. Huvudsakl. marina hårdbottenkarnivorer, som borrar hål i ascidiemantlar & suger ut innehållet. Två överfamiljer, *Umbraculoidea* Thiele, 1931, representerad hos oss av den ena av 2 fam., *Tylodiniidae* J.E. Gray, 1847 (externt *Patella*-format skal av fotens storlek, med apex något till vänster om centrum) via den drygt cm-långa *Anidolyta duebenii* (Lovén, 1846) (Syn.: *Tylodina duebenii* Lovén) [Gr. *tylos* = förhårdnad, knuta, knopp + Gr. *dinos* = virvelfull / *Anidolyta* : anagram i palindromform på Gr. *a*: negation + *Tylodina* Rafinesque, 1814 / Magnus Wilhelm von *Düben*, 1814-45, naturforskare från Lund, som 1843 ihop med Liljeborg gjorde en insamlingsresa till Norge. Han arbetade med Skandinavien tagghudingar och efterträddes vid sin död av Liljeborg som zoologiadjunkt vid Lunds Univ.], samt *Pleurobranchoidea* Féussac, 1822, företrädd av den enda familjen *Pleurobranchidae* med nedan exemplifierade art. Notaspiderna tycks vara närmare besläktade med cladobranchier, än de senare är med anthobranchier enligt av Tholleson utförda studier av mitokondriellt 16S DNA.

Berthella de Blainville, 1824 {bertélla} (1 sp.)

Syn.: *Pleurobranchus* : Auctt., non Cuvier, 1804

[Namnet *Berthella* kan ev. vara en tribut till den franske konsuln på Teneriffa, malakologen Sabin *Berthelot*, 1794-1880, som bl.a. 1835 publicerade om Kanarieöarnas naturhistoria tillsammans med britten Philip Barker Webb, 1793-1854 (+ L. *-ella* : dimin.-suffix) / Gr. *pleura* = revben, sida + Gr. *branchia* = gälar]

Det tunna ovala, transparenta, med svag skulptur försedda skalet, med enorm mynning och pytteliten spira, är täckt av manteln, som är ganska jämn, gulaktig, utan koniska vårtor. Ascidiovoror (såvitt känt). Ev. förväxlb. m. den vid V Norge utbredda prosobranchien *Lamellaria latens* (O.F. Müller, 1776), vilken likaså har skalet klätt av en gulaktig mantel, men denna är svagt vårtig och dess skal är helt skulpturlöst.

Pleurobranchus membranaceus

sideralis (Lovén, 1846) {siderális}

Syn.: *plumula* : Auctt., non (Montagu, 1803)

[L. *sidus*, genit. *sideris* = stjärna el. ev. Gr. *sideros* = järn + L. *-alis* = -tillhörig / L. *pluma*, dim. *plumula* = mjuk fjäder]

D:60?->350, F:djur blekt gulrosa, L:2 (skal) & 3 (djur), HB, Bohus.-N Nord. I tidvattenszonen vid t.ex. V Norge finns den snarlika, blekgula orange *B. plumula* (Montagu, 1803), som huvudsakl. anses äta svampdjuret *Oscarella lobularis*.

ANTHOBRANCHI(N)A Féussac, 1819

= DORIDINA Odhner, 1934

{antåbrånkia} (18 gen., ≈21 sp.)

[Gr. *anthos* = blomma + Gr. *branchia* = gälar / Gen. *Doris* < Gr. myt. *Doris* : en okeanid, tillika den gamle milde havs-guden Nereus maka; nereidernas mor < Gr. *doron* = gåva]

Kropp dorsalt täckt av en spikelförsedd mantel, stundom med klubbliknande utskott, vilka dock aldrig innehåller cnidosacci eller digestionskörtelförgreningar. Rhinophorer kontraktila, ehuru sällan retraktila. Anus posterodorsal, i regel omgiven av en krets av plumösa sekundära gälar. Med totalt 3-4 överfamiljer, varav de tre som med säkerhet anses ingå finns i våra hav, samt 32 familjer.

Doridoidea Rafinesque, 1815 {evdåridåidéa} (7 gen., 7 sp.)

[Gen. *Doris* : (se ovan)]

Små till ganska stora djur, generellt förhållandevis mycket dorsoventralt tillplattade, Manteln kan dorsalt vara slät, papillös eller tuberkulös ('knölig'); spikler finnes oftast, men ceratalika utskott saknas vanligen. Rhinophorer lamellösa & indragbara i håligheter. Mediodorsal retraktil krona av sekundära gälar i en hålighet kring anus. Primärt spongiovora. Med 16 fam., varav 2 arter av *Dorididae* Rafinesque, 1815 (= *Archidorididae* Bergh, 1892) & *Kentrodorididae* Bergh, 1892 presenteras nedan. Övriga 6 familjer i våra hav nämns i texten nedan.

Doris Linnaeus, 1758 {dåris} (2 sp.)

Syn.: *Archidoris* Bergh, 1878 {arkidåris}

[Gr. *arche* = begynnande, äldst + Gen. *Doris* : (se ovan)]

Mantelpapiller av varierande storlek; en del ganska stora & tydliga, (papiller massiva hos vår andra art, den djuplevande vita gräddgula *Doris nobilis* Odhner, 1907, ex Lovén MS). Saknar dessutom muntentakler, till skillnad från *Disco-dorididae* Bergh, 1891 (företrädd hos oss av den ytligt lika, men mera tillplattade, ≤ 6.5 cm långa *Geitodoris planata* (Alder & Hancock, 1846)) [Gr. *geiton* = nabo, granne], kännetecknad av brunfläckig mantelundersida & förekomst av ett par rader vitaktiga stjärnformade syrakörtlar (några få körtlar i varje rad) på ovasidan mellan rhinoforeorna och gälrosetten; denna art livnär sig av arter inom *Mycalidae*, t.ex. *Hemimycale columella* & *Hymeniacion*. *G. planata* har observerats leka under hösten vid Bohuslän. (N.B.: Valdés 2002 flyttade nedanstående art från *Archidoris* till *Doris*, ty gen. & fam. befanns vara synonyma).

Geitodoris planata

pseudoargus von Rapp, 1827 {psevdaårgos}

Syn.: *tuberculata* Cuvier, 1804, ?non O.F. Müller, 1776

[Gr. *pseudes* = falsk, felaktig + Spec. *Doris argus* < Gr. myt. *Argos* : reslig jätte, med hundra vaksamma lysande ögon, vilka Hera efter hans frånfälle placerade på påfågeln stjärt / L. *tuber*, dim. *tuberculum* = knöl, puckel + L. *-ata* = -försedd]

D:2-300, F:synnerligen varierande men vitgula & gulbrunaktiga individ tycks vara vanligast i våra vatten; ej brunfläckig mantelundersida, L:12, HB, Katt.-Bohus.-Nord. Spongiovor (äter nästan uteslutande *Halichondria panicea*, men har även rapporterats äta *Suberites*).

[*Doris pseudoargus*](#)

Jorunna Bergh, 1876 {jårónna} (1 sp.)

[Isl. myt.: *Jorun* Bjarnardottir : dotter till Björn den öströne i Laxdoela Saga, sannolikt självt uppkallad efter sin faster Jorun Manvettsbräcka, dotter till Kettil Flatnäsa]

Vår enda företrädare för Kentrodorididae Bergh, 1892.

tomentosa (Cuvier, 1804) {tåmentåsa}

Syn.: *johnstoni* (Alder & Hancock, 1845)

[L. *tomentosus* = tätt besatt med tovig ull, luden, lurvig / George Johnston, 1797–1855, skotsk kirurg & betydande 'amatör'-zoolog från Berwick (skrev en artikel om denna art under felaktigt namn). Startade Berwickshire Naturalists' Club som kom att stå modell för liknande sällskap landet runt ihop med bröderna Baird (se W. Baird), vilka varit hans studiekamrater i Edinburgh. Likaså var han initiativtagare till den tidskrift som nu heter 'Journal of Natural History', ehuru först benämnd 'Magazine of Zoology and Botany', sedermera 'Annals of Natural History' som 1840 slogs ihop med den några år äldre 'Magazine of Natural History' & under många år kallats 'Ann.Mag.Nat.Hist.']

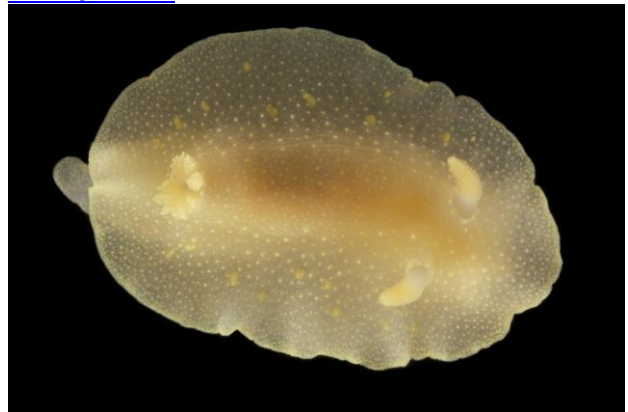
D:4–400, F:sandfärgad med några mörkbruna fläckar längs dorsums sidor, L:5.5, HB, Katt.-Bohus.-Nord. Spongiovor (fr.a. *Halichondria* & *Haliclona*). Enhetligt små fingerlika men tydliga mantelpapiller ger en 'lärftyta' (lärft = siden), jämfört med den med slät eller glest papillös mantel försedda subfamiljen Cadlininae Bergh, 1891 (Chromodorididae Bergh, 1891 representerad hos oss av den ljust färgade, platta, ≤32 mm långa *Cadlina* Bergh, 1878 [n. cons. Op. 812 ICZN] [Ev. Gr. *kata* = nedåt + Gr. *lineos* = linje] *laevis* (Linnaeus, 1767) [n. cons. d:o], hos vilken ofta vitaktiga, subepidermala körtlar skönjes dorsalt längs mantelkanten). *C. laevis* lever fr.a. av *Halisarca dujardini* + *Dysidea* & saknar pelagisk larv, d.v.s. är direktutvecklande. Inga påtagliga tuberkler runt rhinophorgroparna som hos Aldisidae Odhner, 1933, företrädd i våra hav av den m. enhetligt stora, grunt koniskt spetsiga dorsaltuberkler försedda, ≤35 mm långa *Aldisa* Bergh, 1878 *zetlandica* (Alder & Hancock, 1854) [Isl. myt. (Laxdoela Saga) : *Aldis* : Holmgångs-Ljots dotter, vilken våldtogs av Ospak Osvisvsson. Övergreppsresultatet, sonen Ulv, kom att bli farfarsfar t. ärkebiskop Eysteinn / L. *zetlandicus* = fr. Shetlands], som lever av bl.a. krustabildande svampdjur, t.ex. *Hymedesmia* spp. *A. zetlandica* är oftast vitaktiga & kan som ung förväxlas med *Onchidoris muricata* & *Adalaria*. Den lever djupare, t.ex. bland Axinellidae, som ev. kan utgöra en del av dess föda. I Skandin. är arten känd från V Norge och norrut. Tuberkler ej mkt högre än deras basala bredd, fot hög och gälantalet 5. Vår enda art av ännu en snarlik fam., Rostangidae Pruvot-Fol, 1951 är den ≤20 mm långa *Rostanga* Bergh, 1878 *rubra* (Risso, 1818), igenkänd via sin röda blekt orange färgton (oftast med en ljusare interrhinophor-fläck) med spridda svarta småfläckar. Dess föda vid Brittiska kuster är *Ophlitaspongia* Bowerbank, 1866 spp., dock saknad vid Skandinavien, där andra sannol. rödaktiga svampdjur ätes. Arten är dock känd i få exemplar mellan Kristiansand & Bergen i Skandinavien. En rar grå art, *R. setidens* (Odhner, 1939) är känd från N Norge.

[*Jorunna tomentosa*](#)

[*Aldisa zetlandica*](#)

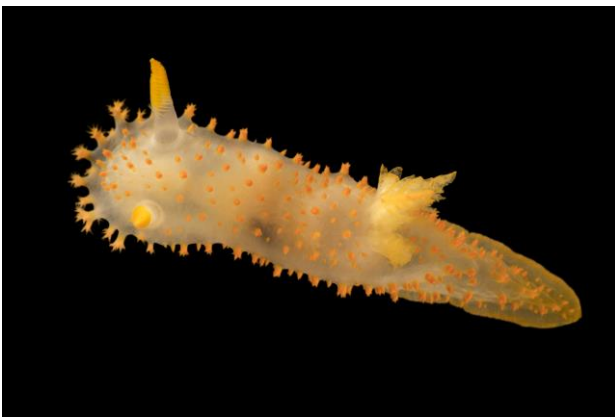

[*Cadlina laevis*](#)

[*Rostanga rubra*](#)

Polyceroidea Alder & H., 1845 {pålykeräidéa} (3 gen., 5 sp.) Med snigelaktigt kroppsform. Bär liksom en del arter av fam. Goniodorididae bland Doridoidea (se nedan) fingerlika utskott lateralt längs mantelkanten och / eller frontalt, men radulan skiljer dessa båda taxa åt. Bryozo-ätare. I gruppen ingår blott nominatfamiljen.

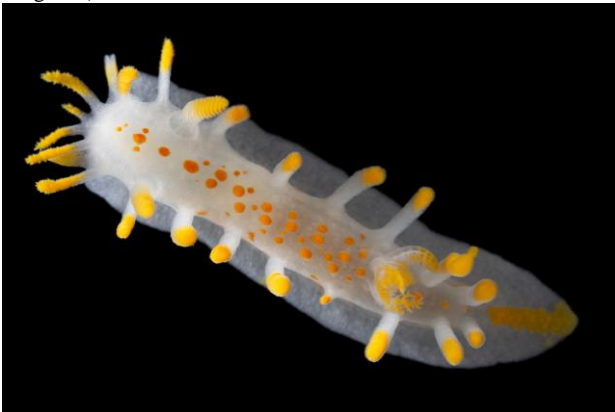

Crimora papillata (Familj [Polyceridae](#))

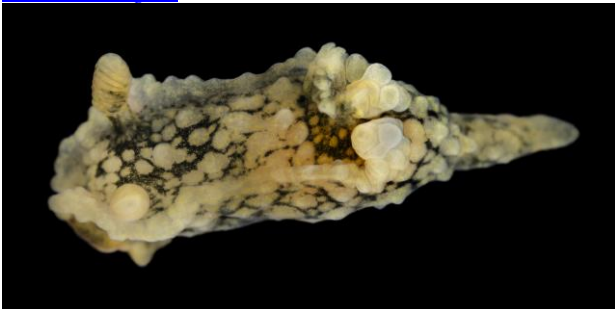
Polycera Cuvier, 1817 {pålykéra} (2 sp.)

[Gr. *polys* = mycket, många + Gr. *keras* = horn]

Jämte frontalutskott finns blott ett långt fingerlikt utskott på vardera sidan av gälrosetten. Ett t. nästa överfam. hörande släkte, *Trapania* (se nedan) har ett liknande utskotts-par vid gälrosetten, men ser annorlunda ut i framänden, med ett par rhinophorer, ett par oral- & ett par propodaltentakler & även ett par av fingerformiga utskott vid rhinophorerna. Av nära släktingar har *Limacia* O.F. Müller, 1781 [n. cons. Op. 833 ICZN] *clavigera* (O.F. Müller, 1776) [n. cons. d:o] ≈6 par långa fingerformiga utskott längs mantelkanten från rhinophorerna till bakom gälrosetten & även fingerlika frontalutskott. Slika saknas hos våra 2 arter av *Palio* J.E. Gray, 1857, vars kropp är gröngul – brunaktig med vårtlika mantelutskott & med fransad bård framom rhinophorerna Dessa mantelvårtor är breda & tillplattade hos *P. nothus* (Johnston, 1838), som lever av *Bowerbankia imbricata*, men mera upphöjt tillspetsade hos *P. dubia* (M. Sars, 1829), som äter fr.a. *Scrupocellaria scabra* & *Eucratea loricata*. (*P. dubia* tycks vara allmänast i exponerad yterskärgårdsmiljö, e.g. Sörgrund).

Limacia clavigera

Palio nothus

Palio dubia

quadrilineata (O.F. Müller, 1776) {kvadrilineáta}

[L. *quadrus* = fyrfaldig + L. *lineatus* = linjerad, streckad]

D:1–160, F:vit med stora gula el. orange fläckar; oftast tecknad även med mindre, svarta långsmala fläckar, L:3.9, HB (bland alger & ålgräs med *Electra pilosa* & *Membranipora membranacea*, vilka utgör födodjur), S Öster. (Kiel)-Bohus.-Nord. Separeras genom sina färre (högst 6) frontalutskott från *P. faeroensis* Lemche, 1929 [n. cons. Op. 1085 ICZN] som har 6–12 (vanl. >8). *P. faeroensis* är tacknad i vitt & gult, aldrig svart & *Crista*, *Bugula* & *Cellepora* utgör dess föda.

Polycera quadrilineata

Polycera faeroensis

Onchidoridoidea Alder & Hancock, 1845

{ånkidåridåidéa} (8–10 gen., 15–20 sp.)

[Gen. *Onchidoris*: (se nedan)]

Små medelstora djur med äggrund till smalt snigelaktigt kroppsform. Den mediodorsala gälkronan kring anus är liksom rhinophorerna normalt ej helt indragbara. Med 8 fam., varav nedan den bryozoovora familjen *Onchidorididae* (= *Lamellidorididae* Pruvot-Fol, 1954) är företrädd. I sydskanandinaviska hav finns även 2 arter av *Aegiretidae* P. Fischer, 1883, varav den relativt grunt levande, brunaktiga *Aegires punctilucens* (d'Orbigny, 1837) lever av *Leucosolenia* spp., medan kosthållet är okänt hos den längs bl.a. S Norge djupt levande (t.ex. i *Lophelia*-grus) helvita *Triopella incisa* (G.O. Sars, 1872, ex M. Sars MS). Hos oss finns även den

huvudsakl. ascidivora familjen Goniadorididae H. & A. Adams, 1854 (4–5 gen., 6–8 sp.), ehuru unga ex. kan äta bryozoaer. *Trapania* Pruvot-Fol, 1931, som har ett par bakåtriktade utskott lateralt om rhinophorerna & ett annat lateralt om gälrosetten, (varav en okänd art är känd från Bohuslän), tycks dock leva av Entoprocta. *Goniadoris* Forbes & J. Goodsir, 1839 (2 sp., varav den mjölkigt vitaktiga *G. nodosa* (Montagu, 1808) som ung delvis äter samma typ av köttiga bryozoaer som *Acanthodoris* (se nedan), men senare övergår t. diet av *Dendrodoa*, *Botryllus*, etc.; den vitprickigt kastanjebruna *G. castanea* Alder & Hancock, 1845 lever fr.a. av *Ascidia mentula*, & *Botryllus*) saknar påtagliga cerata-utskott, medan övr. gen., t.ex. *Ancula* Lovén, 1846 m. enda (i regel rara) arten, den kolonisjöpfung-ätande (el. möjl. entoproctovora) *A. gibbosa* (Risso, 1818) [Gr. ankylos = krokig, böjd / L. gibbosus = puckelryggig] har flera fingerformade utskott runt gälrosetten & 2 par framåtriktade utskott från framsidan av rhinophorernas baser samt även ett par muntentakler. De senare saknas hos våra 3–4 rara arter av *Okenia* Menke, 1830, ex F.S. Leuckart MS [n. cons. Op. 1014 ICZN] [Lorenz Oken, 1779–1851, tysk naturhistoriker, som var redaktör för tidskriften 'Isis' & utgav den kända 'Lehrbuch der Naturgeschichte' vars nomenklatur ej var binominal, varför t.ex. vol. 3:s namn (zoologi-delen) är otillgängliga för nomenklatoriskt bruk]. *O. leachii* (Alder & Hancock, 1854) är hyalint skär med vitt pigment runt foten och på rhinophorer & alla de ca 18–20 ganska liklånga circumpalliala mantelkantstentaklerna, liksom även på de något kortare, i 3 längsradar sittande dorsaltentaklerna. Arten äter sandbottenlevande ascidier och är sannol. närmast känd från skotska Nordsjökusten, där den fr.a. påträffats relativt djupt (runt bortemot 100 m). Övriga 3 arter har säkert påträffats vid bl.a. Bohuslän. Hos den likn., ≤8 cm långa *O. elegans* (Leuckart, 1828) är 1:a paret (el. ev. de 2 första paren) av de circumpalliala tentaklerna längre än övr.; alla är orange-färgade med vita el. gula toppar. Fotkanten är ofta gulaktig. Vid Br. Öarna tycks den leva främst av *Polycarpa scuba* (q.v.) & är rar i Skandinavien, i.e. förutom något tidigt fynd fr. Danmark, så finns ett fynd från Kullen (Mørch 1871) & ett fynd 2004 & ett i okt. 2010 fr. Tjärnöomr. Dessa 2 första arter har ceratautskott utmed dorsums centrala delar till & med i höjd med gälrosetten, medan följ. spp. saknar cerata utmed kroppens mittlinje. Den ≤22 mm långa *O. aspersa* (Alder & Hancock, 1845), med 4 långa framåtriktade mantelkantstentakler & i övr. blott 2 rader om ≤4 tentakler vardera på var sida av gälrosetten, lever av sandbottenarten *Molgula occulta*. Den ≤19 mm långa *O. pulchella* (Alder & Hancock, 1854):s diet är okänd, men arten kan ev. vara en variant av den förra. Den tycks – liksom denna – leva på sandbotten, men utskiljer sig morfologiskt genom att alla mantelkantstentakler sitter circumpallialt utan något längre avbrott mellan front & gälrosett. Den ≤1 cm långa hyalint vitaktiga *Lophodoris* G.O. Sars, 1878 *danielsseni* (Friele & Hansen, 1876), med radiära spikelbuntar längs mantelkanten, är närmast känd fr. V. Norge.

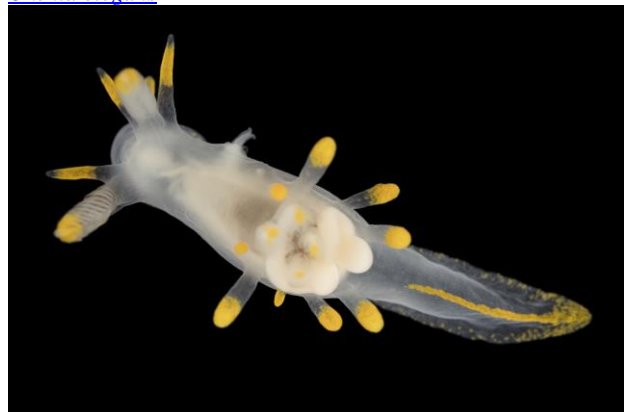
[*Goniadoris nodosa*](#)

[*Goniadoris castanea*](#)

[*Okenia elegans*](#)

[*Ancula gibbosa*](#)

[*Aegires punctilucens*](#)

[*Knoutsodonta depressa*](#)

Onchidoris de Blainville, 1816 {ånkidåris} (5–7 sp)

Syn.: *Lamellidoris* Alder & Hancock, 1855

[Gr. *onkos* = utskott, tuberkel / L. *lamina*, dimin. *lamella* = tunt skikt, blad, lager + Gen. *Doris* : (se ovan)]

Bryozoovora anthobranchier m. talrika rundade till klubblika manteltuberkler, lamellerade rhinophorer utan välutvecklade slidor. Radula 1.1.0.1.1 eller 2.1.1.1.2 till skillnad från det närstående släktet *Adalaria* Bergh, 1878 [*Adalaria*: sannol. bildat av ådaling, d.v.s. någon från Laxåns dalgång på V. Island, där Laxdoela Saga utspelar sig, varifrån den danske läkaren (dermatolog & venerolog) & malakologen Ludwig Sophus Rudolph Bergh, 1824–1909, har hämtat flera släktnamn (se t.ex. *Jorunna* & *Aldisa*). Även gen. *Thordisa* Bergh, 1877 (ej i våra hav) torde emanera från samma sagokrets: Torbjörn surs dotter *Tordis* blev med Torstein torskbites son, Torolf mostrarskäggs sonson Torgrim, mor till Snorre gode. Ock Snorres dotter, som med Bolle Bollason blev upphovet till gilsbackingarna, bar farmoderns namn. Gen. *Cadlina* Bergh, 1878 & *Rostanga* Bergh, 1878 (nedan) härrör trol. likaså ur isländska sagokretsar, ty åtminstone Kaðlin är ju ett isländskt kvinnonamn, som dyker upp redan i Landnámabók], vars radulaformel är n.1.1.1.n, där n=11–13 för de 2 inhemska arterna.

muricata (O.F. Müller, 1776) {morikåta}

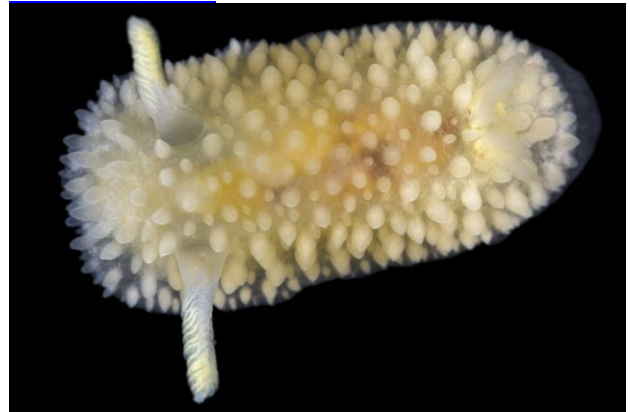
[L. *muricatus* = vass, full av vassa utskott < L. *murex*, genit. *muricis* = vass klippa]

D:0.5–200, F:vit blekgul, L:1.4, HB (ungefär samma födopreferenser som *Polycera* ovan), S Öster. (Lübeck)-Bohus.-Nord. Exemplar, hos vilka en inre central mörk pigmentfläck är synlig från dorsalsidan strax bakom rhinophorerna, är ev. en egen art, *O. diaphana* (Alder & Hancock, 1845), ehuru oftast ansedd såsom synonym. Ryggtuberklerna är likartade utmed hela dorsalsidan, ej mera avlånga perifert, som hos den ≤ 25 mm långa *Adalaria proxima* (Alder & Hancock, 1854) [L. *proximus* = närmast, näst, superl. av L. *prope* = nära], en oftast mera gulaktig förväxlingsart i samma biotop (primärt *Electra*-ätare, ehuru andra bryzoer utgör vikarierande föda, medan t.ex. *O. muricata* primärt tycks äta *M. membranacea* & *S. securifrons*), vilken säkrast utskiljes medelst radulakaraktererna ovan; dess rhinophor-lameller & gälar är ofta mörkare än kroppen och den mörka bakut liggande digestionskörtel, ventralt synlig genom foten, når långt framom fotens mitt, mot just framom hos *O. muricata*. En annan skillnad är att ryggtuberklerna hos *O. muricata* är tillplattade i topparna och kan ha utstickande spikler, medan de är subkoniskt rundade i topparna utan utstickande spikler hos *A. proxima*. Äggsamlingar av *O. muricata* läggs vanligen i något ofullbordad cirkelform. Från äggen utvecklas planktotrofa larver under våren, vilka kan tillbringa upp till 2 månader i plankton, medan äggsamlingar av *A. proxima* efter ca 40 dygn släpper ifrån sig lecithotrofa (ej ätande) planktonlarver. Äter en annan art, den ≤ 32 mm långa *Adalaria loveni* (Alder & Hancock, 1862), (prederar på bl.a. *Securiflustra securifrons*), har glesare, men tydligt större dorsaltuberkler. Övr. *Onchidoris*-arter är ej ensfärgade men har dorsala brunaktiga mantelfläckar, t.ex. den ≤ 40 mm långa *O. bilamellata* (Linnaeus, 1767), vilken har >13 gäl-

pinnulae och som adult lever av balanider, samt några arter med <13 gäl-pinnulae, t.ex. den med mycket små koniska dorsalpapiller försedda, ≤ 9 mm långa *O. pusilla* (Alder & Hancock, 1845) som lever av *Escharella immersa*, *Microporella ciliata*, *Escharoides coccineus* & *Porella concinna* -, som dorsalt täcks av mot mitten tätande mörkbruna fläckar, den avlånga, blekt gulbrunt grundfärgade, ≤12 mm långa *O. oblonga* (Alder & Hancock, 1845), som har korta, men större koniska dorsalpapiller, den lilla, marginalt rundade *O. sparsa* (Alder & Hancock, 1845) som äter *Cellepora pumicosa* & *Porella concinna* -, vilken är försedd med sfäriska dorsalpapiller, åtminstone centralt och i regel har en från resten av kroppen avvikande mantelfärg runt rhinophorerna samt den ≤12 mm långa *O. inconspicua* (Alder & Hancock, 1851), likaså med sfäriska centrala dorsalpapiller, vilka dock är tydligt mindre än hos övriga arter & vita medan små bruna pigmentfläckar är strödda över ryggens mitt. Arten är eljest vittill blekt brunaktig med en tydlig lila ton. Såväl den senare arten som *O. oblonga* lever av bryzo-släktet *Cellaria*. Till subgen. *Diaphorodoris* Iredale & O'Donoghue, 1923 hör den från S Norge kända, men i Aug. 2009 äv. vid Sörgrund, Sotenäset påträffade, ≤11 mm långa *O. luteocincta* (M. Sars, 1870), vars vita grundfärg omges av ett smalt citrongult band; centrodorsalt finns en stor röd fläck. Den prefererar *Smittoidea reticulata*, *Crisia* spp. och *Cellepora pumicosa*. Övriga arter sorterar under nominatsläktet.

[*Onchidoris muricata*](#)

[*Onchidoris proxima*](#)

[*Onchidoris bilamellata*](#)

[Diaphorodoris luteocincta](#)

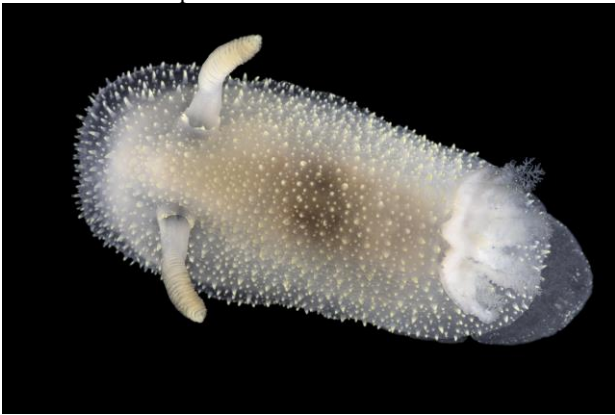
Acanthodoris M.E. Gray, 1850 (1 sp)

[Gr. *akantha* = tagg, torn, gadd + Gen. *Doris* : (se ovan)]

pilosa (Abildgaard, in O.F. Müller, 1789) {akantådåris pilåsa}

[L. *pilosus* = hårig < Gr. *pilos* = hår]

D:0.5–80, F:varierande fr. vit t. grå el. brunaktiga nyanser, L:5 (7), HB (gärna i vegetation med köttiga bryozoer, av vilka *Alcyonidium* spp. och *Flustrellidra hispida* föredrages), Kieler Bucht-Bohus.-Nord. Med karaktäristiska, mjuka, spetsigt koniska dorsaltuberkler och långa, basalt släta, upptill lamellerade rhinophorer.

[Acanthodoris pilosa](#)

CLADOBRANCHINA Willan & Morton, 1984

{kladåbrånkia} (≈20 g, ≈51 sp.)

[Gr. *klados* = gren, skott, knopp + Gr. *branchia* = gälar]

Har i typiska fall antingen ogrenade (*Aeolidoidea* nedan) eller förgrenade (de båda övriga överfamiljerna) ryggsnitt. Hos en del taxa är dessa förgreningar blott knopplikt antydda (t.ex. *Doto*) kan helt saknas (t.ex. *Embletonia*) eller så kan själva ryggsnittet vara helt reducerade (t. ex. *Armina*). De tre överfamiljerna är representerade i våra hav.

Dendronotoidea Allman, 1845 {dendrånåtidéa} (5 g., ≈15 sp.)

Kropp med dorsolaterala åsar längs sidorna, från vilka förgrenade el. enkla utskott utgår; dessa kan innehålla förgreningar från digestionskörteln, men sällan cnidosacci. Rhinophorerna är retraktila ned i välutvecklade 'slidor'. Anus dextromediolateral. Äter cnidrier och ctenophorer. Med 11 familjer, varav följande är företrädare i våra hav med ett släkte vardera: Dendronotidae, Dotidae J.E. Gray, 1853 [n. cons., Op. 697, ICZN], Tritonidae Lamarck, 1809 [n. cons., Op. 668, ICZN], Lomanotidae Bergh, 1895 (gälsaknande, eljest *Tritonia*-liknande *Nemertesia*-ätare); har cerata på handflatslika strukturer på ömse sidor om ryggen; rhinoforslidorna avslutas av långa papiller. Arterna är sydliga, men *Lomanotus marmoratus* (Alder & Hancock, 1845), en ej särskilt iögonenfallande brittisk art på *Nemertesia antennina*, kan möjligen ha förbisetts i Skandinavien (den andra brittiska arten, *L. genei* Vérany, 1846, finns på *N. ramosa*) samt Embletoniidae Pruvot-Fol, 1954. Släktet *Melibe* Rang, 1829 [sannol. Gr. *Meliboea* : kvinnonamn, även thessalisk hamnstad]

(Tethyidae) är Indopacifiskt, men introducerat i Ö Medelhavet. Detta släkte, som kan nå en längd av 3 dm, avviker från övriga genom att ha förlorat sin radula & i stället utvecklat en tentakelomgärdad korglik framända, vilken nyttjas som fångstapparat för zooplankton, fr.a. copepoder. Släktet lever bland ålgräs & i kelpskogar men kan även simma & har breda tillplattade cerata på ryggen. även rent planktoniska arter av gruppen, t.ex. det i varmare atlantiskt vatten levande släktet *Phyllirhoe* Oken, 1815, vilket innehåller 2 snarlika arter, vilka saknar cerata, men har ett par mycket långa rhinophorer.

Dendronotus Alder & Hancock, 1845 {dendrånåtos} (≥4 sp.)

[Gr. *dendros*, *dendron* = träd + Gr. *notos* = rygg]

Med flera gånger förgrenade cerata längs den långsmala kroppens sidor. Rhinoforer tvärlamellerade i skidor (hylsor) som likaså avslutas av förgreningar.

frondosus (Ascanius, 1774) {fråndåsos}

Syn.?: *arborescens* (O.F. Müller, 1776)

[L. *frondosus* = lövfull < L. *frons* = löv, blad]

[L. *arbor* = träd + L. *-escens* = -tendens]

D:0–180, F:antingen halvhyalint vit el. av en brunröd nyans; djuplevande individ ofta gulaktiga, L:10, HB (lever som ung av Thecata (t.ex. *Obelia* & *Hartlaubella*), som äldre av Tubulariidae, *Bougainvillia*, *Clava* etc.), Kiel.-Bohus.-Nord. Även frontalt med ytterst fint förgrenade cerata och papiller. En rad av laterala papiller saknas längs sidan (se vidare nedan). Irländaren William Thompson beskrev *D. frondosus* var. *lacteus*, vilken liknar den vita formen av *D. frondosus*, men är opakt vit (och har utmed svenska västkusten – t. skilln. fr. *D. frondosus* i regel en del svarta streck el. fläckar på sig). Via allozymelektrofores har Tholleson visat att den är en god art: *D. lacteus* (Thompson, 1840), vilken ej som *D. frondosus* tycks leka på våren, utan på hösten. En mera djuplevande, blekt gulbrun rosafärgad art, *D. dalli* Bergh, 1879 [W. H. Dall : (se gen. *Dallina*)] har mindre fint grenade cerata, frånsett munperiferin en icke papillös front men med en diffus längsrad av vita laterala kroppspapiller. Den djuplevande *D. robustus* Verrill, 1870 (Syn.: *D. velifer* G.O. Sars, 1978), som åtminstone vid Japan tycks äta owenider, påträffas likaså i Skandinavien – men fr. Lofoten & norrut och huvudsakl. på mjuka botten. Dess kroppsform är bredare & mindre sammantryckt än de övr. arternas. Dess anterolateralt om rhinophorområdet liggande kroppsregion är utformad som ett mycket brett velum-liknande frontflikat kroppsparti, där lateralflikarna är mycket större än de frontala. *D. frondosus* lägger äggsamlingar i långa spiraliserade snörformade strukturer.

[Dendronotus frondosus](#)

Doto Oken, 1815 [n. cons. Op. 697 ICZN] {dåta} (≈8 sp.)
[Gr. myt. Doto: en av nereiderna]

Bakom rhinoforerna finns en enkel rad av m.el.m. kottelika (uppsvällda och 'tuberkulösa') cerata längs båda kroppssidorna. De släta rhinoforerna sitter i hylsor som vidgas flänslikt hos inhemska arter. Huvudet med laterala 'flärpar' och slät front.

coronata (Gmelin, 1791) [n. cons. Op. 697 ICZN] {kåranåta}
[L. *coronatus* = krönt / (auktorn, Gmelin, Johann Friedrich, 1748–1804, tillhör en välkänd tysk naturforskarläkt. Var medicin-prof. i Göttingen & utgav ett stort 10-bandsverk i botanik, flera kemi-verk (ehuru inget så storslaget som sonens Leopold, 1788–1853, välkända monumentalhandbok i oorganisk kemi), men är nog mest ihågkommen för att ha utgett editio 13 av Linnés 'Systema Naturae' i 3 band 1788–93 resp. 1789–96. Hans kusin Samuel Gottlieb Gmelin, 1744–74, hade varit med P.S. Pallas (q.v.) på en resa t. S Ryssland & Persien, blev på återvägen fångad av kanen för kaitakerna och dog inom kort i fångelse. Sin korta levnadsbana till trots hann han publicera en del, delvis postumt med Pallas hjälp, men äv. tidigare, t.ex. de båda sista banden av 'Flora Sibirica', som farfaderns bror, Linné-korrespondenten Johann Georg Gmelin, 1709–55, börjat utge, efter att ha lett för en 10-årig sibirisk pionjärexpedition)]

D:0–200, F:grundfärg blekgul vitaktig m. rött-purpurfärgat pigment i fläckar ovanpå, typiskt med violetta pigmentfläckar på den sida av ceratobaserna som vetter inåt; ceratutuberkler har var & en apikala rödvioletta inre strukturer, L: 1.5, HB (bland hydroider, t.ex. *Obelia*, *Dynamena* & *Serularia*), Katt.-Bohus. -Nord. Karaktäristiskt släkte. Artgränser har dock först under senare tid börjat klarna, ehuru sannolikt ej fullständigt vad beträffar det komplex denna art tillhör, så att det vi för tillfället benämner med detta namn kan nog bestå av ännu flera arter, enär typmaterialet från Hollands kust sades vara associerat m. *Eudendrium*. Arten tillhör en grupp med en inre violett struktur i varje ceratutuberkel. Den ≤14 mm långa *D. millbayana* Lemche, 1976 [typmaterial delvis från Mill Bay, Isle of Cumbrae, Scotland] (på *Plumularia setacea*, som oftast i sin tur sitter på hydroider av gen. *Nemertesia* el. stundom i sponger) urskiljes genom sina ytliga röda – purpurfärgade oregelbundna pigmentfläckar slumpvis spridda över kropp & cerata (& med en iögonenfallande vit övre kant på rhinophorslidorna + att rött pigment saknas på ceratas insidor). Hos en annan grupp är strukturerna svarta, t.ex. hos den ≤20 mm långa *D. tuberculata* Lemche, 1976 (på *Serularella gayi* & *Abietinaria*), karaktäriserad av att vara blekgul med (förutom klubbformade cerata med svartspetsiga tuberkler) tvärrader av svartspetsiga vårtor på ryggen och den ≤30 mm långa *D. pinnatifida* (Montagu, 1804) (blott på *Nemertesia antennina*), utan slika vårtor men har svartspetsiga vårtor längs kroppssidorna. Pigmenterade inre ceratutuberkelstrukturer saknas oftast hos en tredje grupp. Hit hör t.ex. *D. fragilis* (Forbes, 1838) (lever på *Nemertesia* spp. & *Halecium* spp. & är blekbrun utan ytliga pigmentfläckar samt ≤34 mm lång, ehuru möjl. ett artkomplex, ty en liten form på *H. halecinum* & en stor form på *H. muricatum* kan sannolikt visa sig vara oberoende arter från de på *Nemertesia*), med knölförmiga, tilltryckta ceratutuberkler och en diskontinuerlig vit linje längs varje kroppssida (den vid Britt. Öarna närmast utbredda snarlika ≤12 mm långa *D. hystrix* Picton & Brown, 1981 skiljer sig genom att finnas på *Schizotricha frutescens* och att ceratutuberklerna är långa & spetsiga & att rhinophorslidorna upptill har ett mångudd-spetsigt kantbräm), *D. crassicornis* (M. Sars, 1870), med i regel ganska korta & trubbiga ceratutuberkler & med spridda vitspetsiga papiller på ryggen & sidorna, *D. cuspidata* Alder & Hancock, 1862, ≤25 mm lång med något mera långsträckt ceratutuberkler & vitgranulerade små vita papiller på det centrala dorsalpartiet (& med mycket mörkbrunt till svart pigment på kroppen samt med bleka körtlar vid topparna på ceratas tuberkler; äter *Nemertesia ramosa* & *Eudendrium rameum*) samt den från V Norge kända ≤8 mm långa *D. koenneckeri* Lemche, 1976 [Gerd Koennecker, 1943–, dykande tyskfödd biolog vid Galway University, samlade typmaterialet via dykning vid Carna, V

Eire, sedermera vorden spongiolog] (på *Aglaophenia pluma*), som har fingerlikt förlängda övre ceratutuberkler. Den senare arten kännetecknas främst av brunt kroppspigment med en blek lateral längsstrimma på sidorna samt kommaformade mörka fläckar på ceratas tuberkler. Ett par arter, kända från Skottland, tillhöriga den förstnämnda pigmentgruppen, vilka ev. kan påträffas här enär prefererade hydroider förefinns är den ≤9 mm långa *D. maculata* (Montagu, 1804) (på *Halopteris catharina*), som är blekt gräddgul med strödda violetta fläckar på kroppen och saknar apikal pigmentering i ceratas terminaltuberkler (d.v.s. de allra översta tuberkelerna & likaså saknar rött pigment på ceratas insidor förutom de röda fläckarna ytterst på sidotuberkelerna), resp. *D. dunnei* Lemche, 1976 [typmaterialet insamlades medelst dykning vid V Eire av Carna-laboratoriets chef Dr. James Dunne, 1947–, fiskbiolog vid Galway Univ.] (blott på *Kirchenpaueria*; särskilt under sensvåren), som blir ≤20 mm lång & täcks av täta mörkbruna pigmentfläckar på såväl rygg som utmed sidorna. Arten är t.v. blott rapporterad från Färöarna, Shetland, V Britt. Öarnas ner till Galicia i Spanien. Ännu 2 *D. coronata* –'siblare' beskrevs från Isle of Man (separerade via elektroforetiska metoder): *D. sarsiae* Morrow, Thorpe & Picton, 1992, levande på *Coryne eximia* [tidvis hänförd till gen. *Sarsia*, utbredd i vågexponerade eller strömmande vatten på klippor eller på *Laminaria*-hapterer] vars ljusrosa mittarmskörtel syns genom cerata (& eljest kännetecknad av dess stora röda pigmentfläckar på ceratutuberkler & kropp & att de klubbformade cerata har en trubbig terminaltuberkel) & den på *Hydrallmania falcata* levande *D. hydrallmaniae* Morrow Thorpe & Picton, 1992 med pigmentfria cirkclar runt ceratobaser, gråbrun mittarmskörtel & många små vita fläckar på ceratutuberkler (liksom mörkröda fläckar på inte ceratutuberkler). Likaså beskrevs *D. eireana* Lemche, 1976 från V Irland & har även påträffats utmed SV England. Den liknar *D. coronata*, men lever av hydroiden *Amphisbetia operculata*, som ju saknas vid vår kust. Ej heller den på *Aglaophenia tubulifera* levande, ≤10 mm långa *D. lemchei* Ortea & Urgorri, 1978 [Henning Lemche, 1904–77, dansk opisthobranchforskarer, som var särskilt intresserad av *Doto*], vilken är blekt brunaktig & saknar pigment på sina vitkörtlade ceratutuberkler, torde nå våra trakter av liknande skäl.

[Doto coronata](#)

[Doto millbayana](#)

[*Doto pinnatifida*](#)

[*Doto fragilis*](#)

[*Doto hystrix*](#)

[*Doto cuspidata*](#)

[*Doto dunnei*](#)

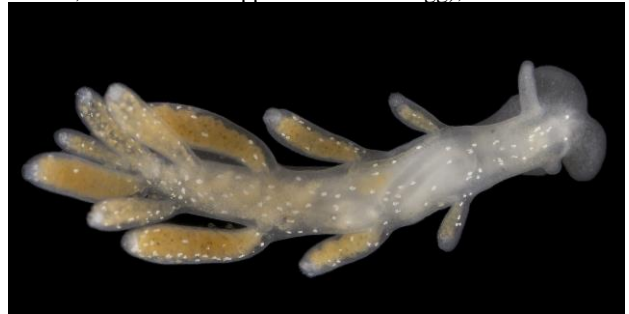
Embletonia Alder & Hancock, 1851 [n. cons., ICZN] (1 sp.)
[Dennis Embleton, 1810–1900, Newcastle-zoanatom]

Tills nyligen har släktet räknats in bland Aeolidoidea. Karaktäriseras av tillplattad kroppsform med oöngrenade uppsvällda cerata-likgälar med orangebruna digestionskörtlar i två enkla rader (upp till 7 par), släta rhinoforer, avsaknad av mun& propodialtentakler men med en tvåloberad framände.

pulchra (Alder & Hancock, 1844) {embletonia pólkra}

[L. pulchra = vacker]

D:0-?, F:blekt skär med dorsala vita fläckar; cerata är oftast likaså skära men kan vara blekgula rödbruna, L:0.6, HBSB (lever sannolikt av hydroider, enär den gärna dväljs bland sådana, men har även rapporterats äta fiskägg), Bohus.-Nord.

[*Embletonia pulchra*](#)

Tritonia Cuvier, 1797 [n. cons. Op. 668, ICZN]

{tritánia} (4 sp.)

[Gr. myt. Tritonia, Tritogeneia: Binamn på Athena (Minerva), som allra först dyrkades i trakterna av den afrikanska sjön Tritonis, där hon under uppväxten idkade krigiska lekar m. Tritons dotter Pallas, vilken hon i hastigt mod av en tillfällighet råkade dödligt knocka, varvid hon i ruelsen häröver tillverkade hennes avbild, palladiet, som kom att få en central roll i sångerna om Ilion & Aeneas. Namnen Triton och Tritonia är besläktade med forniriskans triath = hav & havsguden Triton, Poseidon's och Amphitrite's son, höll ju reda på havets vindar där han höll till, tutande i sin snäcka på vågkammarna i Syrten-bukten]

Adulter har laterala förgrenade pallialgälar. Rhinoforer likaså terminalt förgrenade, uppstickande ur flänsade hylsor. Front flikigt två-loberad eller med digitiforma utskott.

hombergii Cuvier, 1803 [n. cons. Op. 668, ICZN] {håmbérgi}

Syn.: *alba* Alder & Hancock, 1854 [juvenila exemplar]
[Homberg : (se *Nephtys hombergii*) / L. albus = vit]

D:≈8–80, F:juveniler kan vara rel. ljusa, äldre blir (frånsett undersidan) efterhand mörkt purpurbruna, L:20, HB (associerad t. födan *Alcyonium digitatum*), Bohus-Nord. Den tydligt 2lobiga fronten med många främre flikar skiljer arten från de båda ≤3.5 cm långa *T. plebeia* Johnston, 1828 [L. plebeius = vanlig, vardagl. < L. plebs, genit. plebis = folkets, d.v.s. ej härskarklassens], vilken lever av samma byte (samt även på *Alcyonium norvegicum* – eget rön) & i fronten har 4–8 digitiforma utskott samt den med ett par karaktäristiska opakvita dorsala längslinjer (vilka smälter samman frontalt

och caudalt) & 4 digitiforma frontutskott försedda *T. lineata* Alder & Hancock, 1848, vilken sannolikt äter läderkorallens släkting *Sarcodictyon* (STOLONIFERIDA). Den vita till gulaktiga (med inre organ synliga genom huden), med 13–15 par gälar på ryggen från *Paramuricea placomus*-kolonier vid V Norge kända *T. griegi* Odhner, 1922 har ca 12 papiller på velum (jämfört med de 4–8 hos *T. plebeia* och de väldigt många hos *T. hombergii*) kan sannol. även finnas i Skagerrak. Dess genitalpor ligger mellan 3:e & 4:e och dess analöppning mellan 4:e & 5:e gälen.

[*Tritonia hombergii*](#)

[*Tritonia plebeia*](#)

[*Tritonia lineata*](#)

Arminoidea Rafinesque, 1814 {arminåidéa} (3–5 g., 3–5 sp.)

Kropp stundom täckt av en icke spikelbärande mantel under vilken ventrolaterala respiratoriska åsar finnes, eller med grenade eller ogrenade dorsala utskott, vilka saknar cnidosacci, men kan ha förgreningar från digestionskörteln. Rhinoforer kontraktila, dock ej totalt retraktila. Cnidarieeller bryozoöätare. Med 2 fam., varav Arminidae är företrädd nedan. I våra hav finnes även representanter för några av 7 fam., vilka tidigare inräknades i gruppen, men som nu urskiljes i en egen överfam. Metarminoidea Odhner in Franc, 1968, nämligen Zephyrinidae Iredale & O'Donoghue, 1923 (= AntiopeIIDae Hoffmann, 1938 = Janolidae Pruvot-Fol, 1954) (laterodorsala ogrenade cerata fortsätter framåt runt hela huvudet; analpapill dorsomedial; äter *Bugula* (såvitt känt)); vår enda art är den ganska hyalina cerataförsedda ≤ 8 cm långa &

rara *Janolus cristatus* (delle Chiaje, 1841), som är lätt att känna igen genom att dess ceratatorpar har en ljusblå färg & att digestionskörteln har form av en smal mörk tråd inuti varje ceratum. En närstående brunaktig art är *J. hyalinus* (Alder & Hancock, 1854), som dock blott tycks ha sydlig utbredning från Britt. Öarna (& förutom *Bugula* även tycks äta *Scrupocellaria*). Snarlik den senare (men utan dessas carunkel mellan rhinophorerna) är den blott ≤ 13 mm långa *Proctonotus mucroniferus* (Alder & Hancock, 1844), visserl. blott känd från Britt. Öarna & Frankrikes Atlantkust, men är även där mkt rar, så den kan ev. ha förbisetts vid Skandinavien. Den anses leva bland svampdjur, bryozoaer & hydroider i ganska skyddade lokaler. Heroidae Bergh, 1892 (med förgrenade laterodorsala cerata, varav ett par framför de släta rhinophorerna; analpapill lateral; icke-selektiva hydroid-ätare; en skandinavisk art: *Hero* Alder & Hancock, ex Lovén MS, 1855 *formosa* (Lovén, 1841), vilken når en längd av 4 cm & har en framtill bred fot samt svagt grenade cerata; längs ryggen & utmed sidorna finns vitpigmenterade längslinjer) & i Skagerraks djupare delar Goniaeolididae Odhner, 1907 (ogrenade dorsolaterala cerata bakom de papillösa rhinoforerna; anus lateral; födopreferens okänd). (Ock den vitfläckiga grönel. brun-aktiga, till främst drivande hydroidrika *Sargassum bacciferum* i Sargassohavet & annorstädes knutna *Scyllaea pelagica* Linnaeus, 1758, kan driva iland vid t.ex. Britt. Öarna & kännetecknas av 4 tillplattade ceratautväxter utmed sidorna. En ≤ 14 mm lång, blek-grön till skär art med ≤ 9 par små handlika cerata utmed sidorna & har längslamellerade rhinophorer med uppsvullna toppar i tydliga slidor, *Hancockia* Gosse, 1877 *uncinata* (Hesse, 1872), äter *Clytia hemisphaerica* & förekommer nord till Irland).

[*Janolus cristatus*](#)

[*Hero formosa*](#)

Armina Rafinesque, 1814 {armína} (1 sp.)

Syn.: *Pleurophyllidia* Stammer, 1816

[Ev. ngn femininform av Arminius, alias Hermann, den cheruskiske (folk V om Jastorf-kulturen (Oder Elbe)) furste, som slog Octavianus' fältherre Barus i Teutoburgerskogen i Westfalen & sedermera mördades av sina egna landsmän el. möjl. < Armin : Dauras fader i sviten om Ossian av MacPherson från 1760-talet. Mera sannolikt ett nonsens-namn el. måhända ett anagram på marina (den excentriske fransk-tyske Konstantinopel-födde, mest i USA & Italien boende auktorn senterade udda ord / stavningar) /

Gr. *pleura* = *pleuron* = revben, sidan + *phyllon* = löv + *-idia* : dimin.]

Familjen saknar cerata. Släktets anus är mediolaterodextral. Rhinoforer klubblika med långsårar, hopväxta basalt.

loveni (Bergh, 1860) {lävéní}

[Sven Lovén, 1809–95, svensk marinzoolog (q.v.)]

D:15–70, F:tegelröd till isabellabrun (= smutsbrun; så benämnd efter infanta *Isabella*, 1566–1533, av Spanien, som enl. en falsk myt tog ed att ej byta underkläder innan fadern Felipe II vunnit 3-åriga belägringen av Ostende, enl. en annan myt var det drottning Isabella, 1451–1504, av Spanien som svor att ej tvätta sig innan den siste moren drivits ut ur landet; det tog sin grundliga tid & ej blott araber, utan även sefarder = 'spanska' judar (visavi askenaser = 'mellanöstern'-judar avvisades ju) med ett flertal vita longitudinella åsar, L:4, SB (äter *Virgularia mirabilis* & måhända ock andra sjöpennor), Katt.-Bohus.-Nord. Nog mest nattaktiv.

Armina loveni

Aeolidioidea Gray, 1827 {äalidäidéa} (11–12 gen., ≈33 sp.)

Kropp med dorsolaterala klasar eller rader av ej förgrenade, fingerlika cerata, vilka var och en innehåller en cnidosaccus samt en förgrening från digestionskörteln; denna körtel (även kallad mittarmskörtel eller 'lever') är uppdelad i en vänsteroch en högerlob, vilka i sin tur förgrenar sig upp i cerata. Rhinoforer kontraktila, men ej totalt retraktila. Anus dextroanterolateral. Oftast cnidarioverer. Med ≥20 familjer, varav, förutom nedanstående familjer, vid Bohuslän finnes Pseudovermidae Thiele, 1931 (små, maskformiga interstitiella former med rudimentära cerata – närmest eljest känd fr. V Britt. Öar-na där den ≤3.5 mm långa *Pseudovermis boadeni* Salvini-Plawen & Sterrer, 1968 [Dr. Patrick Boaden, 1936–, meiofaunaforskare fr. Belfast] påträffats på platser där bytesdjuret *Halammohydra* förekommer, men det är oviss vilken art som Anders Wärén en gång påträffade i samband med maganalys av svenska ledsnäckor, ty äv *P. papillifera* Kowalevsky, 1901 är känd från Britt. Öarna & *P. schulzi* Marcus & Marcus, 1955 fr. Arcachon & *P. artabrensis* Urgorri, 1983 från Galicien) och i V Norge Calmidæ Iredale & O'Donoghue, 1923 [n. cons., Op. 780, ICZN] med *Calma glaucooides* (Alder & Hancock, 1854) (*Favorinus*-lik fiskäggs-ätare, men dorsolateralt tillplattad & med upp till 12 kluster / sida om 4 cerata / kluster & med släta rhinoforer; saknar anus) i våra hav. Likaså är Cumanotidae Odhner, 1968 företrädd av den av hydroiden *Corymorpha nutans* levande, ≤20 mm långa *Cumanotus beaumonti* (Eliot, 1906) representerad vid Norge (Finnmark), men ännu ej konstaterad från Sverige. Denna art kan simma medelst cerata-rörelser & dess drygt halvkroppslängdslånga cerata är bredbasiga samt långsamt avsmalnande mot topparna. Kroppen är hyalin med fläckar av gyllene pigment (liksom på cerata). I varmare hav förekommer fam. Fionidae Alder & Hancock, 1855 & Glaucidae Menke, 1828, med simmande arter, vilka fr. a. lever av bidevindsseglare, portugisisk örlogsmän & andra planktoncnidariar, ehuru t.ex. *Fiona pinnata* (Eschscholtz, 1831) som blir ≤4 cm lång & finns i Atlantens varmare delar ej gärna simmar, utan finns på drivved & liknande och där livnär sig av t.ex. *Lepas anatifera*, men kan även äta t.ex. *Veella*. Den ≤3 cm långa *Glaucus atlanticus* Forster, 1777 är

däremot en äkta, fritt i vattenytan (via en gasbubbla i magen) levande art på varmare latituder, med 3 par ceratakluster, som är blå på undersidan & vita på ovsidan (liksom den uppåtvända magen). *Glaucus* lever blott av *Physalia*, *Veella*, *Porpita* & liknande släkten.

Calma glaucooides

Cumanotus beaumonti

Flabellinidae Bergh, 1889 [n. cons., Op. 781]

= Coryphellidae Bergh, 1892 [n. cons., Op. 781, ICZN] {flabellínide} (1 gen., 7–8 sp)

Långsmal kroppsform. Foten har ett par tydliga propodialtentakler i framkanten. Rhinoforer ej lamellerade. Cerata arrangerade i knippen, ej i täta tvärrader. Med anus nedanför eller utanför mittarmskörtelförgreningen. Gruppen anses ej vara en naturlig taxonomisk enhet, så namnet bör eventuellt sättas inom citat-tecken tills vidare.

Flabellina Voigt, 1834 [n. cons. Op. 781, ICZN]

{flabellína} (7–8 sp.)

Syn.: *Coryphella* M.E.Gray, 1850 [n. cons. Op. 781, ICZN]

[L. flabellum = liten solfjäder / Gr. *koryphe* = huvud + L. -ella : diminutivsuffix]

Har ungefär lika långa muntentakler som rhinoforer (släta hos *F. gracilis*, *F. parva* & *F. pellucida* svagt papillösa el. rynkade hos övr.), samt tydliga propodialtentakler. Radulan består av en rad centrala tänder som på var sida är flankerad av en enkel rad med något mindre tänder. Nästan alla våra arter har tydligt klustrade cerata, där tydliga luckor mellan de tre främsta klustren. Blott *F. borealis* samt ett par övr. nordatlantiska arter, den ≤50 mm långa *F. salmonacea* (Cuthouy, 1838) (närmast vid Lofoten & norrut) & den ≤50 mm långa *F. nobilis* (Verrill, 1880) (närmast mellannorsk & irländsk art med småpapiller på rhinoforer; äter främst *Tubularia indivisa* & *Halecium*) saknar klusterstruktur hos cerata, som hos dessa arter är jämnt spridda utmed ryggen. Anus ligger utmed de bakre 2/3 av kroppen hos *F. salmonacea* men i den främre kroppshalvan hos de båda övriga. Vid sidan av eljest här nämnda arter är den ≤12 mm långa *F. islandica* Odhner, 1938 närmast känd från Island & kännetecknas bl.a. av släta rhinoforer, som är ca dubbelt längre än muntentaklerna & att cerata sitter i täta rader snarare än i klungor.

[*Flabellina* sp.](#)

lineata (Lovén, 1846) {lineáta}

[*L. lineatus* = linjerad, streckad]

D:0–360, F:grundfärg hyalint vit med opakvit dorsaland, vilken fortsätter ut på de båda muntentaklerna samt en opak vit rand längs båda flankerna; de klarröda cerata har normalt en opakvit rand upp mot de likaså opakvita subterminala ringarna; äv. rhinophorererna kan ha en opakvit dorsal rand, L:5, HB (bland hydroider, som är artens föda), Katt.-Bohus. Lever fr.a. av *Tubularia indivisa*, men åtskilliga andra taxa, t.ex. *Nemertesia*, *Corymorpha*, *Sarsia*, *Hydrallmania* ingår i födospektat. Den har rynkade rhinophorer med en skär lyster & dess anus är belägen nedom 3:e cerata-raden i 2:a cerataklustret. Något avvikande genom sina kortare (ngt brunaktigt skära) rhinophorer samt sina tunna tunna opakvita subterminala cerata-ringar är t.ex. den med ett mediant opakvitt dorsaland mellan pericardium (säck runt hjärtat) & 'svanstipp' dekorerade, ≤62 mm långa *F. verrucosa* (M. Sars, 1829) [n. cons. Op. 781 ICZN] (Syn.: *F. rufibranchialis* (Johnston, 1832)) (en allmän art, som liksom släktet i övrigt fr.a. lever av anthoathecata hydroider, men i någon mån även leptothecater & andra typer av nässeldjur, t.ex. medusor & faktiskt äv. *Botryllus*), den blekbeigefärgade, med ljusorange cerata & tydligt kortare rhinophorer (saknande småpapiller, men ofta rynkade) än muntentakler försedda, ≤18 mm långa *F. borealis* (Odhner, 1922), som lever av åtminst. *Tubularia indivisa* – och vars främsta artkännemärke nog är att dess talrika cerata ej är klustrade (d.v.s. ej sitter i tydliga grupper) men fortsätter bakut långt ut på 'svansen' samt den blott 2.5–3.5 mm långa (så vitt bekant) *F. parva* (Hadfield, 1963), kännetecknad av att laterala cerata basalt sammanhänger medelst svagt sågtandade åsar, kroppen är genomskinligt skär och att såväl kropp som cerata har stänk av vita fläckar, släta rhinophorer av 2/3–3/4 muntentakellängd. Den senare arten är ej återfunnen sedan den beskrevs från Öresund. Av familjens övriga arter kännetecknas *F. pellucida* (Alder & Hancock, 1843) av långa spetsiga rosenröda men vittoppade cerata, vilka är ungefär lika långa såväl framtill som baktill och synes spreta utåt mera än på andra förväxlingsarter. Kroppsfärgen är hyalint vitgråaktig & såväl rhinophorer som muntentakler har opakvitt pigment utmed större delen av sin längd. Dess fint rynkade rhinophorer är nästan dubbelt så långa som muntentaklerna. Den når en längd om 40 mm & tycks föredra *Eudendrium ramosum*, *E. arbusculum*, *Tubularia indivisa*, *Hydrallmania* & *Kirchenpaueria* som föda. Den delar anus belägenhet mellan 1:a & 2:a ceratakluster-gruppen med *F. pedata* (nedan), medan våra övr. arter av släktet med ceratakluster har anus belägen bakom detta utrymme. *F. gracilis* (Alder & Hancock, 1844) är en rar, långsmal, ≤15 mm lång art med ganska hyalin kropp, släta rhinophorer & smala subterminala vita ringar på sina ganska få cerata, som mest anses äta *Eudendrium* (t.ex. *E. ramosum*), men äv. *Bougainvillea ramosa*, *Clytia*, *Ectopleura larynx* & *Halecium halecinum*. Den ≤50 mm långa *F. browni* (Picton, 1980) [Gregory Harapath Brown, Bristol-kollega & vän t. den irländske auktor] skiljer sig från föregående genom att dess cerata har breda vita subterminala ringar. I övrigt finns vitt pigment blott perifert på huvudutskotten & på 'svanstippen'.

Den har rynkade hyalint vita rhinophorer (tydligt bredare än hos *F. verrucosa*) och dess anus är belägen nedom 2:a raden cerata i 2:a kluster-gruppen. Denna art är ännu ej säkert konstaterad som skandinavisk. Den ≤48 mm långa *F. pedata* (Montagu, 1815), som lever av *Eudendrium ramosum*, *Tubulariidae*, *Abietinaria*, *Hydrallmania*, *Obelia* & *Sertularella gayi*, är mkt karaktäristisk med sin purpuraktiga grundfärg, vita ceratatorpar & rhinophorer av lika längd som muntentaklerna.

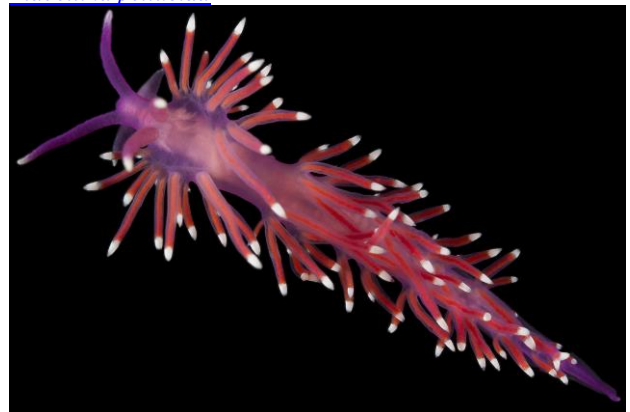
[*Flabellina lineata*](#)

[*Flabellina verrucosa*](#)

[*Flabellina pellucida*](#)

[*Flabellina pedata*](#)

Flabellina gracilis

Facelinidae Bergh, 1889 {fakelínide} [n. cons., Op.775, ICZN] (1 g., 2 sp.)

Relativt stora arter, vars muntentakler är tydligt längre än rhinophorerna, vilka i regel är försedda med tvärlameller eller kan vara knotttriga i bakkanten (se dock nedan). Fottentakler finnes. Anus något dorsalt förskjuten, emanerande från området bland, eller strax bakom mittarmskörtelförgreningen. Ett annat släktes art, den ≤ 1.5 cm långa *Caloria elegans* (Alder & Hancock, 1845) har svarta markeringar alldeles under cerataspetsarna & är närmast känd från Skottlands Nordsjö-kust. Familjen har nu sammansmält i **Glaucidae**.

Facelina Alder & Hancock, 1855 [n. cons. Op. 775, ICZN] {fakelína} (2 sp.)

[Möjl. L. *facies* = form, utseende, ansikte + L. *-ina* : likhetsresp. diminutivsuffix]

Muntentaklerna är tydligt (oftast dubbelt) längre än de oftast lamellförsedda (ej baktill papillförsedda) rhinophorerna (en av de europeiska arter, den ≤ 38 mm långa *F. dubia* PruvotFol, 1948 saknar dock lameller – denna art har sydlig utbredning från Irland och sydvart, men påstås dessutom ha påträffats vid Danmark, sannolikt dock där felbestämd). Lamellerna (annuli) kan dock vara ganska otydliga även hos arter som har sådana. Radulan innefattar en enkel rad tänder.

bostoniensis (Couthouy, 1838) {båståniénsis}

Syn.: *curta* (Alder & Hancock, 1843) Syn.: *drummondi* (W. Thompson, 1844) Syn.?: *auriculata* (O.F. Müller, 1776) (p.p.)

[Am. staden Boston, från vars närhet den beskrevs / L. *curtus* = kort, stympad / Dr. James Lawson Drummond, 1783–1853, naturhistoriker, nordirl. professor i anatomi vid the Academical Institution, Belfast (sedermera inlämnat i Queen's College), som bl.a. fann denna art allmän vid Bangor, Wales / L. *auricula* = (ytter)örat + L. *-ata* = -tillhörig]

D:0–30, F:hyalint vit med rosenskår munregion och ofta med opak-vitt pigment mellan rhinophorerna; ljusbruna mörkt chokladbruna cerata med opakvita subapikalringar; har blott antydning till den tydliga blåaktiga irisering som finnes i huvudregionen på den mer långsmalt gracila, ≤ 38 mm långa *F. coronata* (Forbes & J. Goodsir, 1839), L:5.5, HB-SB(-MB) (bland Tubulariidae & *Clava*, som ätes liksom ock *Virgularia*; ratar dock ej molluskkött (kannibalism är t.ex. rapporterad)), S Öster. (Kiel)-Bohus. Cerata-längd ofta $\frac{1}{2}$ till $\frac{1}{3}$ av kroppslängden, medan cerata hos *F. coronata* sällan överstiger $\frac{1}{4}$ av den. Medan *F. dubia* i regel har vita fläckar utmed huvudframändan, så saknas i regel slika fläckar framför ev. vitt pigment mellan rhinophorerna hos *F. bostoniensis*.

Facelina bostoniensis

Facelina auriculata

Favorinidae Bergh, 1889 [n. cons., Op. 783, ICZN] {favárinide} (1 g., 2 sp.)

Långsmal kroppsform. Rhinoforer med en eller flera uppsvällningar hos inhemska arter. Med fottentakler och muntentakler, som hos inhemska arter är minst lika långa som rhinoforererna. Med anus något dorsalt förskjuten, emanerande från området bland, eller strax bakom mittarmskörtelförgreningen. Familjens arter har numera – liksom arterna i föregående familj hopsmält med **Glaucidae** {glaökide}.

Favorinus M.E. Gray, 1850 [n. cons.] {favárinós} (2 sp.)

[L. *Favorinus* : gallisk-romersk filosof på kejsar Hadrianus tid]

branchialis (Rathke, 1806) {brankiális}

[Gr. *branchia* = gälar + L. *-alis* = hänförande sig till]

D:0–35, F:vit blekbrun; stundom med gulaktiga eller rosafärgade (men oftast vitaktiga) cerata; rhinoforer alltid mörkbruna med bleka toppar & något uppsvällda vid övergången mellan brunt och ljust pigment, L:2.5, HB (bland huvudfödan hydroider rapporteras dock även äta små havsanemoner & andra opistobranchiers äggsamlingar), S Öster. (Kiel)-Bohus. Den närmast från Danmark & Norge kända *F. brianus* Lemche & T.E. Thompson, 1974, har ljusare rhinoforer med 3 skivliknande uppsvällningar vardera. Den senare lever av andra nudibranchiaters ägg, så den kan förekomma i små mängder på platser där det är gott om lekande nakensnäckor.

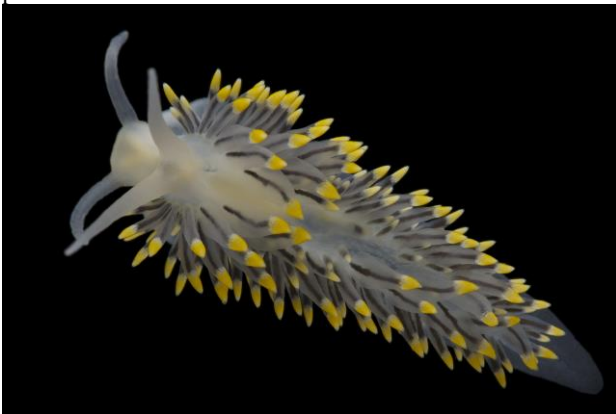
Favorinus branchialis

[*Favorinus blianus*](#)

Eubranchidae Odhner, 1934 [n.cons., Op. 774, ICZN] {evbrånkide} (1g., ≈6 sp.)

Har släta (hos inhemska arter), uppblåst klubbel. urnlika alternativt fingerformade flerbandede cerata. Radula med 3 tänder i bredd. Saknar fottentakler, men har muntentakler som är kortare än de släta rhinoforerna kan i extremfall vara nästan lika långa hos den utsökt sköna, ≤45mm långa *Eubranchus tricolor* Forbes, 1838 [n. cons. Op. 774 ICZN] (som fr.a. äter *Nemertesia*, men även t.ex. *Thuiaria thua*: Bohus.-Öres), som jämte vissa exemplar av den färgvariabla, ≤23 mm långa *E. farrani* (Alder & Hancock, 1844) [Dr. Farran i Dublin (hade en god samling av iriska molluskskal) var behjälplig vid insamlandet av typmaterialet vid Malahide N om Dublin 1843, ej identisk m. George Farran, 1798–1876, farfar till George Phillip Farran, 1876–1949, framstående irländsk copepod-taxonom, som ock arbetade med andra pelagiska taxa, utan i stället Dr. Charles Farran, ca 1790–1861 – ej nära släkt med George, advokatson & läkare, som mot sitt livs slut hade praktik i Malahide & var mkt intresserad av såväl botanik (e.g. alger) som dess irländska historia] vår enda AEOLIDIINA-art med gula subterminala cerataringar. Den äter t.ex. *Obelia* & *Aglaophenia*. Gula till orange färgmarkeringar på rhinophorspetsar (ofta även på muntentakler & på djurets dorsala delar) separerar dock den senare från *E. tricolor*, som förutom pigmentet i cerata-topparna saknar ytpigment, så att blott detta pigment & en inre mörk sträng i enskilda cerata syns i den eljest vitaktigt hyalina kroppen. Vissa exemplar av *E. farrani* har gul-orange pigment utbytt mot vitt, så de blir hyalint vita med vitpigmenterade spetsar på cerata, rhinophorer & muntentakler.

[*Eubranchus tricolor*](#)

[*Eubranchus doriae*](#)

[*Eubranchus farrani*](#)

Eubranchus Forbes, 1838 [n. cons. Op. 774, ICZN] (≈6 sp.)

Syn.: *Galvina* Alder & Hancock, 1855

Syn.: *Egalvina* Odhner, 1929

Syn.: *Capellinia* Trinchese, 1874 (p.p.)

[Gr. eu= sann, riktig + Gr. *branchia* = gälar / ? *Galvina* : ?ev.?

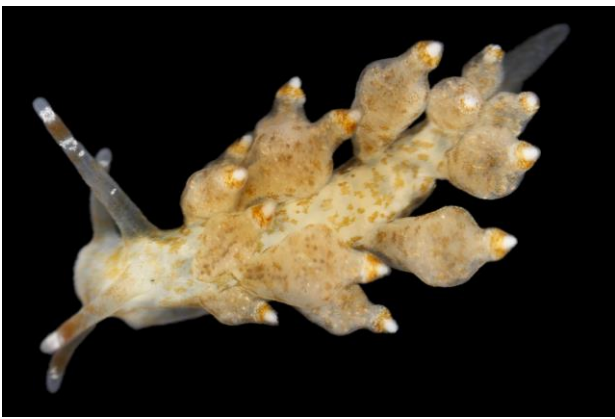
ngn figur ur 'Ossians sånger' el. ?möjl. L. *gale* = mjölk + L. *vinum* = vin / Giovanni Capellini, 1833–1922, italiensk paleontolog]

exiguus (Alder & Hancock, 1847) [n. cons. Op. 773, ICZN] {evbrånkos eksígoos}

[L. *exiguus* = kort, liten]

D:0–140, F:grå gulaktigt vit med punkter och större oregelbundna fläckar av någon brunaktig, gulaktig eller olivgrön nyans (ofta även som 2–3 vaga ringar runt cerata); muntentakler och cerata med vita toppar ovanför 0–2 bruna ringar; oftast en vit apikal ring på cerata men inga stora områden med ytligt vitt pigment på rygg & sidor. L:2.1 (vanl. ≤1), HB (bland thecater som *Obelia*, *Laomedea*, *Hartlaubella*, *Kirchenpaueria* & *Hydrallmania* bl.a.), S Öster.-Bohus.-Nord. Rhinoforer ≈1.5 ggr längre än muntentakler. Ligger en äggsamling på hydroider i form av en något rombisk klump. Med få cerata, som är ngt tillplattade el. har en central uppsvällning, ej digitiforma som hos den med grönbrunt ytligt ceratapigment försedda, ≤29 mm långa *Kirchenpaueria*-ätande *E. vittatus* (Alder & Hancock, 1842) (Syn.: *E. cingulatus* (Alder & Hancock, 1847)), karakteriserad av sina i vertikala rader organiserade ej svullna mörkbandade cerata samt förekomsten av grönt pigment och vita fläckar på kroppen. Den ≤23 mm långa, ej specialiserade hydroidovoren *E. pallidus* (Alder & Hancock, 1842) [n. cons. Op. 773 ICZN] utskiljer sig istället genom sin rika pigmentering i rött-brunt (stundom även vitt el. orange) i form av småfläckar över större delen av den dorsala kroppsytan inkl. på de uppblåsta cerata, vilka, var & en, har en apikal vit zon, delvis täckt av en gyllene ring. Den ≤12 mm långa *E. rupium* (Møller, 1842), vars cerata är klubbformade, har visserl. ett likartat pigmentstänk på kroppen, men har > dubbelt så långa rhinoforer som muntentakler & är vår enda art av släktet som ej har ett framtill rundat huvud, utan i stället är det rakt eller svagt konkavt, ehuru denna art har så relativt tunna cerata att den lätt misstages för en tergipedit.

Eubranchus exiguus

Eubranchus vittatus

Eubranchus pallidus

Eubranchus rupium

Tergipedidae Vayssi re, 1888 [n. cons. Op. 773]
= **Cuthonidae** Odhner, 1934 [n. cons., Op. 773, ICZN]
{tergip dide} (4–5 g., ≈12 sp.)

[Gen. *Tergipes* < L. tergum = ryggen + L. pes = fot]

Har fingerlika, ej flerbandade, i regel ej heller särskilt uppblåsta cerata. Radula uniseriat (1 tand i bredd). Saknar fottentakler, men har mumententakler som vanligen  r kortare än de släta rhinoforerna. N.B.: *Xenocratena* Odhner, 1940 (detta släkte ses numera ofta synonymiserat med *Cuthona*), med

sin enda från ≈35m djup mjukbotten i Gullmarn kända art, den ≤7 mm långa *X. suecica* Odhner, 1940, avviker genom att dels ha korta spetsiga fottentakler, dels något längre mumententakler än de i grunden ganska långa rhinoforerna. Djuret är svagt rödaktigt med opakgula småfläckar, karminel. gul-r da cerata med vita toppar & svagt blåtonad huvudfront. Även den ≤18 mm långa, *Halectium muricatum*-ätande *Cuthona pustulata* (Alder & Hancock, 1854), som igenkännes på sina långa tunna vitprickiga cerata med inre gulaktiga (el. brunaktiga hos svulna individer) digestionskörtlar, avviker, genom att rhinoforerna  r kortare än mumententaklerna. Denna art  r känd från Kattegatt, N Norge, Island, Britt.  arna & Bretagne.

Zelentia pustulata (= *Cuthona pustulata*)

Cuthona Alder & Hancock, 1855 [n. cons. Op. 773, ICZN]
{kot na} (8–9 sp.)

Syn.: *Precuthona* Odhner, 1929

Syn.: *Trinchesia* von Ihering, 1879

[L. prae= innan + *Cuthona* < ev.? Gr. keutho, kutho = gömma + Gr. on = varelse / *Trinchesa*, Salvatore, 1836–1897, ital. opisthobranchiolog från Bologna]

Mumententakler digitiforma; ej trekantiga laterallutskott från en halvcirkelformad framände som hos den ≤9 mm långa *Tenellia* A. Costa, 1866 *adpersa* (von Nordmann, 1844) [L. tenellus = mkt spröd / L. a(d)persus = best nkt], vilken är utbredd fr. västkusten & in i Östersjön till Södermanland & S Finland. Dess cerata  r fåtaliga & sitter i grupper om 2–3 på ömse proppssidor och cerata b r grupper av små mörka fläckar. Cerata hos *Cuthona* sitter i skeva tvärrader, ej enstaka som hos den ≤8 mm långa *Tergipes* Cuvier, 1805 [n. cons. Op. 773 ICZN] *tergipes* (Forskål, 1775) [L. tergum = rygg + L. pes = fot] [n. cons. d:o], vilken i  vr. kännetecknas av en hyalin kropp med rödaktiga färgmarkeringar utmed huvudets sidor & bakom rhinophorernas basala del. Rhinophorer hos arter kända från V Sverige  r ej heller mot topparna ökande orangeel. brunf gade som hos den från S Norge kända, ≤22 mm långa, till Tubulariidae – främst *E. larynx* – knutna *Catriona* Winckworth, 1941 *gymnota* (Couthouy, 1838) [ev. Gr. kata = nedåt, underlägsen + Gr. rhion = h jdpkt / Gr. gymnos = naken + Gr. notos = rygg], en ≤20 mm lång art med opigmenterad kropp, sk r orange matsm ltningsk rtel & med små vita epidermala körtlar, bildande långa vitaktiga band runt ceratas toppar (ovan deras ljusröda nedre del). Arten (vilken numera ofta räknas till släktet *Cuthona*), som i S Norge setts leka i Aug. & Dec., har åtskilligt färre cerata än den färgmässigt snarlika *Cuthona nana* & dess habitat är ett annat. Vid Norge förekommer ytterligare några eljest ej h r nämda arter av *Cuthona*, nämligen *C. distans* (Odhner, 1922) vid Finnmark, *C. norvegica* (Odhner, 1922) vid norra Lofoten-området, *C. abyssicola* (Bergh, 1884) vid Barents Hav ( ven nog felaktigt uppgiven från Kattegatt) & *C. odhneri* (Derjugin & Gurjanova, 1926) vid Barents Hav, men ej vid norska kusten.

[*Cuthona* sp.](#)

[*Cuthona suecica* \(= *Xenocratena suecica*\)](#)

[*Tenellia adspersa*](#)

[*Tergipes tergipes*](#)

nana (Alder & Hancock, 1842) [n. cons. Op. ICZN] {nána} 773, Syn.: *peachii* (Alder & Hancock, 1848)
 [Gr. *nanos*, *nannos* = dvärg / *Peach* : (se *Biemna varianta*)]
 D:0->20, F:kropp vit blekgul; cerata innehåller bruna, tegeleller djupröda digestionskörtlar, L:2.9 (vanligen mindre; leker redan vid 12 mm längd), HB (på sitt värdjur *Hydractinia echinata*, som i sin tur plägar sitta på eremitkräft-bebodda skal),

Katt.-Bohus.-Nord. Rikligt försedd med cerata, vilka tydligt fortsätter framåt förbi rhinoforerna. Hos släktets andra arter börjar cerata bakom rhinoforerna, med undantag för den på olika thecater (fr.a. *Sertularia argentea*) levande, ≤12 mm långa *C. concinna* (Alder & Hancock, 1843) [L. *concinus* = harmoniskt hopsatt] där de når i jämnhöjd med rhinoforernas framkant. Dess inre ceratafärg är dunkelt rödbrun (kan tyckas vara mörkt gråaktig), medan topparna (även på rhinoforer och muntentakler) är vita. En annan snarlik art är ovan nämnda *Catriona gymnota* (Couthouy, 1838), som är känd från större delen av Norges kust från Vestfold i söder. Den kan bli 22 mm lång & lever av Tubulariidae, fr.a. *T. indivisa*. Dess cerata, som börjar bakom rhinoforerna och bär blekvitt gulaktigt pigment i topparna, är mera svullna än på arter av *Cuthona* & kroppen är ofärgad eller har en antydning till rosa eller orange i sig; rhinoforer mera tydligt färgade i samma ton, särskilt mot topparna. Jämförd med en adult *Cuthona nana*, så är cerata-antalet långt färre.

[*Cuthona nana*](#)

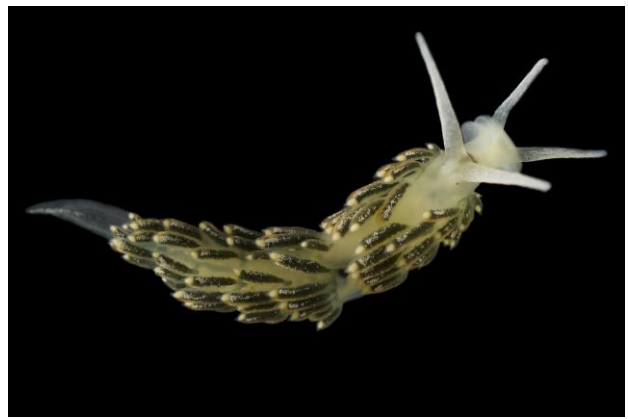
[*Cuthonella concinna* \(= *Cuthona concinna*\)](#)

[*Cuthona gymnota*](#)

foliata (Forbes & J. Goodsir, 1839) {fåliáta}
 Syn.: *olivacea* (Alder & Hancock, 1842)
 [L. *folium* = löv, blad + L. *-atum* = -försedd / L. *oliva* = oliv + *aceus* = -tillhörig]
 D:≈10->60, F:grundfärg blekt gulaktigt vit med glimmande små vita till gyllene punkter spridda över kropp och cerata; körteldivertiklar i cerata är m.el.m. olivgröna; artkaraktäristiskt är de rödel. brunaktiga band löpande fr. främre cerataanhopningar till rhinoforernas utsida & ibland mellan rhinoforer & muntentakler & en stor fläck av samma pigment mellan ≈2:a-3:e cerata-tvåraderna, L:1.1, HB (bland bl.a.

Sertularella spp., *Obelia* spp., *Halecium* spp. & *Abietinaria*), Bohus.-Nord. En Medelhavs-art, utbredd upp till Britt. Öarna, *C. genovae* (O'Donoghue, 1926), erinrar mycket i färgteckningar om denna art, men har t.ex. ett brett vitt längsband mellan de brunröda banden i djurets framände & ej blott vitaktiga punkter. Av andra arter kan nämnas den med en på cerata karaktäristisk klarblå bred ring nedom en oftast m. el. m. orange subterminal ring försedda, ≤ 26 mm långa ej specialicerade hydroidätaren (tycks dock föredraga *Sertularella*arter) *C. caerulea* (Montagu, 1804) [L. *caeruleus* = himmelsblå < L. *caelum* = himmel] [n. cons. Op. 777 ICZN], den ≤ 30 mm långa, på *Sertularella* spp. & *Abietinaria* levande *C. viridis* (Forbes, 1840), vilken känns igen på sin vita – vitgula grundfärg, mörkgröna till klarblå körteldivertiklar i dess vitel. orangetoppade cerata samt opakvita el. vitgula fläckar i rhinoforer's & muntentakler's toppar samt den ≤ 10 mm långa *Halecium halecinum* -ätande *C. amoena* (Alder & Hancock, 1845) [L. *amoenus* = av naturen skön], vars divertiklar färgar cerata olivgröna el. sandbruna; brunt el. olivgrönt pigment täcker likaså en del av kroppsytan och runt ceratas baser finns vanl. ett ytligt rödbrunt pigment, vilket likaså bildar en ring nedom en opakvit topp på rhinoforer & muntentakler. En annan, på *Halecium halecinum* levande art, är den fr. Albion beskrivna, ≤ 12 mm långa *C. rubescens* Picton & Brown, 1978, i Skandinavien ännu blott påträffad i Trodheimsfj., men separeras fr. den förra fr.a. genom att en ojämn vitopak linje löper från de oftast rödvioletta baserna upp mot ceratas opakvita toppar, vilka inuti är olivgröna el. bruna. Dess muntentakler är vitpigmenterade dorsalt, liksom rhinophorernas toppar ovanför mörkt rödaktiga basala delar.

Diaphoreolis viridis (= *Cuthona viridis*)

Rubramoena amoena (= *Cuthona amoena*)

Tenellia foliata (= *Cuthona foliata*, *Trinchisia olivacea*)

Trinchisia caerulea (= *Cuthona caerulea*)

Rubramoena rubescens (= *Cuthona rubescens*)

Aeolidiidae d'Orbigny, 1834 [n. cons. Op. 779, ICZN] {äälidifide} (2 gen., 2 sp.)

Kroppform ganska bred, med cerata tätt packade i tvärrader. Med anus något dorsalt förskjutet, emanerande från området bland, eller strax bakom mittarmskörtel-förgreningen. Förutom de båda sydkandinaviska släktena är *Berghia* Odhner, 1939 med den ≤ 3 cm långa *B. norvegica* Odhner, 1939 representerad utanför Trondheimsfjorden på *Lophelia*-rev mellan 100–130 meters djup. Den karaktäriseras av rhinophorer med knölar och att cerata sitter i bågar på ovasidan, men eljest är dess ekologi okänd.

Aeolidia Cuvier, 1798 [n. cons. Op.779, ICZN] {äälidía} (1 sp.)

Syn.: *Aeolis* Oken, 1815 (n. rej.)

[Gr. myt. *Aiolos* : vindarnas gudom + L. *-idia* : dim.suffix]

Radulatänder ej urnupna i mitten. Analoch nefridieöppningar mynnar bredvid varandra.

papillosa (Linnaeus, 1761) {papillåsa}

[L. *papilla* = bröstvärta, finne + L. *-osa* = full av]

D:2–800, F:varierande; gråaktig mörkt purpurbrun; dorsums centrala del ofta blek (ovan huvudet oftast i form av en m.el.m. blek bågförmad fläck), L:12, HB (bland *Metridium* och andra havsanemoner (*Sagartia elegans*, *Actinea equina*, *Anemonia*

sulcata), vilka utgör dess födoorganismer), S Öster. (Kiel) Bohus.-Nord. Kan ev. förväxlas med den ≤4.8 cm långa *Aeolidiella* Bergh, 1867 [n. cons. Op. 780 & 1315 ICZN] *glauca* (Alder & Hancock, 1845), vars födobiologi är likartad åter fr.a. arter inom *Sagartiidae*, t.ex. *Sagartiogeton viduatus* -, men denna nakensnäcka är vitfläckigt blekgul gråbrun med cerata som har en skär orange nyans nedom gräddvita toppar. Även de yttre delarna av muntentakler & rhinophorer är likartat pigmenterade. Den första & ev. även den 2:a cerata-raden bak rhinophorererna är dock blekare. *A. glauca* avviker från de flesta andra nakensnäckor genom att ej ha regelrätt kopulation, utan djuren producerar spermatophorer, som appliceras på en partners ovansida, varifrån spermier migrerar till gonoporen. Arten var rar i Bohuslän under en stor del av 1900-talet, men med återkomst av *S. viduatus* efter att ålgräset börjat återhämta sig under seklets sista decennier (efter 'försvinnandet' under 1930-talet), så började även denna predator bli allmän & när havsanemonen under 1990-talet blev så allmän att ålgräs nästan bågnade av tyngden & anemonen därvid fick finna vikarierande underlag som alger, blåmusslor, stenar etc. i ålgräsängars närhet, så följde predatorm efter. I flera 'vågrörelser' i populationsutvecklingarna av dessa djur kunde man följa att predatorm frodades ungefär ett år efter att havsanemonens populationer kulminerat, varefter även predatormpopulationen starkt gick nedåt för att åter följas av nya bytesdjuruppgångar etc.

Aeolidia papillosa

Aeolidiella glauca

CEPHALOPODA Cuvier, 1797

{kefalåpåda, sefalåpåda} "Bläckfiskar"

(15–17 gen., 19–24 sp.)

[Gr. *kephale* = huvud + Gr. *pous*, gen. *podos* = fot]

Bilateralsymmetriska djur, vanligen med ett internt kalk- eller broskartat skal, sällan med externt eller totalt reducerat skal. Manteln omger inälvorna och en ventral mantelhåla med ett eller två ctenidiepar. Från mantelhålan kan vatten pressas ut genom en av foten bildad trätt så pass snabbt att en effektiv jetlokomotion kan äga rum. Kring munnen finns en krans med många, 10 eller 8 tentakler. Radula och käkar (ofta liknande en papegojnäbb) finnes. Skildkönade; ägg gulerika; med direktutveckling via s.k. 'paralarver' ungefär som hos fiskar. *Veliger*-stadium & andra äkta larvstadier saknas.

Hanan har ofta en av tentaklerna ombildad till ett parningsorgan, en s.k. hectocotylus-arm, vilken till ♀:n överför spermatophoren. Blodkärssystem i regel slutet; med ett eller två par njurar. Bläckkörtel i regel tillstädes; djuplevande arter kan dock sakna denna. Med två subklasser, den digeneriska 4-gälade, ytterskalsförsedda **Nautiloidea** L. Agassiz, 1847 (blott indo-pacifisk gen. *Nautilus* Linnaeus, 1758 [Gr. *nautes*, poet. *nautilus* = seglare, sjöman] med 4 arter & gen. *Allonautilus* Ward & Saunders, 1997 med 2 arter alla utan bläckkörtel men med ett 90-tal sugskålsfria tentakler, var & en uppbyggda av en tunn yttre cirr vilken kan dragas in i ett slid-liknande inre hölje respektive den 2-gälade, **Coleoidea** Bather, 1888, vars företrädare saknar yttre skelett (ett tunt yttre skal finns dock hos ♀♀:na av det i varma hav levande Octopodid-gen. *Argonauta* Linnaeus, 1758 [n. cons. Op. 94 ICZN], medan detta släktes ♂♂ saknar skal & blir mycket mindre, blott 2 cm & ♀♀:na av den i Medelhavet & varmare Atlanten (samt i varma Indo-Pacifiska hav) utbredda *A. argo* Linné, 1758 [såväl släktestessom artnamn åsyftar ju den grekiska myten om *argonauterna* (besättningsmännen) på fartyget *Argo* < Gr. *argo* = ljus, vit, snabbfotad] 45 cm; skalet tjänstgör för ♀:n dels som ett hem & dels som depositionsplats för äggen; de lever av pelagiska byten, som småfisk, räkor & kammaneter; ≥7 arter (är totalt kända). **DECAPODIFORMES** Young & al., 1998 och **OCTOPODI-FORMES** Young & al., 1998 är Coleoidernas båda överordningar. Den första av dessa båda taxa indelas i ordi **SPIRULIDA** Stolley, 1919, **SEPIIDA** Naef, 1916, **SEPIOLIDA** Fioroni, 1981 och **TEUTHIDA** Naef, 1916. Den andra överordningen omfattar två ordningar: **VAMPYROMORPHIDA** Pickford, 1939, till vilken hör en enda bathypelagisk art *Vampyroteuthis infernalis* Chun, 1903 [Ry. *vampyr* = vampyr], men ej i våra hav & **OCTOPODIDA** Leach, 1818. De allra flesta arter har en kort livscykel och lever vanl. blott mellan ett knappt år till ca 2 års tid, ehuru vissa djupt levande samt arktiskt utbredda arter och nautiloiderna ofta kan bli betydligt äldre. Den senare gruppen har en mkt långsammare utveckling av äggen än övriga taxa, så att det kan förlöpa 1 år mellan deposition till kläckning. Bläckfiskar dör efter att ha lekt. Ett undantag från denna regel är nautiloiderna, som under flera år kan fortsätta att deponera stora (ca 4x2.5 cm) vitlökslika ägg på relativt grunda hårdbottnar (ehuru nedom sedvanliga dykdjup) nattetid (där de eljest söker föda), medan de under dygnets ljusa timmar söker sig ner till flera hundra meters djup. Inhemiska bläckfiskarter är harmlösa för människor. Turister som besöker Asien, V Stilla Havet & Australien bör dock se upp med de ca 10 arter av släktet *Hapalochlaena* Robson, 1929 [Gr. *hapalos* = mjuk + Gr. *khlaina* = mantel], benämnda blåringade octopusar. De är ganska små 8-armade arter med tydliga blå ringar på kropp & armar. (De undviker vanligen människor, men kan retas till att bita om de behandlas oförsiktigt. I likhet med andra octopoder så bedövar de byten med m.el.m. giftiga bett innan förtäringen, men t. skilln. fr. mera harmlösa arter innehåller deras saliv tetrodotoxin-producerande bakterier & minst 3 fall är kända med letal utgång hos *Homo*. Skulle någon trots allt bli biten av en slik art, så finns goda möjligheter att snabbt tillfriskna om vederbörandes andning hålls igång på konstgjord väg under några timmar tills förlamningen släpper). Totalt är ca 787 (900?) arter av recenta bläckfiskar beskrivna, ehuru det verkliga antalet arter anses troligen vara något drygt 1000-tal. Man separerar lättast **10armade arter** från 8-armade, dels via deras extra båda tentakler (som i adult stadium dock kan bortreduceras hos enstaka arter), dels genom att sugkoppar är stjälkade & beväpnade med tandade kitinringar eller omvandlade till krokor, medan **octopoder** har ostjälkade helt obeväpnade sugkoppar.

SPIRULIDA Stolley, 1919

{spiralida} "Bockhornsbläckfisk" (1 g., 0–1 sp.)

[Gen. *Spirula* de Lamarck, 1799 < Gr. *speira* = vadhelst som är vridet eller vindlat + Gr. *oura* = stjärt]

Ngt enda inhemskt ströfynd föreligger (fr. tombolon mellan

(Bohus-)Malmön & Klåvbergs Holme) av de kamrade (≤ 40 kamrar) vädurshorn-rullade skalen av dess enda recenta företrädare, den subtropiskt tropiskt mesopelagiska neritooceaniskt utbredda *Spirula* [n. cons. Op. 315 ICZN] *spirula* (Linnaeus, 1758) [n. cons. d:o] (*Spirulidae* Rafinesque, 1815). *S. spirula* saknar radula & lever på 550–1000 m djup under dagen & förflyttar sig upp till 100–300 m djup nattetid. Det vuxna djuret kan totalt bli ≈ 7 cm långt och anses kunna bli 18–20 månader gammalt & lägger sannolikt sina ägg på botten förhållandevis djupt. Har aktre lysorgan. Nästan inget i övrigt är känt om deras biologi, fränsett att de äts av större fiskar som svärdfisk och *Beryx*.

Spirula spirula

SEPIIDA Naef, 1916 {sepiida} "Cuttlefish" (1 gen., 1 sp.) [Gr. & L. *sepia* : Aristoteles' namn på en art, vars namn i modern tid bibehållits]

En stor och artrik ordning ur ett världsvitt perspektiv, men i våra vatten sparsamt företrädd av blott en art, som tycks ha sina närmsta lekplatser vid Hollands kust. Har ett internt, kamrat kalkskal. Totalt är ca 119 arter kända i världen.

Sepia Linnaeus, 1758 {sépia} [n. cons. Op. 94, ICZN] (1 sp.) Vår enda företrädare för *Sepiidae* Leach, 1817. Inre skal i form av en stor oval romboïd, tjock men lätt kalkplatta. Mantel långsmalt ovoid, men dorsoventralt något tillplattad & försedd med laterala smala fenbräm längs hela sin längd.

officinalis Linnaeus, 1758 {åffikinális, åffisinális} [L. *officinalis* = butikstillhörig, d.v.s. något som kan säljas, i detta fall fr.a. skalet, som brukats i allehanda sammanhang. *Ossa sepia* (skalets farmakologiska namn) har brukats mot anemi, bleksot, ögonåkommor, revorm, hudorenhet och utblandat med honung mot ögoninflammation och astma. Dessutom har pulvret nyttjats som tandputsmedel och förstås som afrodisiakum samt i flera ytterligare farmakologiska sammanhang samt som polermedel, fr.a. i guld& silversmidessammanhang (skalet består till 80–89% av aragonit). I sen tid har skalerna mest använts som burfågelkalktillskott. Ehuru bläcket sepia mest nyttjats i akvarell& tusch-sammanhang, dock långt senare i Europa (först av Aulus Persius Flaccus, 32–64) än i Asien, där bläckfiskbläck började brukas redan ca 2600 f.Kr. Fördelen med sepia var fr.a. att den ej angrep vare sig papyrus eller pergament; nackdelen var dess vattenlöslighet. Sepia anbefalldes av bl.a. den kilikisk-romerske farmakologen Pedanius Dioskorides, ca 15–85, (verksam ≈ 50 –70) som avföringsmedel, medan en sepiaättiksblandning nyttjats mot angina pectoris i Asien] D: 1–150 (lek och äggläggning sker på djup kring ca 12 m, ehuru äggläggning oftast sker på mellan 30–40 m djup; övervintring nog åtskilligt djupare; ♀♀ kläckta under våren leker under hösten & dör sedan medan höstkläckta ♀♀ leker följande vår, varefter de dör och ♂♂ kan bli upp till 2 år), F:mkt variabel men i 'normalt' kromatoforläge ungefär gråbrun-aktig, L:40 (mantel); ≈ 60 (totalt), Bohus.-Oslofjorden-Skag-S. Nord. Den nordliga underarten *S. o. filliouxii*'s utbredning är i grunden lusitansk, men en värvandring norrut förekommer, varvid en del av populationen når S Nordsjön (där lek sker vid en vattentemperatur runt 10° C omkring påsk vid Nederländerna; de druvformade ≈ 1.5 cm- stora äggen deponeras där på betongel, järnkonstruktioner eller på

nedsänkta rep och är svartaktigt skyddsfärgade genom att djuren färgar deras yttre lager med bläck fr. bläcksäcken) och ett mindre antal kan under speciella hydrografiska förhållanden nå ända upp mot Skagerrak (Juli-Okt.), ehuru blott enstaka äldre fynd föreligger från Bohuslän. Varje ♀ deponerar mellan 150–4000 ägg i en druvklaselik samling. Ingen yngelvård. Kläckningstid varierar från 30–90 dygn beroende på temperatur. Manteln bildar framtill ett mediodorsalt utskott, som är ungefär rätvinkligt, ej $< 90^\circ$ som hos släktets övr. fr. Eng. Kanalen & söderut utbredda, mera djuplevande europeiska arter, (*S. orbignyana* (Férussac, 1826, nedom ≈ 150 m – nordligaste fynd: Texel & *S. elegans* Blainville, 1827 – nedom littoralen – nordligast: Eng. Kan.). Arten äter en mkt varierad kost, från alger till fiskar, men äter även en variation av evertrebrater.

Sepia officinalis

SEPIOLIDA Fioroni, 1981 {sepiålída} "Bobtail & bottletail squids" (3 gen., 5 sp) Innefattar två familjer, varav blott *Sepiolidae* Leach, 1817 (med fenbaser som anfäster längs blott en kortare del av mantelkanten – tydligt kortare än fenlängden) (med subfamiljerna Rossinae Appellöf, 1898 (dorsal mantelkant ej fastväxt vid huvudet ett släkte och 2 arter i våra hav) och Sepiolinae (dorsal mantelkant fastväxt vid huvudet)) finns i våra hav. Med internt ganska rudimentärt kitinöst skelett, en s.k. gladius [L. *gladius* = svärd], som stundom dock helt bortreducerats. Kropp kort och bred med laterala fenor. Med 8 korta armar & 2 längre (tentakler), samtliga med sugskålar. De båda s.k. tentaklerna har sugkoppar blott på de skedformiga ändarna; dessa tentakler kan indragas i gropar. Med bläcksäck. Familjen producerar apelsinliknande ägg och ofta finns bakteriell (*Vibrio*-liknande *Photobacterium fischeri*) bioluminescens i bläcksäcken, ehuru de flesta ljusproducerande bläckfiskarterna i stället har s.k. photophorer, där ljus produceras på kemisk väg via oxidation av luciferin. Ljusets funktion är ännu delvis outrett men är stundom anti-predatoriskt, d.v.s. förhindrar skuggbildning nedåt, stundom sannolikt av bytestilldragande funktion och stundom socialt hos vissa stimlevande arter & hos vissa dylika finns ljusorgan t.ex. blott hos ♀♀. Totalt är ≈ 70 arter kända i världen.

Rossia Owen, in J.C. Ross, 1835 {råssia} (2 sp.) Syn.: *Allorossia* Grimpe, 1925 [Sir John Ross, 1777–1856, engelsk forskningsnavigator i Arktis; farbror till James (som givit namn åt Ross Sea) / Gr. *allos* = annan, främmande, olik + gen. *Rossia*] Bottenlevande arter utan ljusorgan och saknar en dorsal skinnbrygga mellan huvud och bakkropp.

glaucopis Lovén, 1854 {glavkåpis} Syn.?: *palpebro* Owen, in J.C. Ross, 1835 [L. *palpebro* = frekvent blinka / Gr. myt. *Glaukopis* : (den blåögda), binamn på Pallas Atena el. ev. Gr. *glaukos* = silvrig, glittrande, blågrön + Gr. *opis* = bakut] D:(30) 100–600 (725), F:rödbrun (mörkast på manteln & huvudets ovasida), L:8 varav mantellängd 4, MB-SB(-HB), Katt.-Bohus.-Nord. Med 2 sugkoppsrader längs armarna. Äggläggning äger rum under vår sommar på relativt stort

djup. Vår andra art, *R. macrosoma* (Delle Chiaje, 1829), vilken i regel påträffas något grundare (≈32–600 m) & når ca 14 cm längd (mantellängd upp till 9 cm, men i våra hav 6 cm), har 4 rader armsugkoppar längs armarnas mitt. Dess äggläggning tycks kunna ske året runt och dess livscykel tycks omfatta ca ett år (kläckande ägg observerade i början av april på TMBL). Den livnär sig av räkor och mysider. Honan blir aningen större än ♂. Vintertid söker sig arten till något större djup än sommartid. Båda arterna lägger gärna sina ägg i el. på sponnier, t.ex. *Mycale lingua*. Äggkapslar är m.e.l.m. sfäriska med en liten knopplik utbuktning på ena sidan (fr.a. hos *R. macrosoma* vilken även deponerar sina ägg på t.ex. skal) och når en Ø om ca 7 mm (gulaktigt vita & utan knopplik utbuktning hos *R. glaucopsis*) el. 9–10 mm (rödbruna djupblå hos *R. macrosoma*). N.B.: Det är möjligt, men ännu ej övertygande visat, att Lovéns artnamn (med typlokal i Norge) kan vara en synonym till Owens namn, vilket hittills brukats för något avvikande subarktiska populationer från kustområden runt Grönland och Canada. Av prioritetsskäl blir detta i så fall är det giltiga namnet på vår art. Fr.a. den större av dessa båda arter saluförs stundom för mänsklig konsumtion.

Rossia palpebrosea = *Rossia glaucopsis*?

Sepietta Naef, 1912 {sepiétta} (2–2 sp.)

[Gen. *Sepia* + L. -etta : dimin.suffix]

Saknar ljusorgan. Har huvud & bakkropp dorsalt sammanväxta medelst en skinnbrygga i mitten. Vecket mellan det dorsala armparet är tydligt grundare än övriga armveck p.g.a. en partiell sammanväxning basalt. *Sepiola* Leach, 1817 har ej en dylik basal armsammanväxning och har lysorgan på bläcksäcken. *Sepiola* har ljusorgan med lysbakterier (*Photobacterium fischeri*) i gälhålan och är i våra hav fr.a. företrätt av den ≤4 cm (2.1 cm mantellängd) långa *Sepiola* (*Heterosepiola* Grimpe, 1922) *atlantica* d'Orbigny, 1839, vars främsta artkaraktär är att ventralarmarnas spetsar har 4–8 sugkopprader, medan den från V Norge kända ca lika stora *S.* (*Hemisepiola* Grimpe, 1922) *aurantiaca* Jatta, 1896 [L. *aurantiacus* = orangeröd] {avrantsfäka} blott har 2 (& vanl. finns på ≥200 m djup). Ett enklare sätt att separera dessa är att titta på ventrala mantelkantens främre del. Hos *S. atlantica* är den jämn, medan den är U-format urnupen i mitten hos den med upp till 2 cm mantellängd försedda *S. aurantiaca* och V-format djupt urnupen hos en tredje nominell art *S. pfefferi* Grimpe, 1921 [Dr. Georg Johann Pfeffer, 1854–1931, från Berlin, arbetade med bl.a. bläckfiskar vid muséet i Hamburg], som påträffats i Norska Rännan, men som ev. blott är en variant av *S. aurantiaca*. Den senares ♀♀ når en mantellängd av 1.3 & ♂♂ 1.2 cm. *S. atlantica* plägar leva på (& ibland nedgrävd i) skalgrusbotten, ofta på djup mellan ≈35–220 m, men stundom även grundare. När de vistas ovanpå själva botten kan de stundom delvis täcka över sig med skalfragment, så att deras redan goda kryptiskhet blir än mer markerad. En ♀ deponerar 100–200 citronformade ägg på hård botten innan hon dör. Ungar av arten tycks natttid delvis föra en pelagisk tillvaro och dras till ljus, så under höstkvällar kan de med håv fångas vid bryggor i Bohuslän efter att en ljuskälla riktats ned mot vattnet under några minuter, åtminstone då ytsaliniteten

ligger runt ≈30 ‰ eller högre. Vuxna *S. atlantica* kan i akvarier fånga räkor, mysider och *Corophium* och de prederas av t.ex. kolja.

oweniana (d'Orbigny, 1839) {oueniána}

[Sir Richard Owen, 1804–1892, eng. anatom och paleontolog (se gen. *Owenia*), således kollega med auktor Alceide Dessalines d'Orbigny, 1802–57, en av Cuviers elever; paleontolog och zoolog, fr.a. foraminiferolog]

D:(8) 22–223 (600), F:ovansidan gulbrun med rödbruna pigmentfläckar; undersidan ngt blekare, L:7 (ehuru snarast 5 i svenska hav) (maximal mantellängd 4 (♀) resp. 3.5 (♂)), MB(-HB), Katt.-Bohus.-Nord. Ganska allmän som trålbifångst. Med den dorsala mantelkanten fastvuxen vid huvudet. Armarna har två rader sugskivor, ehuru de ventrala armarna flera rader. Bytesdjur är räkor & mysider. Gråvita äggkapslar, som i våra hav påträffas under Aug. – Dec., är citronformade med 'knopp' & blott ca 4.4–5 mm i Ø & appliceras många (30–160) tillsammans på hårt underlag i våra hav på 8–130 meters djup, medan t.ex. de likartade 2.5–3.5 mm stora kapslarna hos *Sepiola atlantica* lägges vart & ett för sig & vid Skandinavien främst under hösten (slika päronlika kapslar av Ø 3.9–4.2 mm – nog uppsvållda kapslar av *S. atlantica* – påträffades sittande enskilda på en ≈2 dm lång bit slag (nästan ett tjog) resp. manteln av en *Ascidia mentula* (ett drygt halvdussin) på ca 100 m djup vid Sneholmen i Kosterområdet under de första dagarna i april 2007; efter intranport till TMBL kläcktes omedelbart ur flera av dessa kapslar var sin bläckfiskeunge. Huruvida ≤5 cm långa (mantellängd 2.6) *Sepietta neglecta* Naef, 1916, bekant fr. Medelhavet upp till N Britt. Öarna & S Norge, vilken bl. a. separeras genom sina färre sugkopprader på tentaklerna (<16 mot 16–32) är en synonym eller en god art är ovisst, men de plägar t.v. betraktas som artsilda. Kroppsformen hos *Sepietta* är något mera långsträckt än den hos *Sepiola*. *S. oweniana* tycks företa näringsvandringar till grundare lokaler natttid. Dess livscykel anses omfatta 6–9 månader.

Sepietta oweniana

TEUTHIDA Naef, 1916

{tevtída} "Squids" (8–9 gen., 10–12 sp.)

[Gen. *Teuthis* Schneider, 1784, non Linnaeus, 1766 < Gr. *teuthis* = 10-armed bläckfisk av kalmar-typ, (= Eng. 'squid')]

Med internt, till en tunn pennel. pilformad hornartad stjälk (gladius) reducerat skal. Kropp avlång, spolförmig, med posterolaterala fenor. Har i likhet med föregående grupp, förutom de normala åtta armarna ett längre par tentakler, varav den gemensamma beteckningen Decapoda i äldre litteratur. Tentaklerna är dock här ej retraktila in i gropar. I regel pelagiska predatorer. Två underordningar. Nästan 300 arter är kända i världen.

MYOPSINA d'Orbigny, in Ferussac & d'Orbigny, 1841

{myåpsína} (1 gen., 4 sp.)

[Gr. *myo* = stänga, sluta + Gr. *ops*, gen. *opos* = öga]

Med transparent cornea utåt täckande hela ögat. Två familjer, varav *Loliginidae* Lesueur, 1821 finnes i våra hav. Vissa arter i denna familj har bakteriell bläcksäcksbioluminescens. Familjens ägg deponeras i gelatinösa

cigarreller klubbformade äggsäckar som mäter ca 26x8 mm (*Loligo subulata*), deponerar ägg under Maj-Aug. eller 6.6–16x1–1.2 cm (våra övriga *Loligo*), där ägg-Ø är 3.2–3.5 mm hos *L. vulgaris*, som hos oss deponerar ägg nattetid (i Gullmarn på 10–30 meters djup) under Juni-Nov. & 3.9–4.1 mm hos *L. forbesi*, som deponerar gula ägg under Mars-Aug.

Loligo de Lamarck, 1798 {lålígå} "Kalmarer" (4 sp.)
[*L. loligo*: benämning på en 10-armed bläckfisk]

forbesi Steenstrup, 1856 {fårbesi}

[Sir Edward, *Forbes*, 1815–1854 (q.v.)]

D:0–400 (800), F:rödbrunt iriserande, L:>100 (♂♂, vars mantellängd kan bli 90, ehuru vanl. <70 i våra hav) ≈55 hos ♀♀ (vars mantellängd kan nå 41, sällan över 35 i våra hav), PEL, S Öster.-Bohus.Nord. Vanligast i Juli-Jan. Livslängden anses vara ca ett & ett halvt år, ehuru möjl. ända upp till 3–5 år i våra hav. Arten undviker temperaturer lägre än 7–8.5°C. Separeras från vår andra art, den ≤500 m djup levande semipelagiska *L. vulgaris* de Lamarck, 1798 [n. cons. ICZN Op. 1861], med en mantellängd av ≤42 cm (♂) resp. ≤32 cm (♀), vars livslängd anses vara 2 år hos ♀ & 3 år hos ♂, genom att de båda tentaklernas mitsugkoppar hos den senare är kraftigt (3–4 ggr) förstörade, jämfört med de perifera sugkopparna. Hos *L. forbesi* är de blott ca 1.5 ggr större än de laterala. En kraftigt förlängd stjärt (särskilt hos ♂) utskiljer undersläktet *Alloteuthis* Wülker, 1920 ex Neaf MS med arten *L. (A.) subulata* (de Lamarck, 1798) [Gr. *allos* = annan, olik + *Teuthis* (se ovan) / *L. subula* = syl, pryl + *L. -atus* = -hanterare] i våra hav, vilken når en mantellängd av 15 (20) cm hos ♂ och 12 cm hos ♀. Den senare arten leker i Nordsjöområdet under juni-juli & börjar ett pelagiskt liv vid 2 mm längd, varpå de efter 2–4 veckor går ner mot botten, där de vidareutvecklas med en tillväxt av ca 1 mm per dygn & fortsätter med detta liv i 2–2 år varpå de dör. Den mindre (mantellängd ≤7 cm) *L. (A.) media* (Linneus, 1758), ertappad vid Bohuslän en enda gång, har, jämfört m. den förra, kortare stjärt, längre tentakler med klubbarnas parvist utprägnade stora sugskålar ganska tvärställda, ej diagonalställda, ehuru säkraste artskiljande karaktär tydl. är att denna har en sned mantelkant bakom ögat på så vis att manteln dorsalt når tydligt längre fram än ventralt medan mantelkanten hos *A. subulata* här är nästan rak. Små (≈0.2 mm långa) monogener, *Isancistrum loliginis* de Beauchamp, 1912 & *I. subulatae* Llewellyn, 1984 är kända som gälresp. arm- och tentakelparasiter på undersläktet *Alloteuthis*. Även fr. *Loligo (Loligo)* har detta släkte rapporterats. *L. forbesi* lever främst av fisk, men rater ej heller, musslor, pelagiska kräftdjur, krabbor, mysider el. små bläckfiskar. *L. vulgaris* har likartad diet, men äter även alger, snäckor, polychaeter, iso& amfipoder, etc. Påpekas bör att *L. forbesi* placerats i *Loligo* i avvaktan på att ett definitivt släkte som ev. bättre avspeglar dess släktskap hittats. *L. forbesi*-♀♀ leker ≤6 ggr med ≈23000 ägg / tillfälle.

OEGOPSINA d'Orbigny, 1845

{ögåpsína} (6–7 gen., 6–8 sp.)

[Gr. *oigo* = öppen + Gr. *ops*, gen. *opos* = öga]

Saknar cornea, men ovan och nedom ögat finns ett m.el.m. tydligt hyalint hudparti, 'fönstret'. Detta taxon indelas i 26 fami., varav 5–6 påträffas i nordiska hav. Av dessa har blott

Gonatidae Hoyle, 1886, företrädd i V Skag. av *Gonatus* J.E. Gray, 1849 *steenstrupi* Kristensen, 1981 [Gr. *gonatos* = knå] (Syn.: *G. fabricii*: Auctt., *non* (Lichtenstein, 1818)) 4 armsugkoppsrader. Dess ventrala mantellängd är ≤35 cm. Arten lever bl.a. av uer. Övr. familjer har blott 2 rader, t.ex. **Ommatostrephidae** Steenstrup, 1857, med 4 nordiska gen., t.ex. *Todarodes* nedan. **Onychoteuthidae** J.E. Gray, 1847 representeras i våra hav av den ≈16 cm långa (mantellängd) *Onychoteuthis* Lichtenstein, 1818 *banksii* (Leach, 1817) [Sir Joseph *Banks*, 1743–1820, engelsk mecenat & naturforskare. Följde Cook 1768 samt sponsrade Linné-alumnen Solanders deltagande i samma världsomsegling. Naturaliesamlare av format samt president för Royal Society i decennier],

karaktäriseras av att tentakelsugkopparna omvandlats till krokar. Även *Gonatus* har som adult enstaka tentakelkrokar, men kan jämte sina armsugkoppskaraktärer separeras från *Onychoteuthis* genom fenorna, som är jämnt rundade utmed de bakre 2/5 av manteln i stället för att bilda en ungefärlig rät vinkel utmed den bakre halvan av manteln. *O. banksii* har undantagsvis påträffats ner till Öresund & skulle man träffa på den bör man se upp, ty arten kan leverera ett giftigt bett, i toxicitet likt ett getingstick. Av jättebläckfisken *Architeuthis dux* Steenstrup, 1857 [Gr. *arch(i)*= ursprungligast-, främst/ *L. dux* = ledare] (fam. **Architeuthidae** Pfeffer, 1900) föreligger blott ströfynd i våra hav. (Igenkännes bl.a. på sin långsträckt mantel, som p.g.a. de baktill belägna, föga breda fenornas jämnt rundade utseende, i viss mån erinrar om en pil, men fr.a. via tentaklerna, som hos familjen är mycket längre än hos andra arter, ofta 4–6 ggr mantellängden. Den tros vanl. leva mellan ca 200–1500 m djup & når en totalängd av 13 m (♀, varav mantellängden kan bli 2.25 m & standardlängd 5 m – inkl. armar, men utan tentakler) & väga 275 kg (♂ ≤10 m). Remarkabel är likaså ♂♂ penislängd, som kan mäta 92% av mantellängden (hectocotylus saknas) & ögonen är likaså gigantiska, ≤40 cm i Ø. Deras kött är otjänligt som människoföda, enär det är beskt & ammoniakdoftande. Föga är känt om levnadsförhållanden hos jättebläckfiskar, men de tycks livnära sig av bl.a. andra bläckfisk & fiskarter (t.ex. *Eledone*, blåvitling, taggmakrill) & havskräftor. De tycks trivas i marina dalgångar mellan 200–600 m djup. Jämte den atlantiska *A. dux*, så anses åtminstone en *A. sancipauli* (Velain, 1877) i den sydliga oceanen & *A. martensi* (Hilgendorf, 1880) i N Stilla Havet finnas – ev. till & med 8 arter, ehuru kanske alla är varianter av en & samma art? Av andra mycket stora arter lever den yngre *Mesonychoteuthis hamiltoni* Robson, 1925 [Gr. *mesos* = mitt + Gr. *onychos* = klo, nagel] (mantellängd: >2.5 m [& som beskrevs efter att dess båda tentakler (m. 2 rader svivelkrokar på 'klubborna') påträffats i en fångad kaskelot av J.E. *Hamilton?*]) som aktiv fiskpredator runt Antarktis & en ännu blott ROV-observerad art av fam. **Magnapinnidae** Vecchione & Young, 1998 (> 8 m lång inklusive de långa armarna (av tentakellängd)) är ej rar nedom ≈1800 m djup i haven). **Brachioteuthidae** Pfeffer, 1908 företräds närmast i N Nordsjön av den ≤4 cm (ventral mantellängd) långa, pelagiska planktonovoren *Brachioteuthis* Verill, 1881 *riisei* (Steenstrup, 1882) [Gr. *brachion* = armens överdel / såväl den danske insamlaren Frederik *Riise*, 1863–1933, som hans far (identisk med apotekaren Albert Heinrich *Riise*, 1810–82, verksam mellan 1838–78 på St. Thomas, Västindien, som insamlade åt Steenstrup) är möjliga kandidater, men sonen var sannolikt väl ung vid beskrivningen], som är hyalin med rödbruna pigmentfläckar, varav 4 stora slika på huvudets ovasida är artkaraktäristiska. Arten påträffas kring 0–300 m djup, men företrädesvis i områden där bottendjupet överskrider ≈200 m. Av **Histioteuthidae** J.E. Gray, 1849, som kännetecknas av att kroppen är tätt besatt av ett stort antal små ovala lysorgan & att de båda ögonen är olikstora, har den nedom 100 m djup utbredda, ≤15 cm mantellängd *Histioteuthis* d'Orbigny, 1841 *bonnellii* (de Férussac, 1835) [Gr. *histos* = väv, vävnad / (se *Bonellia*)] påträffats vid V Norge. Dess mantel är kort & konisk med rundade fenor & en tjock hud förbinder armarna med varandra, i synnerhet de mest dorsala, nästan ut till armspetsarna. Bioluminescens är känd från åtskilliga av våra familjer, dock ej **Architeuthidae** & **Brachioteuthidae**. Den bläckfiskart, som har de största ljusproducerande organen av alla kända djur, den ≤2 m långa *Taningia danae* Joubin, 1931 [påträffades av danska expeditionsfartyget *Dana*, som 1928–30 under ledn. av ålforskaren Ernst Johannes Schmidt, 1877–1933, genomförde Carlsbergs-stiftelsens jorden runt-expedition. Fiskeribiologen Åge Vedel *Tåning*, 1890–1958, deltog under expeditionens andra år] lever i det öppna havet på djup ner till ca 1000 m, men är ej känd från vattnen Ö om Britt. Öarna. Glasbläckfiskarna, **Cranchiidae** Prosch, 1847, saknas vid Skandinavien, men innehåller många djuplevande halvt genomskinliga arter med ögon på skaftlika underlag och en stor kammare fylld av salmiak (NH₄Cl) i kroppen, med vars

hjälp arterna håller sig svävande på lagom [lagom: ord i dativ plur. av lag = i ordning, (regel)rätt; negation: olag] djup. Den gigantiska *Mesonychoteuthis* (se ovan) tillhör denna familj.

Todarodes Steenstrup, 1880 {tådarådes} (1 sp.)

Syn.: *Sagittatus* Risso, 1854 (nom. obl.?)

Syn.: *Omma(to)strephe*: Auctt., non d'Orbigny, 1839

[Gen. *Todarus* Rafinesque, 1815 (n. nud.) (möjl. påhittat av den ordkonstruktionsglade auktor (el. ev. hedrande någon medlem av släkten Todaro, vilka bl.a. bodde i en liten stad Tripi ca 60 km V om Messina på Sicilien (auktorn vistades långa perioder på denna ö), men troligare latinisering av det venetianska bläckfisk-namnet: toderò eller det sicilianska: totaru; dessa namn är ev. besläktade med L. todus = liten fågel, med tanke på dessa arters luftfärder) + Gr. -odes = < o + eides = liknande, eidos = form / Gr. omma, gen. ommatos = öga + Gr. strephe = sno, snurra, vrida]

Trattgropen (ventral ränna i vilken tratten sitter) är utrustad framtill med en lunula (halvmånformig hudficka), innanför vilken trattgropen är längsveckad. Hos den fr. S & V Nordsjön kända *Ommastrephes* d'Orbigny, 1839 *bartramii* (Lesueur, 1821) [Gr. omma = öga + Gr. strephe = tvinna / William Bartram, 1739–1823, amerik. botanist & ornitolog, son till den lika kände botanisten John Bartram, 1699–1777] däremot finns, förutom lunula & längsveck, sidofickor bakom lunulan. Arten når en mantellängd av 76 cm. Denna art har breda hudflikar på fr.a. 3:e armparets sidor. Födan utgöres av småfisk, lysräkor, hyperider & små bläckfiskar. Andra taxa i närområdet, som den i Skagerrak allmänna *Todaropsis* Girard, 1890 *eblanae* (Ball, 1841) [Gen. *Todarus* (se *Todarodes* ovan) + Gr. opsis = utseende / Gr. ε: negations-prefix + Gr. blanos = blind] (med 4 distala rader sugkoppar på tentaklerna; mantellängd ≤ 27 cm (♀) resp. ≤ 16 cm (♂), mantelbredd $\approx 1/3$ av mantellängden) & det nordatlantiska, närmast fr. S Nordsjön kända släktet *Illex* Steenstrup, 1880 [L. illex = förförisk, lockande (alluderande på fr.a. den västatlantiska typartens *I. illecebrosus* (Lesueur, 1821)) bruk som agn]; (L. illecebrosus = lockande). Den vid europeiska kuster förekommande populationen har betraktats som en underart: *I. illecebrosus coindetii* (Vérany, 1837) < möjl. från den schweiziske läkaren Jean François Coindet, 1774–1834, men nu ofta ansedd som en egen art] (med 8 distala rader mycket små sugkoppar på tentaklerna; mantellängd ≤ 27 cm (♀) resp. 16 cm (♂), mantelbredd $\approx 33\%$ av mantellängden) saknar såväl lunula som längsveck. Denna arts ♀ lägger ≤ 10000 ägg i en enda äggkapsel. Den lever mellan 20–700 m djup ovan sandiga & mjuka botten i 9–18°C temperatur. Dessa båda arter har ett smalt mörkt längsband längs mantelns dorsalsida & mörka fläckar ovanför ögonen. Hos *T. eblanae* är de båda längst arm-paren $\approx 75\%$ av mantelns längd medan motsv.:e tal för *Illex* är $\approx 60\%$. *Illex* är huvudföda för de atlantiska grindvalarna. Själv lever den främst av diverse pelagiska småfiskar, som t.ex. laxsill, prickfiskar, etc., men fångar även lysräkor, andra pelagiska kräftdjur, mysider, pilmaskar & smärre bläckfiskar. Detaljer rörande leken hos *T. eblanae* är ej välkända men lekperioden i våra vatten tros omfatta Juni–Nov. Den ätes i våra hav bl.a. av döglingen, *Hyperoodon ampullatus*. Dess engelska namn är 'lesser flying squid' el. 'broad-tailed short-finned squid' & *Illex* benämns 'short-fin squid'.

sagittatus (de Lamarck, 1799) {sagittátos} "Akkar" (norskt)

[L. sagitta = pil + L. -tus: adj.suffix betecknande ägande / fullhet]

D:(0) 70–800 (4000), F:blåvit-, grönel. röd-skimrande med silverstänk; ett brett mörkt brunviolett längsband löper från huvudets ovansida utmed ryggen, L:165 (mantellängd ≤ 75), PEL, Öres.-Bohus.-Nord. Oceaniskt utbredd i stora stim. Gör under höstar ofta kustnära näringsvandringar efter fisk (t.ex. sill och tobis) & pelagiska kräftdjur, men äv. polychaeter & pilmaskar ingår i dieten, liksom små exemplar av den egna arten. Arten gör vertikala vandringar mot ytnära vatten natttid & håller till i djupare ej kustnära vatten under årets kallare del. Tycks ofta bilda m.el.m. enkönade stim. Livslängd: minst 1.5 år, ev. över 2 år. Lek kan sannolikt ske året om. Nyttjas som föda huvudsakl. i Sydeuropa, medan

den i Nordeuropa särskilt Norge mest hittills nyttjats som agn. Dess ägg läggs 12–14 stycken i pelagiska gelé-kapslar, vilka mäter ca 8x30 mm. Dess engelska namn är 'European flying squid'. Precis som hos *Onychoteuthis banksi* (se ovan) är dess båda bakre fenkanter aningen konkava, medan de hos t.ex. *Illex* & *Todaropsis eblanae* är ganska raka. Mantelns längd-bredd-förhållande ca 4.5:1, d.v.s. snarlik den hos *Illex*, men fenan sträcker sig utmed $\approx 45\%$ av mantelns längd, medan motsvarande siffra hos *Illex* är $\approx 35\%$.

OCTOPODIDA Leach, 1818

{åktåpådåda} "Octopoder" (3–4 g., 4–5 sp.)

[L. okto = åtta + Gr. pous, genit. podos = fot]

Skallösa (eller med m.el.m. rudimentärt skal). Har 8 likstora armar, basalt hopväxta. Kropp säcklik. Med få undantag bentiska. Med 2 subordi CIRRAT(IN)A Grimpe, 1916 (fenförsedda) med 3 familjer (förutom *Cirrotheuthis* (se nedan) inga i våra hav) resp. INCIRRAT(IN)A Grimpe, 1916 (utan fenor) med 9 familjer, varav Octopodidae Rafinesque, 1815 representeras i våra hav med 1+2 företrädare för Eledoninae J.E. Gray, 1849 & Bathypolypodinae Robson, 1928. Den ≤ 4 m långa, delvis batypelagiska, m.el.m. gelatinöst 'medusoida' *Haliphron* Steenstrup, 1859 *atlanticum* Steenstrup, 1861 [Gr. hals, genit. halos = havet + Gr. phronimos = duktig, klok, förnuftig / L. atlanticus = från Atlanten] (vår enda art av fam. Alloposidae Verrill, 1882), vars armar är sammanbundna av hud utmed större delen av deras längd, är påträffad t.ex. på 100–120 m djup, ≈ 10 distansminuter V om Hållö & på 360 m djup i Skagerrak. Storleken gäller ♀♀, vilka är större än ♂♂ & kan ha 2 m långa armar & väga upp till 60 kg & är planetens största kända 8-armade bläckfisk. (Ett aningen mindre än medelstort exemplar fotograferades / videofilmades av T. Lundälv medelst ROV vid Bratten i Feb2007 på ≈ 220 m djup. Dess ögon är mycket stora & bakkroppen är täckt av tillspetsade vårtlika utskott. Armarnas sugkoppar är i en enkel rad allra längst ut och utmed de delar som hänger ihop med hud, medan större delen av de fria armarna bär dubbla zigzagställda rader). Denna fam. står nära *Argonauta* & i likhet med dessa är ♂♂ väsentligt mindre., d.v.s. när en kroppslängd av ca 15 cm & en totallängd av ca 30 cm och kallas stundom 7-armad octopus, ty i likhet med t.ex. *Argonauta* lämnar ♂ ifrån sig hectocotylusarmen hos ♀ i samband med parningen. Honan idkar yngelskötsel genom att ta hand om sin avkomma, vilken vårdas i armarna tills det är dags för ungarna att spridas pelagiskt. En med ett par stora lateralfenor försedd företrädare för fam. Cirrotheuthidae Keferstein, 1866, den ett par dm långa, subarktiskt utbredda *Cirrotheuthis muelleri* Eschricht, 1838, men som påträffats nedom 400m i N Nordsjön, har armarna hudsammanbundna nästan ut till spetsarna. Hos denna ordning är det 3:e armen på vänstra eller högra sidan som hectocotyliseras genom att armspetsen hos ♂♂ ombildas till en skedaktig bildning, benämnd ligula.

Bathypolypus Grimpe, 1921 (2–3 sp.) {batypálypos}

[Gr. bathys = djup + Gen Polypus Leach, 1817 < Gr. polys = mycket, många + Gr. pous = fot]

Bläcksäck saknas. Dubbla rader armsugkoppar. Släktets taxonomi har länge hopblandats. Dansken Dr. Bent Jørgen Muus, 1926–2006, försökte utreda problemen & visar att *B. arcticus* är nästan rent arktiskt, medan *B. bairdii* har boreal utbredning & i S utbredningsomr. av *B. arcticus* finns ännu en art kallad *B. pugnifer* Muus, 2002 [L. pugnus = knytnäve + L. gero = bära]. (Den senares totalutbredn. är nästan okänd, men den når en totallängd av 15 cm & lever nedom 200 m djup åtminst. i omr. runt Färöarna & västvarit förbi S Island & S Grönland till Davis Strait. Dess ögonglober är större än hos *B. arcticus* & omfattar 30–45% av mantellängden. Blott ♂♂ med ligula kan separeras från *B. bairdii*, ty ligulan är kort & bred med uppkörda sidor & försedd med 4–6 tvärsår, medan ligulan hos *B. bairdii* är skedformad med 7–11 tvärsår. *B. bairdii*:s ögonglober är snarlika de hos *B. pugnifer*, medan de hos *B. arcticus* högst omfattar 33% av mantellängden & dess ligula har 11–17 tvärsår). Äggkapslar ovoida, vaktade av ♀:n i upp till 400 dygn innan kläckning.

bairdii (Verrill, 1881) {bairdi}

Syn.: *arcticus* : Aucutt, non (Prosch, 1847)

Syn. *arcticus proschi* Muus, 1962.

[Hedrande Baird, Spencer Fullerton 1823–87, USA-zoolog & ornitolog, grundlade U.S. National Museum / Gr. arktikos = nordlig (eg. 'från Björnen', syftande på de nordliga stjärnkonstellationerna) < Gr. arktos = björn / prosch : den danske läkaren & veterinären Prof. Ferdinand Victor Alphons Prosch, 1820–85, beskrev bl.a. *B. arcticus* & blev därför hedrad med detta namn]

D:20–1100, F:ovansida mörk (rödbrun violett); undersida blekare, L:20, MB-SB-HB, Bohus.-Skag.-N Nord. En s.k. ögoncirr ovanför varje öga. En sammanhängande skinnvalk avskiljer dorsalsidan från den ljusare ventralsidan. Tros kunna bli äldre ≈3 år än de flesta grundare levande bläckfiskar, vilka i regel har ett ettårigt livslopp. Reproduktionsbiologi ofullständigt känd. Födan omfattar musslor, snäckor, amfipoder, cumaceer, polychaeter, ormstjärnor, sipunculoider, foraminiferer, etc. Frånsett de större ögongloberna, den ganska fyrkantiga kroppen med brett huvud, de ganska smala erektila ocularcirrerna, i regel pigmenterad undersida på skinet som binder ihop den inre delen av armarna och den hectocotylicerade ♂:s högst 11 tvärsar i ligulan, så är arten mkt snarlik den lika stora *B. arcticus* (Prosch, 1847) (Syn.: *B. faeroensis* (Russell, 1909)), vilken likaså finns utmed vår västkust (fr.a. allmän i Skag.) & har en mera äggformad kropp med mindre ögonglobler & har en svag konstriktion bakom huvudet. Skinet mellan armarnas basala deler är opigmenterat på undersidan. Ocularcirrer är uppbyggda av flera vårtlika utskott och därför ganska bredbasiga. Hanens ligula har 11–17 tvärsar. Denna art påträffas mellan 15–1600 m djup. Huden hos *B. bairdii* är städse papillös, medan den hos *B. arcticus* kan vara allt fr. ganska slät till rel. vårtig. De båda arternas utbredningsområden överlappar något – särskilt utmed Skandinavien, men *B. arcticus* är tydligt mera arktisk. En av arterna oklart vilken når tidvis söderut till Kullen.

[*Bathypolopus arcticus*](#)

Eledone Leach, 1817 [n. cons. Op. 233 ICZN]

{eledâne} (1 sp.)

Syn.: *Ozoena Rafinesque*, 1814, non *Ozaena* Olivier, 1812 (Coleoptera)

[Gr. heledone : Aristoteles' namn på detta gen. / Gr. ozaina = ozolis : framträdande näspolyp (Aristoteles benämner icke-heledone-arter ozolis och bolitaina) < Gr. ozo = lukta (en grekisk anisdryck har ju ett snarlikt namn)]

Armsugkopparna sitter i en enda rad (ibland dock i zigzagmönster), ej i dubbla som t.ex. hos *Bathypolypus* & den dorsalt småvårtiga, vanl. högst meterlånga (kan i extremfall bli 3 m lång) upp till S Nordsjön och Scotland utbredda 'kraken', *Octopus* Cuvier, 1797 [n. cons. Op. 233 ICZN] *vulgaris* (Cuvier, 1797) [n. cons. d:o], vilken, myten till trots först publicerad i biskop Erik Pontoppidans norska naturhistoria 1752–53 ej ännu fångats vid Skandinavien, ty *O. vulgaris* anses ej kunna leva i temperaturer nedom 6° C.

cirrhosa (de Lamarck, 1798) {sirråsa}

[L. cirrus = (hår)lock + L. -osa = full av]

D:(0) 12–200 (800), F:rödorange rödbrun översida; blekgul undersida, ev. grönaktigt iriserande; en blekt färgad ås kringgårdar bakkroppen, L:50, MB-SB-HB, Öres.-Katt.-Bohus.-Nord. Predator på kräftdjur (krabbtaska, räkor etc.) samt asätare. Äggen läggs vart & ett för sig i en ovoid halvgenomskinlig hornartad kapsel som är ca 8x3 mm stor & försedd med en klabbig stjälk, varvid ≈25–30 slika stjälkade kapslar deponeras i sammansittande klasar. Äggläggning, som äger rum på minst 30 m djup, tycks kunna ske året runt, ehuru i svenska vatten vanligen i juli. Hud med sammansatta vårtor, som var & en består av en central vårta omkring vilken en ring av småvårtor finnes. Större delen av året lever könen separerade, ♀♀ förhållandevis grunt (ofta runt 15–35 meters djup under sommaren, eljest något djupare) och ♂♂ djupare, ehuru det antages att djuren lever i små grupper om 2–6 individer. Honan vaktar sin äggsamling bestående av 800–2000 ägg tills de kläcks, varefter hon dör. Uppnår en ålder av 18–24 månader (2–3 år i Medelhavet), kanske något mera i våra vatten. En särskilt vårtig form av arten har ofta förväxlats med den närmast vid Island förekommande *Graneledone verrucosa* (Verrill, 1881). Jämte decapoda kräftdjur såsom krabbor, räkor, humrar etc., ingår även polychaeter, musslor, liksom fisk, t.ex. ål i dieten.